

Міністерство освіти і науки України
Чернігівський національний технологічний університет

НАУКОВИЙ ВІСНИК ПОЛІССЯ

Науковий економічний журнал

№ 3(15)

ЧЕРНІГІВ

2018

Державна реєстраційна служба України
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 21188-10988ПР від 03.02.2015 р.

Науковий журнал «Науковий вісник Полісся» включено до Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з ЕКОНОМІКИ (Наказ Міністерства освіти і науки України № 747 від 13.07.2015 р.)

Журнал зареєстровано, реферується та індексується у наступних міжнародних наукометричних базах даних, репозитаріях та пошукових системах: Міжнародний центр періодичних видань (ISSN International Centre, м. Париж), Ulrichsweb™ Global Serials Directory, Crossref (DOI: 10.25140/2410-9576), Google Scholar, PИHЦ, Index Copernicus, Українська науково-освітня мережа УРАН, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, реферативна база даних “Україніка наукова”.

Випуск рекомендовано до друку рішенням Вченої ради ЧНТУ
Від 24.09.2018 р., Протокол № 9

Редакційна колегія:

Шкарлет С. М.	доктор економічних наук, професор (головний редактор);
Коваленко Л. О.	кандидат економічних наук, професор (відповідальний редактор);
Гонта О. І.	доктор економічних наук, професор;
Абакуменко О. В.	доктор економічних наук, професор;
Брітченко І. Г.	доктор економічних наук, професор (Тарнобжег, Польща);
Гарафонова О. І.	доктор економічних наук, професор;
Грішнова О. А.	доктор економічних наук, професор;
Дьякон Р.	доктор економічних наук, професор (Рига, Латвія);
Живитере М.	доктор економічних наук, професор (Рига, Латвія);
Живко З. Б.	доктор економічних наук, професор;
Ільчук В. П.	доктор економічних наук, професор;
Маргасова В. Г.	доктор економічних наук, професор;
Савченко В. Ф.	доктор економічних наук, професор;
Сорвиров Б. І.	доктор економічних наук, професор (Гомель, Білорусь);
Тропіна В. Б.	доктор економічних наук, професор;
Білан Ю. В.	доктор економічних наук, доцент (Щецин, Польща);
Дерій Ж. В.	доктор економічних наук, доцент;
Стрілковскі В.	доктор економічних наук (Прага, Чехія);
Вдовенко С. М.	доктор наук з державного управління, доцент;
Мельник А. І.	доктор філософських наук, професор;
Мороз Н. В.	відповідальний секретар.

Н 34 Науковий вісник Полісся. – Чернівці : ЧНТУ, 2018. – № 3 (15). – 152, [2] с.
DOI: 10.25140/2410-9576-2018-3(15)

Висвітлюються актуальні проблеми розвитку сучасної економіки, функціонування та розвитку підприємств різних форм власності, інвестиційно-інноваційної діяльності, підвищення конкурентоспроможності національної економіки, регіонального розвитку.

Для наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів, практиків.

Ліцензія Creative Commons «Attribution-NonCommercial»
(«Із зазначенням авторства – Некомерційна») 4.0 Всесвітня

ISSN 2410-9576 (Print)
ISSN 2412-2394 (Online)

Ministry of Education and Science of Ukraine
Chernihiv National University of Technology

SCIENTIFIC BULLETIN OF POLISSIA

Scientific journal on Economics

№ 3(15)

CHERNIHIV
2018

The *Scientific Bulletin of Polissia* has been included in the list of scientific professional publications of Ukraine, where the results of dissertations for the degree of Doctor and Candidate of Economics can be published (established by the decree of Ministry of Education and Science of Ukraine from July 13, 2015, № 747)

The journal is registered, being reviewed and indexed in the following international scientometric databases, repositories and search engines: international Centre for periodicals (ISSN international Centre, Paris), Ulrichsweb TM, Global Serials Directory, Crossref (DOI: 10.25140/2410-9576), Google Scholar, RISC, Index Copernicus, Ukrainian Research and Academic Network URAN, Vernadsky National Library of Ukraine, abstract database "Ukrainika naukova".

The issue is recommended to be sent to the press by
Chernihiv National University of Technology Academic Senate decision
From 24.09.2018, Proceeding № 9

Editorial Board:

Shkarlet S. M.	Doctor of Economics, Professor (<i>chief editor</i>);
Kovalenko L. O.	Candidate of Economic Sciences, Professor (<i>managing editor</i>);
Gonta O. I.	Doctor of Economics, Professor;
Abakumenko O. V.	Doctor of Economics, Professor;
Britchenko I. G.	Doctor of Economics, Professor (Tarnobrzeg, Poland);
Garafonova O. I.	Doctor of Economics, Professor
Hrishnova O. A.	Doctor of Economics, Professor;
Djakons R.	Doctor of Economics, Professor (Riga, Latvia);
Živitere M.	Doctor of Economics, Professor (Riga, Latvia);
Zhyvko Z. B.	Doctor of Economics, Professor;
Ilchuk V. P.	Doctor of Economics, Professor;
Marhasova V. H.	Doctor of Economics, Professor;
Savchenko V. Ph.	Doctor of Economics, Professor;
Sorvyrov B. I.	Doctor of Economics, Professor (Hornel, Belarus);
Tropina V. B.	Doctor of Economics, Professor;
Bilan Yu. V.	Doctor of Economics, Associate Professor (Szczecin, Poland);
Derii Zh. V.	Doctor of Economics, Associate Professor;
Strielkowski W.	Doctor of Economics (Prague, Czech Republic);
Vdovenko S. M.	Doctor of Public Administration, Associate Professor;
Melnyk A. I.	Doctor of Philosophy, Professor;
Moroz N. V.	managing secretary.

Scientific Bulletin of Polissia. – Chernihiv : ChNUT, 2018. - № 3 (15). – 152, [2] p.
DOI: 10.25140/2410-9576-2018-3(15)

Urgent problems of present-day economics' development, different ownership enterprises operation and development, investment and innovative activity, increasing national economy's competitiveness, regional development are reported.

It is intended for scientists, lecturers, postgraduate students, students and practitioners.

Creative Commons License "Attribution-NonCommercial"
4.0 International (CCBY-NC 4.0).

ISSN 2410-9576 (Print)
ISSN 2412-2394 (Online)

**ЗМІСТ
TABLE OF CONTENTS**

**ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ
NATIONAL ECONOMY MANAGEMENT AND ECONOMICS**

<i>Garafonova O. I., Kurmaiev P. Yu.</i> Peculiarities of management mechanism formation by means of changes as the basis of strategic development of business organizations	7-11
<i>Mihus I. P., Akimova L. M., Harnyk O. A.</i> Diagnostics of the state of financial security of Ukraine	12-18
<i>Kychko I. I., Lopushnyak G. S., Tsaryk I. M.</i> The assessment perspectives of business social investment in the context of sustainable development	19-24
<i>Burlutskiy, S. V., Burlutskii S. V., Margasova V. G.</i> The relationship between short-term fluctuations and stages of economic cycle: the case of Ukraine	25-31-
<i>Blyznyuk T. P.</i> Assessing readiness of staff in Ukrainian and Mongolian multicultural companies for cross-cultural interation	32-37
<i>Tohochynskiyi O. M., Anishchenko V. O., Puzyrov M. S.</i> Economic and legal nature of public-private partnership in the penitentiary system	38-42

**РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА
REGIONAL ECONOMICS**

<i>Baldzhy M. D., Dobrova N. V.</i> The substantiation of strategic directions of development of territorial communities	43-50
<i>Bokovets V. V., Prutska T. U., Yakovishina N. A.</i> Characteristics of environmental functioning of corporations in the food industry	51-58

**ІННОВАЦІЇ
INNOVATIONS**

<i>Chepurda L. M., Chepurda G. M., Bezugliy I. V.</i> The satisfaction of innovative policy of development of recreational and tourist sphere	59-67
---	-------

**ЕКОНОМІКА ПРАЦІ
LABOUR ECONOMICS**

<i>Smutchak Z. V., Sytnyk O. Y., Shchogolieva I. V.</i> The application of non-standard forms of employment as means of stabilization of labour migration in Ukraine	68-74
--	-------

**УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ
ENTERPRISE MANAGEMENT**

<i>Chorna M. V., Kushnir T. B., Volosov A. M.</i> Formation of competitive advantages of the retail enterprise	75-82
<i>Khilukha O. A., Matviichuk I. O., Lipysh L. G.</i> Corporate conflicts coordination	83-89

**ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА
FINANCE. BANKING**

<i>Задорожний З.-М. В., Судин Ю. А.</i> Витрати на формування внутрішнього гудвілу як об'єкт управлінського обліку	90-95
<i>Рекова, Н. Ю., Тельнова Г. В., Кислюк А. П.</i> Система інструментів механізму регулювання волатильності податкових надходжень України до 2020 р.	96-103
<i>Bondarenko O. S., Seliverstova L. S.</i> Formation of the paradigm of financial management under the impact of the economic development megatrends	104-112
<i>Parubets O. M., Bojko O. V., Sugonyako D. O.</i> Development of municipal lending system based on the use of modern information technologies	113-118

**МЕНЕДЖМЕНТ
MANAGEMENT**

Sakhno Ev. Yu., Moroz N. V., Ponomarenko S. I. Use of the urban logic theory with development projects management 119-126

**МАРКЕТИНГ
MARKETING**

Dzyundzya O. V., Yakymchuk D. M., Nosova I. O. Analysis of demand for products and services of restaurants in the resort area of the Kherson region 127-131

Danshyna Yu. V. Conceptualization of the instrumentarium of the net interaction in the control over the system of administrative services provision in Ukraine 132-141

Реферату / Abstracts 142-147

*Правила оформлення та подання рукопису до журналу /
The rules of formatting and publishing the article in the journal* 148-152

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC 658. 318

УДК 658. 318

O. I. Garafonova, Doctor of Economics,
Professor,
P. Yu. Kurmaiev, Doctor of Economics,
Associate Professor

О. І. Гарафонова, д. е. н.,
професор,
П. Ю. Курмасв, д. е. н.,
доцент

**PERCULARTIES OF MANAGEMENT
MECHANISM FORMATION BY MEANS
OF CHANGES AS THE BASIS
OF STRATEGIC DEVELOPMENT
OF BUSINESS ORGANIZATIONS**

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ
УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ ЯК БАЗИСУ
СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ
БІЗНЕС-ОРГАНІЗАЦІЙ**

Urgency of the research. The complexity and multi-vectority of the external factors influence predetermine the need to form a system of management of business organizations that would be ready and capable not only to anticipate new development trends, but also to respond accordingly, modernizing approaches to managing all internal processes of a business organization functioning.

Target setting. Further research requires the development of a managing changes mechanism in business organizations, including planning changes, evaluating and monitoring the implementation of changes.

Actual scientific researches and issues analysis. A number of scholars engaged in the research and selection of processes for management change, as well as the management mechanisms formation of these processes, namely: I. Adizes, L. Greiner, F. Guyar, J. Duck, R. Daft and others like that.

Uninvestigated parts of general matters defining. Different approaches to the management mechanisms formation are presented in the literature, but further research of management changes mechanism formation needs a condition in a business organization.

The research objective. The purpose of this scientific article is to identify and generalize approaches to the management change mechanism formation as the basis for the strategic development of a business organization.

The statement of basic materials. The article presents the approaches to the definition of the concept of "change" from the economic and philosophical points of view. The concept of "managing changes mechanism in business organization" is substantiated and singled out. The approaches to management change mechanism formation in a business organization as the basis of its strategic development are presented.

Conclusions. To ensure the management of any changes, it is necessary to create a methodical and methodological framework that will allow business executives to design and implement change processes and evaluate their effectiveness.

Keywords: management changes mechanism in a business organization; strategic development; transformation; a business organization.

DOI: 10.25140/2410-9576-2018-3(15)-7-11

Актуальність теми дослідження. Складність і багатовекторність впливу зовнішніх чинників зумовлюють необхідність формування такої системи управління бізнес-організаціями, яка б була готова та спроможна не тільки передбачити нові тенденції розвитку, а й відповідно реагувати на них, модернізуючи підходи до управління всіма внутрішніми процесами функціонування бізнес-організації.

Постановка проблеми. Подальшого дослідження потребують проблеми розробки механізму управління змінами бізнес-організацій, у тому числі: планування змін, оцінка та моніторинг здійснення змін

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням та виокремленням процесів управління змінами, а також формуванням механізмів управління цими процесами, займалися ряд науковців, а саме: І. Адизес, Л. Грейнер, Ф. Гуїяр, Дж. Дак, Р. Дафт тощо.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. В літературі наведено різні підходи до формування механізмів управління, але подальшого дослідження потребують умови формування механізму управління змінами бізнес-організації.

Постановка завдання. Мета даної наукової статті полягає у виокремленні та узагальненні підходів до формування механізму управління змінами як основи стратегічного розвитку бізнес-організації.

Викладення основного матеріалу. В статті наведено підходи до визначення поняття «зміни» з економічної та філософської точок зору. Обґрунтовано та виокремлено поняття «механізм управління змінами бізнес-організації». Представлено підходи до формування механізму управління змінами в бізнес-організації як основи її стратегічного розвитку.

Висновки відповідно до статті. Для забезпечення управління будь-якими змінами необхідно створити методичну та методологічну базу, яка дозволить керівникам підприємств проектувати і реалізовувати процеси змін, оцінювати їх ефективність.

Ключові слова: механізм управління змінами бізнес-організації; стратегічний розвиток; трансформація; бізнес-організація.

Urgency of the research. The complexity and multi-vectority of the external factors influence predetermine the need to form a system of management of business organizations that would be ready

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

and capable not only to anticipate new development trends, but also to respond accordingly, modernizing approaches to managing all internal processes of a business organization functioning.

Target setting. Further research requires the development of a managing changes mechanism in business organizations, including planning changes, analyzing the potential of a business organization for change, evaluating and monitoring the implementation of changes.

Actual scientific researches and issues analysis. A number of scholars engaged in the research and selection of processes for management change, as well as the management mechanisms formation of these processes, namely: I. Adizes, M. Aistova, A. Armenakis, O. Vinogradova, D. Voronkov, L. Greiner, F. Guyar, O. Guseva, J. Duck, R. Daft, S. Dovbnya, I. Ignatieva, O. Kasich, J. Calli, J. Kotter, I. Mazur, V. Mikitenko, A. Nalyvayko, V. Otenko, V. Ponomarenko, J. Pfeffer, O. Pushkar, G. Tarasyuk, R. Hall, M. Hannan, C. Filonovich, K. Freiling, V. Shapiro, S. Shershnyov, G. Shyrokov, and others like that.

The research objective. The purpose of this scientific article is to identify and generalize approaches to the management change mechanism formation as the basis for the strategic development of a business organization.

The statement of basic materials. Change is a gradual or step-by-step process of transferring an organization to a new level using existing ideas and concepts. In accordance with the economic content, the concept of "change" can be interpreted as "a stay in any position or as property, capital, the property of any person" [1, p. 883]. The state of the system is characterized as the set of properties and functions of the system in a certain period of time [2]. That is why in order to know the essence of the state of a business organization, its potential it is necessary to carry out research of the processes of its functioning, as well as to diagnose all subsystems. The state of the system is determined by the continuous or discrete values of the elements of the system. The main meaning of the concept of "state" for modeling is the ability to link a single output variable with each input variable using the state of the system as a parameter. The state of a business organization system is, in a way, its potential. That is, the availability of resources and opportunities that ensure its adaptation to the external environment, form the direction and systemic. From the point of philosophy view, the state of an object is defined as a source for awareness of development and is a fundamental property [3, p. 473]. The scientific foundation of the theory of change management is the basis of various concepts, namely: crisis, cycle, change, state, development, action, functioning, etc. Thus, the knowledge of the essence of changes in an enterprise from an economic point of view is possible only through the prism of the study of such concepts as: "cycle", "state", "operation" and "development" of the enterprise.

That is why development is a qualitative change in the object, which, from the point of philosophy view, «exists» in various forms of transitions and transformations" [3, p. 474]. The economic dictionary treats development as "the process of natural change, the transition from one state to another, more perfect, the transition from the old qualitative state to the new, from simple to complex, from lower to higher".[4]

Considering the processes of enterprise development, one should keep in mind these processes only their progressive nature (qualitative changes). Objective criteria for such processes are the following: improvement, differentiation and integration of system elements; complication of connections within the system and complication of relations between systems; increase the information capacity of the system; expansion of the range of real opportunities for further development; growth rate. The processes of development of a business organization are not defined and assume the influence of cases, deviations, the struggle of opposing forces. The management of these processes is strategic in nature.

On the basis of the research carried out the concept of "change" from the philosophical and economic point of view, the author's interpretation of the concept is proposed: the change is the transformation or incorporation of one state of the enterprise into another state, which, unlike the previous one, is characterized by qualitative tendencies of growth or decline due to influence of various exogenous and endogenous factors of the existing environment of the business organization (external and internal) in the conditions of the crisis situation in the country. Summarizing the different points of view

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

and opinions of most scholars, both domestic and foreign, we shall distinguish the following concepts that characterize changes [1-5]: crisis; transformation; development; modernization; modification; redesign; reconstruction; reorganization; reframing; reforming; transformation; reengineering; restructuring. The essential characteristic of these concepts is shown in Fig. 1.

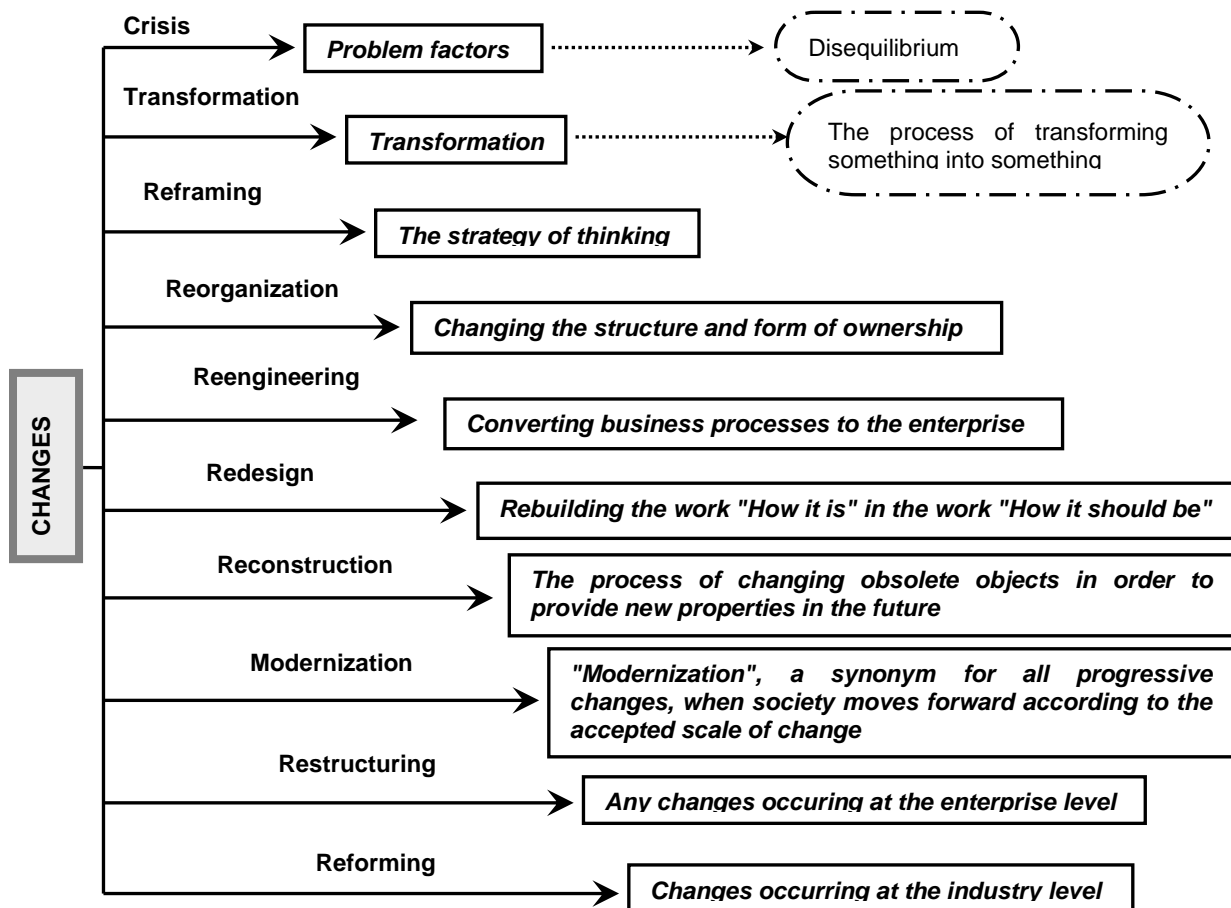

Fig. 1. Theoretical approaches to the definition of the concept of "change"*

Source: systematized and constructed by the authors

The theory of the life cycle was created to predict the changes expected in an enterprise that is at one stage or another of strategic development.

Thus, from the author's point of view, the mechanism of the process of managing changes in a business organization (Fig. 2) is a set of different elements, levers, instruments and organizational, managerial and economic methods aimed at developing the adaptive capacity of change and ensuring the creation and preservation of the competitive position of a business organization as a whole, as well as meeting the needs of consumers, which ultimately contribute to the strategic development of a business organization in the future.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

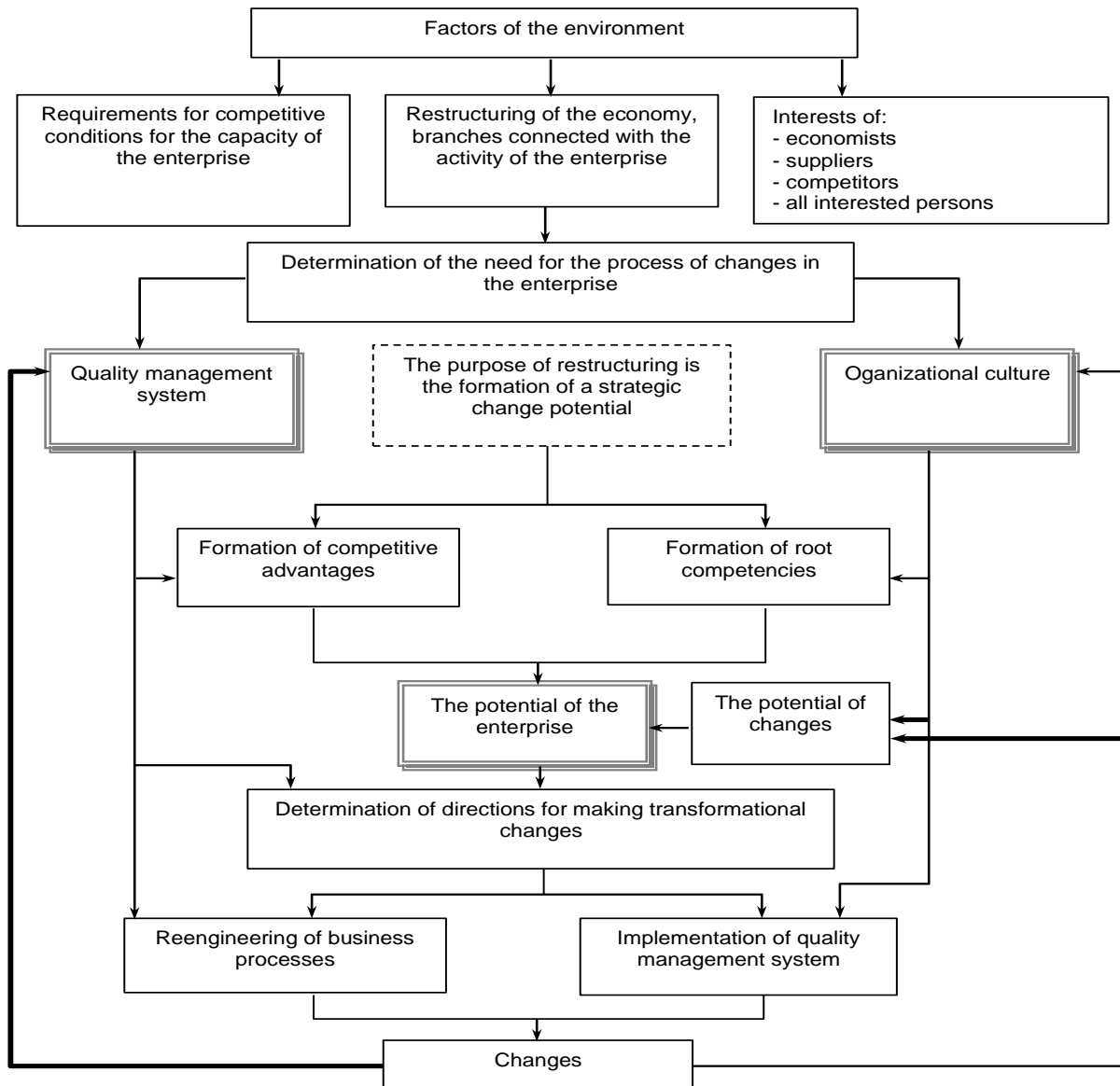

Fig. 2. Managing changes mechanism in a business organization *

Source: made by the authors

Conclusion. Strategic, organizational and incremental changes are the basis for the development of a change management theory that influences the formation of a strategy for implementing change and is the basis of the change management process. To ensure the management of any changes, it is necessary to create a methodical and methodological framework that will allow business executives to design and implement change processes and evaluate their effectiveness. When deciding whether to make changes, managers must clearly state the position of the company, its desired state, and be able to apply the algorithm to make the desired changes.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Thus, change management can be considered as one of the key areas for enterprise development, and methodical and methodological support for managing change can be considered as an actual scientific problem.

References

1. Azriliyan, A. N., etc. (2002). *Bolshoy ekonomicheskii slovar [Large economic dictionary]*. (5th ed., rev.). Moscow: Institut novoy ekonomiki [in Russian].
2. Slovar po proforientatsii i psikhologicheskoy podderzhke [Dictionary on career guidance and psychological support]. *vocabulary.ru*. Retrieved from <http://vocabulary.ru/dictionary> [in Russian].
3. Voytov, A. G. (2003). *Filosofiya: uchebnoe posobie dlya aspirantov [Philosophy: a manual for post-graduate students]*. Moscow: Izdatel'sko-torgovaya korporatsiya «Dashkov i Ko» [in Russian].
4. Tarasyuk, H. M. (2010). Management of changes in the enterprise management system [Managing Changes in the Enterprise Management System]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo tekhnolohichnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky – Bulletin of Zhytomyr State Technological University. Series: Economic Sciences*, 2 (52), 287-291 [in Ukrainian].
5. Kasych, A., Vochozka, M. (2017). Theoretical and methodical foundations of sustainable management in modern companies. *Marketing i menedzhment innovatsii – Marketing and management of innovations*, 2, 298-305 [in English].
6. Ihnatyeva, I. A., Mykytenko, V. V. (2010). *Formuvannia potentsialu sotsialno-ekonomichnykh ta orhanizatsiynykh zmin [Formation of the potential of socio-economic and organizational changes]*. Kyiv: Vydavnytstvo PP Vyshemyrskiy V. S. [in Ukrainian].
7. Hammer, M., Champy, J. (1993). *Reengineering the Corporation: A Manifesto for Business Revolution*. London: Nicholas Brealey Publishing [in English].

Література

1. Большой экономический словарь: словарь / А. Н. Азрилиан [и др.]; ред. А. Н. Азрилиан. – 5-е изд., доп. и перераб. – М.: Институт новой экономики, 2002. – 1280 с.
2. Словарь по профориентации и психологической поддержке. [Электронный ресурс] – Режим доступа до докум.: <http://vocabulary.ru/dictionary>.
3. Войтов, А. Г. *Философия: учебное пособие для аспирантов / А. Г. Войтов*. – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2003. – 512 с.
4. Тарасюк, Г. М. *Управління змінами в системі управління підприємством / Г. М. Тарасюк // Вісник Житомир. держ. технол. ун-ту. Сер.: Економічні науки*. – 2010. – № 2 (52). – С. 287-291.
5. Kasych, A. Theoretical and methodical foundations of sustainable management in modern companies / A. Kasych, M. Vochozka // *Маркетинг і менеджмент інновацій*. – 2017. – № 2. – С. 298-305.
6. *Формування потенціалу соціально-економічних та організаційних змін: монографія / за заг. ред. д. е. н. І. А. Ігнат'євої, д. е. н. В. В. Микитенко*. – Київ, РВПС України НАН України і КНУТД МОН України, Видавництво ПП Вишемирський В. С., 2010. – 694 с.
7. Hammer, M., Champy, J. *Reengineering the Corporation: A Manifesto for Business Revolution* [Text]. London: Nicholas Brealey Publishing, 1993.

Received for publication 03.05.2018

Бібліографічний опис для цитування :

Garafonova, O. I. Peculiarities of management mechanism formation by means of changes as the basis of strategic development of business organizations / O. I. Garafonova, P. Yu. Kurmaiev // Науковий вісник Полісся. – 2018. – № 3 (15). – С. 7-11.

- Гарафонова Ольга Іванівна** доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»;
<https://orcid.org/0000-0002-4740-7057>;
SPIN-код: 6091-0184;
E-mail: ogarafonova@ukr.net;
- Garafonova Olha Ivanivna** Doctor of Economics, Professor, Professor at the Department of Management, Kyiv National Economics University named after Vadym Hetman;
<https://orcid.org/0000-0002-4740-7057>;
SPIN-code: 6091-0184;
E-mail: ogarafonova@ukr.net;
- Курмаєв Петро Юрійович** доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини;
<https://orcid.org/0000-0001-9464-0380>;
Researcher ID: M-2900-2018;
E-mail: petrol09@i.ua;
- Kurmaiev Petro Yuriiovich** Doctor of Economics, Associate Professor, Professor at the Department of Finance, Accounting and Economic Security, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University;
<https://orcid.org/0000-0001-9464-0380>;
Researcher ID: M-2900-2018;
E-mail: petrol09@i.ua

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC 336.02(477)

УДК 336.02(477)

I. P. Mihus, Doctor of Economics,
Professor,
L. M. Akimova, Candidate of Economic
Sciences, Associate Professor,
O. A. Harnyk, Candidate of Economic
Sciences, Associate Professor

I. P. Mirys, д. е. н.,
професор,
Л. М. Акімова, к. е. н.,
доцент,
О. А. Гарник, к. е. н.,
доцент

DIAGNOSTICS OF THE STATE OF FINANCIAL SECURITY OF UKRAINE

ДІАГНОСТИКА СТАНУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Urgency of the research. The transition to the market in Ukraine led to changes in the sphere of economic relations, which are characterized by a high level of instability. Significant changes that have occurred in recent years have also created new threats to the domestic economy, necessitating the diagnosis of Ukraine's financial security.

Target setting. The welfare of each state primarily depends on the stability of its financial system, which is provided through the timely diagnosis of its threats and response to them.

Actual scientific researches and issues analysis. The issues of financial security of the nation, as an economic component, the principles of the formation of a system for ensuring financial security were revealed in the works of domestic and foreign scientists, namely in the works of A. Baranovsky, V. Geyets, M. Yermoshenko, J. Zhalilo, B. Karpinsky, A. Sukhorukov, A. Shevchenko and others.

Uninvestigated parts of general matters defining. In the conditions of cyclical economic fluctuations, which are characterized by a high degree of uncertainty, it is of acute necessity to diagnose the financial security as a component of the state's economic security.

The research objective. The purpose of the article is to conduct a diagnosis of Ukraine's financial security and identify the threats that affect it.

The statement of basic materials. The article analyzes both the dynamics of integral indicators of the components of financial security by the methodology of the Ministry of Economy of Ukraine for 2013 – 2017 and the dynamics of financial security indicators by the methodology of the National Institute of International Security Problems of Ukraine from 2013 to 2017, as well as distinguishes their shortcomings. There is proposed a system of measures to increase the level of financial security of the enterprises in Ukraine.

Conclusions. Diagnostics of the level of financial security is a complex process of identifying, analyzing, eliminating and forecasting the emergence of internal and external threats to the state. Diagnosis of the components of financial security is the basis for developing a set of measures to counter threats and improve the level of protection of Ukraine.

Keywords: security; financial security; monitoring; indicator; diagnostics of the level of financial security; public administration.

DOI: 10.25140/2410-9576-2018-3(15)-12-18

Актуальність теми дослідження. Перехід до ринку в Україні зумовив зміни у сфері економічних відносин, які характеризуються високим рівнем нестабільності. Значні перетворення, що відбулися за останні роки, а й утворили нові загрози для вітчизняної економіки, що зумовлюють необхідність діагностики стану фінансової безпеки України.

Постановка проблеми. Добробут кожної держави передусім залежить від стабільності її фінансової системи, яка забезпечується за рахунок своєчасної діагностики її загроз та реагування на них.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання фінансової безпеки держави, як складової економічної, принципи формування системи забезпечення фінансової безпеки висвітлювали у своїх працях такі вітчизняні та зарубіжні вчені, такі як: О. Барановський, В. Геєць, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, Б. Карпінський., А. Сухоруків, О. Шевченко та інші.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. В умовах циклічних коливань економіки, які характеризуються великим ступенем невизначеності, досить гостро постає діагностика фінансової безпеки, як складової економічної безпеки держави.

Постановка завдання. Мета статті полягає у проведеної діагностики фінансової безпеки України та ідентифікації загроз, що на неї впливають.

Виклад основного матеріалу. У статті проаналізовано динаміку інтегральних показників складників фінансової безпеки за методикою Мінекономіки України на 2013 – 2017 рр., динаміку показників фінансової безпеки за методикою Національного інституту проблем міжнародної безпеки України з 2013 по 2017 рр. та виділено окремі їх недоліки. Запропоновано систему заходів з підвищення рівня фінансової безпеки підприємств України.

Висновки. Діагностика рівня фінансової безпеки являє собою комплексний процес виявлення, аналізу, усунення та прогнозування появи внутрішніх та зовнішніх загроз держави. Діагностування складових фінансової безпеки є основою для розроблення комплексу заходів протидії загрозам та підвищення рівня захищеності України.

Ключеві слова: безпека; фінансова безпека; моніторинг; індикатор; діагностика рівня фінансової безпеки; державне управління.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Urgency of the research. Ukraine as a nation is characterized by insufficient development of a market economy, which requires the implementation of a number of measures to ensure state financial security. Each component of financial security, in addition to performing the relevant functions, is an integral part of the synergetic system designed to ensure the stability of the national economy in relation to internal and external negative impacts for its effective functioning.

It is the security of the financial sector that directly influences the level of development of the real sector of the economy, production, military and all other elements and types of security. Financial security acts as a unique unifying basis for creating other conditions for economic security.

Without financial security, it is almost impossible to solve any of the issues facing Ukraine. The urgency of financial security is determined by the need to form internal immunity and external security from the destabilizing effect of competitiveness in world markets and the stability of the financial situation.

An effective tool for solving the problems of Ukraine's economic security is diagnostics, which is aimed at a real assessment of the current financial state of the nation, identifying, analyzing and assessing the problems of its development, identifying sources and causes of negative results and undesirable trends in its development and adoption of sound and optimal management decisions.

In addition, the changing external environment of the nation, the strengthening of internal and external competition in the world market lead to increased risks and require constant diagnosis of the level of financial security, both of the nation itself and its subjects.

Target setting. The welfare of each nation depends primarily on the stability of its financial system, which is provided by timely diagnosis of its threats and responses to them.

Actual scientific researches and issues analysis. The issue of the national financial security, the classification of financial threats and interests, approaches to assessing the level of financial security as an economic component, the principles of the formation of a system for ensuring the financial security were covered in the works of domestic and foreign scientists A. Baranovsky, A. Vlasjuk, V. Geyets, M. Ermoshenko, J. Zhalilo, B. Karpinsky, V. Muntiyanyan, A. Makarik, A. Sukhorukov, A. Shevchenko and others. However, the issues of determining the components of financial security, its indicators, diagnosis, methodological and methodical approaches to its evaluation remain controversial.

Uninvestigated parts of general matters defining. Under the conditions of cyclical fluctuations in the economy, which are characterized by a high degree of uncertainty, the diagnosis of financial security as a component of the national economic security is very acute, which contributes to a timely response to threats that arise in the internal and external environments.

The research objective. The purpose of the article is to research the Ukraine's financial security and diagnose the threats that affect it.

The statement of basic materials. Financial security is achieved by a sound financial policy in accordance with the adopted in the fixed order doctrines, concepts, strategies and programs in the political, economic, social, information and financial fields.

Financial security is understood by most scientists as a dynamic state of financial relations, under which favorable conditions and necessary resources would be created for expanded reproduction, economic growth and increase of the living standard of the population, improvement of the national financial system for successful countering internal and external factors destabilizing the national financial situation [1-9].

In order to identify the practical application of the methodical recommendations of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine and taking into account the fact that the main objective of financial security is to ensure the stable development of both the financial system and all its structural elements, 32 indicators of financial security for the last five years were identified. The usage of the indicators' obtained values resulted in the defining of characteristic values, on the basis of which these indicators were rationed [10].

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Considering the rationed values of indicators and their weighted factors, which are determined in methodical guidelines through expert evaluation and, therefore, do not require additional calculation, we have formed integral indicators of each element of financial security (Tab. 1).

Table 1

Integral indicators dynamics of financial security components by the method of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine within 2013-2017

Integral indicator	Years					Deviation in 2015 from 2013		Deviation in 2017 from 2015	
	2013	2014	2015	2016	2017	Abs. (+/-)	East, %	Abs. (+/-)	East, %
Banking Security	0,45	0,48	0,29	0,14	0,13	-0,1	-35,5	-0,2	-55,2
Security of the non-bank financial market	0,39	0,37	0,34	0,22	0,21	-0,06	-14,2	-0,1	-36,9
Debt security	0,2	0,14	0	0	0	-0,2	-100	-	-
Budget security	0,47	0,4	0,4	0,40	0,42	-0,05	-11,6	+0,003	+3,17
Currency Security	0,59	0,66	0,27	0,25	0,27	-0,32	-53,8	-0,003	-1,11
Monetary security	0,42	0,49	0,5	0,46	0,47	+0,08	+18,8	-0,03	-5,61

Source: Calculated by the author on the basis of [11]

According to Tab. 1, the value of the integral indicator of banking security tended to increase within 2013-2014, i.e there was an increase in the level of banking system security, from the critical one in 2013 to the unsatisfactory in 2014. This was primarily due to the decrease in the share of overdue loans by 20% in 2015 compared to the year 2013, bank loans and deposits in foreign currency by 19%, and the share of foreign capital in the banks' authorized capital by 7.9 percentage points, and to the increase in the share of the five largest banks in the total assets of the banking system by 9.35%.

However, the value of the integrated indicator significantly decreased by 40% in 2015 and by 52% in 2016, compared to the previous year. At the beginning of the year 2017, the bank security index amounted to 0.129, which is the lowest value for the analyzed period. The reasons for such a sharp decline in the integral indicator is an increase in the share of overdue loans by 64%, the volume of loans and deposits in foreign currency by 10.47% and a decrease in the profitability of bank assets by 34%, etc.

The largest value of the integral indicator of the non-bank financial market safety was observed in 2013, when it amounted to 0.3948, i.e. "dangerous level", and the lowest at the beginning of 2017 (0.213 is a "critical level"). This situation derived from a drop in the level of capitalization of listed companies regarding GDP by 84%, as well as by an increase in the share of insurance premiums received by the three largest insurance companies in the total volume of insurance premium receipts by 4.8 percentage points.

Considering the integral indicator of debt security, it is worth noting that its value in comparison with other areas of financial security is the lowest, and in the period 2015-2017, it generally equals to zero. This is due to the growth by 147% in the volume of national and publicly guaranteed debt regarding GDP at the beginning of 2017 compared to 2013, gross external debt by 93%, reduction in the volume of official international reserves to external debt by 61%.

Controversially, the budget security during the studied period was at a "dangerous level" considering minor fluctuations. Thus, the value of the integral indicator was fixed at the maximum level of 0.464 in 2013, but by the end of 2016 it decreased by 18%. The decrease in the integral indicator was due to the growth of the state budget deficit regarding GDP by 30%, the level of the redistribution of GDP through the consolidated budget by 1.67 percentage points, the volume of aggregate payments for servicing and repayment of the national debt regarding budget revenues by 72.64 percentage points. It is worth noting a gradual increase of this indicator at the beginning of 2017 against the value of the similar indicator by 5.75% in 2015.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

The period 2013-2014 characterizes the state of currency security as unsatisfactory, which is due to a more stable hryvnia exchange rate compared to foreign currencies, a 16% decrease in the share of loans in a foreign currency, etc. However, its security level has fallen to a critical level since 2015, which might be explained by the devaluation of the national currency, where the index of the change in the official hryvnia exchange rate to the US dollar increased from 100.02 in 2014 to 183.52 in 2016, i.e. its growth amounted to 83.48%, the import of Ukraine's gross international reserves decreased by 31%, loans in a foreign currency increased by 23 percentage points and the level of dollarization by 18.5%, etc.

Monetary security, like budget security, was at a "dangerous level" during the studied period. This was facilitated by an increase in the cash share outside the banks in the total money supply by 8.72%, the difference between interest rates on loans and deposits by 1.90 percentage points, a decrease in the average weighted interest rate for loans provided by depository corporations (except for the NBU) in national currency, relative to the consumer price index, the share of consumer loans provided to households, etc.

Due to the defined integral indicators of each element of financial security, a general integrated indicator of financial security was calculated. Thus, the level of financial security was assessed as "dangerous" in 2013-2017. In 2015, the value of the integral index of financial security comprised 0.3041, which is 0.1209 lower than in 2014.

As of 2016, the level of Ukraine's financial security was critical and amounted to 0.2517, which is 0.0524 lower than in the previous year. At the beginning of 2017, a decrease of 0.087 points showed the inadequacy of Ukraine's financial system to counter negative internal and external threats, which indicates a weakening of financial security throughout the country.

To compare the results obtained, the level of financial security was calculated using the method of the National Institute of International Security Issues of Ukraine [12] (Tab. 2)

Table 2

Dynamics of financial security indicators by the method of the National Institute of International Security Issues of Ukraine from 2013 to 2017

Indicator	The threshold value of the indicator	Years					Abs. deviation, (+/-)	
		2013	2014	2015	2016	2017	2015 compared to 2013	2017 compared to 2015
Inflation rate,%	5%	-0,2	0,5	24,9	43,3	12,4	+25,1	-12,5
Debt,% of GDP	less than 30% of GDP	35,33	38,82	70,26	79,4	71,43	+34,93	-12,5
Volume of external debt,% to GDP	less than 20% of GDP	76,6	78,3	96,05	148,9	131,3	+19,45	+35,25
National budget deficit,% to GDP	1% of GDP	3,66	4,3	4,98	2,28	2,94	+1,32	-2,04
Monetization level, % to GDP	30% of GDP	54,88	62,48	61,07	50,29	51,08	+6,19	-9,99
Cost of bank loans, % per annum	not more than 10% per annum	26,6	25,3	26,1	29,5	18,3	-0,5	-7,8
International reserves (without gold), billion US dollars	up to 5 billion US dollars	22,6	18,78	6,62	12,37	14,59	-16,04	+7,97

Source: Calculated by the author on the basis of [13]

As the Tab. 2 data show, the value of all indicators during 2013-2017 is significantly higher than the threshold values. Thus, the inflation rate was the highest in 2016 (almost ten times higher than the established threshold value). Based on the ranking of the Central Intelligence Agency's rating of inflation, Ukraine took the penultimate 224th place as of 2016, and the last 225th place occupied Southern Sudan (52.8%).

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Particular attention should be paid to the indicator of the volume of external debt against GDP, because the effective value of this indicator amounted to 148,99% of GDP in 2016, while its threshold value should not exceed 20% of GDP. At the same time, the value of the domestic debt indicator is the lowest and most approximate to the optimal in 2013 (35.33% of GDP), and the highest – in 2016 (79.40% of GDP). Thus, the above mentioned confirms once more the critical level of debt security in Ukraine.

The calculations above also revealed that the deficit of the national budget until 2015 had a tendency to increase and exceeded the threshold value almost five times. However, its volume decreased 2.5 times in 2016 and amounted to 2.28% of GDP. However, even such a significant decrease did not help optimize the size of the state budget deficit compared to GDP.

The highest level of monetization during the studied period was registered in 2014 at the level of 62.48%, and the lowest – in 2016 (50.29%). That is, in the studied period, this indicator always exceeded the actual threshold value, which led to a decrease in the speed of money circulation within the nation.

It is also worth mentioning that the cost of bank loans from 2013 to the beginning of 2017 did not correspond to the optimal value. Thus, the value of this indicator was 29.5% in 2016, which is by 3.4 and 19.5 percentage points higher than the same indicator in 2015 and the threshold value, respectively. The largest volume of international reserves in Ukraine is observed in 2013 in the amount of 22.66 billion US dollars, and the smallest in 2015 with 6.62 billion US dollars, which is a negative phenomenon, because the maximum allowable level of their volume should not exceed 5 billion US dollars.

Thus, the results of the financial security assessment based on the methodology of the National Institute for International Security Problems of Ukraine also confirm the results obtained by the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine and convince that the level of Ukraine's financial security is critical. The biggest threats at the same time are an increase in the external debt, an increase in the level of dollarization, the devaluation of the hryvnia and high rates of inflationary processes.

However, it should be noted that both methods have certain drawbacks, which reduce the reliability of the results obtained.

Thus, the formation of indicators by the method of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine was carried out on the principle of representativeness, which means selecting the most significant indicators that affect the national financial security. However, it is worth noting that the assessment of the level of financial security taking into account the indicators of banking, foreign exchange, debt, budget, monetary and security of the non-banking financial market is incomplete, because there are no indicators of tax security among them. Such indicators might include the level of concentration of tax revenues in the national budget revenues, the level of taxation on the national economy, the concentration level of tax revenues from foreign trade activities in the national budget revenues, the level of the tax debt of taxpayers, the level of tax burden, etc.

When assessing the security level of the stock market in these methodical guidelines, only two indicators are used there, i.e. the level of capitalization of listed companies against GDP and the level of volatility of the PFTS index.

At the same time, additional indicators of stock market security may be the capitalization of listed companies, the share of trade in the unorganized market in the total trading volume of securities, the share of domestic government loan bonds for the amount of public debt on securities, the yield of government bonds, the yield ratio of government bonds to growth rates of GDP, etc.

During the study of budget security, it was revealed that the indicators of the method are mainly focused on the level of the budget deficit and external borrowings sent for servicing and repayment of public debt. At the same time, indicators that take into account the amounts of revenues and expenditures of the national budget, which are the main components of the national budgetary sphere, were not included. Thus, they might include the ratio of advance payments paid on income tax and VAT in the total amount of state budget revenues, the share of expenditures in foreign currency in the total amount of revenues of the consolidated budget, the share of expenditures on protected items in the amount of the consolidated budget expenditures, etc.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Another drawback of this method is that all threshold values of indicators are calculated on the basis of data of leading international organizations and the experience of economic systems functioning in highly developed countries.

Thus, the level of debt security according to the Budget Code is critical if its value is above 60%, meanwhile in methodical guidelines it is at the level of above 35%. However, it should be noted that the Law of Ukraine "On the State Budget" considers the latter value as an acceptable level for the ratio of domestic and foreign debt against GDP.

Based on the identified shortcomings, it should be noted that the main purpose of the methodical guidelines of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine is to determine the level of financial security of Ukraine. That is, the immediate advantage of this technique is that, in addition to calculating the integral index of economic security, it is possible to determine the level of financial security. It should be borne in mind that only the optimal values of each indicator are defined in most methods. Whereas this method clearly defines the levels of financial security, such as optimal, satisfactory, unsatisfactory, dangerous and critical; and levels of these values allow to carry out a better analysis of its state.

Considering the method of the National Institute of International Security Issues of Ukraine, it is worth noting that its main drawback is that a small amount of indicators is used to determine the state of financial security. This ultimately forms a generalized assessment of financial security level. From the standpoint of simplicity, convenience and ease of calculations, the technique is acceptable for use. But from the position of accuracy, detailed analysis of all financial security components, the level of expediency of its use is significantly reduced. At the same time, the practical use of indicators for calculating the level of both economic and financial security of foreign countries is a significant advantage of these guidelines.

Conclusions. Based on the results of the study, the following conclusions can be drawn. Thus, the assessment of the dynamics of most financial security indicators allowed us to establish negative long-term trends. The most problematic areas are considered to be a high level of external debt; high cost of bank loans; a significant level of dollarization of the economy; constant increase in the share of the shadow economy; negative balance of payments. In our opinion, to increase the level of national financial security requires systemic actions that must include mechanisms in the sphere of budgetary and monetary policy, the stock market, as well as in the sphere of regulating the corporate sector of the economy, etc.

References

1. Burakovskiy I., Plotnikov A. Global financial crisis: Lessons for the world and Ukraine. - Kharkov: Folio, 2009. - 299 p.
2. Baranovsky, A. I. Financial security. - M.: Phoenix, 1999. - 338 p. (38.7 pp. L.) (Review - Strategic panorama - 2000. - № 1-2. - P. 243-244).
3. Vlasyuk, A. S. National Security of Ukraine: Evolution of Internal Policy Problems: Selected sciences. works / A. S. Vlasyuk. - K: NISI, 2016. - 528 p.
4. Zhalilo, Y. A. Theory and practice of forming an effective economic strategy of the state: monograph. - K.: NISI, 2009. - 336 p.
5. Matvienko, V. P., Matvienko, P. V. Philosophical and economic views. - K.: Naukova Dumka, 2009. - 304 p.
6. Makarik, A. V. The place and role of financial security in the overall system of national security // Scientific works of NUKhT - 2009. - № 29. - P. 125-127.
7. Muntiyani, V. I. Economic Security of Ukraine / V. I. Muntiyani. - Kiev: KVTS, 1999. - 463 p.
8. Prokhorenko, G. C. Fundamentals of Financial Security of Ukraine / G. C. Prokhorenko. - Kharkov: The Yunis Publishing House, 2001. - P. 29.
9. Shevchenko, A. Yu. Theory of financial security: inno-

Література

1. Бураковський, І. Глобальна фінансова криза: Уроки для світу та України / І. Бураковський, О. Плотніков. - Харків : Фоліо, 2009. - 299 с.
2. Барановський, О. І. Фінансова безпека / О. І. Барановський. - К. : Фенікс, 1999. - 338с. (рецензія – Стратегічна панорама. – 2000. - № 1-2. – С. 243-244).
3. Власюк, О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики: Вибр. наук. праці / О. С. Власюк. - К. : НІСД, 2016. - 528 с.
4. Жаліло, Я. А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави: монографія / Я. А. Жаліло. - К. : НІСД, 2009. - 336 с.
5. Матвієнко, В. П. Філософсько-економічні погляди / В. П. Матвієнко, П. В. Матвієнко ; ред. Н. С. Колосок. - Київ : Наукова думка, 2003. - 302 с.
6. Макарик, О. В. Місце та роль фінансової безпеки в загальній системі національної безпеки // Наукові праці НУХТ - 2009. - № 29. - С. 125-127.
7. Мунтіян, В. І. Економічна безпека України / В. І. Мунтіян. - Київ : КВІЦ, 1999. - 463 с.
8. Прохоренко, Г. К. Основи фінансової безпеки України / Г. К. Прохоренко. - Харків : Вид-во «Юніс», 2001. - С. 29.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

vative approaches // Bulletin of the Academy of Municipal Management, series "Economics" - 2009. - № 6.

10. On approval of the Methodical Guidelines on the calculation of the level of economic security of Ukraine. Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine on October 9, 2013 № 1277 [Electronic resource]. Access mode: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm.

11. State Statistical Service: official site [Electronic resource]. - Access mode: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

12. On approval of the Methodical Guidelines on the calculation of the level of economic security of Ukraine: Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine № 1277 of 29.10.2013. [Electronic resource]. Access mode: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodichniRekomendatsii>.

13. National Bank of Ukraine: official site [Electronic resource]. - Access mode: <http://www.bank.gov.ua>.

9. Шевченко, О. Ю. Теорія фінансової безпеки: інноваційні підходи / О. Ю. Шевченко // Науковий вісник Академії муніципального управління, серія «Економіка». – 2009. – № 6. – С. 217-224

10. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 9 жовтня 2013 року N 1277 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm.

11. Державної служби статистики: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

12. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України №1277 від 29.10.2013. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodichniRekomendatsii>.

13. Національного банку України: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.

Received for publication 03.05.2018

Бібліографічний опис для цитування:

Mihus, I. P. Diagnostics of the state of financial security of Ukraine / I. P. Mihus, L. M. Akimova, O. A. Harnyk // Науковий вісник Полісся. – 2018. - № 3 (15). – С. 12-18.

- Мігус Ірина Петрівна** доктор економічних наук, головний науковий співробітник, професор, науково-дослідний центр цивільного захисту, Український науково-дослідний інститут цивільного захисту; <https://orcid.org/0000-0001-6939-9097>; E-mail: irynameh@ukr.net;
- Mihus Iryna Petrivna** Doctor of Economics, Chief Scientist, Professor, Research Center for Civil Protection, The Ukrainian Civil Protection Research Institute; <https://orcid.org/0000-0001-6939-9097>; E-mail: irynameh@ukr.net
- Акімова Людмила Миколаївна** кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та економіки природокористування, Національний університет водного господарства та природокористування; <https://orcid.org/0000-0002-2747-2775>; Researcher ID: A-9831-2017; SPIN-код: 6441-4554; E-mail: l_akimova@ukr.net;
- Akimova Liudmila Mykolayivna** Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Finance and Environmental Economics, National University of Water and Environmental Engineering; <https://orcid.org/0000-0002-2747-2775>; Researcher ID: A-9831-2017; SPIN-code: 6441-4554; E-mail: l_akimova@ukr.net;
- Гарник Олена Анатоліївна** кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та соціально-поведінкових наук, Навчально-науковий інститут економіки та бізнес освіти, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини; <https://orcid.org/0000-0003-1079-2569>; E-mail: garnuk_elena@ukr.net;
- Harnyk Elena Anatolievna** Candidate of Economic Sciences, Associate Professor at the Department of Economics and Social-Behavioral Sciences, Educational and Scientific Institute of Economics and Business Education, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University; <https://orcid.org/0000-0003-1079-2569>; E-mail: garnuk_elena@ukr.net

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC 338.35

УДК 338.35

I. I. Kychko, Doctor of Economics,
Associate Professor,
G. S. Lopushnyak, Doctor of Economics,
Professor,
I. M. Tsaryk, Candidate of Economic
Sciences

I. I. Кичко, д. е. н.,
доцент,
Г. С. Лопушняк, д. е. н.,
професор,
І. М. Царик, к. е. н.

THE ASSESSMENT PERSPECTIVES OF BUSINESS SOCIAL INVESTMENT IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

ПЕРСПЕКТИВИ ОЦІНКИ СОЦІАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ БІЗНЕСУ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Urgency of the research. A modern business positions itself not as a social media load and a society debtor, but as a social investor aimed at obtaining economic results from social activities that is especially important in the transition to sustainable development.

Target setting. The article analyzes the features of existing assessment methods for business social investment (SI) and outlines the prospects for their development.

Actual scientific researches and issues analysis. A significant contribution to the assessment methods for social investment has been done by: D. Baiura, D. Bohynia, J. Weiss, M. Dolishnii, O. Zatieishchykova, A. Carol, E. Libanova, L. Norton, V. Steshenko and others.

Uninvestigated parts of general matters defining. At the same time, the existing methods do not allow us to fully quantify the business social investment at the macroeconomic level.

The research objective. The main article objective is the structural elements systematisation of business social investment in the context of sustainable development, as well as the expansion of the quantitative indexes of SI evaluation.

The statement of basic materials. The implementation of investments, including social (SI), involves obtaining a certain result or effect, which ultimately serves as their purpose. It is difficult to assess the economic effect of the SI, since the result is not often so obvious and may be distant in time. However, during the last years, the scientists of Ukraine and other countries made attempts to develop and improve the social investment assessment methods of entrepreneurship.

Conclusion. In the context of sustainable development, the business social investment is a modern instrument of investment that allows increasing the efficiency of the enterprise using the achievement of high social results, and also satisfying the needs of its partners, customers, and staff to a greater extent.

Keywords: social investment; business; sustainable development.

DOI: 10.25140/2410-9576-2018-3(15)-19-24

Актуальність теми дослідження. Сучасний бізнес позиціонує себе не як носій соціального навантаження і боржник суспільства, а як соціальний інвестор, що націлений на одержання економічних результатів від соціальних заходів, що особливо важливо в умовах переходу до сталого розвитку.

Постановка проблеми. У статті проаналізовано особливості існуючих методик оцінки соціальних інвестицій (СІ) бізнесу та окреслені перспективи їх розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Істотний внесок щодо методик оцінки соціальних інвестицій підприємництва зробили: Д. Баюра, Д. Богиня, Дж. Вайс, М. Долішній, О. Затеїшичкова, А. Керол, Е. Лібанова, Л. Нортон, В. Стешенко та інші.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. У той же час існуючі методики не дають можливості всебічно кількісно оцінити соціальні інвестиції бізнесу на макроекономічному рівні.

Постановка завдання. Основним завданням статті автори вважають систематизацію структурних елементів соціальних інвестицій бізнесу в контексті сталого розвитку, а також розширення складу кількісних індексів оцінки СІ.

Виклад основного матеріалу. Здійснення інвестицій, у тому числі соціальних, передбачає отримання певного результату або ефекту, що в решті решт і є їхньою метою. Дати оцінку економічного ефекту від СІ складно, адже результат часто не є очевидним та може бути віддаленим у часі. У статті удосконалена методика оцінки СІ підприємництва, що дасть змогу оцінювати ефективність соціальних інвестицій у подальшому.

Висновки. В умовах сталого розвитку соціальне інвестування бізнесу є сучасним інструментом вкладення коштів, що дозволяє за допомогою досягнення високих соціальних результатів підвищити ефективність підприємства, а також більшою мірою задовольняти потреби своїх партнерів, клієнтів і персоналу.

Ключові слова: соціальні інвестиції; бізнес; сталий розвиток.

Urgency of the research. Aggravation of the ecological situation, growth in anthropogenic loads on the natural environment, irrational use of nature lead to that fact that modern economic science and practice should make management decisions on preservation of the environment and rational nature

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

use on the basis of sustainable development in order to meet the needs of present and future generations. The concept of sustainable development of society and economy is based on the humanization of social and economic life of society, ensuring effective control over the effectiveness of the use of natural resource potential of the land in the interests of the entire population of the planet, observance of the rights and freedoms of citizens, social protection of the population with a more even distribution of income and capital. At the same time, the principle of long-term sustainable development of civilization serves as a real conceptual basis for forming the conditions for the formation of a business, which positions itself not as a carrier of social burden and debtor of society, but as a social investor, who seeks to obtain economic results from social activities.

Target setting. The article analyzes the features of existing assessment methods for business social investment (SI) and outlines the prospects for their development in the context of sustainable development.

Actual scientific researches and issues analysis. Many scientific works of domestic and foreign scientists, in particular, D. Baiura, S. Bandur, D. Bohynia, H. Herasymenko, M. Dolishnii, O. Zaitieishchykova, T. Zaiats, M. Karlin, Yu. Krasnov, I. Kurylo, V. Kutsenko, E. Libanova, L. Lisohor, O. Makarova, V. Onikiienko, S. Pyrozhekov, U. Sadova, L. Semiv, V. Steshenko, L. Shevchuk and others have been dedicated to the development of theoretical and applied aspects of business SI and methods of their evaluation. The papers of such foreign authors as J. Weiss, D. Windsor, T. Donaldson, A. Carol, R. Caplan, D. Norton have been devoted to the development of theoretical and methodological foundations of these issues.

Uninvestigated parts of general matters defining. However, many aspects of the evaluation business SI are still insufficiently substantiated, in particular, the existing methods do not allow us to fully quantify the business social investment at the macroeconomic level.

The research objective. The main article objective is the structural elements systematisation of business social investment in the context of sustainable development, as well as the improvement of the existing methodology of quantifying assessment for such investment.

The statement of basic materials. A sustainable development paradigm, in contrast to an industrial society paradigm, includes not only the priority of economic growth at any price but also the priorities of social and environmental stability. At the present stage of human development, "sustainable development must ensure harmonization and combination of social, economic and environmental goals, their implementation in a single social and ecological and economic system of a certain territory (country, region)" [1, p. 210].

Both power structures, public institutions, and a business sector take part in ensuring the sustainability of national economies involves. A manifestation of such business involvement is Corporate Social Responsibility (CSR).

It should be noted that in the EU, CSR issues have already reached such a level of development that not only the parameters of social responsibility but also the mandatory social (non-financial) reporting for large enterprises (where the average number of employees during the fiscal year reaches 500 persons) are fixed at the legislative level. It has been also determined what kind of information should be contained in these reports [2; 3].

In the scientific literature, social investments are defined as: investing in social sphere objects in order to improve the level and quality of people's life through creation of new mechanisms and technologies for allocating funds among different segments of population, taking into account their requirements [4]; investments of financial capital, which provide the recipient with the possibility of a long-term implementation of a project or a program. The result of social investment is reflected in the development of an area, protection of interests and the main needs of target groups of the population, constant care from the side of public institutions and improvement of welfare [5]. The integral indicator of CSR is assumed to be the volume of business SI [6, p. 212-213].

We propose to apply a broader approach to the interpretation of social investment and to include in their composition the following indicators: taxes paid by entrepreneurship; environmental payments for environmental pollution; the volume of scientific and scientific and technical works performed by the

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

own forces of organizations (enterprises); charitable activity of business. In this context, E. Kovalenko proposes "instead of the indicator" the amount of taxes paid "to use the indicator of "income tax", which reflects, first of all, the efficiency of the enterprise and the economic component of social responsibility of business - to use resources efficiently and to receive profit. The amount of taxes paid as an indicator does not give such information, and at the same time, includes taxes that absolutely do not characterize the effectiveness of activities, such as VAT or excise duty" [7, p. 92-93]. In our opinion, when considering taxes and environmental payments as a component of social investment, it is necessary to focus on the active participation of state structures in this process. The problem of distributive relations at the macro level requires special consideration. Taking into account the high level of national economy shadowing and high tax burden on business, companies try not to show real volumes of profit. Income tax will be minimal, so when determining social investments, it is expedient to use the indicator "amount of taxes paid".

In connection with the above, the composition of the business SI can be represented as follows (Tab. 1).

Table 1

Composition of Business Social Investment

Business Social Investment (SI)	
Internal Social Investments (ISI)	External Social Investments (ESI)
<ul style="list-style-type: none"> • salary of staff, bonuses; • income of staff from equity participation; • income of staff from participation in profits; • costs for labor protection and job creation 	<ul style="list-style-type: none"> • amount of taxes paid; • ecological payments; • social projects and programs aimed at support and development of the local community; • charity, sponsorship
Social investment carried out both at the internal and external levels: <ul style="list-style-type: none"> • costs for the development of various spheres of public life: education, science, health care, sports, culture, etc.; • costs for spiritual development and organization of rest; • improvement of living conditions; • social infrastructure costs 	

Source: compiled by the authors based on [8, p. 131; 4, p.217]

Investing, including social investing, involves obtaining a certain result or effect, which ultimately serves its purpose. It is difficult to assess the economic effect of the SI since it is often not obvious and can be distant in time. However, in recent years, scientists from Ukraine and other countries have been attempting to develop and improve methods for assessing CSR and social investment of entrepreneurship. Fortunately, their classification was made in the work of Zatieishchykova O. O. [9, p. 192]. In particular, this scientist divides these methods into two categories: qualitative and quantitative evaluation. Despite the fact that scientists have paid more attention to the methods of quantitative assessment of CI business, these issues, in our opinion, need further improvement because of their complexity; absence of normative indicators, which could be used to compare the results of calculations and to evaluate the SI; undeveloped SI evaluation for different industries and scales of enterprises, etc.

Among the methods that give a quantitative assessment of the SI, several key ones can be identified, including the "Methods to Assess the Effectiveness of Social Partnerships" (ESISP) proposed by the Royal Academy Patrons and the International Academy of Social Sciences [10]. It includes four evaluation vectors, presented in Tab. 2.

There are several approaches to evaluation of business SI in an international practice [11, p. 133-135]. Thus, the method of return on investment (ROI), allows a business unit to estimate the magnitude of the impact of their SI on the indicators of business activity. The consulting company Smith O'Brien has offered an integrated CSR audit system and an econometric effect index, which allows determining the overall effect of the company's activity on a specific territory.

It is necessary to improve the methodology of quantitative assessment of the business SI, which is the calculation of a number of specific indexes: index of specific SI (total volume of SI / number of

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

staff); share of SI in total sales (total volume of SI / volume of sales); SI and profit before tax ratio (total volume of SI / volume of enterprise profit before taxation); volume of SI per capita (total volume of SI / number of population of the country); share of business SI in the structure of GDP (total volume of SI / volume of GDP); volume of SI per one enterprise (organization) (total volume of SI / number of enterprises and organizations of the country) [12, p. 106]. We propose to expand the list of relevant indicators by adding the index of internal SI, which can be calculated by dividing the volume of internal SI into the number of personnel of the company because in the above-mentioned methodology the attention was not paid to the assessment of the internal dimension of business social investment.

Table 2

Vectors of Social Investment Evaluation (ESISP methodology)

Evaluation Vector	Evaluation Subject from whom point of view estimation is carried out)	Evaluation Object (what is estimated)
Care	Society	SI into human capital, including expenses for the growth of the competence of workers, protection of their labor and health, development of corporate culture
Honesty	Business	SI into the development of relations with consumers, partners, investors, creditors, competitors
Engagement (corporate citizenship, influence)	Society	External SI and SP by means of which business acts as an assistant to authorities and public, acting as a kind of "progressive": SI into the development of the material environment (ecology, improvement of housing and communal services); social and humanitarian development (health care, culture and art, education, denominational activity, sports, healthy lifestyle, etc.).
Success	Business	External SI and SP: growth in its popularity, recognition and respect, stability and development of the final economic indicators.

Source: compiled by the authors based on [10]

Further development of the social investments of the enterprise requires appropriate improvement of the scientific and methodological provision of their assessment. The results of such evaluation are valuable both for business entities themselves and for state institutions and society, and will allow adjusting properly the strategy of social investment development in the country. In addition, it is important to monitor the dynamics of volumes and directions of such investments in order to direct them to solve the most pressing problems of the society, ensuring efficient use of funds and maximum returns.

Conclusion. In the context of sustainable development, the business social investment is a modern instrument of investment that allows increasing the efficiency of the enterprise using the achievement of high social results, and also satisfying the needs of its partners, customers, and staff to a greater extent. The scientific development of optimal normative indicators for the evaluation of business SI and the detailed assessment of internal and external SIs are promising.

References

- Verhun, A. M., Tarasenko, I. O. (2014). Kontsepsiia staloho rozvytku v umovakh hlobalizatsii [The conception of sustainable development in the conditions of globalization]. *Visnyk KNUDT – The Bulletin of KNUDT*, 2, 207-218 [in Ukrainian].
- Directive 2014/95/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of non-financial and diversity information by certain large undertakings and groups. (2014). *eurlex.europa.eu*. Retrieved from http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/HTML/?uri=OJ:L:2014:330:FULL&from=EN#L_2014330EN.01000101.doc [in English].
- Directive 2013/34/EU of the European parliament and the council of 26 June 2013 on the annual financial state-

Література

- Вергун, А. М. Концепція сталого розвитку в умовах глобалізації / А. М. Вергун, І. О. Тарасенко // Вісник КНУДТ. – 2014. – № 2. – С. 207-218.
- Directive 2014/95/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of non-financial and diversity information by certain large undertakings and groups [Electronic resource]. URL: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=OJ:L:2014:330:FULL&from=EN#L_2014330EN.01000101.doc.
- Directive 2013/34/EU of the European parliament and the council of 26 June 2013 on the annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings, amending Directive

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

ments, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings, amending Directive 2006/43/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC. [www.oroc.pt](http://www.oroc.pt/fotos/editor2/diretivacont.pdf). (2013). Retrieved from <http://www.oroc.pt/fotos/editor2/diretivacont.pdf> [in English].

4. Libanova, E. M. (Ed.). (2006). *Lyudskiy rozvytok v Ukraini: mozhlyvosti ta napriamy sotsialnykh investytsii [Human Development in Ukraine: opportunities and directions of social investments]*. Kyiv: In-t demografii ta sotsialnykh doslidzhen NAN Ukrainy, Derzhkomstat Ukrainy [in Ukrainian].

5. Kraplych, R. (2005) *Korporatyvna sotsialna vidpovidalnist ukrainskoho biznesu: dosvid Fundatsii Ostrozkykh: posibnyk dlia biznesu ta neprybutkovykh organizatsii [Corporate Social Responsibility of Ukrainian Business: Experience of the Ostrozky Foundation: A Guide for Business and Non-profit Organizations]*. Rivne: Fundatsiia im. kniaziv-blahodiinykiv Ostrozkykh [in Ukrainian].

6. Baiura, D. O. (2011). Sotsialne investuvannya yak vyshchyi riven korporativnoi sotsialnoi vidpovidalnosti [The social investment as the highest level of corporate social responsibility]. *Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky – Theoretical and applied principles of economy*, 24, 212-219 [in Ukrainian].

7. Kovalenko, Ye. V. (2018). Orhanizatsiynno-ekonomichnyi mekhanizm upravlinnya korporativnoyu sotsialnoyu vidpovidalnistyu [Organizational and economic mechanism of corporate social responsibility management] *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

8. Herasymenko, H. V. (2010). Sotsialni investytsiyi pidpryemstv: problemy ta perspektyvy rozvytku Ukrainy [Social investments of enterprises: problems and prospects of Ukraine's development] *Visnyk Khmelnytskoho nats. universytetu – The bulletin of Khmelnytsky Nat. University*, 2, 6, 130-133 [in Ukrainian].

9. Zatieishchykova, O. O. (2014). Analiz pidkhodiv do otsinky sotsialnoi vidpovidalnosti [The assessing analysis of the businesses social responsibility]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen. – The bulletin of social and economic studies*, 2, 189-194. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2014_2_31 [in Ukrainian].

10. Rust, A. M. (2008). *Razvitiye metodiki otsenki sotsialnykh investitsiyi [The development of the methodology for assessing social investment]*. Retrieved from <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiSylucxc3aAhXDKewkHc2ZAKwQFggUAAA&url=https%3A%2F%2Fcyberleni nka.ru%2Farticle%2Fn%2Frazvitiye-metodiki-otsenki-effektivnosti-sotsialnyh-investitsiy.pdf&usg=AOvVaw0MyTlzXQjd7T5OZh8xi0qR> [in Russian].

11. Vynnykov, V. S. (2007). Upravlenie sotsialnym investirovanuem v korporatsiyakh: teoretyko-metodologichnyi aspekt [Management of social investments in corporations: the theoretical and methodological aspect]. *Candidate's thesis*. Moscow [in Russian].

12. Tsaryk, I. M. (2011). *Rehuliatyvni instrumenty posylennia sotsialnoi vidpovidalnosti biznesu v systemi natsionalnoi ekonomiky [Regulatory tools for strengthening social responsibility of business in the system of national economy]*. Chernihiv: ChDIPSTP [in Ukrainian].

2006/43/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC [Electronic resource]. URL: <http://www.oroc.pt/fotos/editor2/diretivacont.pdf>.

4. Людський розвиток в Україні: можливості та напрями соціальних інвестицій (колективна науково-аналітична монографія) / за ред. Е. М. Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, Держкомстат України, 2006. – 356 с.

5. Краплич, Р. Корпоративна соціальна відповідальність українського бізнесу: досвід Фондації Острозьких: посібник для бізнесу та неприбуткових організацій / Р. Краплич. – Рівне : Фондація ім. князів-благодійників Острозьких, 2005. – 74 с.

6. Баюра, Д. О. Соціальне інвестування як вищий рівень корпоративної соціальної відповідальності / Д. О. Баюра // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2011. – № 24. – С. 212-219.

7. Коваленко, Є. В. Організаційно-економічний механізм управління корпоративною соціальною відповідальністю: дис. к. е. н.: 08.00.03 / Є. В. Коваленко. – К. : 2018, 225 с.

8. Герасименко, Г. В. Соціальні інвестиції підприємств: проблеми та перспективи розвитку України / Г. В. Герасименко // Вісник Хмельницького нац. університету. – 2010. – Т. 2, № 6. – С. 130-133.

9. Затейщикова, О. О. Аналіз підходів до оцінки соціальної відповідальності бізнесу [Електронний ресурс] / О. О. Затейщикова // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2014. – Вип. 2. – С. 189-194. – Електрон. версія друк. вид. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2014_2_31.

10. Руст, А. М. Развитие методики оценки социальных инвестиций [Электронный ресурс] / А. М. Руст // Режим доступа:

<https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiSylucxc3aAhXDKewkHc2ZAKwQFggUAAA&url=https%3A%2F%2Fcyberleni nka.ru%2Farticle%2Fn%2Frazvitiye-metodiki-otsenki-effektivnosti-sotsialnyh-investitsiy.pdf&usg=AOvVaw0MyTlzXQjd7T5OZh8xi0qR>.

11. Винников, В. С. Управление социальным инвестированием в корпорациях: теоретико-методологический аспект: дис. ... кандидата экон. наук: 08.00.05 / Винников Виталий Сергеевич. – М. : 2007. – 188 с.

12. Царик, І. М. Регулятивні інструменти посилення соціальної відповідальності бізнесу в системі національної економіки: монографія / І. М. Царик. – Чернівці : ЧДІПСТП, 2011. – 152 с.

Received for publication 03.05.2018

Бібліографічний опис для цитування :

Kychko, I. I. The assessment perspectives of business social investment in the context of sustainable development / I. I. Kychko, G. S. Lopushnyak, I. M. Tsaryk // Науковий вісник Полісся. – 2018. – № 3 (15). – С. 19-24.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

- Кичко
Ірина Іванівна** доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри Управління персоналом та економіки праці, Чернігівський національний технологічний університет;
<https://orcid.org/0000-0002-1110-4177>;
Researcher ID: H-1753-2016;
E-mail: ira41215@rambler.ru;
- Kychko
Iryna Ivanivna** Doctor of Economics, Associate Professor, Head of the Department of Personnel Management and Labor Economics, Chernihiv National University of Technology;
<https://orcid.org/0000-0002-1110-4177>;
Researcher ID: H-1753-2016;
E-mail: ira41215@rambler.ru;
- Лопушняк
Галина Степанівна** доктор економічних наук, професор, професор кафедри управління персоналом та економіки праці, ДВНЗ Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана;
<https://orcid.org/0000-0001-8576-6440>;
Researcher ID: E-7397-2017;
SPIN-код: 8475-3261;
E-mail: halstep@ukr.net;
- Lopushnyak
Galyna Stepanivna** Doctor of Economics, Professor, Professor at the Department of Personnel Management and Labour Economics, National Economics University named after Vadym Hetman;
<https://orcid.org/0000-0001-8576-6440>;
Researcher ID: E-7397-2017;
SPIN-code: 8475-3261;
E-mail: halstep@ukr.net;
- Царик
Ірина Миколаївна** кандидат економічних наук, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці, Чернігівський національний технологічний університет;
<https://orcid.org/0000-0002-9479-5750>;
Researcher ID: G-7276-2014;
E-mail: tsarina017@gmail.com;
- Tsaryk
Iryna Mykolaivna** Candidate of Economic Sciences, Associate Professor at the Department of Personnel Management and Labor Economics, Chernihiv National University of Technology;
<https://orcid.org/0000-0002-9479-5750>;
Researcher ID: G-7276-2014;
E-mail: tsarina017@gmail.com

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC 330.33.01

УДК 330.33.01

S. V. Burlutskiy, Doctor of Economics,
Associate Professor,
S. V. Burlutska, Doctor of Economics,
Associate Professor,
V. G. Marhasova, Doctor of Economics,
Professor

С. В. Бурлуцький, д. е. н.,
С. В. Бурлуцька, д. е. н.,
В. Г. Маргасова, д. е. н.

THE RELATIONSHIP BETWEEN SHORT-TERM FLUCTUATIONS AND STAGES OF ECONOMIC CYCLE: THE CASE OF UKRAINE

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ КОРОТКОСТРОКОВИМИ КОЛИВАННЯМИ ТА ФАЗАМИ ЕКОНОМІЧНОГО ЦИКЛУ В УМОВАХ УКРАЇНИ

Urgency of the research. The Ukraine has been continuing to incur losses as a result of an economic recession and armed conflict in the Luhansk and Donetsk regions. Result of this rise of destabilization and real terms of the operation of the national economy was the distortions of its investment and consumer subsystems.

Target setting. The economists and politicians still does not have comprehensive information regarding the institutional mechanisms responsible for the social-economic stability and ways to strengthen balance between national economy subsystems.

Actual scientific researches and issues analysis. The growth and spread of such attention has been stimulated by several factors: major natural environmental disasters and terrorism (see, e.g. Rose, 2005; Heltberg, 2009); an importance of an evolutionary perspective (see, e.g., Martin, 2013; Plotnikov, 2013); the deep financial and economic global crisis (see, e.g. Augustine et al., 2013; Hamilton, 2012).

Uninvestigated parts of general matters defining. A modern tradition among economists has been to study the economic cycles as phenomena of short-term economic instability. It would be realistic to expect that parameters of short-term fluctuations and stages of economic cycles are inextricably connected.

The research objective. The aim of the article is a justification of hypothesis about existence the significant relationship between short-term fluctuations and stages of economic cycles.

The statement of basic materials. The results of one-way ANOVA introduce significant difference between values of RLF parameters in each stages of economic cycles, which is especially true for the RLF(GFC)-score. The comparison of macro indicators and RLF-scores has led to the conclusion: there isn't a significant link between level of fluctuation and absolute value.

Conclusions. The findings presented here indicate that level of fluctuation can change over time, because the mechanisms that shape national socio-economic system may themselves evolve and change. «Fluctuation movements» is not a static characteristic, but a dynamic process, has been influenced both by the impact of shocks and by institutional and structural changes in economy.

Keywords: destabilization; social-economic stability; shock; short-term fluctuations; stages of economic cycle.

DOI: 10.25140/2410-9576-2018-3(15)-25-31

Актуальність теми дослідження. Україна продовжує зазнавати втрат внаслідок економічного спаду та збройного конфлікту в Луганській та Донецьких областях. Результатом дестабілізації реальних умов функціонування національної економіки стало посилення дисбалансу її інвестиційної та споживчої підсистем.

Постановка проблеми. Економісти та політики до цього часу не мають всеосяжної інформації щодо інституційних та фінансових механізмів відповідальних за забезпечення соціально-економічної стабільності та збалансовані підсистем національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зростання уваги наукової спільноти було обумовлено розмаїттям чинників дисбалансу: екологічні катастрофи та тероризм (Роуз, 2005; Хельтберга, 2009); еволюційний тренд (Мартін, 2013; Плотніков, 2013); глобальною фінансово-економічною кризою (Аугустін та ін., 2013; Хамільтон, 2012).

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Сучасною традицією серед економістів було вивчення економічних циклів як явищ економічної нестабільності. Слід очікувати, що короткострокових коливань економічних параметрів обумовлені та пов'язані саме з фазами економічного циклу.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування гіпотези щодо існування суттєвого зв'язку між параметрами короткострокових коливань та фазами економічних циклів.

Виклад основного матеріалу. Результати ANOVA-аналізу свідчать про суттєву різницю між рівнем коливань (RLF)-параметрів кожної фази економічного циклу. Статистично істотною ця різниця є для RLF(GFC) – рахунків. Результати порівняння макро індикаторів та RLF-рахунків вказують на відсутність істотного зв'язку між рівнем коливань та динамікою абсолютних параметрів.

Висновки. Результати свідчать, що динаміка коливань обумовлена зміною механізмів пов'язаних з формуванням національної соціально-економічної системи. «Циклічні коливання» є не статичною характеристикою, а динамічним процесом обумовленим як впливом шоків, так і структурними та інституційними змінами в економіці.

Ключові слова: дестабілізація; соціально-економічна стабільність; шок; коротко-строкові коливання; фази економічного циклу.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Urgency of the research. The Ukrainian economy has been continuing to incur financial losses due to reduced business activity, increase the overall risk level of doing business as a result of an economic recession and armed conflict in the Luhansk and Donetsk regions. Result of this rise of destabilization and real terms of the operation of the national economy was the distortions of its investment and consumer subsystems. Academic and political discourse must be directed to resolving such problems by increasing structural and dynamical sustainability all national economy components.

Target setting. The economists and politicians still does not have comprehensive information regarding the institutional mechanisms responsible for the social-economic stability and ways to strengthen it, despite the significant meaning of this problem for national economy. The problem is compounded by the limitation of knowledge regarding the specifics of institutional interaction of the superstructure with the economic basis and, accordingly, a deficiency in the government strategy aimed at reducing both the frequency and strength of shocks.

Actual scientific researches and issues analysis. Over the past years a key topic in the study of the dynamics of socio-economic systems has been used in diverse contexts. The main economic discourse has concerned system`s ability to respond to shocks, disturbances and perturbations. The growth and spread of such attention has been stimulated by several factors: major natural environmental disasters and terrorism (see, e.g. Rose, 2005; Heltberg, 2009); an importance of an evolutionary perspective within economic geography (see, e.g., Martin, 2014; Plotnikov, 2013); the deep financial and economic global crisis of the over 2008–2010, and the policies of restoring public finances (see, e.g. Augustine et al., 2013; Hamilton, 2012). But the interrelation between phases of economic cycles and parameters of respond to shocks is still not fully described by economic theory and even less understood so by economic policy.

Uninvestigated parts of general matters defining. A classic tradition among economists has been to study the economic cycles as phenomena of short-term economic instability. The main question of whether the amplitude of the economic cycle is a determinant of the long-term growth. This research agenda, from our point of view, requires more specifics. It would be realistic to expect that parameters of short-term fluctuations and economic cycles are inextricably connected: amplitude of fluctuation is a determinant of phases of economic cycle.

The research objective. The aim of the article is a justification of hypothesis about existence the significant relationship between short-term fluctuations and stages of economic cycles.

The statement of basic materials. Any system wholeness in the plane of the fluctuation parameters of its elements within the unstable equilibrium is constantly moving either towards greater integration or association (strengthening wholeness), or in the opposite direction (division, separation, loss of elements). The shocks as impulses break the continuity in the development of the current organizational form of socio-economic system.

The crisis as stage that is following the shocks recover the continuity in the further system development by changing its organizational form due to the addition of another element (elements), or the loss of the element (or elements) or selection from more capacious system. Shocks and crises typically follow one after the other, mediating the gap of continuity of the organizational whole and the emergence of new organizational forms and new interconnections. The dynamism of the national socio-economic system can be identified as a set of conditions – an aggregate of indicators (variables) in a given time, which in a certain way develop (evolve) according to a certain pattern.

The results of this analysis provide sufficient basis for the formation the hypothesis: the national socio-economic system as organic wholeness retains its self-organization and the corresponding system owing to «fluctuation movements» of its elements (parameters) and their interconnections. Theoretical explanation of this hypothesis has empirical verification by means of the research of the socio-economic system behavior of Ukraine. The analysis results of the systems of differential equations (the analogue the Lotka–Volterra equations) and the transformation of the phase space in the temporal mode for individual products indicate the possibility of existence of periodic fluctuations of output, means of production and consumption goods (Burlutskiy, et al., 2017; Kovalov et al., 2017).

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

A combination of quantitative and qualitative methods was used in this research. Qualitative methods used to evaluate more subjective elements of the evidence pertaining to the fluctuations hypothesis of the parameter of national economy of Ukraine, such as statements by political parties, diplomatic efforts and international influence, the actions of national banks and government institutions. Quantitative methods, mostly statistics based on selected State Statistics Service of Ukraine macro indicators such Gross Domestic Product, Final Consumption Expenditure, Gross Capital Formation, Exchange Rates etc.

Fig. 1 shows the quarterly dynamics of the observed time-series of GDP, FCE and GCF which helps in gaining an initially insight into the possible relation between changing of long-term trends and short-run level of fluctuation. The Quarterly national account data is provided by State Statistics Service of Ukraine. Time series were observed relative to the US dollar. The sample includes 63 quarterly observations for each index for the period from first quarter, 2002 to third quarter, 2017.

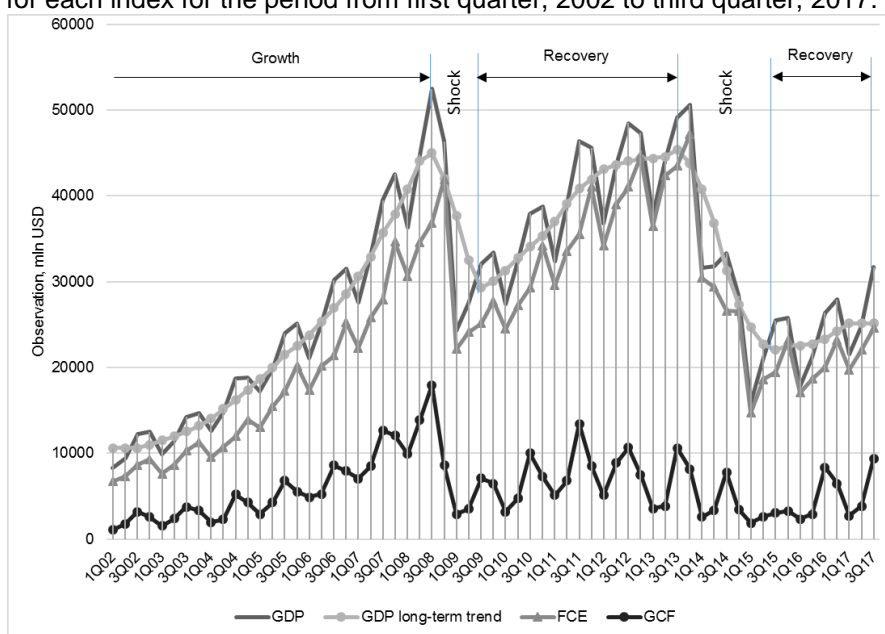

Fig. 1. Quarterly dynamics of the observed time-series of GDP, FCE and GCF

Source: Composed by the authors according to State Statistics Service of Ukraine data

The typical economic cycle is the natural fluctuation of the social-economic parameters between periods of growth and recession. And the Keynesian approach, for example, argues that changes in aggregate demand, spurred by inherent instability and volatility in investment demand, is responsible for generating cycles. But to study the dynamics of behavior national economy of Ukraine we need to observe time-series within non-typical stages. Fig. 1 provides types of this stages. At the center of our interest there are phases of shock and recovery. A shock is a complex of unexpected events triggered shifts in normal process of national economy function that, first of all, changes real economic growth. Examples of such shocks are Financial crisis of 2007-2008 and Revolution of Dignity 2014. The basis of theoretical structure of "shock" definition is the implementation of the direct impact of exogenous or endogenous factor to structural relationships of the socio-economic holistic entities. And in this sense, the shocks are mediators (interaction) between the causes of changes in socio-economic systems and the changes under the action of which they arose.

A recovery phases is period when GDP picks up from the minimal level reached at the low point after shock. The rate of recovery depends in all on how quickly aggregate demands and real gross capital formation starts to rise after a downturn.

Importantly, the analysis of the nature of shocks allow to suggest that impact of exogenous or endogenous factor to the economic system is a necessary condition for the shock destruction of struc-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

tural relationships. There is only one case of sufficient force of impact is the case then the economic system loses its ability to adequately respond to the destructive influence factors by the instantaneous recover of the equilibrium state (the dynamics). To understand this qualitative leap in the development of socioeconomic system must take into account the fundamental axiom: over time within each socio-economic system, regardless of its organization degree, fluctuation conversions arise in the process of exchange of economic activities and its results.

For visualizing a time series, we used a centered moving average with window width $w=4$ quarter. Particularly, the mean of relative level of GDP fluctuation (RLF (GDP)-score) have the following form:

$$RLF(GDP)_i = \left| \frac{GDP_i - GDP_{trend}(w = 4)_i}{GDP_{trend}(w = 4)_i} \right| \times 100\%; \tag{1}$$

$$GDP_{trend}(w = 4)_i = \frac{GDP_{i-1} + GDP_{i-2} + GDP_{i-3} + GDP_{i-4}}{4} \tag{2}$$

where $GDP_{trend}(w=4)$ represented a centered moving average with window width $w=4$ quarter and shows GDP long-term trend; GDP_i is quarterly means of gross domestic product. RLF-score for other national macro indicators can be calculated similarly.

A one-way ANOVA was conducted to determine if relative level of fluctuation (RLF-score) was different for groups of observation in different stages of economic cycles. Observation were classified into three groups (stages): growth ($n = 27$), shock ($n = 12$) and recovery ($n = 24$).

Panel A in is in shock stages of economic cycles (14.351%), whereas growth and recovery marked by less levels, 9.994% and 10.181%, respectively. The highest standard deviation of relative level of GDP fluctuation is in shock stages (7.524%), while the lowest standard deviation is found in growth stages (4.612%). There were no outliers in the data, as assessed by inspection of a boxplot for values greater than 1.5 box-lengths from the edge of the box. RLF (GDP)-score was normally distributed for the shock and recovery groups, as assessed by Shapiro-Wilk's test ($p > 0.05$). The null hypothesis of normal distribution in time series of GDP is rejected for growth stages of economic cycles. There was homogeneity of variances, as assessed by Levene's test of homogeneity of variances ($p = 0.141$).

Panel A in Tab. 1 reports that data is presented as mean \pm standard deviation. RLF-score increased from the growth ($n=27$, 9.994 ± 4.612), to recovery ($n=24$, 10.181 ± 6.046), to shock ($n=12$, 14.351 ± 7.524) stages of economic cycles, in that order. But there were no statistically significant differences in RLF (GDP)-score between the different stages of economic cycles, $F(2, 60) = 2.641$, $p = 0.08$, $\omega^2=0.081$.

Panel B in Tab. 1 reports the result of multiple comparisons (Post Hoc Test) between groups of observation. Tukey post hoc analysis revealed that the increase from growth to shock stage (4.357, 95% CI (-9.191 to 0.476)) was not statistically significant ($p = .085$), as well as the increase from recovery stage to shock (4.170, 95% CI (-9.096 to 0.755), $p = 0.113$), and no other group differences were statistically significant.

The group means of RLF (GDP)-score were not statistically significant different ($p > 0.05$) and, therefore, we cannot reject the null hypothesis and we cannot accept the alternative hypothesis.

Table 1

A one-way ANOVA analysis of RLF(GDP)-score results

RLF(GDP)-score	Mean, %	Std.dev., %	Normality		Homogeneity of Variance	
			S-W Statistic	Sig.	Levene Statistic	Sig.
1	2	3	4	5	6	7
Panel A: Summary statistic						
Growth stage	9.994	4.612	0.907	0.019	2.026	0.144

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Continuation of Table 1

1	2	3	4	5	6	7
Shock stage	14.351	7.524	0.937	0.462		
Recovery stage	10.181	6.046	0.934	0.119		
Panel B: Post Hoc Test (Tukey HSD)						
(I) Group	(J) Group	Mean Difference (I-J), %	Std. Err., %	Sig	95% Confidence Interval	
					LB	UB
Growth stage	Shock stage	-4.357	2.011	0.085	-9.191	0.476
	Recovery stage	-0.187	1.626	0.993	-4.095	3.721
Shock stage	Growth stage	4.357	2.011	0.085	-0.476	9.191
	Recovery stage	4.170	2.049	0.113	-0.755	9.096
Recovery	Growth stage	0.187	1.626	0.993	-3.721	4.095
	Shock stage	-4.170	2.049	0.113	-9.096	0.755

A one-way ANOVA analysis of RLF (GFC)-score results are shown in Tab. 2. Panel A in Tab. 2 confirms our expectations that level of fluctuation of GFC is more volatile. The highest level of fluctuation of RLF (GFC)-score for the period examined is in shock and recovery phases of economic cycles 38.145% and 33.698%, respectively. Meanwhile growth stages illustrated by less level (22.806%).

Table 2

A one-way ANOVA analysis of RLF(GFC)-score results

RLF(GFC)-score	Mean, %	Std.dev., %	Normality		Homogeneity of Variance	
			S-W Statistic	Sig.	Levene Statistic	Sig.
Panel A: Summary statistic						
Growth stage	22.806	14.986	0.963	0.87	1.419	0.233
Shock stage	38.145	23.212	0.975	0.955		
Recovery stage	33.698	20.856	0.971	0.683		
Panel B: Post Hoc Test (Tukey HSD)						
(I) Group	(J) Group	Mean Difference (I-J), %	Std. Err., %	Sig	95% Confidence Interval	
					LB	UB
Growth stage	Shock stage	-15.338	6.608	0.040	-31.219	0.543
	Recovery stage	-10.892	5.343	0.021	-23.734	1.949
Shock stage	Growth stage	15.338	6.608	0.026	-0.543	31.219
	Recovery stage	4.446	6.734	0.038	-11.737	20.629
Recovery	Growth stage	10.892	5.343	0.021	-1.949	23.734
	Shock stage	-4.446	6.734	0.038	-20.629	11.737

The highest standard deviation of relative level of GFC fluctuation is in shock stages (23.212%) and the lowest standard deviation is examined in growth stages (14.986%). There were no outliers in the data-series. RLF (GFC)-score was normally distributed for the all phases, as assessed by Shapiro-Wilk's test ($p > .05$). There was homogeneity of variances, as assessed by Levene's test of homogeneity of variances ($p = 0.233$). Panel A in Tab. 2 represented statistically significant differences in RLF (GFC)-score between the different stages of economic cycles, $F(2, 60) = 3.474$, $p = 0.021$.

Panel B in Tab. 2 shows the result of multiple comparisons (Post Hoc Test) between group of RLF (GFC)-score. Tukey post hoc analysis revealed that the increase RLF (GFC)-score from growth to shock phases (15.338, 95% CI (-31.219 to 0.543)) was statistically significant ($p = .040$), as well as the increase from recovery stage to shock (4.446, 95% CI (-20.629 to 11.737), $p = 0.038$), and other group differences were statistically significant.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

The group means of RLF (GFC)-score were statistically significant different ($p > 0.05$) and, therefore, we reject the null hypothesis and we accept the alternative hypothesis.

We carried out a one-way ANOVA analysis for the RLF (FCE)-score (the detailed results are not shown because of space constraints). Comparing the results for RLF (GDP)-score and RLF (FCE)-score we have found that descriptive statistic and result of Tukey HSD test are similar.

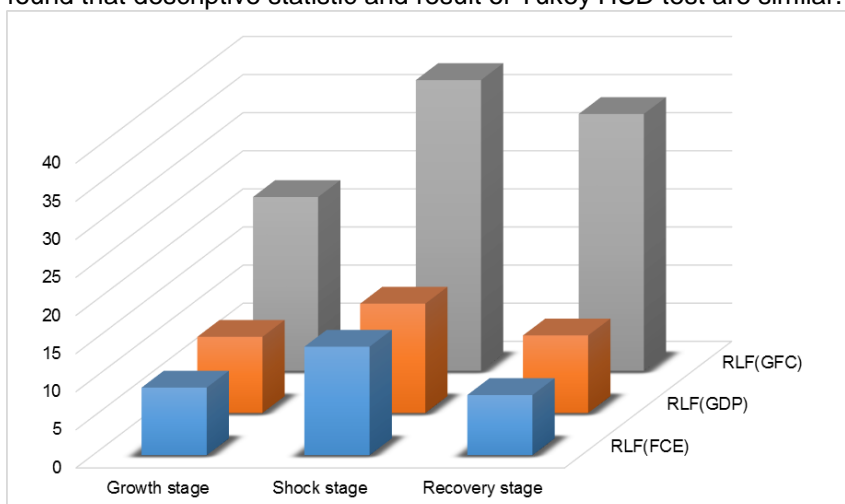

Fig. 2. The group means of RLF-score

Source: Composed by the authors according to State Statistics Service of Ukraine data

As we have seen, Fig. 2 shows significant difference between values of RLF parameters in each stages of economic cycles, which is especially true for the RLF (GFC)-score. This result implies that gross capital formation level conditional fluctuations have higher influence on long-term trend than final consumption expenditure level conditional fluctuations. The comparison of macro indicators and related RLF-scores has led to the conclusion: there isn't a significant link between level of fluctuation and absolute value of gross national product components. For example, the upmost level of GFC volatility happened between 2013 and 2015 (81.617%), i.e. in the shock stage with the 82.418% reduction of quarterly GFC. On the other hand, similar level of reduction of quarterly GFC (82.275%) was connected with the upmost level of GFC volatility (64.927%) which happened between 2008 and 2009. These findings indicate that «fluctuation movements» of social-economic system's elements (parameters) are more sensitive to destruction of old system connections and emergence of new organizational forms and new interconnections. So flows of investment and consumer expenditures reflects institutional and structural changes in national economy.

Conclusions. In this article, we have focused on the idea of existence the significant relationship between short-term fluctuations and stages of economic cycles. Study covers three major macro indicators and related RLF-scores (GDP, GFC and FCE) within the time span of 15 years. The empirical findings presented here indicate that level of relative fluctuation can change over time, not only because of difference in stages of economic cycles, but because the mechanisms that shape national socio-economic system as organic wholeness may themselves evolve and change. «Fluctuation movements» is not a static characteristic of economic cycles stages, but a dynamic process, has been influenced both by the impact of shocks and by institutional and structural changes in national economy. Within the limitations of the available statistical data used here, the findings in this paper suggest that volatility of investment flow (RLF (GFC)-score) are key influences on the long-term growth and recovery trends of economic cycle phases.

References

1. Rose, A., Liao, S-Y. (2005). Modelling regional economic resilience to disasters: a computable general equilibrium model of water service disruptions. *Journal of Regional*

Література

1. Rose, A. Modelling regional economic resilience to disasters: a computable general equilibrium model of water service disruptions / A. Rose, S-Y. Liao // *Journal of Regional*

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Science, 45, 75-112 [in English].

2. Heltberg, R., Siegel, P., Jorgensen, S. (2009). Addressing Human Vulnerability to Climate Change: Toward 'No Regrets' Approach. *Global Environmental Change*, 19(1), 89-99 [in English].

3. Martin, R. L. (2014). Path dependence and the spatial economy: a key concept in retrospect and prospect', in Fischer, M. M. and Nijkamp, P. (eds): *Handbook of Regional Science*. Springer, Heidelberg [in English].

4. Plotnikov, D. (2013). *Hysteresis in unemployment and jobless recoveries*. UCLA, Working paper [in English].

5. Augustine, N., Wolman, H., Wial, H., McMillen, M. (2013). *Regional Economic Capacity, Economic Shocks and Economic Resilience*. MacArthur Foundation Network on Building Resilient Regions, Working Paper May, Institute of Government Studies, Berkeley: University of California [in English].

6. Hamilton, J. D., Owyang, M. T. (2012). The Propagation of Regional Recessions. *Review of Economics and Statistics*, 94(4), 935-947 [in English].

7. Kovalev, V., Burlutskiy, S., Burlutska, S. (2017). The «resources curse» phenomenon in context of socio-economic transformation of Ukrainian economy, in Glowinski, P. and Kvilinskyi O. (eds). *Economic transformation in Ukraine: comparative analysis and European experience*. (pp. 147-155). Warsaw: Consilium Sp. z o.o. [in English].

Science. – 2015. – Vol. 45. – P. 75–112.

2. Heltberg, R. Addressing Human Vulnerability to Climate Change: Toward 'No Regrets' Approach / R. Heltberg, P. Siegel, S. Jorgensen // *Global Environmental Change*. – 2009. – Vol. 19(1). – P. 89-99.

3. Martin, R. L. Path dependence and the spatial economy: a key concept in retrospect and prospect / R. L. Martin // *Handbook of Regional Science* / M. M. Fischer, P. Nijkamp, (eds). Springer, Heidelberg, 2014.

4. Plotnikov, D. *Hysteresis in unemployment and jobless recoveries* / D. Plotnikov // UCLA, Working paper, 2013.

5. *Regional Economic Capacity, Economic Shocks and Economic Resilience* / N. Augustine, H. Wolman, H. Wial, M. McMillen // MacArthur Foundation Network on Building Resilient Regions, Working Paper May, Institute of Government Studies, University of California, Berkeley, 2013.

6. Hamilton, J. D. The Propagation of Regional Recessions / J. D. Hamilton, M. T. Owyang // *Review of Economics and Statistics*. – 2012. – № 94(4). – P. 935-947.

7. Kovalev V. The «resources curse» phenomenon in context of socio-economic transformation of Ukrainian economy / V. Kovalev, S. Burlutskiy, Sv. Burlutska // *Economic transformation in Ukraine: comparative analysis and European experience* / P. Glowinski, O. Kvilinskyi (eds), Warsaw: Consilium Sp. z o.o., 2017. - PP. 147–155.

Received for publication 03.05.2018

Бібліографічний опис для цитування :

Burlutskiy, S. V. The relationship between short-term fluctuations and stages of economic cycle: the case of Ukraine / S. V. Burlutskiy, S. V. Burlutskii, V. G. Margasova // Науковий вісник Полісся. – 2018 – № 3 (15). – С. 25-31.

**Бурлуцький
Сергій Віталійович**

доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри економіки підприємства, Донбаська державна машинобудівна академія;
<http://orcid.org/0000-0003-0157-2564>;
Researcher ID: B-4974-2015;
E-mail: magistrdr@gmail.com;

**Burlutski
Sergii Vitaliiovich**

Doctor of Economics, Associate Professor, Head of the Department of Enterprise Economy, Donbass State Engineering Academy;
<http://orcid.org/0000-0003-0157-2564>;
Researcher ID: B-4974-2015;
E-mail: magistrdr@gmail.com;

**Бурлуцька
Світлана Владиславівна**

доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку та аудиту, Донбаська державна машинобудівна академія;
<http://orcid.org/0000-0002-9497-7917>;
Researcher ID: G-4959-2018;
E-mail: Lanavb75@gmail.com;

**Burlutska
Svitlana Vladyslavivna**

Doctor of Economics, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Accounting and Audit, Donbass State Engineering Academy;
<http://orcid.org/0000-0003-0157-2564>;
Researcher ID: B-4974-2015;
E-mail: magistrdr@gmail.com;

**Маргасова
Вікторія Геннадіївна**

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту, Чернігівський національний технологічний університет;
<http://orcid.org/0000-0001-8582-2158>;
Researcher ID: D-3198-2015;
E-mail: viktoriya.margasova@gmail.com;

**Marhasova
Viktoria Hennadiivna**

Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Accounting, Taxation and Audit, Chernihiv National University of Technology;
<http://orcid.org/0000-0001-8582-2158>;
Researcher ID: D-3198-2015;
E-mail: viktoriya.margasova@gmail.com

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC 316.7:339.9

УДК UDC 316.7:339.9

T. P. Blyznyuk, Candidate of Economic Science,
Associate Professor

Т. П. Близнюк, к. е. н.,
доцент

**ASSESSING READINESS OF STAFF
IN UKRAINIAN AND MONGOLIAN
MULTICULTURAL COMPANIES
FOR CROSS-CULTURAL INTERACTION**

**ОЦІНКА ГОТОВНОСТІ ДО КРОС-
КУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПЕРСОНАЛУ
УКРАЇНСЬКИХ ТА МОНГОЛЬСЬКИХ
МУЛЬТИНАЦІОНАЛЬНИХ КОМПАНІЙ**

Urgency of the research. At the present stage of the world economic development cross-cultural interaction becomes one of the most important aspects in the company's activity.

Target setting. According to the socio-psychological law on the existence of a link between positive ethnic identity and ethnic tolerance, one can state that to assess readiness of an individual to cross-cultural interaction it is necessary to assess his ethnic identity.

Actual scientific researches and issues analysis. At present a large number of methods to assess ethnic identity have been developed: a universal scale of ethnic identity and ethical self-identification, methodology "Ethnic Identity", a scale of express assessment of feelings, methodology for assessing positive aspects and uncertainty of ethnic identity, etc.

Uninvestigated parts of general matters defining. Emic approach is the basic conceptual approach on which methods of assessing ethnic identity are based, and there is no etic approach. However, the combination of these two approaches is the basis for cross-cultural research.

The research objective. The aim of the research is to assess readiness of the Ukrainian and Mongolian multinational companies' staff for cross-cultural interaction on the basis of a comprehensive methodological approach for assessing ethnic identity and identifying behavioral strategies of staff in the process of cross-cultural interaction.

The statement of basic materials. The staff in Ukrainian companies are characterized by the following types of behavioral strategy: 90% – active "intermediaries", 10% – passive "intermediaries". The staff of the Mongolian companies have the following behavioral strategies: 55% of active intermediaries, 5% of passive "intermediaries", 25% of active "nationalists", 5% of "Neurotic ethnophobes", and 10% of employees are inclined to the behavior of passive "intermediaries".

Conclusions. The staff in Ukrainian multinational companies in comparison with the staff of Mongolian companies have a more positive ethnic identity and are more ready for cross-cultural interaction.

Keywords: ethnic identity; cross-cultural interaction; multinational company; Mongolia; Ukraine; readiness for cross-cultural interaction; types of ethnic identity; behavioral strategy in the process of cross-cultural interaction.

DOI: 10.25140/2410-9576-2018-3(15)-32-37

Urgency of the research. At the present stage of the world economic development and activation of globalization processes in all countries of the world, one of the most important aspects of modern

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі розвитку світового господарства одним з найбільш важливих аспектів діяльності компаній стає крос-культурна взаємодія.

Постановка проблеми. Відповідно до соціально-психологічного закону про існування зв'язку між позитивною етнічною ідентичністю та етнічної толерантністю, можна стверджувати, що для оцінки готовності індивіда до крос-культурної взаємодії необхідно оцінити його етнічну ідентичність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В даний час розроблена значна кількість методів оцінки етнічної ідентичності: універсальна шкала етнічної ідентичності та етнічної самоідентифікації, методика «Етнічна ідентичність», шкала експрес-оцінки почуттів, методика оцінки позитивності і невизначеності етнічної ідентичності та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Основним концептуальним підходом, на якому базуються розглянуті методи оцінки етнічної ідентичності є лише етіс-підхід, а відсутній етіс-підхід. Однак поєднання цих двох підходів є основою крос-культурних досліджень.

Постановка завдання. Метою дослідження є оцінка готовності до крос-культурної взаємодії персоналу українських та монгольських мультинаціональних компаній на основі комплексного методичного підходу оцінки етнічної ідентичності та визначення поведінкових стратегій персоналу в процесі крос-культурної взаємодії.

Виклад основного матеріалу. Персонал українських компаній має наступні типи поведінкової стратегії: 90% – активні «посередники», 10% – пасивні «посередники». Персонал монгольських компаній має наступні поведінкові стратегії: 55% активних «посередників», 5% пасивних «посередників», 25% активних «націоналів», 5% «невротиків-етнофобів», 10% персоналу схильне до поведінки пасивних «посередників».

Висновки. Персонал українських мультинаціональних компаній в порівнянні з персоналом монгольських компаній має більш позитивну етнічну ідентичність й готовність до крос-культурної взаємодії.

Ключові слова: етнічна ідентичність; крос-культурна взаємодія; мультинаціональна компанія; Монголія; Україна; готовність до крос-культурної взаємодії; типи етнічної ідентичності; поведінкова стратегія в процесі крос-культурної взаємодії.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

companies' activities has become cross-cultural interaction, as the process of interaction between representatives of different cultures. Unlike intrinsically cultural interactions, cross-cultural interaction has its own peculiarities associated with changes in the original cultural norms of participants in interaction or their adaptation to the norms of another culture (acculturation) [1]. The main feature of the cross-cultural interaction process is, first of all, its effectiveness dependence on personal characteristics of the participants in the process, namely, their level of readiness for cross-cultural interaction.

Target setting. According to the socio-psychological law on the existence of a connection between positive ethnic identity and ethnic tolerance [2, p. 34], it can be argued that in order to assess readiness of an individual to cross-cultural interaction it is necessary to assess his/her ethnic identity because it is on the basis of ethnic identity that each participant determines his/her place in a cross-cultural society and behavior, both inside and outside his/her cultural group.

Actual scientific researches and issues analysis. As T. Stefanenko notes [3, p. 9], the main problem associated with the development of a universal assessment method of readiness for cross-cultural interaction based on ethnic identity of the individual is complexity and multi-level of "ethnic identity" definition. That is why a large number of methods evaluating ethnic identity are currently being developed, assessing various aspects of "ethnic identity" definition. Let us consider the most well-known methods to assess ethnic identity.

Thus, the universal scale of ethnic identity and ethical self-identification developed by J. Phinney [4], is a scalable questionnaire that defines expressiveness of ethnic identity through its cultural affiliation with a cultural group and the attitude to it. Method "Ethnic Identity", proposed by O. Romanova [5, p. 220], which is a scalable questionnaire, defines self-identification through awareness of the peculiarities of its own cultural group and subjective significance for an individual in membership in a given cultural group. Developed by N. Lebedeva [2, p. 14], the scale of express assessment of feelings related to ethnicity is a scale questionnaire that evaluates emotional color (valency) of ethnic identity, revealing a positive level of ethnic identity. The scale of express evaluation of ethnic identity, developed by N. Lebedeva [2, p. 15] is a scalable questionnaire designed to expressly assess the individual's ethnic identity. A. Tatarko and N. Lebedeva's method for assessing positive aspects and uncertainty of ethnic identity [6] is a scale questionnaire, assessing positive degree of ethnic identity and the degree of uncertainty of ethnic identity.

Uninvestigated parts of general matters defining. However, only emic approach is the main conceptual approach for assessing ethnic identity, on which all other methods are based, identifying cross-cultural differences. These methods, in general, lack the etic-approach focused on the study of universal properties of human behavior, manifested in any culture, while the basis for cross-cultural research in the context of cross-cultural management is the combination of the emic-approach with etic-approach. Consequently, to assess the readiness for cross-cultural interaction based on the assessment of the ethnic identity of a person, it is necessary to combine the emic- and etic-approaches. The essence of such a complex approach is in the comprehensive methodological approach to the assessment of tolerance and ethnic identity. According to G. Soldatova and S. Ryzhova [7], based on the group of universal cultural variables, it determines specific differences in culture and peculiarities of the corresponding cultural group. This is a scale questionnaire "Types of Ethnic Identity" that diagnoses ethnic identity and its transformation in conditions of cross-cultural tension.

G. Soldatova [7] believes that the main advantage of this methodological approach, unlike other methodological approaches to the comprehensive assessment of ethnic identity and tolerance, is the use of the ethnocentrism scale, determining types of ethnic identity. This scale of ethnocentrism includes continuum of identity types (with varying degrees of quality and manifestation of ethnic tolerance), from "denial" of identity (when negativism and intolerance are recorded in relation to its own cultural group) to national fanaticism (intolerance and a higher degree of negativism in relation to other cultural groups).

Accordingly, it is proposed to assess readiness of the multinational company's staff for cross-cultural interaction on the basis of a comprehensive assessment of ethnic identity, using a scale questionnaire "Types of Ethnic Identity".

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

The research objective. The purpose of this study is to assess readiness of Ukrainian and Mongolian multinational companies' staff for cross-cultural interaction on the basis of a comprehensive methodological approach for assessing ethnic identity and determining behavioral strategies of these companies in the process of cross-cultural interaction, using a scale questionnaire "Types of Ethnic Identity".

The statement of basic materials. To determine the dominant type of ethnic identity, G. Soldatova and S. Ryzhova [7] have proposed 30 judgments- indicators in the scale questionnaire "Types of Ethnic Identity" interpreting the end of the phrase: "I am a man who ...". The indicators reflect the attitude towards their own and other cultural groups in different situations of cross-cultural interaction. Depending on the total points for each type of ethnic identity (possible range from 0 to 20 points), manifestation of the corresponding type of ethnic identity is determined, and comparing the results on all scales allows us to distinguish one or several dominant types of ethnic identity. On the basis of the survey results, using the questionnaire "Types of Ethnic Identity", we determine one of the directions transforming the ethnic identity: 1) hypoidentity, which manifests itself in a negative or indifferent attitude toward its own cultural group; 2) hyperidentity - a characteristic of self-consciousness, which reflects the desire of the group representatives to ethnic domination, ethnocentrism being its basis (in its negative perception).

In turn, the hypoidentity corresponds to three scales relative to the following types of ethnic identity [7]:

1) ethnonigilism - an extreme form of hypoidentity manifestation, which is a departure from their own cultural group and the search for stable socio-psychological niches by another (non-ethnic) criterion.

2) ethnic indifference - erosion of ethnic identity, expressed in the uncertainty of ethnicity, irrelevance of ethnicity. Domination of this identity type indicates readiness for cross-cultural interaction.

3) positive ethnic identity (norm) is a combination of positive attitude towards one's own culture and other cultures. The domination of this type of identity indicates readiness for cross-cultural interaction.

Also, hyper-identity corresponds to three scales indicating the following types of ethnic identity (as an expression of discriminatory forms of cross-cultural relations), namely [7]:

1) ethnogeism – a relatively loyal manifestation of hyper-identity, which can be expressed verbally as a result of perception through the prism of the construct of "my people", but one can assume, for example, tension and irritation in communicating with representatives of other cultural groups or recognition of the people's right to solve problems at the expense of "an alien".

2) ethnoisolation – a more profound manifestation of hyperidentity, expressed in the conviction of the superiority of their culture, recognition of the need for "purification" of national culture, a negative attitude to interethnic marital unions, xenophobia.

3) ethnofanaticism – an extreme form of hyperidentity manifestation, "national fanaticism," willingness to take any action for the sake of the interests of one's own culture, even using ethnic "cleansing", refusing representatives of other cultures the right to use resources and social privileges, acknowledging the priority of ethnic rights over human rights, justifying any victims in the struggle for the welfare of their culture and people.

Dominant types of ethnic identity for a particular respondent are the types with an elevated (12 to 16 points) or/and (high) level of manifestation (from 13 to 20 points for the corresponding type of ethnic identity). At the same time, the respondent can be simultaneously dominated by several types of ethnic identity. According to the methodological approach [7], based on the determined dominant types of ethnic identity, different categories of behavioral strategies of respondents in the process of cross-cultural interaction are defined:

1) active "mediators" – a category of people determined to develop positive relationships with representatives of other cultures and best suited to their cultural environment;

2) passive "mediators" – a category of people who specifically do not avoid cross-cultural interaction, and show a calm and positive attitude in the process of cross-cultural interaction;

3) active "nationals" – is a category of people with the most aggressive behavior towards representatives of other cultural groups, as it can become the initiator of a cross-cultural conflict;

4) passive "nationals" – a category of people manifesting ethnic intolerance, irritated when communicating with representatives of other cultures, and can support active "nationalists" if there is a situation of cross-cultural conflict.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

5) "neurotic ethnophobia" is a category of people who, in addition to ethnophobia, are characterized by sharp deformation of ethnic identity structure and mixing different tendencies in its transformation.

In this study, a survey of the staff in Ukrainian and Mongolian multinational companies was conducted to assess the staff readiness for cross-cultural interaction. Multinationality of these companies has been determined on the basis of a cross-cultural feature, detailed in the work of H. Perlmutter [8]. The random total of respondents was 50, of which 50% were staff of Ukrainian multinational companies, 50% were staff of Mongolian multinational companies. Representatives of various management levels were surveyed, in structural ratio there were: top management - 7%, middle management – 43.7%, lower level management – 49.3%. According to the activities of multinational companies, respondents were categorized as service providers (60%) and intellectuals (40%).

Dominant types of ethnic identity of the staff in Ukrainian and Mongolian multinational companies have been identified based on the questionnaire "Types of ethnic identity" on the following: ethno-nigilism (I1); ethnic indifference (I2); positive ethnic identity (I3); ethnogeism (I4); ethno-isolationism (I5); ethnophaneism (I6). The results of determining the dominant types of ethnic identity of staff in Ukrainian and Mongolian multinational companies are presented in Fig. 1, 2.

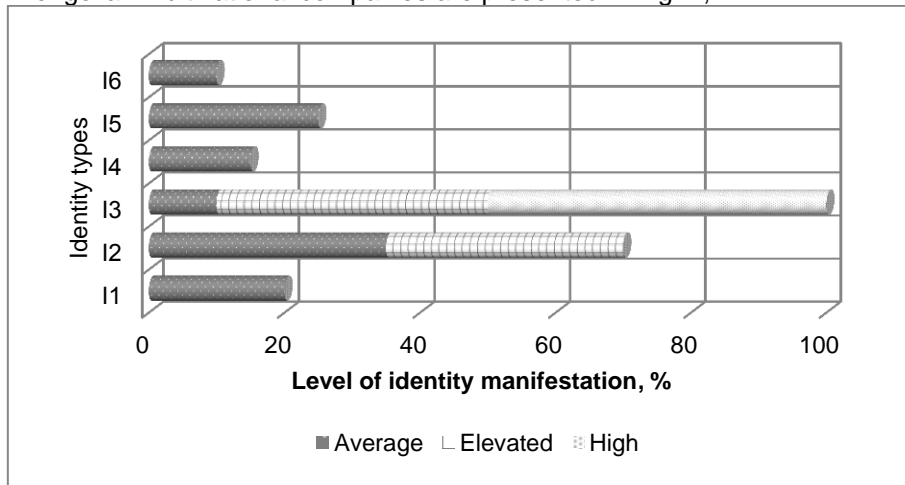

Fig. 1. Ethnic identity types of the staff in Ukrainian multinational companies
Source: the author's own calculations

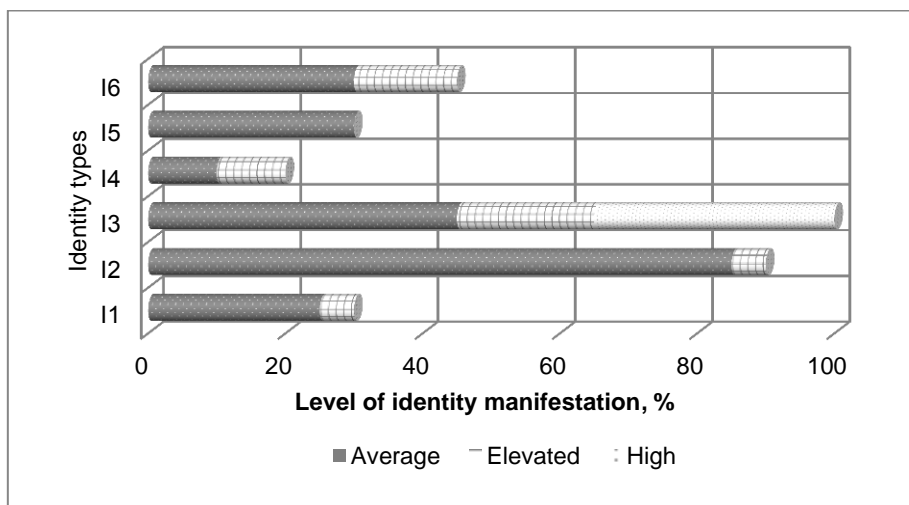

Fig. 2. Ethnic identity types of the staff in Mongolian multinational companies
Source: the author's own calculations

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

According to the results of determining the dominant types of ethnic identity, it can be argued that positive ethnic identity (norm) is dominated in 90% of staff in Ukrainian multinational companies and in 55% of staff in Mongolian multinational companies. There is also a predominance of ethnic indifference in 35% of Ukrainian multinational companies' staff and in 5% of staff in Mongolian multinational companies. 10% of the staff in Ukrainian multinational companies did not show any dominance of one of the types of ethnic identity but the average level of positive ethnic identity (norm) is present. In general, the staff in Ukrainian multinational companies do not recognize the dominance of other types of identity. At the same time ethnonigilism is dominated in 5% of Mongolian multinational companies' staff, 10% of the staff are characterized by ethnogeism, and 15% of them are characterized by ethnic fanaticism.

Thus, it has been determined that for the staff of Ukrainian multinational companies the following types of behavioral strategy are inherent in the process of cross-cultural interaction: 90% are active "intermediaries" and 10% are passive "intermediaries". For Mongolian multinational companies, the following behavioral strategies are inherent in the process of cross-cultural interaction: 55% are active intermediaries, 5% are passive 'intermediaries', 25% are active 'nationalists', 5% are neurotic ethnophobes and 10% of staff are more prone to the behavior of passive "mediators", but they have not made any decisions yet since they have an average level of ethnic indifference.

Conclusions. Based on the assessment results of readiness for cross-cultural interaction between the staff in Ukrainian and Mongolian multinational companies, using a comprehensive methodological approach for assessing ethnic identity and analyzing the strategies of the staff of these companies in the process of cross-cultural interaction, it has been determined that the staff of these Ukrainian multinational companies have the following characteristics in the process of cross-cultural interaction: set to develop positive relationship with representatives of other cultures; more adapted to alien cultural environment and new ethnosocial conditions; are able not only to successfully maintain relations, but also regulate them, resolve conflict situations and to negotiate, have positive ethnic tolerance and readiness for cross-cultural interaction.

At the same time, the staff in Mongolian multinational companies have mixed perceptions of the cross-cultural interaction process, as 60% of them have positive ethnic tolerance and ready for cross-cultural interaction (passive and active "mediators"). Moreover, 30% of staff (active "national" and "neurotics-ethnophobia") show ethnic intolerance and lack of readiness for cross-cultural interaction, and 10% of staff have not yet been identified, but are more prone to positive ethnic identity (with average level of ethnic indifference).

Thus, it can generally be argued that Ukrainian multinational companies' staff have a more positive ethnic identity in comparison with the staff of Mongolian companies, indicating readiness for cross-cultural interaction. Only a portion of Mongolian staff (60%) are ready for cross-cultural interaction, 30% of the staff are not ready for it, and 10% have not yet fully decided.

The results of the research can become one of the key aspects for developing practical recommendations for the strategy of personnel management in multinational companies, taking into account readiness of their staff for cross-cultural interaction.

References

1. Guzikova, M. O., Fofanova, P. Ju. (2015). *Osnovy teorii mezhkulturnoj kommunikacii [Fundamentals of theory of intercultural communication]*. Ekaterinburg: Izd-vo Ural. un-ta [in Russian].
2. Lebedeva, N. M. (2009) Teoreticheskie podkhody k issledovaniyu vzaimnykh ustanovok i strategiy mezhkulturnogo vzaimodeystviya migrantov i naseleniya Rossii [Theoretical approaches to the study of mutual attitudes and strategies of intercultural interaction of migrants and the population of Russia]. N. M. Lebedeva, A. N. Tatarko (Eds.) *Strategii mezhkulturnogo vzaimodeystviya migrantov i naseleniya Rossii: Sbornik nauchnykh statey – Strategies for Intercultural Interaction of Migrants and the Population of*

Література

1. Гузикова, М. О. Основы теории межкультурной коммуникации / М. О. Гузикова, П. Ю. Фофанова. – Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2015. – 124 с.
2. Лебедева, Н. М. Теоретические подходы к исследованию взаимных установок и стратегий межкультурного взаимодействия мигрантов и населения России / Н. М. Лебедева // Стратегии межкультурного взаимодействия мигрантов и населения России: Сборник научных статей / под ред. Н. М. Лебедевой и А. Н. Татарко. – М. : РУДН, 2009. – 420 с. – С. 10-63.
3. Стефаненко, Т. Г. Этнопсихология: практикум / Т. Г. Стефаненко. – М. : Аспект Пресс, 2006. – 208 с.
4. Phinney, J. S. Conceptualization and measurement of

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Russia: *Collection of Scientific Articles*. (pp. 10-63). Moscow: RUDN [in Russian].

3. Stefanenko, T. G. (2006). *Etnopsikhologiya: praktikum [Ethnopsychology: workshop]*. Moscow: Aspekt Press [in Russian].

4. Phinney, J. S., Ong, A. D. (2007). Conceptualization and measurement of ethnic identity: Current status and future directions. *Journal of Counseling Psychology*, 54, 271-281 [in English].

5. Pochebut, L. G. (2012). *Kross-kulturnaya i etnicheskaya psikhologiya [Cross-cultural and ethnic psychology]*. St. Petersburg: Piter [in Russian].

6. Tatarko, A. N., Lebedeva, N. M. (2011). *Metody etnicheskoy i krosskulturnoy psikhologii [Methods of ethnic and cross-cultural psychology]*. Moscow: Izdatelskiy dom Vysshey shkoly ekonomiki [in Russian].

7. Soldatova, G. U. (1998). *Psikhologiya mezhetnicheskoy napryazhennosti [Psychology of interethnic tension]*. Moscow: Smysl [in Russian].

8. Perlmutter, H. V. (1969). The tortuous evolution of the multinational corporation. *Columbia Journal of World Business*, 4, 9-18 [in English].

ethnic identity: Current status and future directions. / J. S. Phinney, A. D. Ong. // *Journal of Counseling Psychology*. – 2007. – № 54. – P. 271-281.

5. Почебут, Л. Г. Кросс-культурная и этническая психология / Л. Г. Почебут. – СПб.: Питер, 2012. – 336 с.

6. Татарко, А. Н. Методы этнической и кросскультурной психологии / А. Н. Татарко, Н. М. Лебедева. – М.: Издательский дом Высшей школы экономики, 2011. – 250 с.

7. Солдатова, Г. У. Психология межэтнической напряженности / Г. У. Солдатова. – М.: Смысл, 1998. – 389 с.

8. Perlmutter, H. V. The tortuous evolution of the multinational corporation. / H. V. Perlmutter. // *Columbia Journal of World Business*. – 1969. – № 4. – P. 9-18.

Received for publication 03.05.2018

Бібліографічний опис для цитування :

Blyznyuk, T. P. Assessing readiness of staff in Ukrainian and Mongolian multicultural companies for cross-cultural interation / T. P. Blyznyuk // Науковий вісник Полісся. – 2018. – № 3 (15). – С. 32-37.

Близнюк

Тетяна Павлівна

кандидат економічних наук, доцент докторант кафедри менеджменту та бізнесу, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця;
<https://orcid.org/0000-0002-8291-4150>;
Researcher ID: H-8829-2017;
SPIN-код: 6765-3205;
E-mail: blyznyuk.tetyana@gmail.com;

Blyznyuk

Tetyana Pavlivna

Candidate of Economic Science, Associate Professor at the Department of Management and Business, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics;
<https://orcid.org/0000-0002-8291-4150>;
Researcher ID: H-8829-2017;
SPIN-code: 6765-3205;
E-mail: blyznyuk.tetyana@gmail.com

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC 338.2:351.72:343.8

УДК 338.2:351.72:343.8

O. M. Tohochynskyi, Doctor of Pedagogy,
Associate Professor,
Honoured Worker of Education of Ukraine,
V. O. Anishchenko, Candidate of Engineering
Sciences, Associate Professor,
M. S. Puzyrov, Candidate of Juridical Sciences

O. M. Тогочинський, д. пед. н., доцент,
Заслужений працівник освіти України,
В. О. Аніщенко, к. т. н.,
доцент,
М. С. Пузирьов, к. ю. н.

ECONOMIC AND LEGAL NATURE OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN THE PENITENTIARY SYSTEM

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВА ПРИРОДА ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ СИСТЕМІ

Urgency of the research is in the necessity to solve a complex task for the improvement and development of new forms of economic and legal provision of the execution of punishments.

Target setting. Despite the state recognition of the concept of «public-private partnership» in the Penitentiary sphere, a lot of issues concerning economic and legal nature of this institute require in-depth interdisciplinary research.

Actual scientific researchers and issues analysis. Domestic and foreign scholars researched the issues of expediency or in expediency of creating private penal institutions, due to legal attitudes, without paying attention to economic component.

Uninvestigated parts of general matters defining. The issues as to argumentation of private sector in the field of execution of punishments using are still underdeveloped.

The research objective. Clarification of economic and legal nature of public-private partnership in the Penitentiary System with further substantiation of its perspective forms for reaching the goal of economic expediency and correction and re-socialization of convicts.

The statement of basic materials. Foreign experience studying enabled to identify such forms of public-private partnership in the Penitentiary System as: 1) provision of psychological, medical and educational spheres of activity, as well as maintenance of prison facilities; 2) economic component of prison functioning, medical and social services and partially security functions; 3) transporting, feeding and providing other services for prisoners' holding; 4) guarding and maintaining order in courts; 5) prisoners' guarding in medical institutions.

Conclusions. The following perspective forms of economic and socio-legal substantiation for public-private partnership in the Penitentiary System are offered: 1) concluding contracts regarding labor employment of convicts; 2) building of new remand prisons and penal institutions in the cities of Ukraine at the expense of redistribution of public and private funds.

Keywords: economic and legal nature; public-private partnership; Penitentiary System.

DOI: 10.25140/2410-9576-2018-3(15)-38-42

Urgency of the research. Current stage of the Penitentiary System of Ukraine reforming places on the agenda a complex task concerning the improvement and development of new forms of economic

Актуальність теми дослідження полягає у необхідності розв'язання комплексного завдання щодо вдосконалення та розроблення нових форм економіко-правового забезпечення процесу виконання покарань.

Постановка проблеми. Незважаючи на державне визнання концепту «державно-приватного партнерства» в пенітенціарній сфері, багато питань економіко-правової природи цього інституту потребують поглибленого міждисциплінарного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні та зарубіжні вчені досліджували проблеми доцільності чи недоцільності створення приватних установ виконання покарань з юридичних позицій, не приділивши уваги економічній складовій.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Недостатньо опрацьовані питання аргументації можливостей використання приватного сектора у сфері виконання покарань.

Постановка завдання. З'ясування економіко-правової природи державно-приватного партнерства в пенітенціарній системі з подальшим обґрунтуванням його перспективних форм для досягнення мети економічної доцільності та виправлення і ресоціалізації засуджених.

Виклад основного матеріалу. Вивчення зарубіжного досвіду дало можливість виявити такі форми державно-приватного партнерства в пенітенціарній системі: 1) забезпечення психологічної, медичної й освітньої сфер діяльності, а також технічне обслуговування будівель тюрми; 2) господарсько-економічна складова функціонування тюрми, медико-соціальне обслуговування і частково охоронні функції; 3) переміщення, харчування й надання інших послуг щодо утримання засуджених; 4) охорона й підтримання порядку в судах; 5) охорона засуджених у лікувальних закладах.

Висновки. Запропоновано такі перспективні форми економічного та соціально-правового обґрунтування державно-приватного партнерства в пенітенціарній системі, як: 1) укладення контрактів щодо трудової зайнятості засуджених; 2) будівництво нових слідчих ізоляторів та установ виконання покарань у великих містах України за рахунок перерозподілу державних та приватних фондів.

Ключові слова: економіко-правова природа; державно-приватне партнерство; пенітенціарна система.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

and legal provision of the execution of punishments, taking into account positive domestic developments and progressive foreign experience.

Target setting. One of the most debatable issues from not only legal but economic points of view in the sphere of the Penitentiary System functioning is the involvement of private sector to one or another segment of its activity. Analysis of foreign experience shows that different countries have different approaches regarding volumes of private sector involvement into Penal sphere. Regardless of such volumes both in science and practice, the term «public-private partnership» is used in general as well as in the Penitentiary sphere in particular. It should be noted that this institute is new for Ukraine.

At the same time, due to the transformation processes in the 21st century the first steps in this direction have already been announced by the Ministry of Justice of Ukraine. Thus, according to the Concept regarding reform (development) of the Penitentiary System of Ukraine (approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine dated September 13, 2017, No. 654-r) one of the main tasks of the reform is building of new remand prisons and penal institutions in the cities of Ukraine in public-private partnership [1]. It is important to note that in Ukraine since 2010 the Law «On public-private partnership» [2] is in force.

Despite the state recognition of the concept of «public-private partnership» in the Penitentiary sphere, a lot of issues concerning economic and legal nature of this institute require in-depth interdisciplinary research.

Actual scientific researchers and issues analysis. The study of foreign experience of private sector involving in the field of execution of punishments is the object of scientific papers of such scholars as L. L. Ananian, I. H. Bohatyrov, Sh. Dolovich, O. H. Krykushenko, A. A. Nykyforov, O. P. Radchenko, S. H. Rokosuiev, V. M. Trubnykov, I. S. Yakovets and others. The named scholars researched the issues of expediency or in expediency of creating private penal institutions, mostly due to legal attitudes, without paying proper attention to economic component.

Uninvestigated parts of general matters defining. Scholars have not yet dealt with the issues as to argumentation of the possibilities of private sector using in the field of execution of punishments in such an institution, as public-private partnership in the Penitentiary System. The list of forms of such partnership remains open today: to extend it only to building of new penal institutions or to other areas of vital activity of the Penitentiary System. Taking into account complex nature of raised issues, the answer to the question is not only in the field of Law, but Economics as well, that determines formulation of the subject of the study.

The research objective. The purpose of the article is to clarify economic and legal nature of public-private partnership in the Penitentiary System with further substantiation of its perspective forms for reaching the goal of economic expediency and correction and re-socialization of convicts.

The statement of basic materials. Private prisons, as an element of the Penal System, appeared in the 19th century [3, p. 145; 4, p. 34], but became widespread in foreign practice in the 80's of the 20th century [5, p. 142–144].

Taking into account the subject of the research, defining of the concept «public-private partnership» is primary as starting point for achieving the purpose of the study. This definition is currently contained in the Law of Ukraine «On public-private partnership». According to paragraph 1 part 1 Article 1 of this Law, public-private partnership is cooperation between the state of Ukraine, the Autonomous Republic of Crimea, territorial communities as relevant state bodies and bodies of local self-government (state partners) and between legal entities, except state and municipal enterprises, or individuals, who are entrepreneurs (the private partners), carried out on the basis of the contract in order, established by this Law and other legislative acts and corresponds to the features of public-private partnership, defined by this Law.

Based on the above definition and other provisions of Article 1 of the Law, we can distinguish the following features of public-private partnership in the field of execution of punishments: 1) the existence of two parties represented by such subjects as: the Ministry of Justice (that is the main body in the system of central executive authorities, which ensures the formation and implements state policy in the field of execution of criminal punishments and Probation) and bodies and institutions subordinated to it, on the one hand, and legal entities and individuals – on the other hand; 2) such cooperation is carried out on the basis of the contract; 3) private partner is determined based on the competition; 4) the winner (winners) of the competition is (are) fully responsible for the fulfillment of obligations under the contract of public-private partnership.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

At the same time, the relevant law in Article 1 establishes special features of public-private partnership, namely: 1) giving the rights to govern (use, exploit) the object of partnership or acquisition, creating (building, reconstructing, modernizing) of public-private partnership object with further governing (using, exploiting) on condition of acceptance and fulfillment by the private partner of investment obligations in accordance with the contract, concluded in public-private partnership (paragraph 7, part 1, Article 1); 2) the long-term relationships (from 5 to 50 years) (paragraph 8 part 1, Article 1); 3) transferring a part of the risks in the process of public-private partnership implementation to the private partner (paragraph 9, part 1, Article 1); 4) making investments by the private partner into partnership objects from sources not prohibited by Law (paragraph 10, part 1, Article 1) [2]. Regarding to the specifics of the Penitentiary System functioning, the most interesting feature of public-private partnership is given in paragraph 7 part 1 Article 1. Such its formulating creates the basis for realization in Ukraine of both «nominal» and «operational (operating)» models of penal institutions privatization.

Analysis of foreign experience of these two models functioning, shows that according to the «nominal privatization» model, the private sector provides material assistance by financing building of new penal institutions, and according to the «operational privatization» model, private firms are willing to take on all everyday work, government of relevant penal institutions, spending much less money than the state which invests in such activity [3, p. 146].

Such approach, as the researches show (and ours is not an exception), does not always bring positive results. In particular, the analysis of the research by R. O. Andreiashchenko [4, p. 116–117, 125, 127] gives grounds for concluding that the reason for the privatization of a number of prisons in England and Wales in the late 1980s and early 1990s was their overcrowding, that caused a number of criminal emergencies because of decrease in the level of prisoners' provision and the restriction of their rights. At present, in these countries, the main purpose of private prisons is to reduce the state's spending on the Penitentiary System.

The privatization of penitentiary institutions in France was also caused by the problem of prisons overcrowding [5, p. 142, 143]. At the same time, it should be noted that the reform of the Penitentiary System in France in the 1980s solved the problem of prisons «overcrowding», but had no economic success.

Scholars have found out that it can also be very significant loss connected with private prisons. This is not only due to the fact that prisons themselves are built at public expense, but also because of the ultimate inefficiency and incompetence of private institutions in many spheres, such as management, office, supervision, medicine. However, the use of mixed types of prisons, in which, for example, catering and cleaning are under the responsibility of the private sector, succeeded, but it still does not save money [6, p. 12].

At the same time, the study of USA experience in the field of prisons privatization has led to the conclusion that saving in the execution of punishments is possible only in case of criminal and executive (due to which execution of the punishment means the implementation of its legal restrictions, and the essence of the execution of punishment is the implementation of retribution), but not corrective (based on the concept of a combination of punishment with corrective influence and aims at correcting and re-socializing the convicts) paradigm of the process of punishments execution.

So, according to the researchers, in the United States, private prisons receive from the state corresponding amounts per convict, regardless of the fact how much it costs. Thus, the task of the prison business is to create such a mechanism and a security mode in order to minimize guards' work. In one of the most modern prisons of the Correctional Corporation of America, 750 convicts are guarded by only 5 employees [5, p. 144].

It should be remembered that the provision of isolation and the achievement of the goal of convicts' correction are completely different things. If the first direction can be provided by reducing human resources due to the introduction of modern engineering and technical solutions, then the second direction is in the system of «human – human», and not «human – machine (technologies)». It is difficult (at least very early) to imagine the Penitentiary System, where the functions of employees of the department of social and educational and psychological work will be performed by robots (machines). This does not apply to automated systems for processing information, banks for storing personal data, etc.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Despite the above organization of execution of punishments in private prisons in the United States, some experts in this country point out that there is some danger that, trying to reduce labor costs, private institutions run the risk of sacrificing security.

Economic justification of functioning of private prisons can be illustrated by the following example: «If a state reduces prison expenses through contracts with the private sector, the price stipulated in the contract should be lower than the price previously charged by the state to the penitentiary institution. If a private contractor also intends to receive income from this activity, then he has to spend less money on managing the prison than the contract provides. Under such approach, in order to ensure the interests of both parties involved, private prisons must be kept at significantly lower costs than the state has done. At the same time, private contractors have no rights and can not allow the slightest decrease in the conditions of convicts' imprisonment and holding. However, in practice, private contractors are not worried about these problems. Their desire to reduce costs even at the expense of prisoners and the conditions their holding, was the only and predictable result of acting contracts» [3, p. 147].

Nowadays, taking into account detailed analysis of foreign experience in appropriate sphere, the peculiarities of national mentality and legal culture it seems unacceptable to talk about the introduction of the private sector into the Criminal and Executive System of Ukraine through functioning of the «operational (operating)» privatization model of penal institutions [7, p. 34–35].

At the same time, the rejection of the «operational (operating)» privatization model of penal institutions does not deny positive principles of public-private partnership in general and the possibilities regarding its use in the field of execution of punishments in particular. So, based on the results of foreign experience studying and national peculiarities of Ukraine, we consider the following forms of public-private partnership in the Penitentiary System to be acceptable at the present stage: 1) provision of psychological, medical and educational spheres of activity, as well as maintenance of prison facilities (Germany); 2) economic component of prison functioning, medical and social services and partially security functions (Germany, Switzerland); 3) transporting, feeding and providing other services for prisoners' holding (France); 4) prisoners' transporting, as well as guarding and maintaining order in courts (England and Wales); 5) prisoners' transportation or their guarding in medical institutions (Sweden). We consider it reasonable to reflect these forms as the subject of appropriate contract between the Ministry of Justice of Ukraine (subordinated to it bodies and institutions) and relevant private partners.

Conclusions. As a result of research we can say that now in Ukraine there are both legal and economic preconditions for the development of public-private partnership in the Penitentiary System. Despite the legally recognized possibility of implementing the «operational (operating) privatization» model (according to which private firms are willing to take on all everyday work, management of the relevant penal institutions, while spending much less money than the state which invests in such activity) as well as economic expediency of such a model for the state, its introduction in Ukraine can lead to deterioration of the conditions of prisoners' holding, violation of their rights.

According to the results of the study, perspective forms of economic and socio-legal substantiation of public-private partnership in the Penitentiary System are considered such as: 1) concluding contracts regarding labor employment (labor use) of convicts sentenced to imprisonment in conditions when labor is their right, and production capacities of the most correctional colonies are in poor condition (unable to provide all the convicts with jobs); 2) building of new remand prisons and penal institutions in the cities of Ukraine at the expense of redistribution of public and private funds.

References

1. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy pro skhvalennia Kontseptsii reformuvannia (rozvytku) penitentsiarnoi systemy Ukrainy : vid 13.09.2017 r. № 654-r. [Order of Cabinet of Ministers of Ukraine on approval of the concept regarding reform (development) of the Penitentiary System of Ukraine from September 13, 2017 № 654-p]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/654-2017-%D1%80> [in Ukrainian].

2. Zakon Ukrainy Pro derzhavno-pryvatne partnerstvo vid 01.07.2010 r. № 2404-VI [Law of Ukraine on public-private

Література

1. Про схвалення Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України: розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 р. № 654-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/654-2017-%D1%80> (дата звернення: 19.12.2017).

2. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 40. Ст. 524.

3. Ананиан Л. Л. Долович Ш. Наказание именем государства и частные тюрьмы (Dolovich Sh. State punishment

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

partnership from July 01, 2010 № 2404-VI]. (2010). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 40 [in Ukrainian].

3. Ananian, L. L. (2005). Dolovich Sh. Nakazaniye imenem gosudarstva i chastnye tiurny [State punishment and private prisons]. In *Duke law journal*, 55, 3, 437-546. (2008). In *Sotsialnye i gumanitarnye nauki. Otechestvennaya i zarubezhnaya literatura. Seriya 4: Gosudarstvo i pravo. Referativnyy zhurnal – Social and human sciences. Domestic and foreign literature. Series 4: State and Law. Abstract Journal*, 140-148 [in Russian].

4. Andreyashchenko R. A. (2006). Penitentsiarnaya sistema Anglii i Uelsa v XVI-XX vv. [Penitentiary System of England and Wales in the XVI-XX centuries]. *Candidate's thesis*. Ekaterinburg [in Russian].

5. Krykushenko, O. H. (2017). Stvorennia pryvatnykh ustanov vykonannya pokarannya u vydi pozbavleniya voli: postanovka problemy [Establishment of private penal institutions for executing imprisonment: target setting]. *Visnyk Kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy – Bulletin of the Criminological Association of Ukraine*, 2, 141-149 [in Ukrainian].

6. Avtukhov, K. A., et al. (2015). *Dotrymannya prav liudyny u penitentsiarnii systemi Ukrainy [Observance of human rights in the Penitentiary System of Ukraine]*. M. V. Romanov (Ed.). Kharkiv: TOV «Vydavnytstvo prava liudyny» [in Ukrainian].

7. Puzyrov M. S. (2017). Pryvatni penitentsiarni ustanovy: zarubizhnyi dosvid ta natsionalnyi pidkhid [Private penitentiary institutions: foreign experience and national approach]. *Biuleten Ministerstva yustytzii Ukrainy – Bulletin of the Ministry of Justice of Ukraine*, 7, 32-37 [in Ukrainian].

and private prisons // *Duke law j.* – Durham, 2005. – Vol. 55, N 3. – P. 437–546). *Социальные и гуманитарные науки. Отечественная и зарубежная литература. Серия 4: Государство и право. Реферативный журнал*. 2008. № 1. С. 140–148.

4. Андреященко, Р. А. Пенитенциарная система Англии и Уэльса в XVI–XX вв.: историко-юридическое исследование: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Р. А. Андреященко. - Екатеринбург, 2006. - 180 с.

5. Крикушенко, О. Г. Створення приватних установ виконання покарання у виді позбавлення волі: постановка проблеми / О. Г. Крикушенко. – Вісник Кримінологічної асоціації України. – 2017. № 2. – С. 141–149.

6. Дотримання прав людини у пенітенціарній системі України / К. А. Автухов та ін.; за заг. ред. М. В. Романова; ГО «Харківська правозахисна група». – Харків : ТОВ «Видавництво права людини», 2015. – 480 с.

7. Пузырьов, М. С. Приватні пенітенціарні установи: зарубіжний досвід та національний підхід / М. С. Пузырьов. – Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2017. – № 7. – С. 32–37.

Received for publication 03.05.2018

Бібліографічний опис для цитування :

Tohochynskyi, O. M. Economic and legal nature of public-private partnership in the penitentiary system / O. M. Tohochynskyi, V. O. Anishchenko, M. S. Puzyrov // Науковий вісник Полісся. – 2018. – № 3 (15). – С. 38-42.

**Тогочинський
Олексій Михайлович**

доктор педагогічних наук, доцент, ректор Академії Державної пенітенціарної служби, професор кафедри педагогіки, Академія Державної пенітенціарної служби;
<https://orcid.org/0000-0002-8170-6237>;
E-mail: oleksiytoghochinskiy@gmail.com;

**Tohochynskyi
Oleksii Mykhailovych**

Doctor of Pedagogy, Associate Professor, Rector of Academy of the State Penitentiary Service, Professor of the Department of Pedagogy, Academy of the State Penitentiary Service;
<https://orcid.org/0000-0002-8170-6237>;
E-mail: oleksiytoghochinskiy@gmail.com;

**Аніщенко
Вікторія Олександрівна**

кандидат технічних наук, доцент, начальник науково-дослідного центру з питань діяльності органів та установ ДКВС України, кафедра адміністративного, цивільного та господарського права і процесу, Академія Державної пенітенціарної служби;
<https://orcid.org/0000-0001-7424-7688>;
E-mail: oceansoulvik111@gmail.com;

**Anishchenko
Viktoriia Oleksandrivna**

Candidate of Engineering Sciences, Associate Professor, Head of Research center for the activities of bodies and institutions of the State Criminal and Executive Service of Ukraine, Department of Administrative, Civil and Commercial Law and Process, Academy of the State Penitentiary Service;
<https://orcid.org/0000-0001-7424-7688>;
E-mail: oceansoulvik111@gmail.com;

**Пузырьов
Михайло Сергійович**

кандидат юридичних наук, головний науковий співробітник науково-дослідного центру з питань діяльності органів та установ ДКВС України, кафедра тактико-спеціальної підготовки, Академія Державної пенітенціарної служби;
<https://orcid.org/0000-0002-7814-9476>;
E-mail: mpuzyrov@gmail.com;

**Puzyrov
Mykhailo Serhiiovych**

Candidate of Juridical Sciences, Leading Researcher at the Research center for the activities of bodies and institutions of the State Criminal and Executive Service of Ukraine, Department of Tactical and Special Training, Academy of the State Penitentiary Service;
<https://orcid.org/0000-0002-7814-9476>;
E-mail: mpuzyrov@gmail.com

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

UDC 330.43:[332.122(477.74):332.142.6:061.66]

УДК 330.43:[332.122(477.74):332.142.6:061.66]

M. D. Baldzhy, Doctor of Economics,
Professor,
N. V. Dobrova, Candidate of Economic
Sciences, Associate Professor

М. Д. Балджи, д. э. н.,
професор,
Н. В. Доброва, к. э. н.,
доцент

THE SUBSTANTIATION OF STRATEGIC DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES

ОБОСНОВАНИЕ СТРАТЕГИЧЕСКИХ НАПРАВЛЕНИЙ РАЗВИТИЯ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ОБЪЕДИНЕНИЙ

Urgency of the research. The relevance of the research topic is related to significant changes aimed at the development of territorial systems in the context of decentralization.

Target setting. The problem is to ensure the effectiveness of an environmentally-oriented strategy aimed at achieving the goals of sustainable development of territorial unifications.

Actual scientific researches and issues analysis. Analysis of recent research and publications. The questions of the ecological and economic orientation of regional development and regional modeling were developed by Russian scientists: Kharychkov S. K., Andreeva N. N., Kupinets L. E., Khumarova N. I., Kizim M. O., Polyakova O. Yu., Khaustov V. E. and Omarov Sh. A., Romashko S. M., Savras I. Z., Selistrova R. G., Yurinets R. V.

Uninvestigated parts of general matters defining. The isolation of unexplored parts is due to the lack of scientific development of socio-ecological and economic development of territorial unifications.

The research objective. The task is to justify the scientific and methodological foundations of strategic activity at the level of territorial associations.

The statement of basic materials. To ensure the effective use of resources of territorial associations, there is a need to adopt environmental and economic solutions in the system of strategic development management. The need for management consulting and development of innovative approaches to strategy development is substantiated. The directions of consulting activity of economic and environmental decisions that are applied for the development of territorial unifications are proposed. The necessity to introduce directions to the realization of consulting activity, by strengthening the resource component in strategies, projects and development programs is grounded.

Conclusions. Conclusions of compliance with the article. The scientifically-methodical bases of improvement of strategic directions of development of territorial associations are grounded; the necessity of consulting environmental and economic activities is proved.

Keywords: strategy; sustainable development; consulting; territorial community; socio-ecological and economic orientation; management.

DOI: 10.25140/2410-9576-2018-3(15)-43-50

Urgency of the research. In connection with the decentralization of the domestic economy, the transformation of the strategic course of the country's development and taking into account the

Актуальность темы исследования связана с существенными изменениями, направленными на развитие территориальных систем в условиях децентрализации.

Постановка проблемы заключается в обеспечении эффективности эколого-ориентированной стратегии, направленной на достижение целей устойчивого развития территориальных объединений.

Анализ последних исследований и публикаций. Вопросы эколого-экономической направленности развития регионов и регионального моделирования разрабатывали отечественные ученые: Харичков С. К., Андреева Н. Н., Купинец Л. Е., Хумарова Н. И., Кизим М. О., Полякова О. Ю., Хаустов В. Е. и Омаров Ш. А., Ромашко С. М., Саврас И. З., Селивестова Р. Г., Юринец Р. В.

Выделение неисследованных частей общей проблемы связано с отсутствием научных разработок социо-эколого-экономического развития территориальных объединений.

Постановка задачи заключается в обосновании научно-методических основ стратегической деятельности на уровне территориальных объединений.

Изложение основного материала. Для обеспечения эффективного использования ресурсов территориальных объединений возникает потребность в принятии эколого-экономических решений в системе управления стратегическим развитием. Обоснована необходимость в управленческом консалтинге и разработке инновационных подходов к разработке стратегии. Предложены направления консалтинговой деятельности экономико-экологических решений, которые применены для развития территориальных объединений. Обоснована необходимость внедрения направлений реализации консалтинговой деятельности, путем усиления ресурсной компоненты в стратегиях, проектах и программах развития.

Выводы. Обоснованы научно-методические основы совершенствования стратегических направлений развития территориальных объединений; доказана необходимость ведения консалтинговой деятельности эколого-экономической направленности.

Ключевые слова: стратегия; устойчивое развитие; консалтинг; территориальное объединение; социо-эколого-экономическая направленность; управление.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

challenges of the present time regarding the need to overcome the consequences of the crisis through the most efficient use of the existing potential of the regions on the principles of an intensive type of economic growth, significant changes are being made aimed at developing the economies of territorial systems. Particular significance in this direction should be given to the study of existing approaches to the development of territorial communities by taking into account the availability and use of the resource potential.

Target setting. The most significant problem of the modern development of the Ukrainian economy is to ensure the effectiveness and efficiency of the formation and implementation of an environmentally-oriented strategy that is permissible provided a balanced regulatory policy is put in place to achieve the goals of sustainable development of territorial communities. For elimination of negative manifestations in the sphere of nature management, it is advisable to review the existing system of resource use in accordance with the principle of sustainable development, which is based on the achievement of a compromise between the economic, environmental and social public needs.

The studies are based on the provisions of the state policy of Ukraine in the field of withdrawal, use and restoration of resources, as well as environmental safety, approved by state legislative and regulatory documents, as well as other program documents of socio-ecological and economic orientation.

Actual scientific researches and issues analysis. The issues of the ecological and economic orientation of the development of the regions are widely considered in the scientific literature. Theoretical developments Kharychkov S. K., Andrieieva N. N., Kupynets L. E., Khumarova N. I. have formed the basis for an improved concept of regional development management. At the same time, the attention of scientists is focused on combining the economy, ecology and management, which can be used to determine the prospects for the development of territorial communities.

Theoretical aspects of consulting activity are successfully developed by foreign and national scientists. Thus, on the basis of developments of Blynov A. O., Butyrin H. N. and Dobrenkova E. V. [1] and Utkin E. A. [2], Davydenko V. V. [3], Verba V. A. and Reshetniak T. I. [4] the conceptual provisions of consulting as an economic category are systematized and marked. However, in these works, the emphasis is on the organization of consulting activities, neglecting the possibility of environmental and economic solutions managing at the regional level.

In the field of regional modeling, there are known the developments of Kyzym M. O., Polyakov O. Yu., Khaustov V. E. and Omarov Sh. A. [7], Romashko S. M., Savras I. Z., Selivestov R. H., Yurynets R. V. [8], which take into account the features of sustainable development and therefore can be used to construct models of ecological and economic orientation. The above scientific works formed the basis for further research.

Uninvestigated parts of general matters defining. There are unresolved problems related to issues of complexity in an economy operating under unstable conditions. In particular, there are no scientific developments on the issues of socio-ecological and economic development of territorial communities.

The research objective resides in developing and justifying the scientific and methodological foundations of strategic activities of environmental and economic orientation for the management of environmental and economic solutions at the level of territorial communities.

The statement of basic materials. The perspective development of territorial communities is conditioned by the need to implement a set of long-term goals within the priority areas developed in the strategies for the development of cities and regions. Attraction of additional resources at the local and regional level requires a fundamental change in management approaches both at the local and state level; a different level of qualification and organization of ongoing work on expanding the resource base for sustainable development of the territories. For implementation of certain tasks, it is necessary to develop a system of measures to strengthen the resource potential, based on a deep study and assessment of the natural, economic, scientific, labor resources of each territorial community, the development of mechanisms for their effective use, a combination of administrative

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

and economic methods [9].

In order to ensure economically efficient use of the resources of territorial communities, the transformation of the existing potential into an effective factor of regional development, the territorial executive bodies need to focus on the implementation of, first of all, measures to ensure effective use of the existing natural and resource potential in the regions, the implementation of which will help to ensure its effective use. Proposed activities of the regional level are presented in the scheme (Fig. 1).

Fig. 1. Measures to ensure effective use of the available natural and resource potential at the territorial level

At the same time, there is a need to make environmental and economic decisions in the system of managing the socio-economic development of territorial communities, which is based on the principles of sustainable development and represents a triunique process of using, protecting and reproducing the material basis of human life. The basic approach for such decisions is to choose to take into account the dynamics of interaction of three different in content and forms of components: social, ecological and economic. In the case of envisaged changes, deterioration of the overall results of economic activities or uncertainty of the prospects for further work, there is a need for management consulting, which has a multifunctional character.

As a rule, consulting is considered in two different areas of science - managerial and economic. Emphasizing the importance of using this category, we cannot disagree with [3]. The scientists offered the definition of consulting as "a systematized set of knowledge on providing high-quality consulting services to consulting companies by corporate customer on the basis of providing a transfer of the amount of knowledge and experience accumulated by professional consultants to customers". We believe that this definition requires improvement and can take place like this: "consulting (as a certain type of activity) consists in providing consultative professional services on the basis of the most reliable information and a qualitative assessment of the situation in which the time factor is leading".

The carried out researches has made it possible to propose the following directions of consulting activity of economic and ecological decisions that can be applied for the development of territorial communities. These include:

1. Development of balanced coordination of regional and local management objectives and resources for the functioning and development of territorial communities.

2. Determination of priorities for the development of territorial communities, based on the principles of constancy and justification of the provisions of socio-ecological and economic orientations.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

3. Cooperation and mutual responsibility of central, regional and local authorities and other entities in addressing common development challenges.

In modern conditions of decentralization of the economy, the key to ensuring the development of territorial communities is the development of ways of their functioning taking into account the external environment, which is possible on the basis of constancy. The issue of economic and environmental assessment is important for identifying a real situational picture and determining further directions for the development of territorial communities.

For the construction of the model of economic and environmental assessment of the territories, the method of Kalman-Bucy was used, taking into account both the measurement results representing a useful signal plus random interference and the properties of the system under study by introducing into the equation the filter equations of system dynamics. In addition, the method of Kalman-Bucy makes it possible: 1) to obtain linear estimates, which are best in the sense of a minimum of dispersion, on the basis of known statistical characteristics of the input variables and measurement obstacles; 2) to process the measurements as they arrive, which makes it possible to use the method in real time; 3) to receive practically realizable structure of the optimum filter, to solve problems of synthesis of multidimensional dynamic systems; 4) to preserve the structure of the algorithm in the joint solution of optimal filtering problems and optimal control [10].

The general form of the model for the ecologic and economic assessment has the form:

$$\hat{M}(t_k) = F(t_k, t_{k-1})\hat{M}(t_{k-1}) + K(t_k)[z(t_k) - H(t_k)F(t_k, t_{k-1})\hat{M}(t_{k-1})] \quad (1)$$

where $\hat{M}(t_k)$ – ecologic and economic assessment;

$F(t_{k+1}, t_k)$ – transition vector of the existing state;

$K(t_k)$ – Kalman coefficient;

$z(t_k)$ – observation variable;

$H(t_k)$ – measurement vector;

$\eta(t_k, t_k)$ – filtering error covariance matrix.

The assigned task is solved within the framework of constructing a model for the level of environmental and economic assessment (M) as of the level of macroeconomic factors:

$$M = a_1 U_1 + a_2 U_2 + \dots + a_n U_n, \quad (2)$$

a_1, a_2, \dots, a_n – coefficients of model;

U_1, U_2, \dots, U_n – number of factors.

The coefficients of model are found using the method of least squares.

The model is a combination of the ecological, social and economic component of sustainable development, due to the selection of relevant factors and a time-dependence factor that takes into account the variability of observations.

For solving this problem, it becomes necessary to identify specific measures related to the reduction of the technical and technological load on research objects. To take into account the ecological component, the relevant indicators are selected, namely: emissions of pollutants into the atmosphere, generation of waste, energy intensity, renewable energy consumption, water and forest resources use and protection indicators, forest reproduction, protection expenditure and resource management in the areas of environmental expenditures and so on. For seaside regions, the availability of sanatorium and health-improvement resorts, children's health-improvement and recreation institutions, as well as the peculiarities of the formation of tourist flows is necessary.

The considered approach is realized on the example of processing of the statistical data of the Odessa region for the period 2012-2015. As a result of the conducted analysis of economic activity, macroeconomic indicators are determined that significantly affect the overall state of development of

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

territorial communities and its potential. These include (indicated by the level of significance): socio-political situation, secondary economy, intraindustry competition, scientific and technological progress, economic interests of consumer groups, social status, irregularity in the structure of the economic complex, ecological condition, economic crises. Based on the application of the presented models, an ecological and economic assessment was carried out and the dependence of the assessment level on the significance of the influence of macroeconomic factors was revealed. As a result, it is established that the development of the Odessa region, as a border region, is possible with the development of individual industries (transport, industrial, processing, etc.) with mandatory introduction of an innovative resource-saving component.

The used model and analysis of the natural and resource potential of the Odessa region made it possible to determine the priority directions of the development strategy of the territory, taking into account the integrated approach when using the available resource potential. These, first of all, include: improving the organizational and economic mechanisms for regulating the development process. In the development of strategic directions of specific activities that determine their own specifics, an innovation-investment paradigm is chosen whose goal is the emergence of points of economic growth, which contributes to the formation of a cluster model for the development of the socio-ecological and economic system. The main directions of this direction may be:

- socio-ecological and economic analysis of economic activity and diagnostics of existing enterprises;
- study of the availability of labor resources, their potentialities;
- inventory of mineral, raw materials, water, forest, recreational and other resources;
- implementation of systematization and improvement of control measures for conducting business activities, taking into account the long-term development of economic and environmental factors;
- identification of opportunities for introducing environmental and economic innovations in enterprises of all sectors;
- carrying out the monitoring researches;
- optimization of economic decisions, taking into account the definition of socio-ecological and economic balance in development.

It is expedient to solve the posed problems by developing a concept of environmental and economic direction in the development and implementation of regulatory measures for the use of available resources.

Specific study was carried out for a separate field of activity - the recreational and tourist complex of Odessa region. The histogram of the cluster analysis of the matrix of cross correlations of the time series of the number of recreants in Odessa region over a ten-year period is shown in Fig. 2.

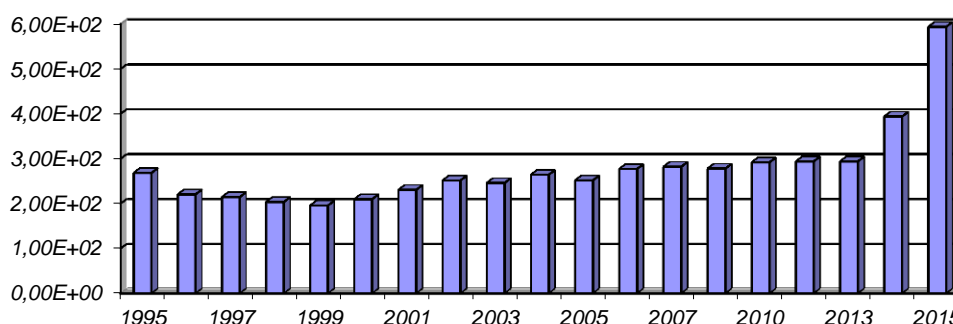

Fig. 2. Histogram of the cluster analysis of the matrix of the crochettlings of the dynamic series of the number of recreants in the Odessa region (calculated from data [11])

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

The use of consulting services for promoting a specific recreational and tourism product in the Odessa region contributes to the improvement of the organizational and economic mechanism for the development of both the industry and the region as a whole. Consulting activity without providing projections become hopeless, because neither the territorial community, nor the industry, nor individual entrepreneurs in this case see the prospects for further development and orientation to the directions indicated in the consultancy. In the following studies, the following methods of prediction were used:

- expert - a survey of specialists in the field of recreation and tourism was carried out;
- extrapolation - the collection of information on the development of the industry in the past and the transfer of existing patterns for the future were carried out;
- modeling - a model is constructed that takes into account possible future changes.

All these developments formed the basis for further research. The conducted forecast on the number of recreants for individual territorial communities of Odessa region was carried out on the basis of the allocation of three groups of operating enterprises: large, medium and small (in accordance with the capacity of the host). Comparison of estimates by different methods of data aggregation shows that changing the method of grouping dynamic series can dramatically change the value of the projected estimate of the number of recreants (Fig. 3).

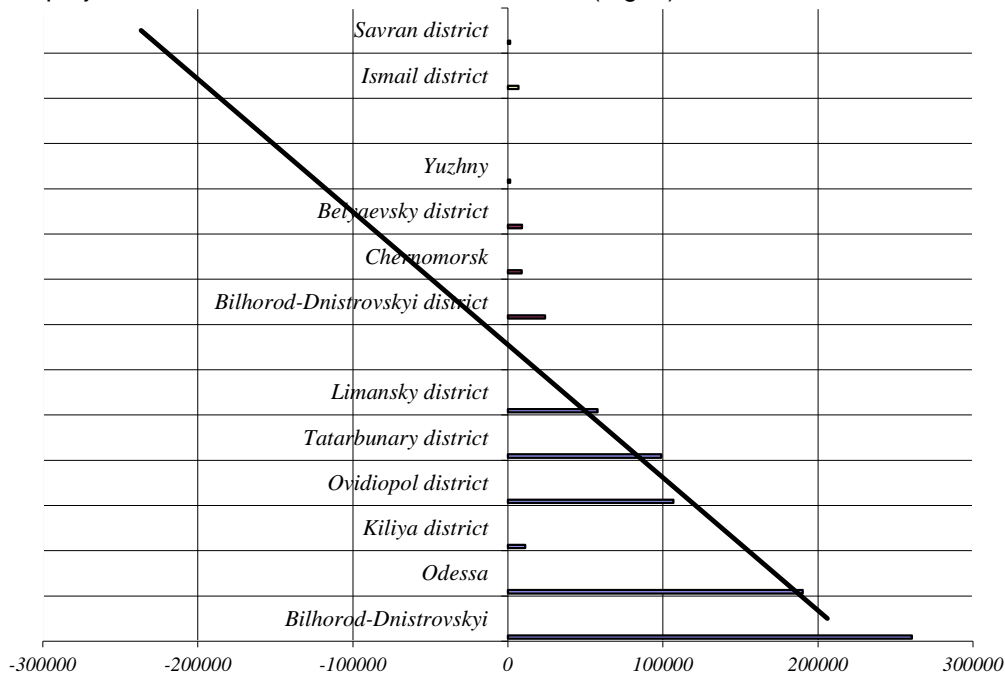

Fig. 3. The forecast of the number of recreants for three groups of recreational enterprises in Odessa region for year 2018 (calculated according to the data [11])

The carried out researches prove that the natural, social, economic, technical and legislative factors significantly influence the development of the recreational and tourist industry of Odessa region. With the aim of improving the development of the tourist and recreational complex and effective management at the regional level, in our opinion, it is expedient to create cluster formations that are most effective in the transition of the management structure to the system of territorial communities. In accordance with the methodology [12, p. 114-155], it is pertinent to single out the following main directions of regulation of production activities involving natural resources for seaside territories:

1. Regional financing is carried out under the developed programs of social and economic development of territorial communities. The fundraising is carried out due to the receipt of investment

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

and budgetary funds.

2. Creation of funds of territorial communities, funds for which financial resources of business entities, contributions of resource users, insurance fees, penalty duties will be made.

So, the studies prove that it is necessary to implement the directions for implementing consulting activities, by strengthening the resource component, in strategies, projects and programs of social and economic development. There is also a need for the creation of special institutions that assume the function of organizational and economic support for environmental management in order to improve the organizational and economic mechanism, the introduction of innovative approaches, diagnostic and monitoring studies.

Functional territorial socio-ecological and economically proved systems of strategic management based on the principles of sustainable development and the use of modern innovative technologies and taking into account the peculiarities of its own natural resource should be potential prospects for further development. Strategic directions for the development of territorial communities are aimed at ecological improvement of the environment, prevention of occurrence of extreme natural and man-made disasters and creation of favorable conditions for the reproduction of natural resources, life and health of the population.

In scientific sources [13], there are many developments on the construction of models for the development of territories, but we consider it expedient to take into account the specific features of the three components (social, economic and environmental) in each specific case, which, on the whole, allow to take into account the prospects and outline the priority ways of innovation and investment development. It should be noted that the legality of the proposed model can determine the totality of legal, economic and organizational measures for regulating innovation activity. This will allow to develop forms of stimulating innovation and investment processes, that is, to provide guarantees and benefits to business entities. Thus, the main idea embedded in the model of environmental and economic development is based on the achievement of comprehensive growth of territorial communities.

Conclusions and directions for further researches. Having regard to the above said, it is fair to draw the following conclusions:

1. Scientifically-methodical bases of improvement of strategic directions of development of territorial communities are grounded.

2. The need to conduct environmental and economic consultancy activities, which will improve management in the use of the resource potential, is proved.

3. It is determined that in order to improve the consulting activity of the ecological and economic direction, it is proposed to carry out an economic and environmental assessment of the territories, which is based on the use of the method of Kalman-Bucy. The corresponding assessment was carried out for Odessa region using the appropriate model, while the recreational and tourist industry was chosen as the leading one for the development of territorial communities. As a result, the need to improve socio-economic programs is emphasized.

References

1. Blinov, A. O., Butyrin, G. N. & Dobrenkova, E. V. (2002). *Upravlencheskiy konsalting korporativnykh organizatsiy [Management consulting of corporate organizations]*. Moscow: INFRA-M [in Russian].
2. Utkin, E. A. (1998). *Konsalting [Consulting]*. Moscow: EKSMOS [in Russian].
3. Davidenko, V. V. (2005). *Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm konsaltingovoho zabezpechennia pidpriemstv [Organizational the mechanism of consulting maintenance of the enterprises]. Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
4. Verba, V. A. & Reshetniak, T. I. (2000). *Orhanizatsiia konsaltingovoi diialnosti [Organization of consulting activity]*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].

Литература

1. Блинов, А. О. Управленческий консалтинг корпоративных организаций: учеб. / А. О. Блинов, Г. Н. Бутырин, Е. В. Добренькова. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 192 с.
2. Уткин, Э. А. Консалтинг: монография / Э. А. Уткин – М. : ЭКМОС, 1998. – 254 с.
3. Давиденко, В. В. Організаційно-економічний механізм консалтингового забезпечення підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.01 / В. В. Давиденко; Національний технічний ун-т України "Київський політехнічний ін-т". – Київ, 2005. – 19 с.
4. Верба, В. А. Організація консалтингової діяльності: навч. посіб. / В. А. Верба, Т. І. Решетняк. – К. : КНЕУ, 2000. – 228 с.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

5. Kharichkov, S. K., Andreeva, N. N. & Kupinets, L. E. (2007). *Ekonomika i ekologiya: sovместimost razvitiya (mirovoiy opyt i ukrainskaya perspektiva [Economy and ecology: compatibility of development (world experience and Ukrainian perspective)]*, Odessa: NAN Ukraine [in Ukrainian].
6. Khumarova, N. I. (2010). *Skladovi ta tendenciyi formuvannya ekologooriyentovanogo upravlinnya v Ukrayini [The composition and tendencies of formation ecologically governance in Ukraine]*, Odessa: Palmira [in Ukrainian].
7. Kizim, M. O., Poliakova, O. Yu., Khaustova, V. E. & Omarov, Sh. A. (2010). *Modelirovanie ustoichivogo razvitiya regionov [Modeling of sustainable development of regions]*, Kharkov: ID «INZhEK» [in Ukrainian].
8. Romashko, S. M., Savras, I. Z., Selivestov, R. G. & Yurinet, R. V. (2013). *Modeliuvannya sotsialno-ekonomichnoho rozvytku terytorii [Modeling of socio-economic development of territories]*, Kyiv: NADU [in Ukrainian].
11. Sait Hlavnogo upravleniya statystyky v Odesskoy oblasti [Site of Main department of statistics in Odessa region]. [od.ukrstat.gov.ua](http://www.od.ukrstat.gov.ua). Retrieved from <http://www.od.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
12. Balabanov, I. T. (2003). *Ekonomika turizma [Tourism Economics]*, Moscow: Finansy i statistika [in Russian].
13. Obolenskiy, A. Yu. & Korolyuk, Yu. G. (2010). Model regionalnoy sotsialno-ekonomicheskoy sistemy kak instrument analiza i upravleniya regionalnym razvitiem [Model of regional socio-economic system as a tool for analysis and management of regional development]. *Innovatsii – Innovations*, 1, 90-94 [in Russian].
5. Харичков, С. К. Экономика и экология: совместимость развития (мировой опыт и украинская перспектива): монография / С. К. Харичков, Н. Н. Андреева, Л. Е. Купинец. – Одесса : Ин-т проблем рынка и экон.-эколог. исслед. НАН Украины, 2007. – 180 с.
6. Хумарова, Н. И. Складові та тенденції формування екологоорієнтованого управління в Україні: монографія / Н. И. Хумарова. – Одеса : Пальміра, 2010. – 196 с.
7. Кизим, М. О. Моделирование устойчивого развития регионов: монография / М. О. Кизим, О. Ю. Полякова, В. Е. Хаустова., Ш. А. Омаров. – Х. : ИД «ИНЖЭК», 2010. – 180 с.
8. Моделивання соціально-економічного розвитку територій: наук.-метод. розробка / С. М. Ромашко, І. З. Саврас, Р. Г. Селівестов, Р. В. Юринець. – К. : НАДУ, 2013. – 44 с.
9. Національна екологічна політика України: оцінка і стратегія розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://un.org.ua/files/national_ecology.pdf.
10. Браммер Л. Фильтр Калмана-Бьюси / Л. Браммер, Г. Зифлинг. – М. : Наука, 1982. – 200 с.
11. Головне управління статистики в Одеській області: офіційний веб-сайт [Електронний ресурс] / Статистична інформація. – Одеса : Головне управління статистики в Одеській області, 1998-2018. – Веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/> – Мова укр. – Дата останнього доступу: 25.02.2018. – Назва з екрану.
12. Балабанов, И. Т. Экономика туризма: учеб. пособ. / И. Т. Балабанов. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 176 с.
13. Оболенский, А. Ю. Модель региональной социально-экономической системы как инструмент анализа и управления региональным развитием / А. Ю. Оболенский, Ю. Г. Королюк // Инновации. – 2010. – № 1. – С. 90 – 94.

Received for publication 03.05.2018

Бібліографічний опис для цитування :

Baldzhy, M. D. The substantiation of strategic directions of development of territorial communities / M. D. Baldzhy, N. V. Dobrova // Науковий вісник Полісся. – 2018 – № 3 (15). – С. 43-50.

- Балджи Марина Дмитрівна** доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки, права та управління бізнесом, Одеський національний економічний університет;
<https://orcid.org/0000-0003-4654-9093>;
Researcher ID: B-1070-2015;
SPIN-код: 3268-3700;
E-mail: baldgi@ukr.net;
- Baldzhy Maryna Dmytrivna** Doctor of Economics, Professor, Professor at the Department of Economics, Law and Business Management of National Economy, Odessa National Economic University;
<https://orcid.org/0000-0003-4654-9093>;
Researcher ID: B-1070-2015;
SPIN-code: 3268-3700;
E-mail: baldgi@ukr.net;
- Доброва Наталя Василівна** кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, права та управління бізнесом, Одеський національний економічний університет;
<https://orcid.org/0000-0002-1786-1291>;
E-mail: dobrovanataly1963@gmail.com;
- Dobrova Natalia Vasylivna** Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Economics, Law and Business Management of National Economy, Odessa National Economic University;
<https://orcid.org/0000-0002-1786-1291>;
E-mail: dobrovanataly1963@gmail.com

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

UDC 332:65:637.1(045)

УДК 332:65:637.1(045)

V. V. Bokovets, Doctor of Economics,
Associate Professor,
T. U. Prutska, Candidate of Economic
Sciences,
N. A. Yakovishina, Candidate of Economic
Sciences

В. В. Боковець, д. е. н.,
доцент,
Т. Ю. Прутська, к. е. н.,
Н. А. Яковишина, к. е. н.

CHARACTERISTICS OF ENVIRONMENTAL FUNCTIONING OF CORPORATIONS IN THE FOOD INDUSTRY

ХАРАКТЕРИСТИКА СЕРЕДОВИЩА ФУНКЦІОНУВАННЯ КОРПОРАЦІЙ В ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ

Urgency of the research. The analysis and evaluation of external and internal environment of the corporation is a key and important issue in the way of its development in conditions of unstable and uncertain economic development of Ukraine.

Actual scientific researches and issues analysis. The questions of inner and outer corporate environment were discovered by such scholars: B. Andrushkiv, L. Vitkovska, K. Devis, V. Yevtushevskiy, A. Zadoia, F. Zinoviev, O. Kibenko, H. Nazarova, Dzh. Posta, A. Tkach, V. Frederik, V. Fedulov, and others.

Uninvestigated parts of general matters defining. The process of analysis and evaluate external and internal environment of the corporation must include political, legal, economic, socio-cultural components and also significant impact the stock market.

The research objective. To develop the main forms of diagnostic of a corporation and to define the effect of changes in environmental trends on corporate management was determined

The statement of basic materials. Declared systematic approach to management combines the consideration of internal and external environment in a single system management.

For more effective means of analysis of the environment business for political and legal, economic, social and cultural and technological components is proposed to use the PEST analysis. With it you can create a list of threats and opportunities of the environment.

For a more detailed analysis of the environmental functioning of corporations in the food industry, assesses the dynamics of attracting investment in fixed assets to the volume of production in industry in general, and directly in the food industry

Conclusions. This article was the influence of changes of environmental management corporation through its components: political, legal, economic, socio-cultural, technological.

The quality of the functioning of corporations, particularly in the food industry and the possibility of causing changes in operations management has a significant impact the stock market and the tools with which he governed.

Keywords: corporation; stock market; financial market; investment; capital.

DOI: 10.25140/2410-9576-2018-3(15)-51-58

Актуальність теми дослідження. Аналіз та оцінка зовнішнього та внутрішнього середовища господарювання корпорації стає ключовим та актуальним питанням на шляху її розвитку в нестійких та невизначених умовах розвитку економіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання факторів зовнішнього та внутрішнього корпоративного середовища розглянули такі вчені: Б. Андрушків, Л. Вітківська, К. Девіс, В. Євтушевський, А. Задоя, Ф. Зінов'єв, О. Кібенко, Г. Назарова, Дж. Поста, А. Ткач, В. Фредерік, В. Федулов та інших.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Аналіз та оцінку впливу внутрішнього та зовнішнього середовища на управління корпорацією необхідно проводити з урахуванням як політико-правових, економічних та соціально-культурних складових, так і стану фондового ринку.

Постановка завдання. Розробити основні форми діагностики середовища функціонування корпорацій та визначити вплив змін тенденцій зовнішнього середовища на управління корпорацією.

Викладення основного матеріалу. Декларований системний підхід до управління дає можливість поєднати зовнішнє і внутрішнє середовище в єдину систему управління підприємством.

Для найбільш ефективного аналізу зовнішнього середовища підприємства за політико-правовою, економічною, соціокультурною та технологічною складовими пропонується використовувати PEST-аналіз. Детальний аналіз зовнішнього середовища функціонування корпорацій у харчовій промисловості потребує оцінки динаміки залучення інвестицій в основний капітал до обсягу виробництва продукції промисловості.

Висновки. Визначено вплив змін стану зовнішнього середовища на управління корпорацією через його складові: політико-правові, економічні, соціокультурні, технологічні.

На якість функціонування корпорації, зокрема у харчовій промисловості, та можливість спричинення змін у діях менеджменту суттєвий вплив здійснює стан фондового ринку та інструменти, якими він регулюється.

Ключові слова: корпорація; фондовий ринок; фінансовий ринок; інвестиції; капітал.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Urgency of the research. The analysis and evaluation of external and internal environment of the corporation is a key and important issue in the way of its development in conditions of unstable and uncertain economic development of Ukraine.

Actual scientific researches and issues analysis. Numerous publications foreign and domestic authors are devoted to the research of constituents environment functioning of subject. In particular, the issue of habitat corporations investigated in the works of V. Andriienko, T. Belikova, V. Hrynovoi, D. Zadykhaila, A. Kushneruka, O. Kibenka, Yu. Lysenko, V. Mokriaka, H. Nazarovoi.

The questions of inner and outer corporate environment were discovered by such scholars: B. Andrushkiv, L. Vitkovska, A. Voronkova, V. Holovnova, K. Devis, V. Yevtushevskiy, A. Zadoia, F. Zinoviev, O. Kibenko, O. Lazarenko, S. Nastiuk, H. Nazarova, N. Orlova, Dzh. Posta, A. Tkach, S. Turkin, V. Frederik, V. Fedulov, V. Shapiro, V. Yakubenko and others.

Uninvestigated parts of general matters defining. The process of analysis and evaluate external and internal environment of the corporation must include political, legal, economic, socio-cultural components and also significant impact the stock market.

The research objective. Among the issues, considered by economists on the operation environment of corporation, the factual structure of external and internal environment needs more detailed study and exploring their relationships. Discovering the influence of external and internal factors of environment of corporation's activities requires systematization and generalization.

The statement of basic materials. Recently declared systematic approach to management combines the consideration of internal and external environment in a single system management. In particular, the literature addresses the following areas of influence on the [1, p. 118]: economic (situation nationwide and its main indicators: GDP per capita taxation, employment, inflation); political (state policies, the balance of power in government and parliament, the upcoming elections); market (customers, suppliers, the level of demand and supply, the duration of the product life cycle); technological (changes in technology, new products); international (worldwide situation and its key indicators, trends in relations states); competitive factors (number of competitors, market niches fill factor); factors of social behavior (cultural and spiritual development, fashion, stereotypes).

Corporation is a form of integration by combining capital companies of various fields in order to develop a coherent policy multidisciplinary activities. Therefore, the corporation primarily be seen as an open system (as its management processes depend on the outside world), consisting of many interconnected elements. Based on the economic substance of the corporation, there are two functioning environment: external and internal [5].

For a more complete analysis, distinguish these three forms of environmental diagnostics, analytical, expert and simulation. Analytical diagnosis involves determining the diagnosis using contactless methods of marketing and statistics. Expert diagnosis based on the information received by the contact methods for special expertise and socio-economic surveys. Simulation (or model) diagnostics provides information about the object of study as a result of simulation, although modeling specific situation - quite a difficult task. The result of this diagnosis is a diagnosis that is defining the current and future state of the environment organization.

All changes that occur in the environment and affect the development of corporations can be divided into two groups: macro and microchanges [7].

By makrozmin include the political climate, social, ethical and priorities, social orientation of society, the pressure of different social and economic groups, legislative and legal framework, resource aspects of privatization processes of enterprises, corporatization, privatization, technological development.

One of the most effective means of analysis of the environment business for political and legal, economic, social and cultural and technological components is PEST-analysis. With it you can create a list of threats and opportunities of the environment. Drawing up such a list based on previously held strategic segmentation, because the trending environment on corporation manifested through the actions of stakeholders (pressure groups), and they, in turn, is different for each strategic direction of development. To determine the effects of environmental trends on the company can use the Tab. 1.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Table 1

Effect of trends' changes on environmental of corporation's management

Components of environmental			
Political and legal	Economical	Socail and ciltural	Technological
1.1 The stability of the government and political conflicts: length ratio of government policy; conflict political presence and participation in military conflict	2.1. Macroeconomic indicators: industrial production; CPI; the growth rate of foreign direct investment	3.1. Demographics: the level of economic activity; the average annual population	4.1. The development of science, inventions, patents, the number of registered industrial property
1.2. The stability of the legislation: the ratio of active to inactive legislation	2.2. Microeconomic indicators: the level of financing costs of innovation; the share of labor costs in operating costs; the degree of depreciation; increase the proportion of expenditure on food in the structure of household expenditures; the profitability of industrial enterprises	3.2. Incomes and living standards, growth in real wages; demand for labor	4.2. Changes in technology, the introduction of new manufacturing processes; developed new types of equipment; commercial production of innovative products; development of information technologies; developing management technologies
1.3. The criminal situation: the number of crimes per 1,000 population; the number of people brought to administrative responsibility per 1000 population		3.3. Educational requirements: level of skilled workers; the ratio of specialists I-IV accreditation level skilled workers	
1.4. Environmental requirements: the level of use of recycled materials; the growth rate of emissions of pollutants			

Feature of functioning the corporate sector is due to the fact that for its normal development requires the mobilization of temporarily free funds of individuals and legal entities, their distribution and redistribution on a commercial basis across sectors. These processes are carried out in the stock market. Thus, the stock market cycle there is capital, and in some entities created savings, while others feel the need for financial resources to expand its activities. Ukraine, like any other country with developing economy needs investment. That is why the development of the stock market is very relevant [3].

The stock market is a set of relations civil nature that mediate the movement of capital in the form of securities. It stimulates the increase in investment funds and promotes the creation and development of positive social change in society.

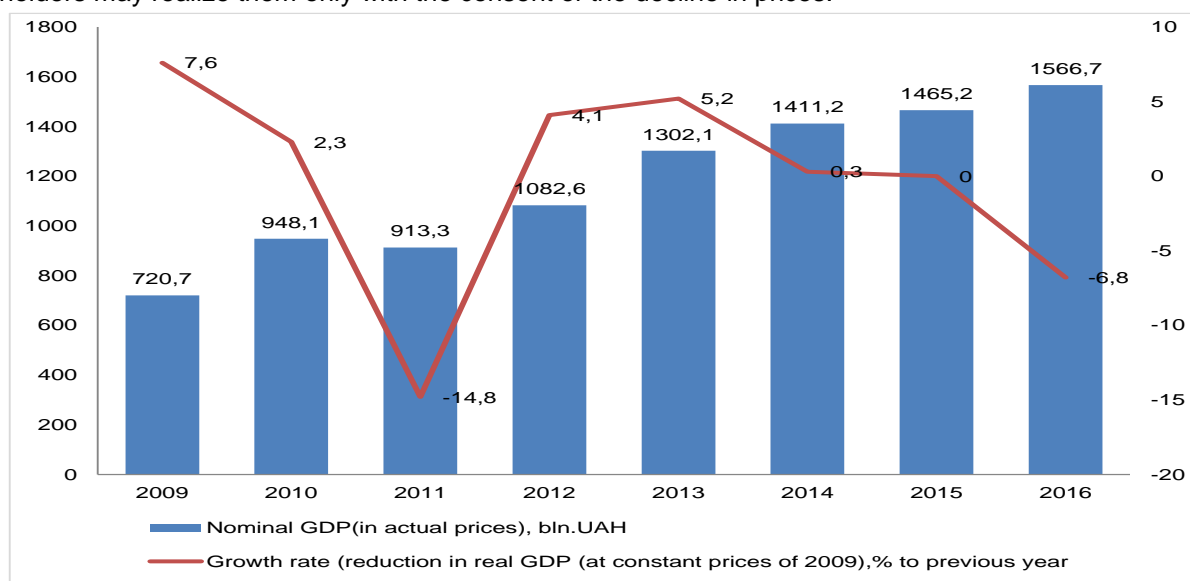
The main purpose of the stock market in each country are becoming integrated, highly liquid, efficient and equitable market regulated by the state and integrated into global stock markets.

There are various methods and systems analysis of the stock market, among them a special place fundamental and technical analysis. It is believed that these methods are most adequately describe the current market situation and lead to the most accurate version of the forecast, although the much depends on the skill and analytics instruments used. Forecast results obtained by any means have a

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

probabilistic nature, rather than absolute, yet does not provide absolute certainty in the implementation of predictable events [5].

We know that the stock market prices depends primarily on the amount offered in the sale of securities (supply) and the amount of capital that are currently invested in securities (demand), that supply and demand determines the situation of the stock market. And this situation in different periods may differ [3, p 304]. In periods of high growth situation there is money that goes to the stock market, leading to appreciation for balancing cost and often a gradual decline in profitability. At low conjuncture marked excess amount of securities offered for sale, effective demand and in this situation there is an outflow of capital from the relevant sectors of the stock market and security holders may realize them only with the consent of the decline in prices.

Pic. 1. Dynamics of GDP in Ukraine for 2009-2016

Source: Made by authors due to [4]

The main source of capital is the GDP in the financial market it is created, but is redistributed, so a higher GDP could rely on greater investment in the stock market. In the Ukrainian market a greater role played by non-residents investments. However, funds can not come on the stock market if they go to alternative investments, that is used for consumption, investment in other countries [4].

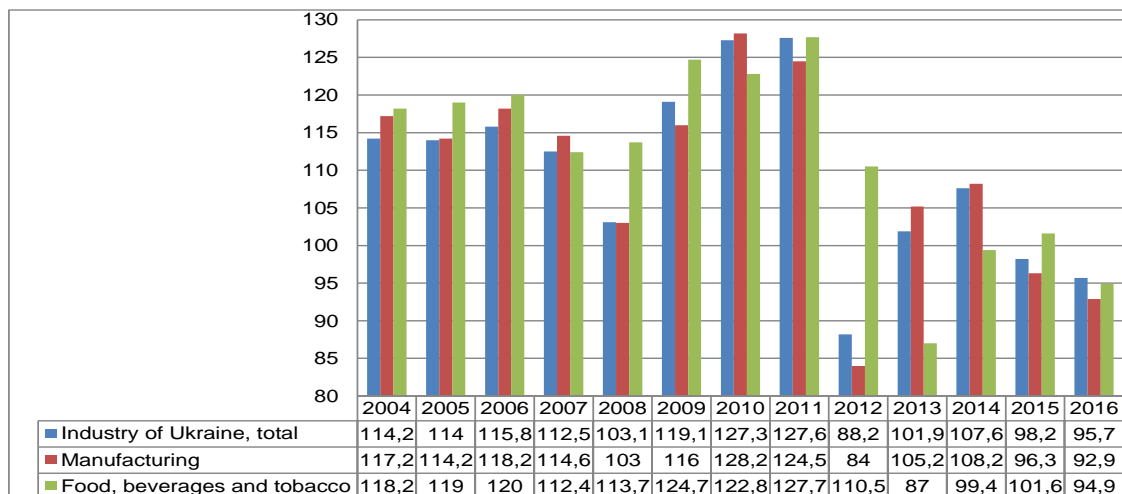
According to data submitted in the figure, it can be argued that the economic situation in Ukraine in 2016 has deteriorated. The gradual slowdown in real GDP started in 2009, from 2011 to 2013 there was a rapid GDP growth at 4-5% annually. In 2016, there was a deterioration of almost all economic sectors of Ukraine. As a result - real GDP declined over the year by 6.8%. Nominal GDP in the reporting period amounted to 1 566.7 billion. UAH. and is compared to 2015 increased by 6.9%.

The rate of increase (decrease) in manufacturing industry, processing industry and food products, beverages and tobacco products are shown in Pic. 2.

We can see that these rates tend to have similar GDP. By 2011, there was a gradual increase, then a sharp drop in 2012 and a return to growth until 2014 and a further fall in output. The most difficult situation in 2016 was observed in the industry. The destruction of production facilities and transport infrastructure, the production gap interregional relations through military confrontation in the east led to a drop in industrial production for the year of 10.1%. In particular the decrease in the production of chemicals and chemical products amounted to 14.2%, industry - 14.5%, machinery - 20.6%, processing industry - 7.1%, food 5.1%.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

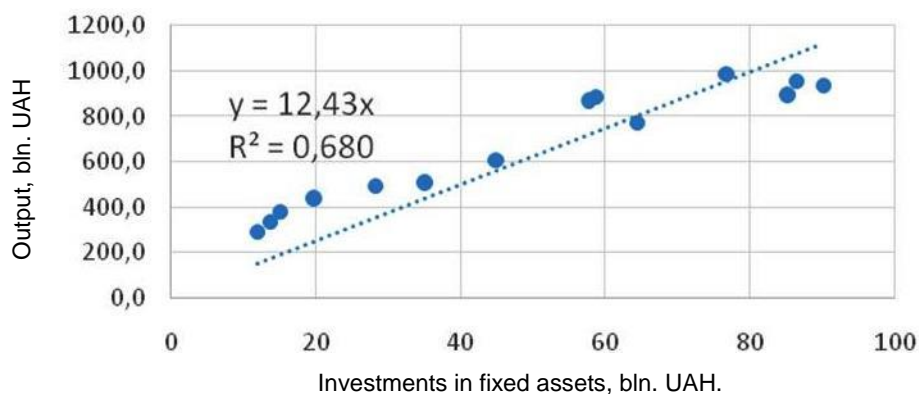
The study showed that growth in industrial production 1 USD. caused Ukraine's GDP growth at 1.7 UAH., according processing industry contribution to GDP growth set - 2.4 UAH. and the food industry - 8.9 UAH.

Pic. 2. The rate of increase (decrease) in manufacturing industry, processing industry and food products, beverages and tobacco, % to previous year

Source: Made by authors due to [4]

Pic. 3 shows the relationship between the volume of sales and the volume of investment in fixed assets in the industry in general, the level of approximation of data - enough determination coefficient indicates a strong dependence between the studied parameters - 68.03%. Regression coefficient show that industrial growth in investment in fixed assets 1 USD. causing increase in production by 0.68 USD.

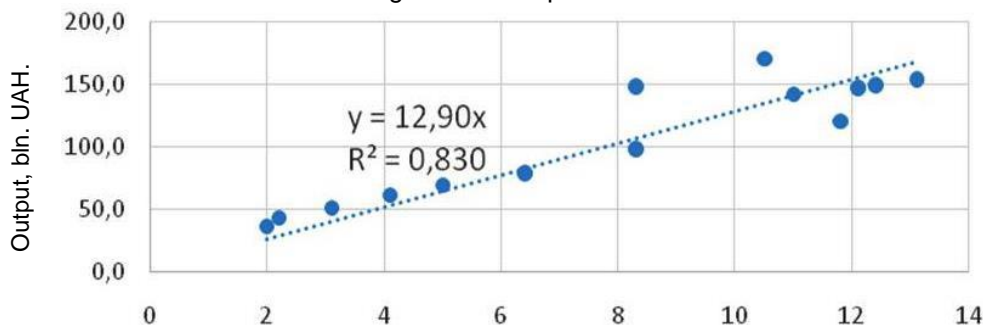
Pic. 3. The relationship between the volume of production and investment in fixed assets in the industry in general

Source: Made by authors due to [4]

Pic. 4 is about the dependence between the volume of sales and the volume of investment in fixed assets in the food industry. The coefficient of determination shows rather close dependence between

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

the studied parameters - 83.03% and the regression coefficient shows that the food industry growth in investment in fixed assets 1 USD. causing increase in production at 12.9 USD.

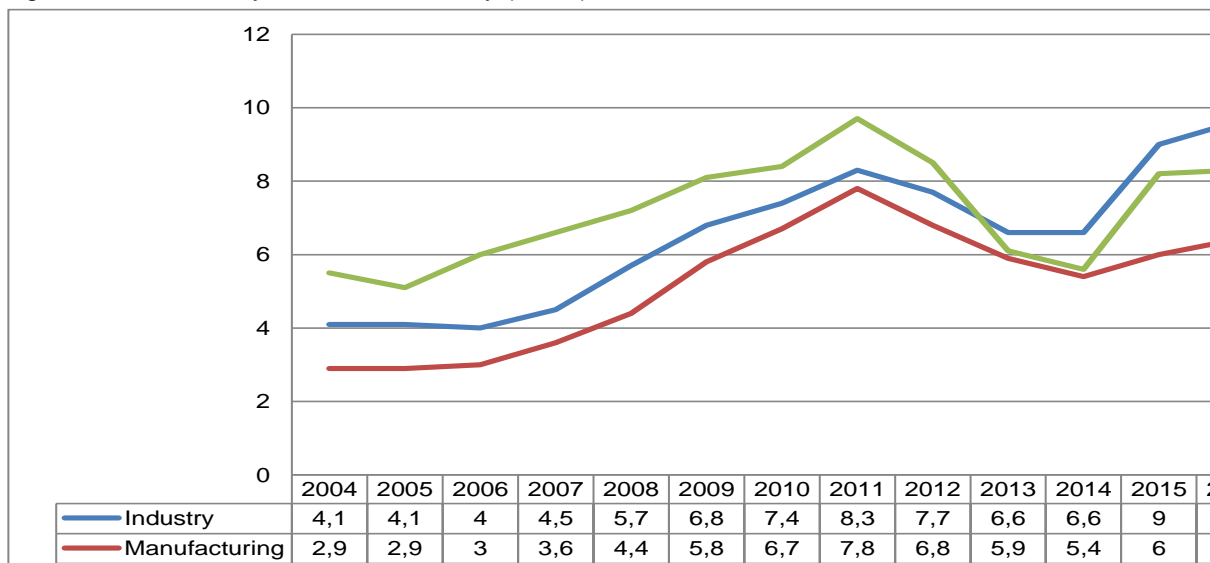

Pic. 4. The relationship between the volume of production and investment in fixed assets in the food industry

Source: Made by authors by [4]

So we can say that the food industry the intensity and effectiveness of development investments are much higher than the industry in general [9].

For a more detailed analysis of the environmental functioning of corporations in the food industry, assesses the dynamics of attracting investment in fixed assets to the volume of production in industry in general, and directly in the food industry (Pic. 5).

Pic. 5. Investment in fixed assets as% of volume of production

Source: Made by authors by [4]

Analytical calculations showed that the growth of investment in fixed assets in the industry 1 USD. causing GDP growth of 15.6 USD., in manufacturing - 26.1 in food - 100.9.

So, overall industry investment in fixed assets in 2016 amounted to - 9.6% of the total investment, manufacturing and the rate was - 6.4%, and food - 8.3%.

Considering all the above, it can be argued that food promyslost investment is attractive, it is determined by factors [9]:

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

- the growth of investment in fixed assets makes the greatest contribution to sales of industrial products;
- the development of agriculture gives grounds to say that Ukraine has the potential of increasing the resource base;
- exists within the country a number of unmet demand for food, especially meat and dairy industry;
- Ukraine has human resources in terms of qualified personnel on the industry;
- the life cycle of the field may remain at the level of saturation;
- production in the food industry is profitable. However, the political situation is the most negative impact on the stock market of Ukraine. The constant instability and change parts of the government, causing the inconsistency of both foreign and domestic policy, once again led investors to think, despite the relatively positive economic indicators [7].

Conclusions: Through analysis of the environmental functioning of corporations, primarily distinguish two media functioning corporation: external and internal. For a more complete analysis, distinguish these three forms of environmental diagnostics, analytical, expert and simulation.

This article was the influence of changes of environmental management corporation through its components: political, legal, economic, socio-cultural, technological. It is possible to determine the degree of influence of individual components of the environment on the activities of the corporation.

The quality of the functioning of corporations, particularly in the food industry and the possibility of causing changes in operations management has a significant impact the stock market and the tools with which he governed as analysis of the stock market is a prerequisite determination of the state of the environment functioning of corporations in the food industry .

References

1. Mescon, M., Albert, M., Khedouri, F. (1997). *Osnovy menedzhmenta [Management]*. (L. I. Evenko, Trans). Moscow : Izdatelstvo «Delo» [in Russian].
2. Porter, M. (2000). *Konkurentsia [On Competition]*. Moscow : Williams Publishing House [in Russian].
3. Kravchenko, Yu. Ya. (2002). *Rynok tsennykh bumag [Market of Securities]*. Kyiv : VIRA-R [in Russian].
4. State Statistics Committee of Ukraine (n.d.). *Statistical Yearbook of Ukraine for 2015*. Retrieved from www.ukrstat.gov.ua [in Ukrainian].
5. Bayura, D. A. (2014). Korporatyvne upravlinnia v Ukraini v umovakh yevrointehratsii [Corporate governance in Ukraine in terms of European integration]. *Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky – Theoretical and applied questions of economy*, 1.28, 2, 51-59 [in Ukrainian].
6. Effektivnost proizvodstvenno-khozyaystvennoy i investitsionnoy deyatel'nosti predpriyatiya [Efficiency of production and economic and investment activity of the enterprise] (2011). www.beintrend.ru. Retrieved from <http://www.beintrend.ru/2011-06-17-09-00-18> [in Russian].
7. Abdulaev, K. N., Aliksieiev, V. I., et al. (2015). *Korporatyvne upravlinnia: protsesy, stratehii, tekhnolohii [Corporate governance: the processes, policies, technology]*. Kharkiv : KSU [in Ukrainian].
8. Garafonova, O. I. (2014). Mekhanizm korporatyvnogo upravlinnia na pidpriemstvi [The Mechanism of corporate governance in the enterprise]. *Chernihivskiyi naukovyi chasopys Chernihivskoho derzhavnoho instytutu ekonomiky i upravlinnia. Seriya 1, Ekonomika i upravlinnia – Chernihiv scientific journal of Chernihiv state Institute of Economics and management. Series 1, Economics and management*, 2(6), 122-125 [in Ukrainian].
9. Kuzhelev, M. O. (2013). Corporate governance in the system of corporate relations: methodological aspect [Korporatyvne upravlinnia v systemi korporatyvnykh vidnosyn:

Література

1. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури; пер. с англ. Л. И. Евенко. – Москва : Издательство «Дело», 1997. – 493 с.
2. Портер, М. Конкуренция : учеб. пособие / М. Портер; пер. с англ. – М. : Издательский дом «Вильямс», 2000. – 495 с.
3. Кравченко, Ю. Я. Рынок ценных бумаг: Курс лекций / Ю. Я. Кравченко. – К. : ВИРА-Р, 2002. – 368 с.
4. Статистичний щорічник України за 2015 рік. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
5. Баюра, Д. О. Корпоративне управління в Україні в умовах євроінтеграції / Д. О. Баюра // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2014. – Вип. 1. 28. Том 2. – С. 51–59.
6. Эффективность производственно-хозяйственной и инвестиционной деятельности предприятия. – 2011. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.beintrend.ru/2011-06-17-09-00-18>.
7. Абдулаев, К. Н. Корпоративне управління: процеси, стратегії, технології: колективна монографія / К. Н. Абдулаев, В. І. Алексєєв [та ін.] – Х. : ХДУ, 2015. – 536 с.
8. Гарафонова, О. І. Механізм корпоративного управління на підприємстві / О. І. Гарафонова // Чернігівський науковий часопис Чернігівського державного інституту економіки і управління. Серія 1, Економіка і управління: електронний збірник наукових праць. – 2014. – № 2 (6). – С.122-125.
9. Кужелев, М. О. Корпоративне управління в системі корпоративних відносин: методологічний аспект / М. О. Кужелев // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.13. – С. 199-203.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

metodolohichni aspekt]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy – Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*, 23.13, 199-203 [in Ukrainian].

Received for publication 03.05.2018

Бібліографічний опис для цитування :

Bokovets, V. V. Characteristics of environmental functioning of corporations in the food industry / V. V. Bokovets, T. U. Prutska, N. A. Yakovishina // Науковий вісник Полісся. – 2018 – № 3 (15). – С. 51-58.

- Боковець Вікторія Вікторівна** доктор економічних наук, доцент, професор кафедри менеджменту та адміністрування, Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету;
<https://orcid.org/0000-0002-0234-9703>;
Researcher ID: C-6826-2018;
SPIN-код: 9601-3915;
E-mail: Bokovets_V@i.ua;
- Bokovets Viktoriia Viktorivna** Doctor of Economics, Associate Professor, Professor at the Department of Management and Administration, Vinnytsia Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics;
<https://orcid.org/0000-0002-0234-9703>;
Researcher ID: C-6826-2018;
SPIN-code: 9601-3915;
E-mail: Bokovets_V@i.ua;
- Прутська Тетяна Юріївна** кандидат економічних наук, старший викладач кафедри бухгалтерського обліку, Вінницький національний аграрний університет;
<https://orcid.org/0000-0003-2946-8136>;
E-mail: taniaprut@ukr.net;
- Prutska Tetiana Yuriivna** Candidate of Economic Sciences, Senior Lecturer at the Department of Accounting, Vinnytsia National Agrarian University;
<https://orcid.org/0000-0003-2946-8136>;
E-mail: taniaprut@ukr.net;
- Яковишина Надія Андріївна** кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і оподаткування, Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету;
<https://orcid.org/0000-0003-2946-8136>;
E-mail: Yakovishina2017@gmail.com;
- Yakovishina Nadia Andriivna** Candidate of Economic Sciences, Associate Professor at the Department of Accounting and Taxation, Vinnytsia Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics;
<https://orcid.org/0000-0003-2946-8136>;
E-mail: Yakovishina2017@gmail.com

ІННОВАЦІЇ

UDC 330.341.1:338.48

L. M. Chepurda, Doctor of Economics,
Professor,
G. M. Chepurda, Doctor of History,
Associate Professor,
I. V. Bezugliy, Candidate of Economic
Sciences, Associate Professor

ESSENCE OF INNOVATIVE POLICY OF RECREATION-TOURISM SPHERE DEVELOPMENT

Urgency of the research. The need to improve the terminology of the recreation and tourism sector is due to the emergence of new forms of business organization and the emergence of innovative institutions that significantly affect the processes of socio-economic development.

Target setting. There is a scientific problem with the disclosure of the content of innovation in tourism, the innovation policy in the recreation-tourism sector, the definition of the innovation policy components, the mechanisms for its formation and implementation.

Actual scientific researches and issues analysis. The literature reflects the evolution of the concept of "innovation in tourism." There are typologies and examples of such innovations. The examples of application of the latest innovative technologies at the Ukrainian tourism market are analyzed and presented.

Uninvestigated parts of general matters defining. The accumulated theoretical material requires the synthesis and development of methodological recommendations for the formation and implementation of innovation policy in the recreational and tourist sector of Ukraine. There is not a single standardized definition of innovation and innovation policy in tourism in the scientific community.

The research objective. To reveal the meaning of the definitions: "Innovations in tourism", "Innovation policy in the recreation-tourism sphere". To generalize existing typologies of innovations in tourism. Identify the main factors hampering the implementation of information technology in the recreation-tourism sector of Ukraine. To reveal the main directions of information support of the innovation policy realization process in the recreation-tourism sphere.

The statement of basic materials. The article presents the existing definitions of the terms "innovation in tourism", "innovation policy in tourism". The author's interpretation of these terms is given. The existing classification of innovations in tourism is generalized. Examples of such innovations are given. The most common information technologies offered for use in tourism are presented. These factors restrain the effective implementation of information technology in tourism.

Conclusions. The effectiveness of state innovation policy can be estimated by the impact on the pace of entrepreneurship, the level of harmonization of innovation policy in society and stimulation of scientific development.

Keywords: innovations in tourism; innovative tourism policy; typology of innovations; information technologies in tourism.

УДК 330.341.1:338.48

Л. М. Чепурда, д. е. н.,
професор,
Г. М. Чепурда, д. і. н.,
доцент,
І. В. Безуглий, к. е. н.,
доцент

СУТНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ

Актуальність теми дослідження. Необхідність удосконалення термінологічного апарату рекреаційно-туристичної сфери обумовлена виникненням нових форм організації бізнесу та появою інноваційних інституцій, які суттєво впливають на процеси соціально-економічного розвитку.

Постановка проблеми. Постає наукова проблема щодо розкриття змісту інновації в туризмі, інноваційної політики в рекреаційно-туристичній сфері, визначення складових інноваційної політики, механізмів її формування та реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фахова література відображає еволюцію поняття «інновації в туризмі». Існують типології та приклади таких інновацій. Проаналізовано та наведено приклади застосування новітніх інноваційних технологій на туристичному ринку України.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Нагромаджений теоретичний матеріал потребує узагальнення та розробки методичних рекомендацій щодо формування та реалізації інноваційної політики в рекреаційно-туристичній сфері України. У науковому середовищі не склалося єдиного стандартизованого визначення поняття інновацій та інноваційної політики в туризмі.

Постановка завдання. Розкрити зміст дефініцій: «інновації в туризмі», «інноваційна політика в рекреаційно-туристичній сфері». Узагальнити існуючі типології інновацій в туризмі. Визначити основні фактори, які стримують впровадження інформаційних технологій в рекреаційно-туристичній сфері України. Розкрити основні напрями інформаційної підтримки процесу реалізації інноваційної політики в рекреаційно-туристичній сфері.

Викладення основного матеріалу. У статті подані існуючі визначення термінів «інновації в туризмі», «інноваційна політика в туризмі». Подане авторське тлумачення цих термінів. Узагальнено існуючі класифікації інновацій в туризмі. Наведені приклади таких інновацій. Подані найбільш поширені інформаційні технології, які пропонуються для використання в туризмі. Перелічені фактори, які стримують ефективно впровадження інформаційних технологій в туризмі.

Висновки. Ефективність державної інноваційної політики можливо оцінити впливом на темпи підприємництва, рівнем узгодження інноваційної політики в суспільстві та стимулюванням наукових розробок.

Ключові слова: інновації в туризмі; інноваційна політика в туризмі; типологія інновацій; інформаційні технології в туризмі.

ІННОВАЦІЇ

DOI: 10.25140/2410-9576-2018-3(15)-59-67

Urgency of the research. Transformational processes taking place in the national economy of Ukraine require a theoretical understanding of the essence, content, conditions, factors, mechanisms, formation and implementation methods of innovative development policy of the recreation-tourism sphere development, focusing on market economy. The essence of innovation development of recreation-tourism field as a term, which means substantial (constant and determinative) object quality, can be disclosed through the analysis of the terminology apparatus.

Target setting. Implementation of the branch concept of innovative development is possible on the basis of the formation of an innovative policy for the development of recreation-tourism field. It aims to intensify transformation processes, to promote the introduction of innovations at a level that will ensure the competitiveness of domestic goods and tourism services in the world and domestic markets. Here the scientific problem with the disclosure of the content of innovation in tourism, the innovation policy in the recreation-tourism field, the definition of the components of innovation policy, the mechanisms for its formation and implementation arise.

Actual scientific researches and issues analysis. The literature includes research on the evolution of the "innovation" concept. The peculiarities of filling this term in Ukrainian science are revealed, deficiencies of the legislatively fixed terminology are defined [21].

Existing classifications of innovation are based on J. Schumpeter's work and are divided into the introduction of new products, the use of new raw materials, the attraction of new technologies, changes in the production organization, the emergence of new markets. However, the requirements of international organizations for the analysis of innovation activities are not taken into account [19].

The generalization of the accumulated theoretical and methodological foundations of research on innovative development in the recreation-tourism field has allowed conducting an overview of existing trends in the formation of scientific schools, to identify features of the analysis of innovations in tourism [4].

It has been substantiated that globalization processes, in particular, the internationalization of real estate markets and tourist transportation, the expansion of hotel franchise, and the informatization of the implementation of tourist products [18], are significantly influenced by the development and implementation of national innovation policy in the recreation-tourism field.

The examples of application of the latest innovative technologies and the tourist market of Ukraine have been analyzed, in particular - the expansion of mobile Internet access opportunities for tourists, the creation of mobile tourism applications, the tourist information filling in social networks, the availability of digital regional and city travel guides [9].

Uninvestigated parts of general matters defining. Despite the large number of studies and publications, there is no single standardized definition of the concept of innovation in tourism. It is caused by the diversity of scientific concepts that study innovations. The main set of concepts is: "innovation process", "innovation system", "innovation result", "innovation tool", "innovation infrastructure", "innovation policy". The diversity of the functional purpose of innovation and the lack of content unification necessitates a thorough study of theoretical and methodological foundations of the formation of innovation policy and the standardization of the basic terminology.

The research objective. To summarize the accumulated theoretical research in the field of recreation-tourism innovations in order to improve the totality of scientific interpretations, in particular to provide the definition of innovations and innovation policy in tourism. To generalize existing typologies of innovations in tourism. To identify the main factors hampering the implementation of information technologies in the recreation-tourism field in Ukraine. To reveal the main directions of informational support for the implementation of innovation policy in the recreation-tourism field.

The statement of basic materials. National economies are formed under the influence of new knowledge, innovations and access to investment markets. The role of government is to create an innovative environment, to secure civilized market relations in the field of intellectual property, to concentrate financial resources on priority areas of socio-economic development and to create organizational and legal preconditions for innovation entrepreneurship.

ІННОВАЦІЇ

In the literature, there are various methodical techniques for identifying innovations in the recreation-tourism field (Table 1). The presented interpretations of innovations in tourism provide for their further structuring, which is based on the typology method use. Using the proposed typing of innovations in the recreation-tourism field, a comprehensive analysis of innovative processes can be carried out and the directions of innovation policy realization in the field of recreation can be substantiated.

Table 1

Interpretations of "Innovation in Tourism"

a qualitatively new way of producing a tourist product, its realization or creative effect on the tourism market, which is aimed at attracting a tourist, satisfying his needs and simultaneously bringing income to a tourism organization [4, p. 61].
the system measures that lead to positive changes, which are ensured by the stable functioning and development of this activity field in the region [3, p. 113, 18, p. 155].
the innovations that are accompanied by the restoration of the tourists' spiritual and physical forces, fundamentally new changes in the tourist product, increasing the efficiency of the tourism industry components functioning, increasing the efficiency of the processes of formation, positioning and consumption of tourist goods and services, progressive changes in factors of production [5, p. 68].
a development, a creation of new routes, projects using the achievements of science, technologies and best practices in the fields of management, marketing, implementation of which will increase the level of employment, the level of its incomes, accelerate the growth of socio-economic development and enhance the tourist image of the country and regions [11, p. 135].
is aimed at creating a new or changing existing product, developing new markets for the introduction of new information and telecommunication technologies and other types of innovations [2, p. 70].
is planned, purposeful, inevitable, guided, practical changes and innovations at the organizational level [12, p. 136].

Tab. 2 shows the typology of innovations by different researchers and gives examples of innovations in tourism. The most widespread ones were product, technological, organizational and marketing innovations. But as a result of innovation analysis, there are difficulties in attributing innovations to a certain type. Therefore, it is possible to propose the definition of *innovations in tourism as a new concept of service, new communication channels with the consumer, updates of the distribution system and technological solutions that change the supply of services in the market, update the functions of producers and use structurally other organizational and technological opportunities.*

Examples of innovations in the recreation-tourism field include actions aimed at updating the tourist product, developing new markets, implementing information technologies, improving the quality of providing recreation-tourism services, establishing strategic alliances for business, activating public-private partnerships in the field, introducing modern organizational and managerial forms of specialized enterprises activity.

Table 2

Typization of innovations in the recreation-tourism field

Types of innovation by Schumpeter [20]	Types of innovations by V. I. Chernikova [19, p. 91]	Types of innovations by O. B. Zhikhov [6, p. 23-24]	Types of innovations according to the "Recommendations for the collection and analysis of data on innovations" [13, p. 57-59]	Types of innovations according to TIM [8, p. 81]	Examples
1	2	3	4	5	6
Development and implementation of new or improved products	<i>Product innovation.</i> Implementing new or improved existing tourism product on the tourism market	<i>Product innovations.</i> Production of new or improved goods or services.	<i>Product.</i> Includes implementation of goods or services that are new or have significantly		<i>Development of new tours, routes</i> according to changes in recreational needs of the population and the structure of recrea-

ІННОВАЦІЇ

			improved quality and usage patterns.		tional time; Offer of new services (SPA-services, wine tours, cruises);
Use of new raw materials	Resource innovations. Use of a new kind of tourist resources for organization of rest, development of new services	Technical (technological) innovations.		Technological	Mastering non-traditional objects Construction of new infrastructure objects Proposal of new event, biosocial resource
Use of new technology and processes	Technical and technological innovation. Use of new or improved technologies for customer service, promotion and service delivery.		Process. Provides for implementation of a new or significantly improved production or delivery method of the product.		Electronic reservation systems in hotels; Electronic ticket sales systems; Integrated hotel management systems; Internet advertising; E-commerce
Changes in the organization of production and its logistical support	Organizational innovation. Implementation of more effective administrative structures and improvement of economic activity of enterprises, creation of new professions, positions and development of professional requirements for them.	Organizational innovations.	Organizational. They relate to the implementation of new organizational methods. May relate to changes in the practice of economic activity, organization of workplaces or external relations of the enterprise.	Organizational (structural)	Development of integrated hotel chains; Use of contract management systems; Use of electronic customer bases; Creation of tourist clusters; Creation of free economic zones of tourist destination; Seasonal tourism management
		Economical innovations.			
		Political innovations.			
		Social innovations.			
		Legal innovations.			
The emergence of new markets	Marketing innovations. It is planned to allocate new segments of the market, servicing new customer groups. Segregation of markets according to geographical, socio-demographic, and behavioral characteristics.		Marketing innovations. It is planned to allocate new segments of the market, servicing new customer groups. Segregation of markets according to geographical, socio-demographic, and behavioral characteristics.	Marketing innovations.	Focus on new market segments; Serving new customer groups; Introduction of new tourist brands and slogans; Application of loyalty programs for hotel clients

Effective innovative entrepreneurship in the recreation-tourism field and hotel and restaurant business of Ukraine is complicated by the general technological imperfection of the country and the dependence of the national economy on the market of intellectual products of other countries. Changing the situation is possible on condition of renewal of independent scientific and technological develop-

ІННОВАЦІЇ

ment, stimulation of innovative activity, financing of innovative projects. The way to implement such changes is to develop and implement a national innovation policy in the recreation-tourism field.

It has been considered that in the interpretation of the innovation policy of the recreation-tourism field, the main directions, tools and methods of its realization have been determined (Tab. 3). The difference between these interpretations is the direction of innovation policy: the introduction of innovations in scientific and technological activities, structural rebuilding of the economy, stimulating the exchange between science and economics, and so on.

Table 3

Definition of innovation policy

Definition
State Innovation Policy is a system of purposeful measures of state authorities in order to provide innovative structural rebuilding of the economy. This is a set of principles and mutually supporting economic, legal, organizational and social methods of planning, stimulating, regulating and controlling innovation processes in the scientific, technical and industrial fields [7].
Under innovation policy it is necessary to understand a set of principles and measures for planning, developing, stimulating, regulating and controlling the processes of innovation in the scientific, technical and industrial fields [15, p. 86].
"... state innovation policy is a complex of measures for the development of the national innovation system, an instrument for realizing an innovative model of economic development and sustainable development of the country, as well as an integral part of the overall policy of the state, which should be systematically compared with the innovation policy of technologically developed countries, creating a national art of innovation management" [14, p. 37].
"The state innovation policy in Ukraine is a set of legal, political, economic, social, informational, educational, organizational and other measures implemented by the state authorities of Ukraine and local self-government bodies for the realization of goals and principles in the field of innovation development" [12, p. 150]. "Innovative policy of the state includes a system of measures to stimulate, manage, plan and control innovation in the field of science, technology and production" [10, p. 148].
Innovation policy is one of the components of the state policy, which carries out a number of measures aimed at the development of innovations, including the provision of interconnection throughout the cycle of an innovative product creation and implementation. The EU's innovative policy includes classical research support, stimulating the exchange of science and economy, as well as the formation of framework conditions favorable to innovations [1, p. 85-86].
"... innovative regional development policy, which, on the one hand, is interpreted precisely as the legislative, economic, legal, scientific and technical, productive, administrative, financial, and other measures aimed at creating an innovative climate in the region, on the other hand, as a policy directly implemented by the regions to achieve goals and objectives of the region's development on the basis of its innovative potential" [6, p. 36].
"Innovation policy has been formed as a blend of scientific, technical and industrial policy. It takes as axiom that the knowledge in all forms plays a decisive role in economic progress, and innovations are a complex and system phenomenon. System approaches to innovation focus the policy primarily on the interactions of social institutions and interactive processes that act in the creation of knowledge, its dissemination and application. The term "national innovation system" has been introduced precisely to describe this set of institutions and knowledge flows. Such a theoretical panorama influences the choice of questions asked in the field of innovative surveys, and implies the need for, for example, the exhaustive coverage of all kinds of interconnections and sources of knowledge [17]."

The implementation of innovation policy involves attracting investments, which are necessary for the development of industry infrastructure, information and marketing support for transformations. In this context, one can talk about the state innovation and investment policy in the field of tourism, which is defined as a set of strategies, measures and tools that provide an inflow of investments in the development of tourism infrastructure and the introduction of the latest technologies in the field of providing recreation-tourism services, with the aim of increasing their quality, implementation of projects that will enhance the competitiveness of the national tourist product and the effectiveness of the use of tourism potential of the country and individual destinations [17, p. 99].

Summarizing the existing definitions, one can make the following definition: *state innovation policy of recreation-tourism development is a complex of measures for the establishment of a national inno-*

ІННОВАЦІЇ

vation system in the field of organization of relaxation, leisure, streamlining of tourists, an instrument for realization of an innovative model of economic development and sustainable development of the country, as well as a component part of the general policy of the state, which should be systematically compared with the innovation policy of the most attractive countries for tourists, create national innovation management model. Such an identification of innovation policy in the recreation-tourist field connects its implementation with the introduction of industry innovation system. A compulsory element of such a definition is the comparison of directions, mechanisms of implementation and realization with models of innovation policies of the most successful tourist countries of the world. The need for comparison is due to the rapid informatization of society, the emergence of new methods for promoting the tourism product, the dissemination of experience of public-private partnership, etc.

The complex of measures aimed at the development of innovations in the recreation-tourism field should include the provision of interconnection throughout the cycle of creation and implementation of an innovative product. Based on the experience of the EU, innovation policy includes classical research support, stimulation of exchange between science and economics, as well as the formation of framework conditions for favorable innovations.

The main condition for the implementation of Ukraine's innovative development model is the technological capabilities and the necessary infrastructure. The tool for creating these conditions should be innovative programs – complex of interrelated resources, timetables and implementing measures that ensure effective solution of important scientific and technological (in the priority directions of development of national innovation policy) tasks.

Among the innovations that can be offered to enhance the development of recreational and tourist activities is the formation and implementation of regional strategies for recreation-tourism use of nature, creating new forms of the natural environment use, improving the quality of recreation services, creating a favorable image of the region, introducing the state regulation of scenario forecasting, creating projects of tourist infrastructure development, activating a cross-border cooperation, developing the network forms of conducting tourism, hotel and restaurant business, the information processes promoting tourism product.

In the recreation-tourism field it is proposed to use a significant amount of modern information technologies. The directions of their use are not limited to the objectives of promoting a tourism product in the services markets. The most commonly used information technologies are global computer reservation systems, integrated communication networks, multimedia systems, smart cards, information management systems, which are aimed at increasing the demand for recreation services and the development of tourism infrastructure, which contributes to the development of hospitality in the countries around the world. The examples of the tools for representing the market offer for recreation-tourism services can be websites of tourist enterprises, electronic travel agencies, and virtual museums tours.

A significant amount of tourist products sales comes from e-commerce, in particular computer reservation systems CRS (Computer reservation system). This enables to improve the quality of customer service by reducing the time for the sales process, reducing the role of the human factor, increasing the number of services offered, optimizing the downloading of airliners, implementing flexible pricing strategies, etc. As a result, the number of travelers who do not use the services of tour operators, but take care of the organization of their rest themselves, increase. The most popular are reservation of air tickets, hotel rooms, cars, tours sale. Global reservation systems such as Amadeus, Galileo, Saber, Worldspan allow you to choose a rest period, a hotel, a mean of travel, the meals, and the additional services.

The effective implementation of information technologies in the recreation-tourism field of Ukraine is constrained by the low level of information and communication infrastructure development, the lack or non-inconsistency of the tourism profile databases in some regions, the limited information and promotional offer in the national and international markets, the imperfection of the mechanism for information exchange between subjects of tourism and hotel-restaurant business with the external environment through the virtual network, the insignificant level of development of virtual tourist enterprises,

ІННОВАЦІЇ

the absence of a state electronic system for providing tourism and hotel and restaurant business with information on demand, supply, prices, tariffs.

Conclusions. The effectiveness of state innovation policy can be evaluated in three ways. First, it is the impact on the pace and direction of innovation entrepreneurship in tourism, recreational activities and hotel and restaurant business. Second, it is the level of agreement reached between the subjects of the recreational-tourism business, the innovation sphere and authorities. Third, it is the stimulation of scientific development and its systematic introduction in recreation-tourism practice.

References

1. Androshchuk, H. O. (2009). Innovatsiina polityka Yevropeiskoho soiuзу [Innovation policy of the European Union]. *Nauka ta innovatsii – Science and innovations*, 5, 5, 85-97 [in Ukrainian].
2. Buntova, N. (2013). Innovatsiinyi shliakh rozvytku pidpriemstv hotelnoi industrii Ukrainy [Innovative way of development of enterprises of the hotel industry in Ukraine]. *Demokratychnе vriaduvannya – Democratic Governance*, 12, 70-76 [in Ukrainian].
3. Vlasova, N. M., Smyrnova, V. V., Semenenko, N. Yu. (2011). Innovatsiina diialnist v turystychnomu biznesi [Innovative activity in the tourism business]. *Kultura narodiv Prychornomoria – Culture of the peoples of the Black Sea region*, 176, 113-114 [in Ukrainian].
4. Davidenko, L. N., Yaltykhov, D. V. (2016). Metodologiya rozvitiya innovatsiy v mirovoyi industrii turizma [Methodology of Innovation Development in the World Tourism Industry]. *Zhurnal mezhdunarodnogo prava i mezhdunarodnykh otnosheniy – Journal of International Law and International Relations*, 3-4 (78-79), 60-65 [in Russian].
5. Davydova, O. (2015). Osoblyvosti zastosuvannya innovatsii u rozvytok turystychnoi haluzi Ukrainy [Features of the application of innovations in the development of the tourism industry of Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of the Taras Shevchenko National Taras Shevchenko University*, 7 (172), 65-69 [in Ukrainian].
6. Zhykhor, O. B. (2009). *Innovatsiina polityka rozvytku rehioniv: teoriia ta praktyka formuvannya, mekhanizmy realizatsii [Innovative policy of regional development: the theory and practice of formation, realization mechanisms]*. Lviv: Instytut rehionalnykh doslidzhen [in Ukrainian].
7. Innovatsiina polityka derzhavy [Innovative policy of the state]. (n.d.). www.kneu.dp.ua. Retrieved from http://www.kneu.dp.ua/moodlenew/pluginfile.php/9383/mod_resource/content/0/IM_6.201_OM_5.3.pdf [in Ukrainian].
8. Komarov, V. M. (2012). Osnovnye polozheniya teorii innovatsiy [The main provisions of the innovation theory]. – Moscow: Izdatelskiy dom «Delo» RANKHiGS [in Ukrainian].
9. Kravchenko, A. V., Kostyuchyk, S. V. (2017). Analiz innovatsiinoho rozvytku vitchyznianskykh turystychnykh pidpriemstv na rynku Ukrainy [Analysis of innovative development of domestic tourism enterprises in the Ukrainian market]. *Molodyi vchenyi – Young Scientist*, 10 (50), 922-926 [in Ukrainian].
10. Lysiuk, V. M., Skrypnyk, M. H. (2013). Innovatsiina polityka – osnova modernizatsii ekonomiky derzhavy [Innovation Policy is the Basis for the Modernization of the Economy of the State]. *Ekonomika: realii chasu – Economy: Realities of Time*, 1 (6), 147-152 [in Ukrainian].
11. Maklashina, L. R. (2011). Rol innovatsiy v rozvitii turizmu [The role of innovation in tourism development]. *Kreatyvna ekonomika – Creative Economy*, 12 (60), 130-136 [in Ukrainian].

Література

1. Андрощук, Г. О. Інноваційна політика Європейського союзу / О. Г. Андрощук // Наука та інновації. – 2009. – Т. 5, № 5. – С. 85-97.
2. Бунтова, Н. Інноваційний шлях розвитку підприємств готельної індустрії України / Н. Бунтова // Демократичне врядування. – 2013. – Вип. 12. – С. 70-76.
3. Власова Н. М. Інноваційна діяльність в туристичному бізнесі / Н. М. Власова, В. В. Смирнова, Н. Ю. Семененко // Культура народів Причорномор'я. – 2011. – № 176. – С. 113-114.
4. Давиденко, Л. Н. Методологія розвитку інновацій в мировій індустрії туризму / Л. Н. Давиденко, Д. В. Ялтыхов // Журнал міжнародного права і міжнародних відносин. – 2016. – № 3-4 (78-79). – С. 60-65.
5. Давидова, О. Особливості застосування інновацій у розвиток туристичної галузі України / О. Давидова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2015. – № 7(172). – С. 65-69.
6. Жихор, О. Б. Інноваційна політика розвитку регіонів: теорія та практика формування, механізми реалізації: [монографія] / Жихор Олена Борисівна. – Львів: Інститут регіональних досліджень, 2009. – 544 с.
7. Інноваційна політика держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kneu.dp.ua/moodle-new/pluginfile.php/9383/mod_resource/content/0/IM_6.201_OM_5.3.pdf – Назва з екрану.
8. Комаров, В. М. Основные положения теории инноваций / В. М. Комаров. – М. : Издательский дом «Дело» РАНХиГС, 2012. – 190 с.
9. Кравченко, А. В. Аналіз інноваційного розвитку вітчизняних туристичних підприємств на ринку України / А. В. Кравченко, С. В. Костючик // Молодий вчений. – 2017. – № 10(50). – С. 922-926.
10. Лисюк, В. М. Інноваційна політика - основа модернізації економіки держави / В. М. Лисюк, М. Г. Скрипник // Економіка: реалії часу. – 2013. – № 1 (6). – С. 147-152.
11. Маклашина, Л. Р. Роль інновацій в розвитку туризму / Л. Р. Маклашина // Креативная экономика. – 2011. – № 12 (60). – С. 130-136.
12. Михайліченко, Г. І. Інноваційні підходи до формування мультиплікаторів в туризмі / Г. І. Михайліченко // Економіка і прогнозування. – 2012. – № 4. – С. 134-147.
13. Наука и инновации. Рекомендации по сбору и анализу данных по инновациям (Руководство Осло). Совместная публикация ОЭСР и Евростата [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/statistics/science_and_innovations/science/#.

ІННОВАЦІЇ

12. Mykhailichenko, H. I. (2012). Innovatsiini pidkhody do formuvannia multiplikatoriv v turyzmi [Innovative approaches to the formation of multipliers in tourism]. *Ekonomika i prohozhuvannia – Economy and forecasting*, 4, 134-147 [in Ukrainian]
13. Nauka i innovatsii. Rekomendatsii po sboru i analizu danyakh po innovatsiyam (Rukovodstvo Oslo). Sovmetnaya publikatsiya OESR i EVrostatata [Science and innovation. Recommendations for the collection and analysis of data on innovation (Oslo Manual). A joint publication of the OECD and Eurostat]. (n.d.). www.gks.ru. Retrieved from http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/statistics/science_and_innovation/s/science/ [in Ukrainian].
14. Skupskiy, R. M. (2012). Teoretyko-metodolohichni zasady derzhavnoi innovatsiinoi polityky ta obgruntuvannia roli derzhavy u formuvanni spriyatlyvosti ekonomiky do innovatsii [Theoretical and methodological principles of the state innovation policy and the substantiation of the role of the state in the formation of the innovation favorable economy]. *Innovatsiina ekonomika – Innovative economics*, 3, 33-38 [in Ukrainian].
15. Stadnyk, V. V., Yokhma, M. A. (2006). *Innovatsiinyi menedzhment [Innovation management]*. Kyiv: Akademydat [in Ukrainian].
16. Taygibova, T. T. (2011). Innovatsii v turizme kak odin iz vazhliveyshikh faktorov povysheniya urovnya sotsialno-ekonomicheskogo razvitiya Respubliki Dagestan [Innovations in tourism as one of the most important factors of raising the level of social and economic development of the Republic of Dagestan]. *Problemy sovremennoy ekonomiki – Problems of Modern Economics: Proceedings of the International Scientific Conference*. (pp. 153-156). Chelyabinsk: Dva komsomoltsa [in Russian].
17. Tkachuk, L. M., Saychuk, V. S. Grishko, R. O. (2015). Innovatsionno-investitsionnaya politika Ukrainy v kontekste transgranichnogo sotrudnichestva [Innovation and Investment Policy of Ukraine in the Context of Transboundary Cooperation]. *Turizm i obshchestvennaya geografiya: vchera, segodnya, zavtra – Tourism and Public Geography: Yesterday, Today, Tomorrow: Proceedings of I International Scientific and Practical Conference of Young Scientists*. (pp. 97-105). Gzhel: GGKhPI [in Ukrainian].
18. Udoenko, I. O. (2015). Innovatsiina polityka v turyzmi yak proiav hlobalizatsii v systemi hotelnoho hospodariuvannia [Innovative policy in tourism as a manifestation of globalization in the system of hotel management]. *Visnyk Donetskoho natsionalnoho universytetu, ser. V: Ekonomika i pravo – Bulletin of Donetsk National University, ser. B: Economics and Law*, 1, 371-375 [in Ukrainian].
19. Chernikova, V. I. (2012). Osoblyvosti innovatsii v turyzmi [Features of Innovations in Tourism]. *Visnyk DITB – Bulletin of DITB*, 16, 89-94 [in Ukrainian].
20. Schumpeter, J. A. (2008). *Teoriya ekonomicheskogo razvitiya [Theory of Economic Development]*. Moscow: Dyrektmedya Pablyshynh [in Russian].
21. Yanchenko, Z. B. (2013). Udoskonalennia terminolohichnykh pidkhodiv shchodo vyznachennia poniattia «innovatsiia» [Improvement of terminological approaches to the definition of "innovation"]. *Problemy ekonomiky – Problems of the economy*, 2, 196-200 [in Ukrainian].
14. Скупський, Р. М. Теоретико-методологічні засади державної інноваційної політики та обґрунтування ролі держави у формуванні сприятливості економіки до інновацій / Р. М. Скупський // Інноваційна економіка. – 2012. – № 3. – С. 33-38.
15. Стадник, В. В. Інноваційний менеджмент / В. В. Стадник, М. А. Йохма. – К. : Академвидат, 2006. – 465 с.
16. Тайгибова, Т. Т. Инновации в туризме как один из важнейших факторов повышения уровня социально-экономического развития Республики Дагестан / Т. Т. Тайгибова // Проблемы современной экономики : Материалы международной научной конференции (г. Челябинск, декабрь 2011). – Челябинск : Два комсомольца, 2011. – С. 153-156.
17. Ткачук, Л. М. Инновационно-инвестиционная политика Украины в контексте трансграничного сотрудничества / Л. М. Ткачук, В. С. Сайчук, Р. О. Гришко // Туризм и общественная география: вчера, сегодня, завтра : Материалы I Международной научно-практической конференции молодых учёных (13 ноября 2014 г.): сборник научных статей. – Гельель : ГГХПИ, 2015. – 120 с.
18. Удовенко, І. О. Інноваційна політика в туризмі як прояв глобалізації в системі готельного господарювання / І. О. Удовенко // Вісник Донецького національного університету, сер. В: Економіка і право. – 2015. – Вип. 1. – С. 371-375.
19. Чернікова, В. І. Особливості інновацій в туризмі / В. І. Чернікова // Вісник ДІТБ. – 2012. – № 16. – С. 89-94.
20. Шумпетер, Й. А. Теорія економічного розвитку / Й. А. Шумпетер. – М. : Прогрес, 1982, М. : Директмедіа Паблішинг, 2008. – 401 с.
21. Янченко, З. Б. Удосконалення термінологічних підходів щодо визначення поняття «інновація» / З. Б. Янченко // Проблеми економіки. – 2013. – № 2. – С. 196-200.

Received for publication 03.05.2018

Бібліографічний опис для цитування :

Chepurda, L. M. The satisfaction of innovative policy of development of recreational and tourist sphere communities / L. M. Chepurda, G. M. Chepurda, I. V. Bezugliy // Науковий вісник Полісся. – 2018 – № 3 (15). – С. 59-67.

ІННОВАЦІЇ

- Чепурда
Лариса Михайлівна** доктор економічних наук, професор, декан факультету Харчових технологій та сфери обслуговування, професор кафедри туризму та готельно-ресторанної справи, Черкаський державний технологічний університет;
<https://orcid.org/0000-0002-8941-9427>;
E-mail: licorn1963@gmail.com;
- Чепурда
Larysa Mykhaylivna** Doctor of Economics, Professor, Dean of the Faculty of Food Technology and Service Sphere, Professor at the Department of Tourism and Hotel Restaurant Business, Cherkassy State Technological University;
<https://orcid.org/0000-0002-8941-9427>;
E-mail: licorn1963@gmail.com;
- Чепурда
Ганна Миколаївна** доктор історичних наук, доцент, завідувач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи, Черкаський державний технологічний університет;
<https://orcid.org/0000-0001-6273-4534>;
E-mail: anna_chepurda@ukr.net;
- Чепурда
Ganna Mykolayivna** Doctor of History, Associate Professor, Head of the Department of Tourism and Hotel Restaurant Business, Cherkassy State Technological University;
<https://orcid.org/0000-0001-6273-4534>;
E-mail: anna_chepurda@ukr.net;
- Безуглий
Ігор Володимирович** кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри туризму, Чернігівський національний технологічний університет;
<https://orcid.org/0000-0002-4510-9232>;
SPIN-код: I-3722-2014;
Researcher ID: 5146-6064;
E-mail: bezugly@dnet.com.ua;
- Bezugliy
Igor Volodymyrovych** Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Tourism, Chernihiv National University of Technology;
<https://orcid.org/0000-0002-4510-9232>;
SPIN-code: I-3722-2014;
Researcher ID: 5146-6064;
E-mail: bezugly@dnet.com.ua

ЕКОНОМІКА ПРАЦІ

UDC 314.74

УДК 314.74

Z. V. Smutchak, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
O. Y. Sytnyk, Candidate of Economic Sciences,
I. V. Shchogolieva, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

З. В. Смутчак, к. е. н., доцент,
О. Ю. Ситник, к. е. н.,
І. В. Щоголєва, к. пед. н., доцент

THE APPLICATION OF NON-STANDARD FORMS OF EMPLOYMENT AS MEANS OF STABILIZATION OF LABOUR MIGRATION IN UKRAINE

ЗАСТОСУВАННЯ НЕСТАНДАРТНИХ ФОРМ ЗАЙНЯТОСТІ ЯК ЗАСІБ СТАБІЛІЗАЦІЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Urgency of the research. The rapid increase of migration flows from Ukraine threatens not only the loss of active labour potential, but also a significant decrease of the demographic potential of the country, which requires the introduction of effective measures to stabilize this process.

Target setting. The solution to the problem of migration management lies in the area of improving social standards, quality of education, economic indicators, and especially the level of employment of the population.

Actual scientific researches and issues analysis. Well-known scientists have made a significant contribution to the study of the Ukrainian migration, its causes, consequences, and possibilities of stabilization: A. Kruglashov, I. Gnybidenko, M. Romaniuk, E. Libanova, T. Lupul, O. Malynovska, V. Makar, A. Pozniak, U. Sadova, O. Sych, V. Troshchynskiy and others.

Uninvestigated parts of general matters defining. At the same time, the use of flexible forms of employment as a factor of the stabilization of labour migration remains out of the question.

The research objective. The analysis of the causes and the vectorial orientation of the flows of labour resource potential, which give rise to the need to use non-standard forms of employment as a prerequisite for the stabilization of labour migration.

The statement of basic material. The article deals with the problem of labour migration in Ukraine. The factors of influence and vectorial orientation of emigration of the population of Ukraine are analyzed. The use of non-standard forms of employment as a means of stabilizing labour migratory flows is substantiated. The model of regulation of labour migration through the prism of application of non-standard forms of employment is offered.

Conclusions. A number of social and economic factors predetermines the migratory movement from Ukraine which leads to loss of the human and professional potential of the country. In this context, the use of non-standard forms of employment is one of the effective means of stabilizing migratory flows.

Keywords: migration; labour migration; intergovernmental migrations, non-standard forms of employment; flexible employment.

DOI: 10.25140/2410-9576-2018-3(15)-68-74

Urgency of the research. Labour migration is one of the actual problems of modern Ukraine. There is a number of serious changes in the social, political and economic life of our state that makes

Актуальність теми дослідження. Стрімке збільшення міграційних потоків з України загрожує не тільки втратою активного трудового потенціалу, а й суттєвим зменшенням демографічного потенціалу країни, що потребує впровадження дієвих заходів щодо стабілізації даного процесу.

Постановка проблеми. Вирішення проблеми врегулювання міграційного руху лежить в площині підвищення соціальних стандартів, якості освіти, економічних показників, а особливо рівня зайнятості населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідженні української міграції, причин її виникнення, наслідків та можливостей стабілізації зробили відомі вчені: А. Кругашов, І. Гнибіденко, М. Романюк, Е. Лібанова, Т. Лупул, О. Малиновська, В. Макар, О. Позняк, У. Садова, О. Сич, В. Трошчинський та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. У той же час поза увагою залишається застосування гнучких форм зайнятості як чинника стабілізації трудової міграції.

Постановка завдання. Аналіз причин та векторна спрямованість потоків трудових ресурсів потенціалу, які породжують необхідність застосування нестандартних форм зайнятості як передумови стабілізації трудової міграції.

Виклад основного матеріалу. В статті розглядається проблема трудової міграції в Україні. Проаналізовано чинники впливу та векторну спрямованість еміграції населення України. Обґрунтовано використання нестандартних форм зайнятості в якості засобу стабілізації трудових міграційних потоків. Запропоновано модель регулювання трудової міграції через призму застосування нестандартних форм зайнятості.

Висновки. Ряд соціально-економічних факторів зумовлює міграційний рух з України, що призводить до втрати людського та професійного потенціалу країни. У цьому контексті використання нестандартних форм зайнятості є одним з ефективних засобів стабілізації міграційних потоків.

Ключові слова: міграція; трудова міграція; міждержавні міграції; нестандартні форми зайнятості; гнучка зайнятість.

ЕКОНОМІКА ПРАЦІ

able-bodied population, especially the youth, to look for another job. The solution to this problem is in the plane of increasing the quantitative and qualitative characteristics of employment of the Ukrainian population. In the context of globalization challenges and the «blurring» of the boundaries of labour markets, the use of non-standard forms of employment become one of the most effective means of stabilizing labour migratory flows.

Target setting. The annual increase of the number of labour migrants from Ukraine is a reason for reducing its labour-resource potential. Stabilization of migratory flows is directly related to the regulation of the sphere of employment, while the lack of distribution of flexible forms of employment is natural for this process.

Actual scientific researches and issues analysis. A lot of studies of native scientists are devoted to the theme of Ukrainian migration, its causes, its consequences and possibilities of stabilization, among which the researches of A. Kruglashov, I. Gnybidenko, M. Romaniuk, E. Libanova, T. Lupul, O. Malynovskaya, V. Makar, I. Markov, A. Pozniak, V. Sadova, A. Sych, V. Troshchynskiyi and others.

Uninvestigated parts of general matters defining. Taking into account the considerable theoretical and methodological contribution of native and foreign scientists in solving the problems of migration processes, the use of flexible forms of employment remains as a factor of stabilization of labour migration.

The research objective is analysis of the causes and vectorial orientation of labour resource flows, which give rise to the need to use non-standard forms of employment as a precondition for stabilizing labour migration.

The statement of basic material. At the present stage of globalization, labour migration is a peculiar catalyst for this process, because it is both a reason (consolidation of cultures, religions) and a consequence (the «blurring of boundaries» between ethnic groups, states) of globalization.

However, Ukrainian labour migration is not a phenomenon associated only with global trends. The peculiarity of the motivation to relocate our citizens to new places of residence and employment abroad is the crisis economic factors within the state. The issue of labour migration of Ukrainian citizens abroad is a problem at the state level. The theme of Ukrainian workers is actively discussed in mass media, attracting the attention of the whole society. Millions of migrant workers from Ukraine, most of whom work in Russia, Western Europe and North America (Fig. 1), make the state to reunderstand the importance of protecting the rights and freedoms of its citizens.

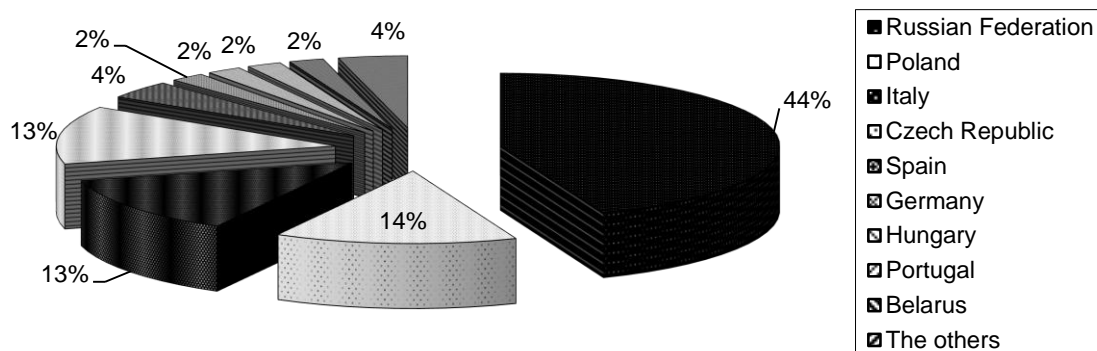

Fig. 1. Vectorial orientation of labour migration, 2010-2016

Source: compiled by authors using [8]

Today, most of our compatriots are abroad as illegal migrant workers and are among the most discriminated and vulnerable category of foreigners. In this regard, the number of appeals to public authorities of Ukraine from citizens who fall into difficult situations abroad is increasing, asking them to help and to protect them. This important issue is actualized by the scale and trends of labour migration from Ukraine.

ЕКОНОМІКА ПРАЦІ

Regarding the attractiveness of the main destination countries for labour migration, 18% of those willing to work abroad in 2011 considered Russia, but now they are 12%. At the same time, the attractiveness of Poland has increased from 7% in 2006, when the first similar study was commissioned by IOM, up to 30% today. Poland and Germany share the first place in the ranking of attractiveness Italy is in the second place, where 19% of potential labour migrants want to work; followed by the United States, Great Britain, Russia, Canada and the Czech Republic [6; 8].

The spheres of employment of Ukrainian labour migrants (short-term and long-term) abroad mostly remain: agriculture – 11% / 3%; construction – 37% / 45%; hotels, restaurants, tourism – 5% / 8%; production – 7% / 12%; transport and communications - 5% / 7%; health care – 3% / 2%; trade – 3% / 5%; household services – 8% / 12%; other services – 2% / 3%; other – 1% / 2% [8], thus the majority of migrants having a higher and incomplete higher education and, if they had the opportunity and the appropriate level of wages, would prefer to work in their area of activity in their homeland.

It should be noted that the main causes of labour migration are: long-term unemployment and declining demand for individual specialties in some regions of the country; a significant decrease in the welfare of the population in rural areas; the discrepancy between the level of remuneration and the actual cost of living in Ukraine; low wages in Ukraine for skilled personnel compared to countries of possible employment; a monopoly position of employers who are interested in maintaining low wages and shadowing a significant segment of the labour market in Ukraine.

The following external factors contributing to the labour migration of Ukraine's population should be taken into account, namely: the growth in demand for low-skilled labour in construction, agriculture, services in most European countries, which are not satisfied with their own workforce; considerably higher levels of wages than in Ukraine and more favorable employment conditions; the presence of different types of shadow economy sectors in host countries that make it possible to spread illegal forms of labour migration (in Russia, Greece, Spain, Italy, Portugal, Germany, countries of Eastern Europe) [2].

The needs of the employee and his work are constantly interconnected, and therefore all problems with them should also be addressed in the light of these links. The satisfaction of the needs of the individual should lie not only directly on his shoulders, but also to be satisfied by the employer and the state, and nowadays we have merciless exploitation of labour and, as a result, a low level of payment (Fig. 2), and productivity. The average wage in Ukraine in 2015 was UAH 4145, while in Turkey this figure amounted to UAH 8310, Hungary – UAH 14910, in Poland – UAH 22540, in Italy – UAH 56940, in France – UAH 73470 [1; 10].

Interregional differentiation of wages is no less striking. The variation in the average monthly salary of employers in region was 2,2 times; the highest rates of wages (more than 4000 UAH per month) were formed in Dnipropetrovsk region, Zaporizhia region, and Kyiv region, the lowest (less than 3500 UAH) – in Chernivtsi region, Kherson region, Ternopil region, Kirovograd region, Volyn region, Zhytomyr region. Consequently, the material well-being of an employee is not so much dependent on labour efforts and the level of qualification, but on the place of residence, which in turn results in the migratory movement of the population. Such system of labour assessment can not be considered socially equitable for the inhabitants of one country, as for an equal amount and complexity of work, an employee who lives in an economically unprofitable place receives wages 20-30% less than on average in Ukraine and twice less than Kyiv (this concerns, for example, Ternopil region, Volyn region, Chernihiv region, Kherson region, Zhytomyr region, Vinnytsa region, Khmelnytskyi region, Chernivtsi region, Cherkasy region, Kirovograd region, Transcarpathian and other regions). It should be noted that the creation of conditions for the use of cheap labour and increased exploitation of wage earners in Ukraine is associated with privatization processes, the transition to private ownership of entire sectors of the economy, the refusal of the state from paternalism in wages. Price liberalization and the elimination of state wage regulation have led to an increase in its differentiation within individual economic activities, between enterprises and regions. Under these conditions, increasing wage differentiation, increasing unemployment, encourages employees to look for work in other regions or countries (Fig. 2).

It is worth noting, that there is a decrease in migratory activity at the inwardly-regional and interregional levels. So, if in 2000 in the regions 461,9 thousand people changed the place of

ЕКОНОМІКА ПРАЦІ

residence, in 2007 – 435,8 thousand people, then in 2014 – only 273,7 thousand people (59% less). Also, the intensity of the exchange of population between the regions of the country declined: in 2000, the figure for arrivals and departures amounted to 274,9 thousand people, in 2007 – 276,0 thousand people, and in 2014 – 211,1 thousand people (by 38% less).

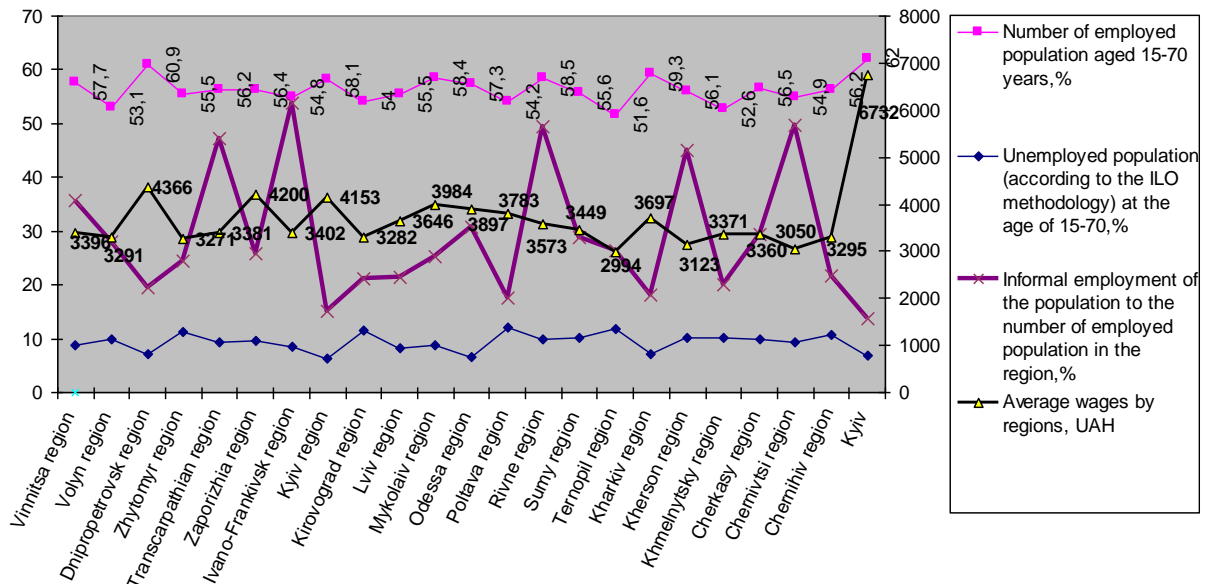

Fig. 2. Comparison of employment indicators by regions in 2016

Source: compiled by authors using [1]

In the period up to 2004, Ukraine had a negative external migration balance of almost 100 thousand people each year, and since 2005 there has been a positive migratory balance in the external migration of Ukraine's population, which in the period from 2005 to 2017 is 250,1 thousand people. At the same time, Ukraine lost 6,5 million people through depopulation during the years of state independence, and over 1 million were lost in external migration movements [1; 9].

The solution to a number of problems outlined above lies in the development and implementation of non-standard forms of employment, since the latter are now a factor of the sustainability of the regional labour market. The active development of flexible forms of employment can be seen as a manifestation of the mechanism of self-regulation of the economy, the form of adaptation of the population to a changing social and economic situation. It should be noted that the reorientation of the Ukrainian economy to the innovative way of development also affected a number of economic and legal phenomena, which led to changes in their essence and the need for their rethinking. At the same time, this also applies to employment relations.

The social and labour sphere has suffered the greatest influence in connection with the globalization of economic relations and labour. The labour market is a mobile system that responds quickly to external factors by changing its parameters (demand, supply of labour, the emergence of new subjects and entities, the disappearance of the old ones).

Under the influence of scientific and technological progress, changes in means of production, technology, forms and methods of management, the content of labour changes, there is a replacement of some forms of organization of economic activity by others, more effective in new specific conditions of management.

Today, in the labour market, new, non-standard forms of labour organization have arisen, they are not regulated by current labour legislation, among which one should mention the distance employment (telework); temporary and seasonal work; loan labour (personnel leasing, outstaffing and outsourcing of

ЕКОНОМІКА ПРАЦІ

staff); work on call; employment under conditions of flexible forms of organization of working time; home-based work and others. The structure of the employment market began to change dynamically with the development of Internet technologies, especially among young people and freelancers, that are, people of creative professions who work without referring to a particular employer. The development of information technologies allows to reform the labour market in the direction of creating a new type of activity – distance employment. To some extent, this is just a new title to the home-based work, but this term takes into account the use of telecommunication technologies. The possibilities of distance work, without a doubt, have advantages over ordinary work in the office, as the employee receives such a powerful motivator for work as self-management of working time. For employers, leasing of personnel is also an acceptable opportunity for the organization of work, which allows to pick up employees of the required quantity and quality in the short term; to reduce administrative expenses, including personnel recruitment; to reduce costs for the temporary involvement of highly skilled specialists; to minimize taxation of the wage fund; to satisfy seasonal needs of staff [3, p. 8].

Nonstandard, new forms of employment will solve several important problems of the labour market transformation. The model of regulation of labour migration through the prism of applying non-standard forms of employment is reflected in Fig. 3

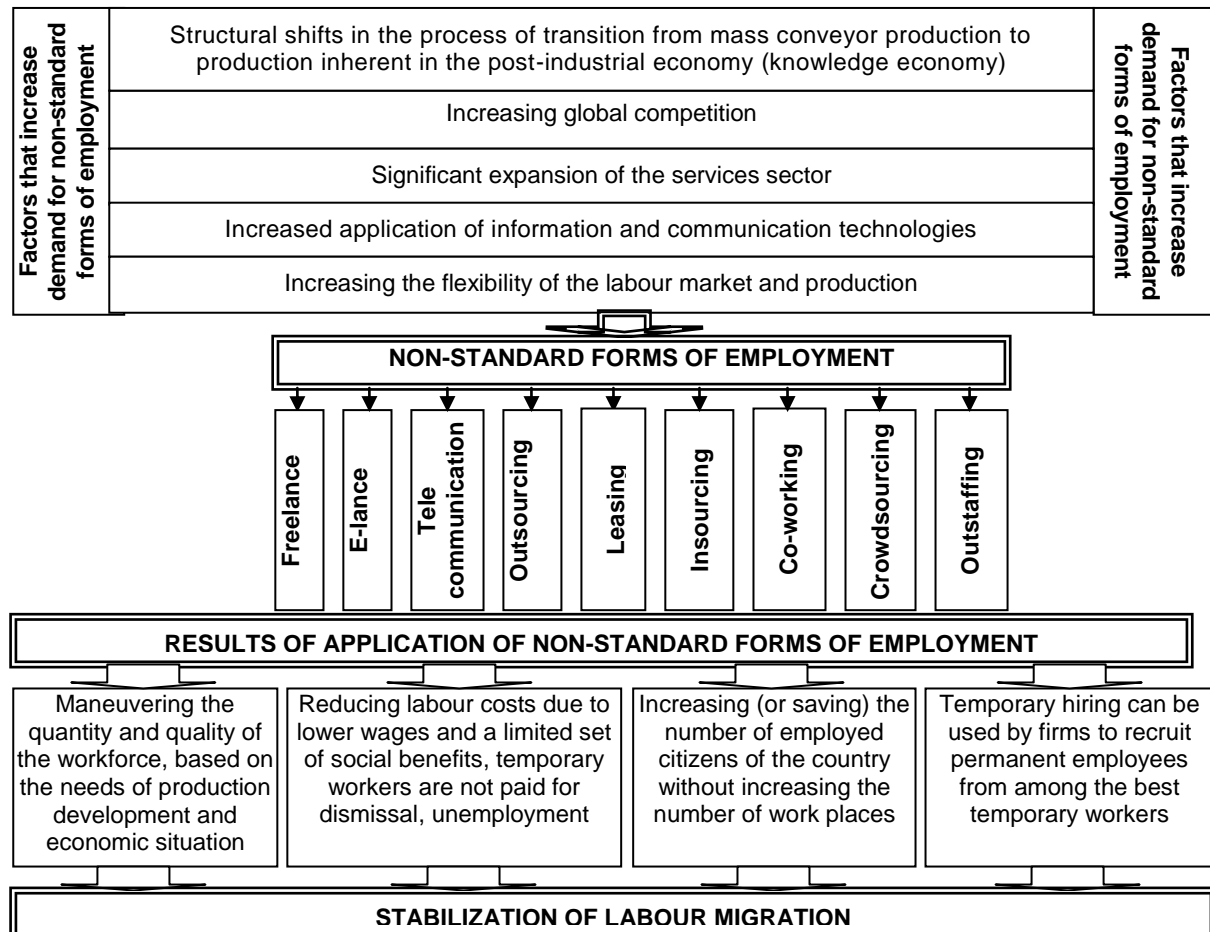

Fig. 3. The model of regulation of labour migration through the prism of applying non-standard forms of employment

Source: compiled by authors using [3; 4; 5, p. 20]

ЕКОНОМІКА ПРАЦІ

It is worth noting that besides the solution of demographic problems and the fight against unemployment, flexible forms of employment and working time there are other aims. Thus, their use allows to update the knowledge periodically, undergo vocational retraining and improve their qualifications, regulate the working hours of workers of different age groups, that create favorable conditions for the formation of labour force.

The need for this is due, in particular to the structural adjustment of the economy, the reduction of the share of employment in industry and the growth of the services sector, the continuous improvement of technology, technology and organization of production, the constant changes in volumes and the structure of demand for goods and services, that is, changes in the needs of enterprises in quantity and quality of individual workforce. Moreover, on an individual level, flexible forms of employment enable to meet the needs of individual citizens in combining work with the fulfillment of other social duties or with the recovery.

Conclusions. The formation of Ukraine as an independent state with its own borders and the free exchange of labour resources requires a fundamentally new understanding of labour migration. The restructuring of the economy, the conversion of the defense complex, bankruptcy and liquidation of mining and processing enterprises, and the objective and sometimes artificially induced cessation of production have led to a significant reduction in the total fund of working time and the release of diverse regional and sectoral and high-quality-professional sections of the workforce. At the same time, the deficit of the state and most regional budgets, the share of private investment in Ukraine that is insignificant in comparison with other countries do not allow to retrain and redistribute significant volumes of native workforce in a short time and without increasing social tension in society. To revive Ukraine, to make the desired social and economic transformation, we must preserve and develop the human capital and social capital of the nation. And for this, we need an appropriate weighted state policy in the field of education, employment, social development and migration regulation that takes into account global trends and aims at integration of Ukraine into the international division of labour not as a donor of a highly skilled or a recipient of low-skilled labour but as an independent, progressive, civilized European country. It is hoped that practically all the problem indicators of the social capital of Ukraine will be subject to rapid regulation in the presence of political will. The primary civil engagement and further scientific research should be aimed at its formation and realization [7].

References

1. Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [The official website of the State Statistics Service of Ukraine]. www.ukrstat.gov.ua. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
2. Timofeev, A. (2013) Problemy zovnishnoyi trudovoyi mihratsii v Ukraini: suchasni tendentsii [The problems of external labour migration]. *Synopsis: tekst, kontekst, media – Synopsis: text, context, media*, 2. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/stkm_2013_2_13 [in Ukrainian].
3. Kolot, A. (2009) Transformatsiia instytutu zayniatosti yak skladova hlobalnykh zmin u sotsialno-trudoviy sferi [The transforming of Employment Institute as a part of global changes in the social and labor issues]. *Ukraina: aspekty pratsi – Ukraine: aspects of labour*, 8, 3-14 [in Ukrainian].
4. Tulenkov, M. V. (Eds.). (2010). *Rynok pratsi ta zayniatist naselennia: problemy teorii ta vyklyky praktyky [Labour market and employment: problems of theory and practice challenges]*. Kyiv: IPK DSZU [in Ukrainian].
5. Yemelianenko, L. M. (2015). Formuvannia ta rehuliuvaniia novitnikh form zayniatosti v Ukraini [The formation and regulation of new forms of employment in Ukraine]. *Ukrainskyi sotsium – Ukrainian society*, 1(52), 82-89 [in Ukrainian].
6. Trudova mihratsiia v Ukraini: realii ta perspektyvy [Labour migration in Ukraine: realities and prospects]. (2016). [www.zahist.org.ua](http://zahist.org.ua). Retrieved from <http://zahist.org.ua>

Література

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Тимофеев, А. Проблеми зовнішньої трудової міграції в Україні: сучасні тенденції [Електронний ресурс] / А. Тимофеев. // Синопис: текст, контекст, медіа. - 2013. – № 2. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stkm_2013_2_13.
3. Колот, А. Трансформація інституту зайнятості як складова глобальних змін у соціально-трудої сфері / А. Колот // Україна: аспекти праці. – 2009. – № 8. – С. 3–14.
4. Ринок праці та зайнятість населення: проблеми теорії та виклики практики : кол. моногр. / ред.-координатор М. В. Туленков. – Київ : ІПК ДСЗУ, 2010. – 363 с.
5. Ємельяненко, Л. М. Формування та регулювання новітніх форм зайнятості в Україні / Л. М. Ємельяненко // Український соціум. – 2015. – №1 (52) – С. 82 – 89.
6. Трудова міграція в Україні: реалії та перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zahist.org.ua/news/trudova-migratsiya-v-ukraini-realiyi-ta-perspektivi/>.
7. Грішнова, О. А. Людський, інтелектуальний і соціальний капітал України: сутність, взаємозв'язок, оцінка, напрями розвитку / О. А. Грішнова // Соціально-трудої відносини: теорія та практика – 2014. – № 1. – С. 34-40. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN>

ЕКОНОМІКА ПРАЦІ

/news/trudova-migratsiya-v-ukrayini-realiyi-ta-perspektivi/ [in Ukrainian].

7. Hrishnova, O. A. (2014). Liudskiyi, intelektualnyi i sotsialnyi kapital Ukrayiny: sutnist, vzaiemozviazok, otsinka, napriamy rozvytku [Human, intellectual and social capital of Ukraine: the nature, relationship, evaluation, development trends]. *Sotsialno-trudovi vidnosyny: teoriia ta praktyka – Social and Labour Relations: Theory and Practice*, 1, 34-40. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/stvtp_2014_1_5 [in Ukrainian].

8. International Organization for Migration (IOM) (2016). *Mihratsiia v Ukrayini: fakty i tsytry* [Migration in Ukraine: Facts and Figures]. Mizhnarodna orhanizatsia z mihratsii. *iom.org.ua*. Retrieved from http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf [in Ukrainian].

9. Libanova, E. M. & Pozniak, O. V. (2002). *Zovnishni trudovi mihratsii naseleння Ukrainy* [External labour migration of Ukraine]. Kyiv: RVPS Ukrainy NAN [in Ukrainian].

10. Rozmir serednomisiachnoi zarplaty v krainakh Yevropy (Infografika) [The size of the average monthly salary in Europe (Infographic)]. (2015). *www.24tv.ua*. Retrieved from http://24tv.ua/rozmir_serednomisyachnoyi_zarplati_v_krayinah_yevropi_infografika_n552142 [in Ukrainian].

/stvtp_2014_1_5.

8. Міграція в Україні: факти і цифри [Електронний ресурс]. – Міжнародна організація з міграції (МОМ): Представництво в Україні, 2016. – 32 с. Режим доступу : http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf.

9. Зовнішні трудові міграції населення України / за ред. Е.М. Лібанової, О. В. Позняка. – К. : РВПС України НАН. України, 2002. – С. 63.

10. Розмір середньомісячної зарплати в країнах Європи (Інфографіка) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://24tv.ua/rozmir_serednomisyachnoyi_zarplati_v_krayinah_yevropi_infografika_n552142.

Received for publication 03.05.2018

Бібліографічний опис для цитування :

Smutchak, Z. V. The application of non-standard forms of employment as means of stabilization of labour migration in Ukraine / Z. V. Smutchak, O. Y. Sytnyk, I. V. Shchogolieva // Науковий вісник Полісся. – 2018 – № 3 (15). – С. 68-74.

- Смутчак Зінаїда Василівна** кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, економіки, права та туризму, Льотна академія Національного авіаційного університету; <https://orcid.org/0000-0002-6079-9227>; E-mail: zinulechka@ukr.net;
- Smutchak Zinaida Vasylivna** Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Management, Economics, Law and Tourism, Flight Academy of National aviation University; <https://orcid.org/0000-0002-6079-9227>; E-mail: zinulechka@ukr.net;
- Ситник Оксана Юріївна** кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту, економіки, права та туризму, Льотна академія Національного авіаційного університету; <https://orcid.org/0000-0001-5234-7792>; E-mail: oysytnyk@gmail.com;
- Sytnyk Oksana Yuriivna** Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Management, Economics, Law and Tourism, Flight Academy of National aviation University; <https://orcid.org/0000-0001-5234-7792>; E-mail: oysytnyk@gmail.com;
- Щоголева Інна Валентинівна** кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, економіки, права та туризму, Льотна академія Національного авіаційного університету; <https://orcid.org/0000-0002-4067-6676>; E-mail: inna.akvilon@ukr.net;
- Shchogolieva Inna Valentynivna** Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Management, Economics, Law and Tourism, Flight Academy of National aviation University; <https://orcid.org/0000-0002-4067-6676>; E-mail: inna.akvilon@ukr.net

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

UDC 339.137:339.37

УДК 339.137:339.37

M. V. Chorna, Doctor of Economics,
Professor,

T. B. Kushnir, Candidate of Economic Sciences,
Professor,
A. M. Volosov

М. В. Чорна, д. е. н.,
професор,

Т. Б. Кушнір, к. е. н.,
професор,
А. М. Волосов

FORMATION OF COMPETITIVE ADVANTAGES OF THE RETAIL ENTERPRISE

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВА РИТЕЙЛУ

Urgency of the research. Rapid changes require retail enterprises to create competitive advantages, strengthen their competitive potential, allowing them to stay on the crest during intensive growth of competition.

Target setting. Formation of competitive advantages is one of the most important and complex tasks for each enterprise of domestic retail.

Actual scientific researches and issues analysis. The theoretical and methodological basis of scientific research in the area of competitive advantage consists of the works of J. Schumpeter, M. Porter, M. Tracy, F. Viersem, H. Hamel, K. Prahal, P. Drucker, K. Kristensen, A. Matveev, S. Orlova, V. Tsarev, in the retail sector – S. Dominguez, A. Mazaraki, T. Melnyk.

Uninvestigated parts of general matters defining. There is a need to deepen and improve the theoretical and methodological foundations of the system of forming competitive advantages of the retail enterprise on the basis of using the internal (existing competitive potential) and external (favorable factors of the external environment) sources.

The research objective. The justification of the process of forming the competitive advantages of the retail enterprise, which is represented by a number of successive stages, deserves particular attention.

The statement of basic materials. The system of formation of competitive advantages of a retail enterprise on the basis of the use of internal and external sources is considered in this article.

The authors present a step-by-step sequence of forming competitive advantages, developed technology for the formation of competitive advantages, a comprehensive multi-criteria system for assessing the internal capabilities (competitive potential) of the retail enterprise.

Conclusions. The presented system of formation of competitive advantages on the basis of use of internal and external sources provides practical tools for creating a set of actual competitive advantages of the retail enterprise in order to increase its competitiveness.

Keywords: enterprise; retail; competitiveness; competitive advantage; competitive potential; formation; evaluation.

DOI: 10.25140/2410-9576-2018-3(15)-75-82

Urgency of the research. Retail is one of the most dynamic spheres of the economy, where relations with almost all its other actors are involved. The multimillion-dollar retail market, producers and intermediaries, logistics and transportation companies, control and management bodies are trying to

Актуальність теми дослідження. Стрімкі зміни вимагають від підприємств ритейлу формування конкурентних переваг, зміцнення конкурентного потенціалу, що дозволяє залишитись на гребні хвилі під час інтенсивного росту конкуренції.

Постановка проблеми. Формування конкурентних переваг є одним з найбільш важливих і складних завдань для будь-якого суб'єкту вітчизняного ритейлу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічну базу наукових досліджень у галузі конкурентних переваг складають праці Й. Шумпетера, М. Портера, М. Трейсі, Ф. Вірсема, Г. Хамел, К. Прахала, П. Друкера, К. Крістенсена, А. Матвеева, С. Орлова, В. Царьова, у галузі ритейлу С. Домінгуеса, А. Мазаракі, Т. Мельник.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Потребують поглиблення та удосконалення теоретико-методологічні засади системи формування конкурентних переваг підприємства ритейлу на основі використання внутрішніх джерел (існуючого конкурентного потенціалу) та зовнішніх (сприятливих чинників зовнішнього середовища).

Постановка завдання. На особливу увагу заслуговує обґрунтування процесу формування конкурентних переваг підприємства ритейлу, який представлено низкою послідовних етапів.

Виклад основного матеріалу. У статті розглянуто систему формування конкурентних переваг підприємства ритейлу на основі використання внутрішніх та зовнішніх джерел.

Авторами представлено поетапну послідовність формування конкурентних переваг, розроблено технологію формування конкурентних переваг, комплексну багатокритеріальну систему оцінки внутрішніх можливостей (конкурентного потенціалу) підприємства ритейлу.

Висновки. Представлена система формування конкурентних переваг на основі використання внутрішніх та зовнішніх джерел надає практичний інструментарій щодо створення сукупності актуальних конкурентних переваг підприємства ритейлу з метою підвищення його конкурентоспроможності.

Ключові слова: підприємство; ритейл; конкурентоспроможність; конкурентна перевага; конкурентний потенціал; формування, оцінка.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

direct their efforts to improve the conditions for satisfying the consumers' demands. Changes that occur in any sector of the economy, certainly affect the retail market, which in turn affects all segments of the population, most of the business community and is a reflection of the state economic policy. Such a high socio-economic importance of retail, its key role in meeting the needs of the population in goods and services attracts attention to solving problems in this area.

The world processes of globalization and internationalization, the chosen Eurointegration course of Ukraine's development strengthen the competitive requirements for national retailers in accordance with international standards and the interaction principles. At the same time, when growing competition between domestic and foreign participants, market transformations take place: optimization of the structure of existing trade networks; new stores opening, mainly on leased areas; reformatting, for example, selling "Billa Ukraine" stores in the regions and concentrating on the capital; gradual transition of retail to the electronic segment; consolidation of the grocery retail market, like the purchase of the national supermarket chain "Karavan" by French "Auchan"; the rapid development of online retail and the emergence of omni-channels for the goods sale; creation of offline retailers, if not site projects, then own branded online stores; the return to the market of some retailers, for example, the Netherlands Spar with the use of a multi-format franchise with "VolWest"; distribution of various payment systems; volume growth in non-cash payment for purchases and the number of transactions on plastic cards; availability of a ramified transport and logistics infrastructure, etc. These and many other modern transformations are powerful drivers of active transformation of Ukrainian retail, increased competition in the market, increased aggressiveness of the competitive environment.

Such rapid changes require the domestic retailers to constantly improve the competitiveness of their services, expand their market share by creating competitive advantages, strengthening their competitive potential, allowing them to remain on the crest of the wave during intense competition, meeting the needs of consumers at a higher level compared with rival retailers.

Target setting. The practice of modern retail proves that without the availability of sustainable competitive advantages it is impossible to ensure long-term effective operation, the success of the enterprise and its development in an aggressive competitive environment, to achieve the leading market positions. Formation of competitive advantages in the conditions of Eurointegration changes is one of the most important and complex tasks for any subject of domestic retail.

Actual scientific researches and issues analysis. Theoretical-methodological base of scientific research in the field of competitive advantages is made by the works of well-known foreign and domestic scientists: J. Schumpeter [1], who substantiated the leading role of innovation in economic development and the creation of competitive advantages; M. Porter [2; 3], who singled out five most typical innovations, formed competitive advantages and defined three basic strategies for creating sustainable competitive advantages; M. Tracy and F. Viersem [4], who in the theory of "value disciplines" suggest the formation of strategic competitive advantages based on improving production processes, products or customer service techniques as directions, create value for consumers; H. Hamel and K. Prahal [5] with intellectual values; J. Womack, D. Jones [6] of the theory of "lean production"; W. Chan Kim and R. Mauborgne [7] with the theory of "blue oceans"; H. Chesbrough [8] with a proposal to search for the company new ways of forming competitive advantages in the global business environment; and also P. Drucker [9], K. Kristensen [10], A. Matveiev, S. Orlov [11], L. Balabanova, V. Kholod [12], etc. S. Domínguez [13], A. Mazaraki, T. Melnyk [14] and others studied competitive advantages in the field of retail.

Uninvestigated parts of general matters defining. Despite a large number of existing scientific developments in the field of competitive advantages, the general principles, sources and directions of formation have been determined in the works. The universal approaches to development and implementation of the company's competitive advantages have been used without taking into account the industry specificity. All researches of competitive advantages at retail enterprises are based on general principles, have a fragmentary nature and are focused on solving rather narrow problems. The theoretical-methodological foundations of the competitive advantage system of the retail enterprise require deepening and improvement based on the use of internal (existing competitive potential) and external sources (favorable environmental factors).

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

The research objective. Special attention should be paid to the justification of the process of formation of competitive advantages of the retail trading companies (RTC), represented by a number of successive stages, namely: the formation of the maximum possible set of competitive advantages both in all types and directions of activity and sources; creation of an information base for the formation of competitive advantages of retail enterprises based on the use of external and internal sources; determine the internal capabilities of the enterprise to ensure the implementation of individual benefits with the set formed at the first stage by assessing the competitive potential of the trading enterprise according to the relevant criteria and indicators; determination of criteria for assessing the favorable conditions and environmental factors of the RTC for the ideas implementation on competitive advantages with the set formed at the first stage; creation of actual competitive advantages set in different types / directions and sources of formation that can be realized by the retailer due to internal opportunities and favorable factors of the external environment; the organization of work on formation of competitive advantages of the retail enterprise.

The statement of basic materials. The system of forming competitive advantages developed by the authors is aimed at creating a set of actual competitive advantages of the retail enterprise based on the use of internal sources (existing competitive potential) and external (favorable environmental factors). It is based on the following approaches:

- system-functional, which allows to separate the individual elements of the system - three units that have different caseload;
- process, through which the process of formation passes all the mandatory stages from generating an idea to creating a competitive advantage in the necessary sequence;
- value-oriented, which makes it possible to choose the ideas aimed at the formation of valuable competitive advantages for the consumer.

Fig. 1 provides an overview of the system of forming competitive advantages of a retail enterprise.

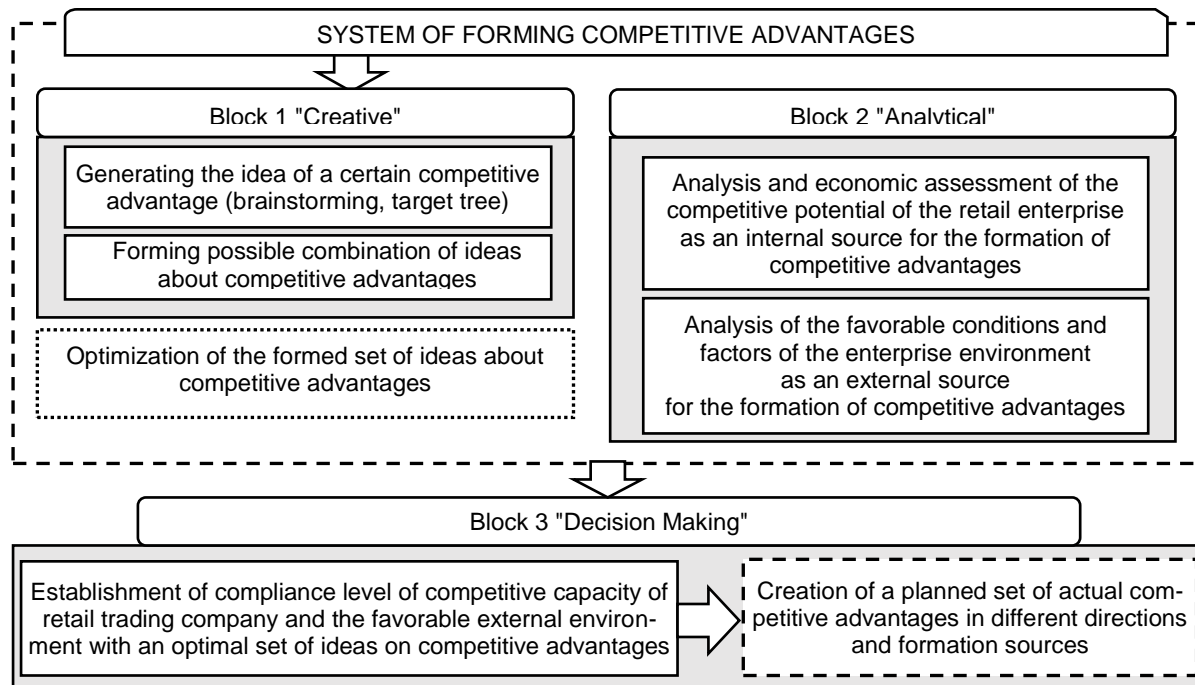

Fig. 1. Flowchart of the retail enterprise competitive advantages formation system

Source: created by the authors

The process of forming competitive advantages of a retail enterprise is proposed to be carried out according to a number of consecutive stages. At the first stage, the formation of the maximum possible set

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

of ideas for competitive advantages is carried out both in all types (operational, financial, investment) and activities of the retail company, as well as in external (favorable legal framework, geographical location, etc.) and internal sources (internal business processes, management, resources, etc.).

The second stage is devoted to the creation of information base for the retail enterprise competitive advantages formation based on the use of both external and internal sources. The optimal information base should provide the following [15]:

- structuralization and allocation of priority information, as well as its perception as event that meet the needs of this type of business. For example, for domestic retail trade, when developing the information base for identifying existing or potential competitive advantages for the current stage of the formation of the economic system of the national, regional and micro levels, against the background of specific features of the Ukrainian retail business environment, knowledge about the distribution of their own brands products and mobilization prospects by attracting and efficiently using the necessary resources for its provision becomes important;
- flexible structure to provide the necessary sequence of actions in a specific environment, which is able to be transformed in accordance with various factors of the internal and external environment, which impact has a dynamic tendency to change priorities, especially in the trading business;
- information balance through the introduction of indicative panels of various projections of the retail enterprise function for business monitoring.

When creating an information base, it should be taken into account that the quality of management decisions depends on the timeliness of information resources and the reliability of their sources, and the introduction of information technologies at enterprises contributes to the formation of a unified information system, implementation of a number of opportunities, the receipt of various types of effects and the potential development as a whole [16].

The third stage determines the internal capabilities of the enterprise to ensure the implementation of individual ideas with the set formed at the first stage by assessing the competitive potential of the trading enterprise according to the relevant criteria (Fig. 2).

The competitive potential of enterprises is considered by scientists as [12; 15–17]:

- "complex of opportunities and resources of enterprises that provide competitive advantages in the market and achieve strategic competitive goals";
- "systemic resources formation, characterized by appropriate quantitative and qualitative indicators (parameters) and reflects the opportunities for active, dynamic self-development in the process of purposeful activity in the environment, that changes rapidly".

In other words, "the competitive potential of an organization is determined by a set of parameters that determine the opportunity (potential) and ability of the organization to function effectively in the market (to retain and increase its market share, to have a high level of profitability) in the future" [15].

A comparative analysis of existing developments of well-known scientists in the field of competitive potential of the enterprise [12; 15-17] confirmed its close relationship with competitive advantages. Thus, competitive advantages are based on the specific resources of the enterprise, which are its potential [17]. At the same time, the relationship between the enterprise's potential and its level of competitiveness is clear: the level of competitiveness is the realization of the potential. Consequently, "an enterprise can not reach a high level of competitiveness without capacity, but the potential does not guarantee its achievement, that is, the potential may not be realized." Thus, the necessary condition for the development of the company competitive advantages is the sufficiency of its competitive potential, as one of the enterprise activities.

The conducted research shows that there are practically no differences between scientists in determining the essence of competitive potential and its role in the process of forming competitive advantages. We support professor V. H. Shynkarenko's position, that it is the availability of competitive potential that becomes an indispensable condition for preserving and increasing competitive advantages. With such a vision, the competitive potential of the enterprise is the basis for the formation of competitive advantages.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

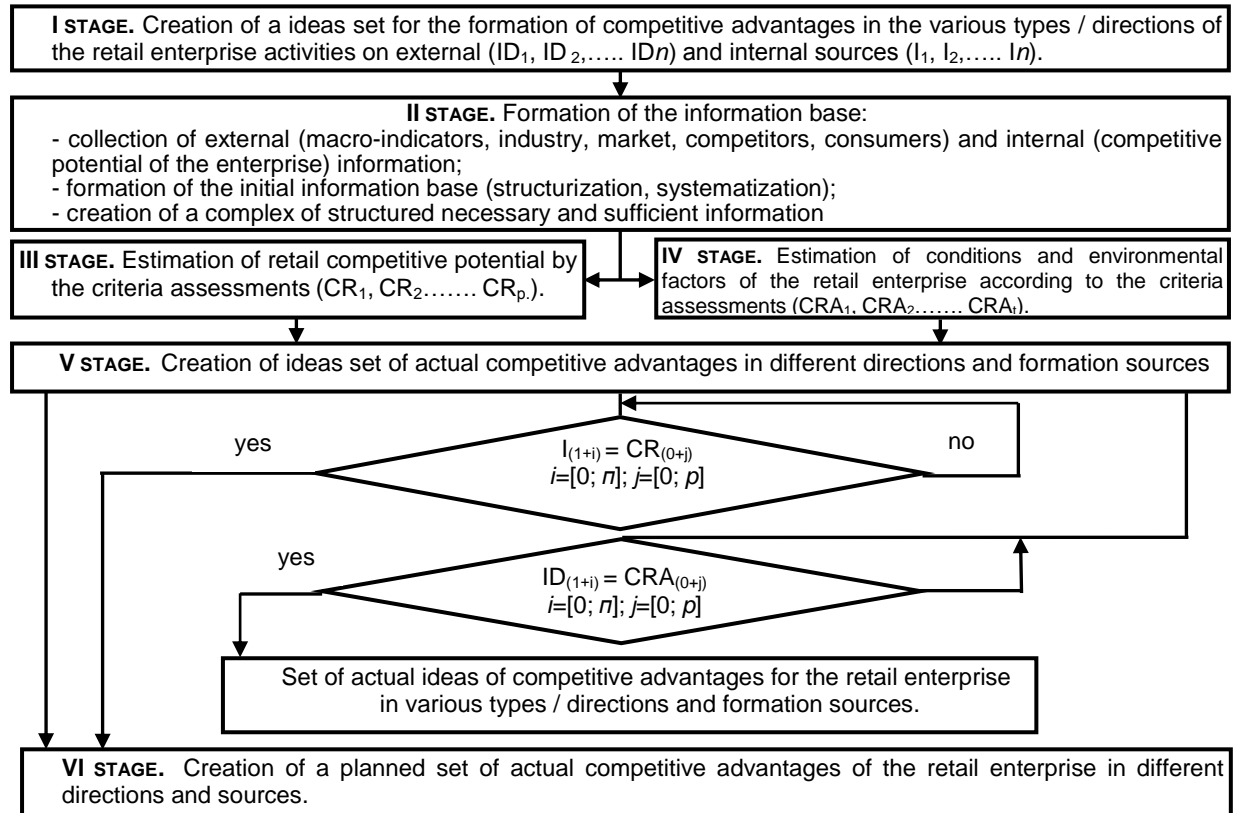

Fig. 2. Technology of retail enterprise competitive advantages formation

Source: created by the authors

It is advisable to determine the internal capabilities of a retail enterprise to create competitive advantages by assessing the competitive potential in the directions shown in Figure 3. The purpose of this assessment is to determine the internal capabilities of the enterprise in comparison with the main competitors. This causes specific requirements for the competitive capacity assessment system, namely the system should be comprehensive and multi-criteria, which will provide an assessment in all areas (complexity) and criteria; to allow to carry out an estimation concerning the basic competitors both in a statics, and in dynamics; contain quantitative and qualitative indicators.

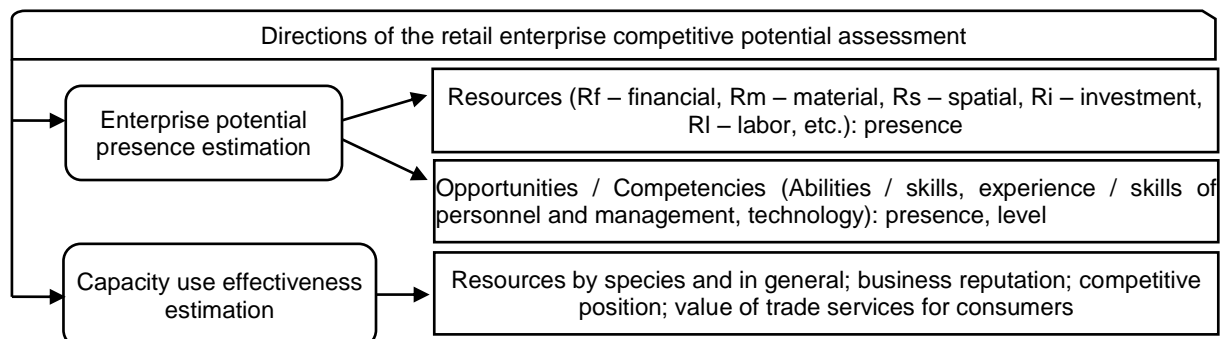

Fig. 3. Directions of the retail enterprise competitive potential assessment

Source: created by the authors

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Based on specified requirements, a complex multi-criteria system for assessing the competitive potential of a retail enterprise has been developed. It is a set of defined criteria for assessing the internal capabilities of the enterprise (security, conformity, effectiveness) and the corresponding subsystems of qualitative and quantitative both absolute and relative valuation indicators (Fig. 4).

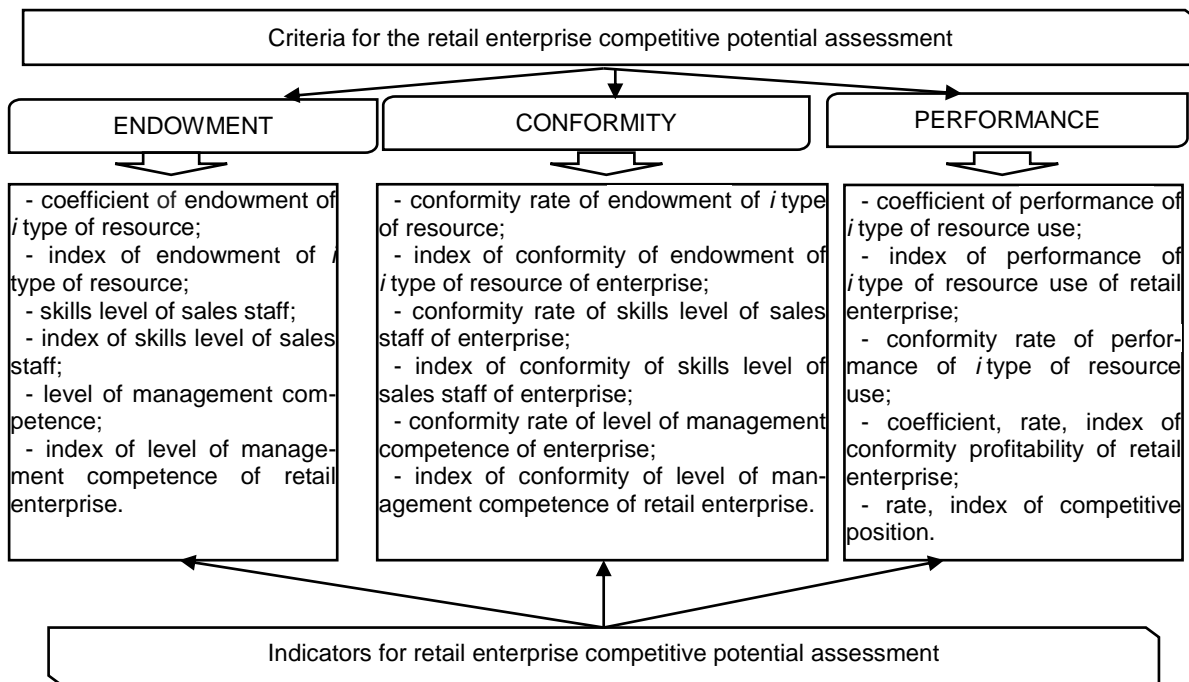

Fig. 4. Complex multi-criteria system for assessing the competitive potential of a retail enterprise

Source: created by the authors

The "Endowment" criterion corresponds to a set of indicators that can identify

- first, the enterprise endowment with all kinds of resources (financial, material, labor, spatial, investment, etc.). In order to provide a possibility of comparison with competitors, it is proposed to calculate the relevant coefficients for such a relatively unchanged indicator as trade area of retail enterprise;
- second, the enterprise endowment level with certain types of resources, according to main competitors within the strategic group both in statics and in dynamics. As a strategic group, according to M. Porter's theory, there can be both a separate industry and a specific group of competitor companies operating on a specific consumer market or its segment.

According to the indicators of the "conformity" criterion, the following compliance is established: a) the endowment of each type of enterprise resource, b) the skills level of sales staff, c) the level of management competence of the retail enterprise by the average value in the competitive group both in statics and in dynamics. The value of the indicators is compared with one:

- if the value of the indicator is less than one, then it is less than the average level relative to competitors;
- if the value of the indicator is equal to one, then it is on an average level relative to competitors;
- if the value of the indicator is greater than one, then it is more than the average level relative to competitors. In this case, the enterprise has real opportunities to form competitive advantages in the relevant areas / sources.

At the fourth stage, the criteria for assessing the favorable conditions and environmental factors of the retail trading companies, the implementation of ideas about the competitive advantages of the set formed in the first stage are being determined.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

The fifth stage envisages the creation of the set of actual ideas of competitive advantages in different types / directions and sources of formation that can be implemented by the retailer due to internal opportunities and favorable factors of the external environment. This happens by establishing the compatibility of the capabilities of the existing competitive potential and environmental conditions in the implementation of certain ideas.

At *the sixth stage*, the work is aimed at forming competitive advantages of the retail enterprise on a set of topical ideas, determined at the previous stage.

Conclusions. The presented system of step-by-step formation of competitive advantages based on the use of internal (existing competitive potential) and external (favorable external factors) sources will provide practical tools for creating a set of actual competitive advantages of the retail enterprise with the aim of increasing competitiveness.

Further research is aimed at developing a concept for the formation, implementation and development of competitive advantages of the retail enterprise, which contains a theoretical-methodological (scientific and applied basis) and practical components.

References

1. Shumpeter, J. A. (2007). *Teoriya ekonomicheskogo razvitiya: kapitalizm, socializm i demokratiya* [The theory of economic development: capitalism, socialism and democracy]. Moscow: Eksmo [in Russian].
2. Porter, M. (1990). The Competitive Advantage of Nations. *Harvard Business Review*, March-April, 73-93 [in English].
3. Porter, M. E. (1980). *Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors*. New York: Free press [in English].
4. Treacy, M. & Wiersema, F. (1995). *The Discipline of Market Leaders*. Boston: Addison Wesley [in English].
5. Hamel, G. & Prahalad, C. (1994). *Competing for the Future*. Boston: Harvard Business School Press [in English].
6. Womack, J. P., Jones, D. T. & Roos, D. (2007). *The Machine that changed the World: The Story of Lean Production*. New York: Harper Collins [in English].
7. Kim, W. C., & Mauborgne, R. (2005). *Blue ocean strategy: how to create uncontested market space and make the competition irrelevant*. Boston: Harvard Business School Press [in English].
8. Chesbrough, H. W. (2003). *Open Innovation: the New Imperative for Creating and Profiting from Technology*. Boston: Harvard Business School Press [in English].
9. Drucker, P. F. (2006). *The Effective Executive: The Definitive Guide to Getting the Right Things Done*. New York: Harper Business [in English].
10. Kristensen, K. (2004). *Dilemma innovatora* [The innovator's dilemma]. Moscow: Alpina Biznes Buks [in Russian].
11. Orlov, S. L. & Matveev, A. N. (2013). Konkurentnye preimushchestva torhovli v sisteme rehyonalnoho potrebytelskoho kompleksa [Competitive advantages of trade in the system of the regional consumer complex]. *Vestnyk ekonomyky, prava i sotsyolohyy – Herald of Economics, Law and Sociology*, 2, 72–74 [in Russian].
12. Balabanova, L. V. & Kholod, V. V. (2006). *Marketynhove upravlinnia konkurentospromozhnistiu pidpriemstv: stratehichniy pidkhid: monohrafiia* [Marketing Competitiveness Management: A Strategic Approach]. Donetsk: DonDUET [in Ukrainian].
13. Domínguez, C. S. (2007). Retailing establishments: a competitive analysis of commercial formats from the consumers' profiles and perceptions. *Journal of Retailing and*

Література

1. Шумпетер, Й. А. Теория экономического развития: капитализм, социализм и демократия / Й. А. Шумпетер ; пер. с англ. – М. : Эксмо, 2007. – 528 с.
2. Porter, M. The Competitive Advantage of Nations // *Harvard Business Review*. March-April. 1990. - P. 73-93.
3. Porter, M. E. *Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors* / M. E. Porter. – N.Y. : Free press, 1980. – 396 p
4. Treacy M., Wiersema F. *The Discipline of Market Leaders*. Reading, Mass.: Addison Wesley, 1995. – 208 p.
5. Hamel, G., Prahalad, C. *Competing for the Future*. Harvard Business School Press. Boston (Mass.), 1994. - P. 197-220.
6. Womack, J. P. *The Machine that changed the World: The Story of Lean Production* / J. P. Womack, D. T. Jones, D. Roos // Harper Collins. – New York, 2007. – 352 с.
7. Kim, W. Chan. *Blue ocean strategy: how to create uncontested market space and make the competition irrelevant* / W. Chan Kim, Renée Mauborgne. – Boston, Massachusetts: Harvard Business School Press, 2005. – 240 p.
8. Chesbrough, H. W. *Open Innovation: the New Imperative for Creating and Profiting from Technology* / H. W. Chesbrough – Boston, Massachusetts: Harvard Business School Press, 2003. – 227 p.
9. Drucker, P. F. *The Effective Executive: The Definitive Guide to Getting the Right Things Done* / P. F. Drucker. – New York : Harper Business, NY, 2006. – 208 p.
10. Кристенсен, К. Дилемма инноватора / К. Кристенсен ; пер. с англ. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2004. – 239 с.
11. Орлов, С. Л. Конкурентные преимущества торговли в системе регионального потребительского комплекса / С. Л. Орлов, А. Н. Матвеев // *Вестник экономики, права и социологии*. – 2013. – № 2. – С. 72–74.
12. Балабанова, Л. В. Маркетингове управління конкурентоспроможністю підприємств: стратегічний підхід: монографія / Л. В. Балабанова, В. В. Холод. – Донецьк : ДонДУЕТ, 2006. – 294 с.
13. Domínguez, C. Serrano *Retailing establishments: a competitive analysis of commercial formats from the consumers' profiles and perceptions* / C. Serrano Domínguez // *Journal of Retailing and Consumer Services*. – 2007. – Vol. 14, No. 5. – P. 297–308.
14. Мазаракі, А. Інновації як джерело стратегічних кон-

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Consumer Services, 14(5), 297-308 [in English].

14. Mazaraki, A. & Melnyk, T. (2010). Innovatsiyi yak dzherelo stratehichnykh konkurentnykh perevah [Innovations as a Source of Strategic Competitive Advantages]. *Visnyk KNTEU – Bulletin of the KNTEU*, 2, 5-17 [in Ukrainian].

15. Tsarev, V. V., Kantarovych, A. A. & Chernysh, V. V. (2008). *Otsenka konkurentosprobnosti predpriaty (orhanyzatsyi). Teoriya i metodolohia [The assessment of the competitiveness of enterprises (organizations). Theory and methodology]*. Moscow: YuNYTY-DANA [in Russian].

16. Honchar, O. I., Filipishyn, I. V. & Shcherbina, O. S. (2017). Information systems as an instrument for the enterprise potential development. *Scientific bulletin of Polissia*, 4 (12), 2, 16-21 [in English].

17. Honchar, O. I. (2015). Funktsionalno-orhanizatsiini aspekty upravlinnia potentsialom pidpriemstva na zasadakh synerhetyky [Functional-organizational aspects of management of the potential of the enterprise on the principles of synergetics]. *Naukovyi visnyk Polissia – Scientific bulletin of Polissia*, 1, 77-84 [in Ukrainian].

курентних переваг / А. Мазаракі, Т. Мельник // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2010. – № 2. – С. 5-17. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vknteu_2010_2_2.

15. Царев, В. В. Оценка конкурентоспособности предприятий (организаций). Теория и методология / В. В. Царев, А. А. Кантарович, В. В. Черныш. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 799 с.

16. Gonchar, O. I. Information systems as an instrument for the enterprise potential development / O. I. Gonchar, I. V. Filipishyn, O. S. Shcherbina // Науковий вісник Полісся. – 2017. – № 4 (12). Ч. 2. – С. 16-21.

17. Гончар, О. І. Функціонально-організаційні аспекти управління потенціалом підприємства на засадах синергетики / О. І. Гончар // Науковий вісник Полісся. – 2015. – № 1 (1). – С. 77-84.

Received for publication 03.05.2018

Бібліографічний опис для цитування :

Chorna, M. V. Formation of competitive advantages of the retail enterprise / M. V. Chorna, T. B. Kushnir, A. M. Volosov // Науковий вісник Полісся. – 2018. – № 3 (15). – С. 75-82.

**Чорна
Марина Віталіївна**

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки підприємств харчування та торгівлі, Харківський державний університет харчування та торгівлі;
<https://orcid.org/0000-0001-5387-7832>;
Researcher ID: O-9354-2015;
E-mail: mv.100810@gmail.com;

**Chorna
Maryna Vitaliivna**

Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Economics of Catering and Trade Enterprises, Kharkiv State University of Food Technology and Trade;
<https://orcid.org/0000-0001-5387-7832>;
Researcher ID: O-9354-2015;
E-mail: mv.100810@gmail.com;

**Кушнір
Таміла Борисівна**

кандидат економічних наук, професор, професор кафедри економіки підприємств харчування та торгівлі, Харківський державний університет харчування та торгівлі;
<https://orcid.org/0000-0002-9698-6403>;
E-mail: kushnirtamila@gmail.com;

**Kushnir
Tamila Borysivna**

Candidate of Economic Sciences, Professor, Professor at the Department of Economics of Catering and Trade Enterprises, Kharkiv State University of Food Technology and Trade;
<https://orcid.org/0000-0001-5387-7832>;
Researcher ID: O-9354-2015;
E-mail: mv.100810@gmail.com;

**Волосов
Анатолій Михайлович**

старший викладач кафедри економіки підприємств харчування та торгівлі, Харківський державний університет харчування та торгівлі;
<https://orcid.org/0000-0002-4714-8999>;
E-mail: volosov63@gmail.com;

**Volosov
Anatoly Mykhailovych**

Senior lecturer of the Department of Economics of Catering and Trade Enterprises, Kharkiv State University of Food Technology and Trade;
<https://orcid.org/0000-0001-5387-7832>;
Researcher ID: O-9354-2015;
E-mail: mv.100810@gmail.com

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

UDC 658.147:621

УДК 658.147:621

O. A. Khilukha, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,

I. O. Matviichuk, Candidate of Economic Sciences,

L. G. Lypych, Doctor of Economics, Professor

O. A. Хілуха, к. е. н., доцент,

I. O. Матвійчук, к. е. н.,
Л. Г. Ліпич, д. е. н.,

професор

CORPORATE CONFLICTS COORDINATION

КООРДИНАЦІЯ КОРПОРАТИВНИХ КОНФЛІКТІВ

Urgency of the research. Plentiful evidence has now been provided that regulation stakeholders behavior is essential for management effectiveness because it will ensure the regular corporations' development.

Target setting. The decreasing of corporate conflicts can promote constructive relationships with stakeholders in the process of understanding communication.

Actual scientific researches and issues analysis. Ukrainian researchers focus on studying, which includes outside economics issues as well as conflicts between majority and minority shareholders (O. V. Garagonich [1]). Corporate disputes in Ukrainian conditions are also characterized by lower firm valuations (T. V. Momot [3]). Despite a considerable amount of research, we should develop tools for corporate conflicts management. It should take into account the volatility and uncertainty of the national economic environment.

The research objective. This study aims to define the type of corporate disputes, to find methods to manage its destructive influence to the corporate governance.

The statement of basic materials. The research defined the level of the corporate tension and the most common organizational disagreement - dissatisfaction with manager's work. The study is coming up with adjustments which are necessary for conflict prevention and methods for its resolving. The study found that 69% of the corporations use mediation as the leading mechanism for conflict resolving

Conclusions. This paper defines corporate conflicts and identifies the methods which Ukrainian companies use to prevent and avoid them. The article then develops the link between the value of the key indicators and level of the corporate tension, arguably one of the threats to organizational climate and the performance of the company. Finally, it considers some managerial requisites for dealing and preventing corporate conflicts.

Keywords: conflict; corporate conflict types; methods for resolving conflicts; mediation, arbitration; corporate governance.

DOI: 10.25140/2410-9576-2018-3(15)-83-89

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах зростає роль і значення управління поведінкою стейкхолдерів, що сприятиме стабільному розвитку корпорації.

Постановка проблеми. Зниження кількості корпоративних конфліктів сприятиме конструктивній взаємодії із зацікавленими сторонами в процесі корпоративного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українські дослідники зосереджують свою увагу на обмеженні прав міноритарних акціонерів мажоритарними (O. V. Garaonich, [1]), а також зниження ринкової вартості корпорацій через корпоративну дисгармонію, що представила у дослідженнях Т. В. Мотот [3]. Незважаючи на вагомість досліджень у сфері управління потребує розвитку технологія управління корпоративними конфліктами в умовах нестабільності і невизначеності умов зовнішнього середовища.

Постановка завдання. Метою дослідження є розвиток типології конфліктів, удосконалення методів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Авторами було визначало рівень корпоративної напруженості вітчизняних підприємств та найбільш поширена причина організаційних розбіжностей - незадоволеність роботою менеджера. Дослідження передбачає внесення коректив, необхідних для запобігання конфлікту та визначає методи їх вирішення. Дослідження показало, що 69% корпорацій використовують посередників (третю сторону) як засіб вирішення конфліктів

Висновки. Стаття визначає корпоративні конфлікти та методи, які українські компанії використовують для їх запобігання та уникнення. Демонструє зв'язок між ключовими показниками та рівнем корпоративної напруженості, яка є загрозою для організаційного клімату та продуктивності компанії.

Ключові слова: конфлікт; типи корпоративних конфліктів; методи вирішення конфліктів; посередництво; арбітраж; корпоративне управління.

Urgency of the research. Plentiful evidence has now been provided that regulation stakeholders behavior is essential for management effectiveness because it will ensure the regular corporations' development.

Target setting. Plentiful evidence has now been provided that regulation stakeholders behavior is essential for management effectiveness because it will ensure the regular corporations' development. Methods by which those conflicts can decreased and the essential ingredients for their prevention

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

become relevant, to the behavioral approach of corporate governance. Moreover, if that necessary, managers should regulate organizational conflicts that have arisen between their stakeholders. Corporate practice shows, it's impossible to avoid conflict situations completely. So far, it is more reasonable to find efficient tools, technologies, mechanisms for corporate conflict management.

The decreasing of corporate conflicts can promote constructive relationships with stakeholders in the process of understanding communication.

Actual scientific researches and issues analysis. The literature on the topic of conflicts is vast enough. Traditional approaches to elaborate conflicts emphasize such theories the concept of positive-functional disputes by L. Coser [5], Conflict Model of Society by R. Darendorf [6], and the General Theory of Conflicts K. Boulding [4].

Ukrainian researchers focus on studying the issues of the corporate conflicts for its emerging conditions where the enforcement of agency contracts are more problematic (Ye. V. Mishchuk, Ya. V. Kabachenko) [2]. It includes outside economics issues as well as conflicts between majority and minority shareholders (O. V. Garagonich) [1]. Corporate disputes in Ukrainian conditions are also characterized by lower firm valuations (T. V. Momot) [3].

Uninvestigated parts of general matters defining. Despite a considerable amount of research, we should develop tools for corporate conflicts management. It should take into account the volatility and uncertainty of the national economic environment.

The research objective. This study aims to investigate the definition of conflict, to define the type of corporate disputes, to find methods to manage its destructive influence to the corporate governance.

The statement of basic materials. In the early 1990's, corporate privatization occurred to restructure business operations from a government organization to a privately owned entity. That promoted a radical restructuring of the Ukrainian economy. The joint-stock company became the most acceptable organizational structure for large enterprises with lots of participants (owners, investors, and professional managers). Consistent with that situation, Ukrainian businesses dealt with an agency problem. The agency problem or conflict of interest affects companies where company's management is expected to act in stockholders' best interests. Because of that, in joint-stock companies, managers and shareholders (owners) have a lot of contradiction. It is related to the situations where they have the different view how to maximize their wealth. The differences in functions responsibilities, goals, tasks, as well as a variety of company, values, interests, perspectives on problems, can be causes of the conflicts in the work process. Furthermore, managers want to increase their influence and frequently don't care about organizational performance. Therefore, managers and owners need to be capable of resolving such disagreements.

In this paper, we propose using methods and techniques which help to prevent and resolve conflicts as soon as possible and to avoid its destructive influence on the company.

Corporate conflicts appear in everyday organizational routines when employees, managers, shareholders or groups of them interact with others. It is related to the situations where there are any disagreements, contradictions or dissensions. The differences in functions responsibilities, goals, and tasks, as well as a variety of personal qualities, values, interests, views on problems, can be causes of the disagreements in the work process.

The study divided corporate conflicts into several categories. The disputes, which appears because of ownership and control separation: arguments between owners (principals) and managers as well as the disagreements between controlling and minority shareholders.

Horizontal Conflicts refer to disagreements between agents or principals at the same hierarchical stage in the company. Vertical Conflicts relate to disputes between them at the different hierarchical level such as CEO and functional managers.

Intra-Organizational conflicts are a type of conflict that happens within an organization.

They can be helpful in coming up with decisions which will eventually allow it to reach its objectives as a team.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Inter-Organizational conflicts take place when a misunderstanding arises among different corporations or the corporation' stakeholders. For instance, the research department of an organization can come into disputes with the investors. It is due to different interests of stakeholders. Also, competition contributes to intergroup conflicts to arise.

Functional conflicts are a struggle between individuals who are engaged in dispute but remain together, respect another opinion and no longer at odds with each other. Dysfunctional conflicts occur when information is kept, and emotions distort the content issue.

In this study, both quantitative and qualitative research methods were used to identify Ukrainian corporate conflicts. We formed two target groups of companies. The first subpopulation comprised 40 organizations, represents organizational disagreements and their causes, as well as the principal-agent arguments. It is based on the companies' events which have happened from 2014 to 2016.

The second subpopulation includes 80 joint-stock companies. The database was used to identify the ownership structure and protection mechanism against managers' behavior. The selection criteria included groups of different sectors of the economy. It includes companies involved in the corporate conflicts. It was based on the company information about dismissal, changing of the owner, litigation or arbitration. Annual reports of organizations, news, and analytical reports became the source of the data.

We then chose indicators that companies such as revenue (R), net profit (NP), a quantity of gainfully employed (GE), total assets (TA) and dividends (D) to evaluate the level of the corporate tension. There are some reasons why we choose such indicators.

First, these indicators agree to the operating enterprise principle.

Second, they reflect the development of the enterprise, its growth, and flexibility, which can be sufficient without a favorable corporate climate. Their change shows the business's and management ability to adapt to changes in the environment. In other words, they show a change in the corporate tension.

Third, they are available, because if a company is publicly traded, it must file extensive documentation with the Securities and Exchange Commission.

Fourth, these indicators reflect the most critical commercial characteristics for shareholders, such as economic growth and size of the corporation, return on assets, productivity, and the return on investment for a stock.

Fifthly, dynamics of these indicators are easily controllable.

If the company profit average annual growth rate higher, it indicates that costs decrease and it will set the standard measure for the corporate conflict decreasing. We get the following rates to analyzed characteristics (see equation (1)):

It will work when the growth of the business is beneficial not only for shareholders but also for agents in corporate relations.

$$\begin{cases} 1 < AAGR (GE) < AAGR (TA) < AAGR (R) < AAGR (NP) \\ 1 \leq AAGR (D), \end{cases} \quad (1)$$

In other words, it will provide an integrated and whole evaluation of the balance of corporate interests, the quality of corporate management and give us information about organizational climate. Moreover, we can investigate the correlation of these criteria and identify their coherence, but it is a subject of the future study.

The market value indicator can't characterize the degree of coherence of corporate interests, while the rates of indicators correspond task solution.

The equation (1) is the evidence of the company's development and an indication of the absence of corporate conflicts.

The degree of approximation the real dynamics from the benchmark will characterize the level of corporate tension, as well as its compliance with the shareholders' expectation. Moreover, the equation (1) can be used as a basis for monitoring the activities of corporations of various industries.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

A large number of consequences, which characterizes the financial results of corporate management, creates methodological difficulties for its processing. It makes it difficult to choose the most important of them.

Therefore, we propose a single integrated indicator. It allows removing an amount of information about achieving results. Also, it manages an analysis of both competitors and departments of the same corporation.

We define the system (2) in the matrix to build an integrated assessment without any corporate tension. In other words, it will present benchmark situation ($C(B)$) of the company:

$$\mu_{ij} \begin{cases} C(B) = \{\mu_{ij}\} \\ 1, \text{ if } AAGR(i) > AAGR(j) \text{ \& } i = j \\ -1, \text{ if } AAGR(i) < AAGR(j) \\ 0, \text{ if indicator } AAGR(i) \text{ and indicator } AAGR(j) \text{ doesn't correspond} \end{cases} \quad (2)$$

Where $\mu_{(ij)}$ - an element of the matrix for the benchmark situation; i, j – companies' indicators, $AAGR(i), AAGR(j)$ – an average annual growth of the companies' indicators.

We build the same matrix for the actual situation ($C(A)$) of the company.

$$C(A) = \{\eta_{ij}\} \quad (3)$$

In many cases, the actual rate doesn't match the benchmark one. Therefore it is necessary to calculate the degree of deviation the real criteria from the benchmark one. The gap between $C(B)$ and $C(A)$ characterizes the degree of variation (d) of the actual corporate tension from the required one. It calculates the equation (4):

$$Cd = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m |\mu_{ij} - \eta_{ij}| \quad (4)$$

After that, it should be normalized by using the equation (5)

$$R = \frac{d}{2nnz} \quad (5)$$

Where nnz is the number of nonzero elements in a matrix. It doesn't include items in the main diagonal; $0 < R < 1$. If $R=0$, then the level of the corporate tension equal 0 %, the higher R , the higher percentage of the corporative pressure in the company. In other words, the indicator allows giving an evaluation of the effectiveness of corporate conflict management.

Finally, we are using online questionnaires to investigate which method companies prefer to use to resolve their conflicts.

The results obtained from this study, show that the most common conflicts under Ukrainian conditions practice is a conflict related to the dissatisfaction of shareholders with the work results of the corporate managers. The disagreements led to the manager resignation in all eight cases, however, only in three of them, the manager conflicted before that. Expansion of ownership is the second most common reason for conflicts according to the result. It is quite a predictable result, because of the high concentration of the property by majority shareholders.

Finally, the conflicts of managers with new companies owners are the third most common conflicts. At the same time, managers were dismissed in half of the cases (3 out of 6), with the purpose to put shareholders' person to the positions. In other three cases, they had different views or were fired due to the lack of positive results.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Table 1

Type of problems experienced by corporations

N з/п	Type of problems	Number of statements	Sample
1	Managers Underperformance or Poor Performance	8	94
2	Ownership conflicts	6	94
3	Conflict of interest	3	94
4	Managers opportunistic behavior	5	94
5	Conflicts with the government	4	94
6	The expansion of the property	7	94
7	Conflicts with the owner	3	94
8	Owners conflict of interests	1	94
Total		37	-

There were no cases of conflict involving employees of the company or its suppliers because most of these conflicts are not reported.

We investigate the average annual growth rate of the key company indicators and identify the level of corporate tension of the Ukrainian corporations. Tab. 2 shows Sample data of the average annual growth and Benchmark and Annual indicators. The sample size 80 Ukrainian companies. The data covers 2014-2016.

Table 2

Average annual growth Ukrainian companies– by the key indicators

Indicator	Benchmark Ranking	Average annual growth	Annual ranking	Ranking deviation
1	1	1,00	1	0
GE	2	1,60	3	-1
TA	3	1,50	2	1
R	4	1,80	5	1
NP	5	1,70	4	-1
D	6	1,90	6	0

Tab. 3 shows the Benchmark Order of the Average annual growth. Tab. 4 shows the Annual Order of the Average annual growth.

Table 3

Matrix with Benchmark Order of the Average annual growth

	1	GE	TA	R	NP	D
1	1	-1	-1	-1	-1	-1
GE	1	1	-1	-1	-1	0
TA	1	1	1	-1	-1	0
R	1	1	1	1	-1	0
NP	1	1	1	1	1	0
D	1	0	0	0	0	1

Table 4

Matrix with Annual Order of the Average annual growth

	1	GE	TA	R	NP	D
1	1	-1	-1	-1	-1	-1
GE	1	1	0	-1	-1	0
TA	1	0	1	1	-1	0
R	1	1	-1	1	1	0
NP	1	1	1	-1	1	0
D	1	0	0	0	0	1

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

We calculate the degree of deviation the real criteria from the benchmark one and $d=10$

$$R = 10 / (2 * 22) = 0,22$$

If $R=0,22$ then the level of the corporate tension Ukrainian corporation equal 22 %. So, it will be good for them to implement measures to prevent and decrease their corporative conflicts

Conclusions. We have attempted to define corporate conflict and its types such as horizontal and vertical, intra and inter-organizational, functional and dysfunctional. It then considered that the most common organizational arguments is dissatisfaction with manager's work by shareholders' opinion. Ukrainian corporations have also problems with Ownership Expansion, because of the high concentration of the property by majority shareholders.

We later developed the link between corporate conflicts and key companies' indicators. We considered when the company profit average annual growth rate higher than the average annual growth rate of revenue, total assets and gainfully employed such a company doesn't have any corporate tension and vice versa.

We conclude that better way to avoid conflict is to prevent them. A company should regulate its legal documents, to develop and implement Corporate Governance Code, to introduce the position who will be responsible for the favorable corporate climate. Corporate Secretary, for instance, can solve such conflicts on the low and middle management level, and the Board of Directors Conflicts Committee will control the work of the corporate secretary, prevent and solve them on the high management level.

Dealing with a dispute, we determined some tools which corporation can use to resolve a conflict. It can include involving the neutral side to the corporate disagreements. It can be an organizational mediator or professional consultant outside the corporation.

References

1. Harahonych, O. V. (2016). Konflikt interesiv akcioneriv i akcionernoho tovarystva [Conflict of interests of shareholders and joint-stock company]. *Chasopys tsyvilnoho i kryminalnoho sudochynstva – Journal of Civil and Criminal Proceedings*, 2, 121-135 [in Ukrainian].
2. Mishchuk, Ye. V., & Kabachenko, Ya. V. (2015). Problemy efektyvnoi orhanizatsii publichnoho korporatyvnoho upravlinnia [Problems of effective organization of public corporate governance]. *Ekonomichnyi prostir – Economic space*, 104, 196-205 [in Ukrainian].
3. Momot, T. V. (2006). *Vartisno-orientovane korporatyvne upravlinnia: vid teorii do praktychnoho vprovadzhennia [Cost-oriented corporate governance: from theory to practical implementation]*. Kharkiv: KhNAMH [in Ukrainian].
4. Boulding, K. E. (1963). *Conflict and Defence: a general theory*. New York: Harper Tochbooks [in English].
5. Coser, L. A. (1956). *The functions of social conflict*. New York: Free Press [in English].
6. Dahrendorf, R. (1959). *Class and Class Conflict in Industrial Society*. Stanford: Stanford University Press [in English].
7. Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of financial economics*, 3(4), 305-360 [in English].
8. Shleifer, A., & Vishny, R. W. (1989). Management entrenchment: The case of manager-specific investments. *Journal of financial economics*, 25(1), 123-139 [in English].

Література

1. Гарагонич, О. В. Конфлікт інтересів акціонерів і акціонерного товариства / О. В. Гарагонич // Часопис цивільного і кримінального судочинства. – 2016. – №. 2. – С. 121-135.
2. Міщук, Є. В. Проблеми ефективної організації публічного корпоративного управління / Є. В. Міщук, Я. В. Кабаченко // Економічний простір. – 2015. – №. 104. – С. 196-205.
3. Момот, Т. В. Вартісно-орієнтоване корпоративне управління: від теорії до практичного впровадження : монографія / Т. В. Момот. – Х. : ХНАМГ, 2006. – 380 с.
4. Boulding K. E. Conflict and defense: A general theory. / K. E. Boulding. – New York: Harper Tochbooks, 1962. – с. 3024.
5. Coser, L. A. The functions of social conflict / L. A. Coser. - New York: Free Press, 1956. – с. 756
6. Dahrendorf, R. Class and class conflict in industrial society / R. Dahrendorf. – Stanford, CA : Stanford University Press, 1959. – с. 15.
7. Jensen, M. C. Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure / M. C. Jensen, W. H. Meckling // Journal of financial economics. – 1976. – Т. 3. – №. 4. – С. 305-360.
8. Shleifer, A. Management entrenchment: The case of manager-specific investments / A. Shleifer., R. W. Vishny // Journal of financial economics. – 1989. – Т. 25. – №. 1. – С. 123-139.

Received for publication 01.03.2018

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Бібліографічний опис для цитування :

Khilukha, O. A. Corporate conflicts management / O. I. Matviichuk, L. G. Lypych, O. A. Khilukha // Науковий вісник Полісся. – 2018. - № 3 (15). – С. 83-89.

- Хілуха
Оксана Анатоліївна** кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, безпеки та інноваційної діяльності підприємства, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки;
<https://orcid.org/0000-0002-1228-7171>;
Researcher ID: G-3983-2017;
E-mail: Oksana.hiluha@eenu.edu.ua;
- Khilukha
Oksana Anatoliivna** Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Economics, Security and Innovation of the Enterprise, Lesya Ukrainka Eastern European National University;
<https://orcid.org/0000-0002-1228-7171>;
Researcher ID: G-3983-2017;
E-mail: Oksana.hiluha@eenu.edu.ua;
- Матвійчук
Іванна Олегівна** кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки;
<https://orcid.org/0000-0002-0953-4442>
Researcher ID: G-2275-2018
E-mail: igadzevych@gmail.com
- Matviichuk
Ivanna Olegivna** Candidate of Economic Sciences, Associate Professor at the Department of Accounting and Auditing, Lesya Ukrainka Eastern European National University;
<https://orcid.org/0000-0002-0953-4442>;
Researcher ID: G-2275-2018;
E-mail: igadzevych@gmail.com;
- Ліпич
Любов Григорівна** доктор економічних наук, професор, декан факультету економіки та менеджменту, професор кафедри економіки, безпеки та інноваційної діяльності підприємства, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки;
<https://orcid.org/0000-0002-9059-7271>;
E-mail: Lglipych@gmail.com;
- Lipych
Lyubov Grigoriivna** Doctor of Economics, Professor, Dean of the Faculty of Economics and Management, Professor at the Department of Economics, Security and Innovation of the Enterprise, Lesya Ukrainka Eastern European National University;
<https://orcid.org/0000-0002-9059-7271>;
E-mail: Lglipych@gmail.com

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

УДК 657.471

З.-М. В. Задорожний, д. е. н.,
професор,
Ю. А. Судин, к. е. н.

ВИТРАТИ НА ФОРМУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО ГУДВІЛУ ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Актуальність теми дослідження. Зростання тенденції впливу нематеріальних переваг підприємства на його інвестиційну привабливість і фінансову успішність активізує дослідження у напрямку визнання та обліку витрат на формування внутрішнього гудвілу.

Постановка проблеми. З метою реалізації цілей управлінського обліку на підприємстві виникає потреба в ідентифікації витрат на формування внутрішнього гудвілу та визначенні оптимальних методів управління ними, що дасть можливість створити методіку відображення внутрішнього гудвілу в системі бухгалтерського та управлінського обліку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток теоретичних та практичних засад відображення витрат на формування внутрішнього гудвілу зробили вчені: С. Ф. Голов, В. М. Діба, С. Ф. Леженчук, Р. В. Романів, В. В. Травін, Т. Б. Циганова, Г. В. Уманців, П. Фесс, Дж. Френсіс, Г. Хагс, Р. та інші.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Попри наявність у науковому просторі проблеми відображення та визнання внутрішнього гудвілу відсутні конкретні методичні рекомендації щодо обліку витрат на його формування та оцінка економічного ефекту від визнання таких витрат як об'єкта управлінського обліку.

Постановка завдання. Дослідження особливостей та методіки відображення витрат на формування внутрішнього гудвілу у системі бухгалтерського обліку і їх вплив на стратегічні управлінські рішення підприємства.

Виклад основного матеріалу. У статті розглянуто особливості обліку витрат на формування внутрішнього гудвілу у нормативно-правових актах та працях вітчизняних науковців. Сформовано методичні рекомендації щодо відображення внутрішнього гудвілу в системі бухгалтерського обліку. Визначено економічний ефект від визнання витрат на формування внутрішнього гудвілу як об'єкта управлінського обліку.

Висновки. Покращенню інформаційного забезпечення управлінського обліку та активізації інвестиційної привабливості підприємства сприятиме відображення витрат на формування внутрішнього гудвілу на рахунках активів з подальшою деталізацією у примітках до фінансової звітності.

Ключові слова: управлінський облік; витрати; гудвіл; внутрішній гудвіл; нематеріальні активи.

DOI: 10.25140/2410-9576-2018-3(15)-90-95

Актуальність теми дослідження. Нематеріальні переваги у господарській діяльності підприємства набувають все більшого значення. Відома торгова марка, постійна база клієнтів, інтелектуаль-

UDC 657.471

Z.-M. V. Zadorozhnyi, Doctor of Economics,
Professor,
Y. A. Sudyn, Candidate of Economic
Sciences

EXPENSES FOR INTERNAL GOODWILL GENERATION AS AN OBJECT OF MANAGERIAL ACCOUNTING

Urgency of the research. The growing influence of enterprise intangible benefits on its investment attractiveness and financial success will intensify the research concerning recognition and accounting of expenses on internal goodwill formation.

Target setting. In order to realize the objectives of managerial accounting at an enterprise, there arises a need to identify expenses for internal goodwill as well as to determine the optimal methods to their management. This will enable to establish a methodology for displaying internal goodwill in the accounting and managerial accounting system.

Actual scientific researches and issues analysis. The following scientists have made a significant contribution to the development of the theoretical and practical foundations of expenses recognition influence on internal goodwill generation: S. Golov, V. Dyba, S. Lehenchuk, R. Romaniv, T. Tsiganova, V. Travin, H. Umantsiv, Ph. Fess, G. Francis, H. Hughes and others.

Uninvestigated parts of general matters defining. There exist a lot of scientific research works concerning expenses and internal goodwill recognition but there are no specific methodological recommendations concerning accounting of expenses on its generation and an assessment of the economic effect of such costs recognizing as an object of managerial accounting.

The research objective. There carried out the investigation of the features and methods of expenses recognition on the internal goodwill generation in the accounting system and their impact on strategic management decisions of an enterprise.

The statement of basic materials. The article discusses the peculiarities accounting of expenses to form internal goodwill in both legal acts and domestic scientific works. The authors present methodological recommendations on internal goodwill listing in the accounting system. The work also focuses on economic effect of expenses on internal goodwill as an accounting object.

Conclusions. Information improvement for managerial staff and investors in order to increase investment attractiveness of an enterprise will contribute to internal goodwill reflection in the accounting and management system. Considering many principle approaches to expenses accounting for internal goodwill generation, they should be accumulated in asset accounts with further detailed notes in financial statements.

Keywords: managerial accounting; expenses; goodwill; internal goodwill; intangible assets

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

ний капітал формують позитивну репутацію, яка має визначальний вплив на результати діяльності компанії. Відображення в обліку зазначених нематеріальних переваг (внутрішнього гудвілу) є стратегічним завданням у розвитку вітчизняної системи обліку. З метою реалізації цілей управлінського обліку на підприємстві постає потреба в ідентифікації витрат на формування внутрішнього гудвілу та визначення оптимальних методів управління ними, що дасть можливість створити методіку відображення внутрішнього гудвілу в системі бухгалтерського та управлінського обліку.

Постановка проблеми. Зростання тенденції впливу нематеріальних переваг підприємства на його інвестиційну привабливість і фінансову успішність активізує дослідження у напрямку визнання та обліку витрат на формування внутрішнього гудвілу. Оскільки витрати є одним з головних об'єктів управлінського обліку, виникає необхідність встановити доцільність та методіку відображення таких витрат у системі бухгалтерського обліку і їх вплив на стратегічні управлінські рішення підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток теоретичних та практичних засад відображення витрат на формування внутрішнього гудвілу зробили вчені: С. Ф. Голов, В. М. Діба, С. Ф. Легенчук, Р. В. Романів, Т. Б. Циганова, В. В. Травін, Г. В. Уманців, П. Фесс, Дж. Френсіс, Г. Хагс, Р. Швайс та інші.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Попри наявність у науковому просторі досліджень з питань відображення та визнання внутрішнього гудвілу відсутні конкретні методичні рекомендації щодо обліку витрат на його формування та оцінка економічного ефекту від визнання таких витрат як об'єкта управлінського обліку.

Постановка завдання. Дослідження особливостей та методіки відображення витрат на формування внутрішнього гудвілу у системі бухгалтерського обліку і їх вплив на стратегічні управлінські рішення підприємства.

Виклад основного матеріалу. Порядок визнання витрат на формування внутрішнього гудвілу активом ґрунтується на чинній методіці, передбаченій П(С)БО 8 «Нематеріальні активи»:

1. Інформація про отриманий або придбаний нематеріальний актив зазначається в балансі, якщо існує імовірність отримання майбутніх економічних вигод, пов'язаних з його використанням, та його вартість може бути достовірно визначена.

2. Нематеріальний актив, отриманий в результаті розробки, потрібно відображати в балансі за умов, якщо підприємство має намір, технічну можливість та ресурси для доведення нематеріального активу до стану, у якому він придатний для реалізації або використання; можливість отримання майбутніх економічних вигод від реалізації або використання нематеріального активу; інформацію для достовірного визначення витрат, пов'язаних з розробкою нематеріального активу [1].

У випадку невідповідності активу зазначеним критеріям визнання, витрати, пов'язані з його створенням чи придбанням, визнаються витратами того звітного періоду, у якому вони були понесені. Зважаючи на названі вимоги не всі елементи внутрішнього гудвілу відповідають критерію визнання активу.

Згідно з П(С)БО 19, здійснюється облік лише придбаного гудвілу, який набуває ознак активу з можливістю його достовірної оцінки лише в разі придбання підприємства як цілісного майнового комплексу. Можливе також відображення гудвілу при консолідації звітності та приватизації підприємств державної та комунальної форм власності.

Однак, облік внутрішнього гудвілу є актуальним для підприємств, які здійснюють інтеграційні угоди і ринкова вартість яких значно переважає їх балансову вартість. Прикладом цього може бути, компанія «АВМ», котра об'єдналася з фірмою «Lotys», що займається постачанням комп'ютерних розробок, ринкова вартість якої у 15 разів більша за балансову вартість. Компанія «АВМ» купила фірму за 3,5 млрд. дол., тоді коли її справедлива вартість становила 230 млн. дол. Це відбулося за рахунок наявності невідчутних активів (постійні клієнти, нові програмні продукти, професіональність персоналу) [2].

Вартість гудвілу у описаній ситуації є достатньо великою. Це підтверджує необхідність здійснення оцінки та обліку внутрішнього гудвілу. Такий вид інформації дозволить відобразити достовірні дані щодо вартості компанії у фінансовій звітності підприємства ще до здійснення угоди купівлі-продажу.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Відповідно до МСБО 38 «Нематеріальні активи», внутрішньостворений гудвіл не слід визнавати як актив, оскільки він не є ідентифікованим ресурсом, який контролюється підприємством і може бути достовірно оцінений за собівартістю. Відповідно до стандарту, визнанню внутрішньоствореного активу перешкоджає ряд проблем:

- визначення наявності і моменту виникнення ідентифікованого активу, який буде створювати очікувані майбутні економічні вигоди;
- достовірність визначення собівартості активу. У деяких випадках витрати на створення нематеріального активу самим підприємством неможливо відрізнити від витрат на підтримання та посилення внутрішньоствореного гудвілу підприємства або на здійснення повсякденної діяльності [3].

Відповідно до МСФЗ 38, основні елементи гудвілу (торгові марки, заголовки, назви видань, переліки клієнтів), які безперечно є продуктом діяльності самого підприємства, не підлягають визнанню як нематеріальні активи, оскільки їх ідентифікують з витратами періоду. Варто зазначити, що такий підхід, на наш погляд, є поверхневим, оскільки нівелює наступні факти:

- величину витрат на створення налагодженої бази клієнтів, відомої торгової марки, створення новітньої технології, підвищення кваліфікації кадрів можливо підрахувати, оскільки вона матеріалізується у вартості придбаної бази даних, заробітній платі працівників із залучення клієнтів, вартості послуг зі створення торгового позначення, перекваліфікації кадрів та ін., що підтверджено первинними документами.

- майбутні економічні вигоди втілюються у зацікавленні існуючих та залучення потенційних покупців, можливістю випуску продукту з новими якісними характеристиками, стимулювання клієнтів до більших закупівель, шляхом зацікавлення цінновими перевагами.

Таким чином, головним аргументом проти обліку внутрішнього гудвілу, відповідно до МСФЗ, є неможливість виміряти майбутній ефект від його використання. Проте зауважимо, що ефектом від внутрішнього гудвілу можна вважати: вартість нових укладених договорів про співпрацю, сума продовжених договорів, отримання державного цільового фінансування, обсяг виробництва в межах державного замовлення, отримані державні субсидії, дотації тощо, недержавне цільове фінансування інноваційної діяльності, зокрема, підвищення екологічності виробництва, конкурентоспроможності продукції, розробок у сфері виробництва, управління тощо, можливість отримання кредитів на пільгових умовах (зниження відсотків, можливість пролонгації, кредит без застави тощо).

Вважаємо, що облік внутрішньогенерованого гудвілу має всі підстави існувати на підприємствах різних форм власності та забезпечувати користувачів достовірною та корисною інформацією про наявні нематеріальні ресурси компанії та рівень її ділової репутації.

У вітчизняних наукових працях існує декілька підходів щодо методичного відображення компонентів внутрішнього гудвілу в обліково-аналітичній системі компанії. Окремі науковці вважають, що зазначена категорія є лише об'єктом управлінського обліку [4]. Однак дані фінансового та управлінського обліку мають одні і ті ж джерела інформації. Це свідчить про можливість відображення внутрішнього гудвілу в обліково-аналітичній системі суб'єкта господарювання. Щодо визнання внутрішнього гудвілу у фінансовому обліку також відсутній уніфікований підхід, що підтверджується наявністю різних пропозицій ідентифікації.

На думку В. Травіна, внутрішній гудвіл необхідно розглядати як прояв національного багатства країни. Автор розробив методологічні рекомендації його обліку та визнання, як окремо ідентифікованого активу. Науковець пропонує елементами внутрішнього гудвілу вважати: ділову репутацію, економічні та інші привілеї, ділові зв'язки, імідж (створений персоналом) [5].

Г. Уманців, розглядає внутрішній гудвіл як сукупність окремих елементів, які називає нематеріальними чинниками (витрати на підвищення професійного рівня персоналу, витрати на дослідження і розробки, на створення брендів, рекламу та інші витрати зі створення ділової репутації компанії). Автор вважає за доцільне відображати внутрішній гудвіл у Примітках до річної фінансової звітності [6, с. 23].

С. Ф. Голов окремі елементи внутрішнього гудвілу (потенційні можливості, просування на ринок нового продукту, досвід, лояльність клієнтів зацікавленість і гнучкість працівників) пропонує відображати на позабалансових рахунках [7, с. 440].

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Т. Б. Циганова вважає за необхідне надавати інформацію про внутрішній гудвіл компанії у пояснювальній записці до річної фінансової звітності [8, с. 21]. Р. В. Романів пропонує при введенні гудвілу до складу активу балансу з метою створення рівноваги у пасиві балансу ввести аналітичну позицію до рахунку «Додатковий вкладений капітал» [9, с. 94]. Схожу думку висловлює Діба В. М., який вважає, що внутрішній гудвіл, враховуючи принцип балансової рівності між активами компанії та джерелами його створення, слід визнавати через об'єкти активу і пасиву [10, с. 129].

Дослідження пропозиції науковців щодо обліку внутрішнього гудвілу, дало можливість сформулювати думки про доцільність відображення його на рахунку 19 «Гудвіл» ввівши субрахунок 192 «Внутрішній гудвіл» з наступною розробкою аналітичного забезпечення. Така позиція обґрунтовується тим, що економічне визначення внутрішнього гудвілу відповідає економічній сутності нематеріальних переваг, якими володіє підприємство.

Аналітичні рахунки до субрахунку 192 «Внутрішній гудвіл» пропонується відкривати в такому розрізі:

1921 «Торгова марка» – вартість торгової марки та окремі витрати на збут для формування іміджу компанії;

1922 «Ділові зв'язки» – проведення та організація необхідних заходів з контрагентами, укладення договорів про співпрацю;

1923 «Інтелектуальний капітал» – участь працівників у семінарах та тренінгах, спрямованих на підвищення професійної кваліфікації персоналу.

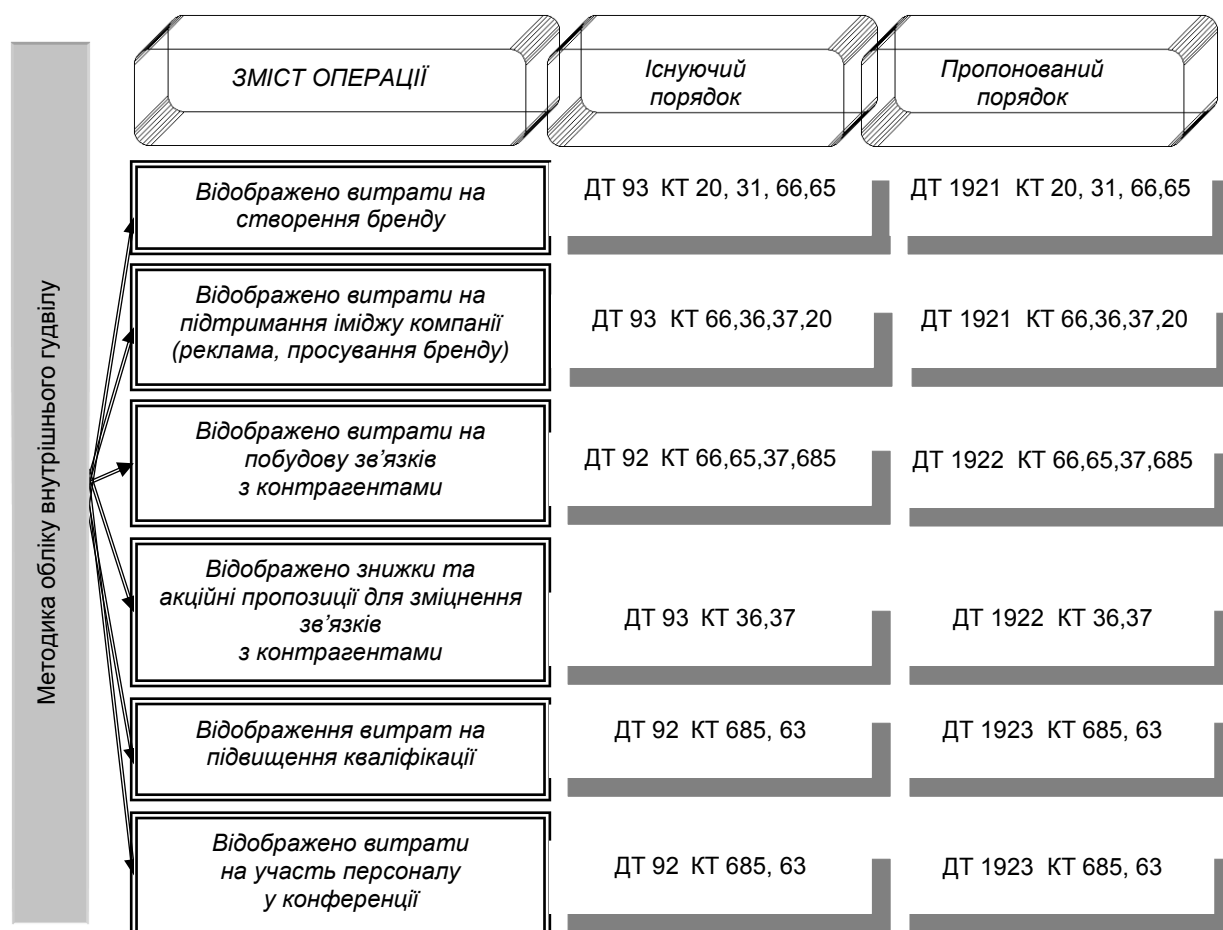

Рис. 1. Пропонована методика обліку витрат на формування внутрішнього гудвілу

Джерело: розроблено авторами самостійно

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Наведені пропозиції зумовлюють потребу у внесенні змін до чинної в Україні методики бухгалтерського обліку витрат на формування внутрішнього гудвілу (Рис. 1). Пропонуємо зазначені витрати, які відображаються нині на рахунках 92 «Адміністративні витрати» та 93 «Витрати на збут», узагальнювати на субрахунках: 191 «Торгова марка», 192 «Ділові зв'язки», 193 «Інтелектуальний капітал персоналу». Запропоновані зміни дадуть можливість відображати інформацію в системі управлінського обліку про вартість внутрішнього гудвілу компанії у розрізі його компонентів з метою управління даним видом активу.

Відповідно до чинної методики обліку, розглянуті на рисунку витрати відносяться до адміністративних витрат та витрат на збут. Оскільки вони мають стратегічний вплив на прибуток та інвестиційну привабливість підприємства, то при їх списанні у поточному періоді, важко підприємству буде підтвердити наявність нематеріальних активів. Відповідно при продажі підприємства, у випадку перевищення вартості угоди над балансовою вартістю активів важко буде обґрунтувати наявність гудвілу, а не суб'єктивно завищеної величини витрат на придбання.

Практичною цінністю відображення у балансі внутрішнього гудвілу є збільшення інвестиційної привабливості, оскільки наявність інтелектуального капіталу та добре відомої торгової марки можуть бути пріоритетними перевагами для інвесторів. Крім того, якщо підприємство виділяє кошти для підвищення кваліфікації персоналу, формування корпоративної культури, підтримання бренду, то це свідчить про стратегічні наміри керівництва щодо прибутковості компанії. Відтак сума відображена на субрахунку 192 «Внутрішній гудвіл» відповідатиме економічному визначенню.

Висновки. Покращенню інформаційного забезпечення менеджменту та інвесторів щодо активізації інвестиційної привабливості підприємства, сприятиме відображення внутрішнього гудвілу у системі бухгалтерського і управлінського обліку. Зважаючи на варіативність підходів до обліку витрат на формування внутрішнього гудвілу, їх варто акумулювати на рахунках активів з подальшою деталізацією у примітках до фінансової звітності. Економічним ефектом від запропонованого обліку витрат на формування внутрішнього гудвілу як створеного в середині підприємства активу, можна вважати: вартість нових та продовжених контрактів, набуті нові вміння та навички персоналу, збільшення обсягу продажів після здійснення конкретних рекламних заходів. Зазначені пропозиції сприятимуть ідентифікації витрат на формування внутрішнього гудвілу як об'єкта управлінського обліку, що дозволить приймати ефективні рішення щодо нематеріальних переваг підприємства.

Література

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», зі змінами і доповненнями (07.07.1999р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>.
2. Best global brands, Interbrand, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bestglobalbrands.com/2014/ranking>.
3. Міжнародний стандарт фінансової звітності 38 «Нематеріальні активи» (версія перекладу українською мовою – на 01. 01. 2016 рік) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.
4. Нападовська, Л. В. Базові принципи управлінського обліку / Л. В. Нападовська // Актуальні проблеми економіки. - 2013. - № 1. - С. 173-181. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2013_1_22.
5. Травін, В. В. Особливості організації бухгалтерського обліку внутрішнього гудвілу як прояву соціального капіталу на мікроекономічному рівні /
6. В. В. Травін // Вісник ЖДТУ. – 2010. – № 2 (52). – С. 197–201.
7. Уманців, Г. В. Внутрішній гудвіл підприємства: економічна природа, проблеми оцінки та обліку / Г. В. Уманців // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 9. – С. 20–23.

References

1. Polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 8 «Nematerialni aktyvy», zi zminamy i dopovnenniamy [Regulation (Standard) 8 "Intangible assets", with amendments]. (July 7, 1999). [zakon.rada.gov.ua](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99). Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99> [in Ukrainian].
2. Best global brands, Interbrand, 2014. www.interbrand.com. Retrieved from <http://www.bestglobalbrands.com/2014/ranking> [in English].
3. Mizhnarodnyi standart finansovoi zvitnosti 38 «Nematerialni aktyvy» [International Financial Reporting Standard 38 "Intangible assets"]. (January 1, 2016). www.minfin.gov.ua. Retrieved from <http://www.minfin.gov.ua> [in Ukrainian].
4. Napadovska, L. V. (2013). Bazovi pryntsypy upravlinskoho obliku [Basic principles of managerial accounting]. *Aktualni problemy ekonomiky – Actual problems of the economy*, 1, 173-181 [in Ukrainian].
5. Travin, V. V. (2010). Osoblyvosti orhanizatsii bukhhalterskoho obliku vnutrishn'oho hudvilu yak proiavu sotsial'noho kapitalu na mikroekonomichnomu rivni [Features internal accounting of goodwill as a manifestation of social capital at the micro level]. *Visnyk ZhDTU – Bulletin of ZhDTU*, 2 (52), 197-201 [in Ukrainian].

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

8. Голов, С. Ф. Трансформація фінансової звітності українських підприємств у фінансову звітність за міжнародними стандартами: метод. посіб. / С. Ф. Голов, В. М. Костюченко, О. М. Кулага; Федер. проф. бухгалтерів і аудиторів України. – Вид. 4-те. – К.: ФПБАУ, 2013. – 267 с.

9. Цыганова, Т. Б. Развитие методики стоимостной оценки объектов бухгалтерского учета: автореф. дис. канд. экон. наук: спец. 08.00.12 / Т. Б. Цыганова. – Йошкар-Ола, 2011. – 23 с.

10. Романів, Р. В. Гудвіл підприємства: проблемні питання сутності та оцінки / Р. Романів, С. Романів // Галицький економічний вісник. – 2009. – № 4. – С. 115–121.

11. Диба, В. Концепції гудвілу та інтелектуальний капітал / В. Диба // Бухгалтерський облік і аудит – 2010. – № 3. – С. 30–34.

6. Umantsiv, H. V. (2006). Vnutrishnii gudvil pidpryemstva: economichna pryroda, problemy otsinky ta obliku [Internal goodwill of the enterprise: economic nature, problems of estimation and accounting]. *Buhgalterskyi oblik i audit – Accounting and auditing*, 9, 20-23 [in Ukrainian].

7. Holov, S. F., Kostyuchenko, V. M., Kulaha, O. M. (2013). *Transformatsiia finansovoi zvitnosti ukrainskykh pidpryemstv u finansovu zvitnist za miznarodnymy standartamy* [Transformation of financial statements for Ukrainian enterprises into financial statements according to international standards]. (4th ed.). Kyiv: FPBAU [in Ukrainian].

8. Tsyganova, T. B. (2011). Razvytye metodyky stoymosti otsenky obectov bugalterskogo utcheta [Development of methods for valuation of accounting objects]. *Proceedings from candidate's thesis*. Yoshkar-Ola [in Russian].

9. Romaniv, R., Romaniv, S. (2009). Gudvil pidpryemstva: problemni pytannya sutnosti ta otsinky [Goodwill of enterprise: the problem issues of essence and valuation]. *Galytskyi ekonomichnyi visnyk - Galician economic bulletin*, 4, 115-121 [in Ukrainian].

10. Dyba, V. (2010) Kontseptsii gudvilu ta intelektualnyi kapital [Goodwill Concepts and Intellectual Capital]. *Buhgalterskyi oblik i audit - Accounting and auditing*, 3, 30-34 [in Ukrainian].

Надійшла 03.05.2018

Бібліографічний опис для цитування :

Задорожний, З.-М. В. Витрати на формування внутрішнього гудвілу як об'єкт управлінського обліку / З.-М. В. Задорожний, Ю. А. Судин // Науковий вісник Полісся. – 2018. - № 3 (15). – С. 90-95.

**Задорожний
Зеновій-Михайло Васильович**

доктор економічних наук, професор, проректор з наукової роботи, кафедра обліку у виробничій сфері, Тернопільський національний економічний університет;
<https://orcid.org/0000-0002-2857-8504>;
Researcher ID: G-5593-2017;
E-mail: zadoroznuy.zenoviy@gmail.com

**Zadorozhnyi
Zenovii-Mikhailo Vasylovych**

Doctor of Economics, Professor, Vice-Rector for Scientific Research, Department of Production Sector, Ternopil National Economic University;
<https://orcid.org/0000-0002-2857-8504>;
Researcher ID: G-5593-2017;
E-mail: zadoroznuy.zenoviy@gmail.com

**Судин
Юлія Анатоліївна**

кандидат економічних наук, викладач кафедри обліку у виробничій сфері, Тернопільський національний економічний університет;
<https://orcid.org/0000-0002-0741-5597>;
Researcher ID: G-5269-2017;
E-mail: yuliya.sudyn@gmail.com;

**Sudyn
Yuliya Anatoliivna**

Candidate of Economic Sciences, Lecturer at the Department of Production Sector, Ternopil National Economic University;
<https://orcid.org/0000-0002-0741-5597>;
Researcher ID: G-5269-2017;
E-mail: yuliya.sudyn@gmail.com

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

УДК 336.02: 336.225

UDC 336.02: 336.225

Н. Ю. Рекова, д. е. н.,
професор,
Г. В. Тельнова, д. е. н.,
доцент,
А. П. Кислюк, к. е. н.

N. Yu. Reкова, Doctor of Economics,
Professor,
H. V. Telnova, Doctor of Economics,
Associate Professor,
A. P. Kislyuk, Candidate of Economic
Sciences

2020СИСТЕМА ІНСТРУМЕНТІВ МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ ВОЛАТИЛЬНОСТІ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ УКРАЇНИ ДО 2020 Р.

THE SYSTEM OF TOOLS IN THE MECHANISM OF REGULATION OF VOLATILITY OF TAX RECEIVINGS OF UKRAINE BEFORE 2020

Актуальність теми дослідження. Економіка України нещодавно зазнала чергової рецесії, що обумовлює необхідність усунення структурних проблем, стабілізації або збільшення податкових надходжень.

Постановка проблеми. Динаміка і структура вітчизняної податкової бази і об'єктів оподаткування стають все більш нестабільними та непередбачуваними. Подолання цього явища є науковою задачею, на вирішення якої мають спрямовуватися зусилля науковців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробки теоретичних та методологічних засад податкової статистики, які створюють підґрунтя виміру мінливості податкових надходжень, присвячені вітчизняні дослідження Ю. Бойко, О. Гірської та Г. Цегелик, М. Дедушевої, К. Ілляшенка та Г. Левченка, Г. Кучерової, В. Лукіна та В. Савченко, В. Мартинюка, П. Чернова та інших вчених.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Термін «волатильність», під яким розуміється мінливість, рухливість, нестійкість показника, майже не застосовується вітчизняними дослідниками відносно податкових надходжень.

Постановка завдання. Формалізація системи інструментів механізму регулювання волатильності податкових надходжень в розрізі окремих податків.

Виклад основного матеріалу. У статті встановлено, що кожен податок має свою суттєву роль у виконанні функцій регулювання волатильності податкових надходжень. Фіскальна функція реалізується в основному через ПДВ та акцизний податок; розподільча – через ПДФО, регулююча стимулююча та дестимулююча – через податок на прибуток підприємств, економічна відновлювальна та превентивна – через податок на прибуток підприємств та ПДФО.

Висновки. В процесі дослідження отримала подальший розвиток формалізована система інструментів механізму регулювання волатильності податкових надходжень до 2020 р., яка включає конкретні заходи з встановлення ставок податків, надання податкових пільг, регулювання податкового навантаження основних податків, враховуючи специфічні функції, що ними реалізуються. Наведене дозволить підвищити дієвість податкового регулювання з урахуванням поточної та майбутніх фаз економічного циклу в економіці України.

Ключові слова: система; інструменти; механізм; регулювання; волатильність; податкові надходження.

DOI: 10.25140/2410-9576-2018-3(15)-96-103

Urgency of the research. Ukraine's economy recently suffered another recession, which stipulates the need to address structural problems, stabilize or increase tax revenues.

Target setting. The dynamics and structure of the domestic tax base and taxation objects are becoming more volatile and unpredictable. The overcoming of this phenomenon is a scientific task, the decision of which must be directed by the efforts of scientists.

Actual scientific researches and issues analysis. The development of theoretical and methodological foundations of tax statistics that create the basis for measuring the tax revenue volatility are devoted to the domestic research of Yu. Boyko, O. Girskaia and G. Tsehelyk, M. Dedusheva, K. Ilyashenka and G. Levchenko, G. Kucherova, V. Lukin and V. Savchenko, V. Martyniuk, P. Chernov and other scientists.

Uninvestigated parts of general matters defining. The term "volatility", which refers to variability, mobility, instability of the indicator, is almost not used by domestic researchers regarding tax revenues.

The research objective. Formalization of the system of instruments of the mechanism for regulating volatility of tax revenues in the context of individual taxes.

The statement of basic materials. The article establishes that each tax has a significant role in the performance of the functions of regulating the volatility of tax revenues. The fiscal function is mainly realized through VAT and excise taxes; Distributive - through the personal income tax, regulating stimulating and disinfecting - through the corporate income tax, economic recovery and preventive - through the corporate income tax and personal income tax.

Conclusions. In the course of the study, the formalized system of instruments for adjusting the volatility of tax revenues to 2020, which includes specific measures for setting tax rates, granting tax privileges, and regulating the tax burden of basic taxes, taking into account the specific functions that they are implementing, has further developed. The above will increase the efficiency of tax regulation taking into account current and future phases of the economic cycle in the Ukrainian economy.

Keywords: system; tools; mechanism; regulation; volatility; tax revenues.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Актуальність теми дослідження. Досвід різних країн свідчить, що тривалість подолання наслідків економічної рецесії в усіх сферах економічного життя щільно пов'язана з тим фактом, що фінансові проблеми національних економік, особливо країн, що розвиваються, не є циклічними та тимчасовими, а мають структурний і хронічний характер. Держави з більш нестабільною траєкторією економічного розвитку мають більші потреби у фінансуванні витрат і значно масштабніші проблеми з нестабільністю доходної бази. Яскравим прикладом цього є Україна, економіка якої нещодавно зазнала чергової рецесії, і яка докладає зусиль для усунення структурних проблем, одночасно намагаючись стабілізувати або збільшити податкові надходження.

Постановка проблеми. Враховуючи той факт, що динаміка і структура вітчизняної податкової бази і об'єктів оподаткування стають все більш нестабільними та непередбачуваними, дослідження передумов та чинників, які визначають чутливість, мінливість, флуктації податкових надходжень в залежності від циклів економічного розвитку та виявлення того оптимального рівня волатильності податкових надходжень, за якого темпи їх приросту є умовно стабільними та менш піддаються впливу деструктивних змін макросередовища, є науковою задачею, на вирішення якої мають спрямовуватися зусилля науковців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробці теоретичних та методологічних засад податкової статистики, які створюють підґрунтя виміру мінливості податкових надходжень, в останні роки присвячені вітчизняні дослідження Ю. Бойко, О. Гірської та Г. Цегелик, М. Дедушевої, К. Ілляшенка та Г. Левченка, Г. Кучерової, В. Лукіна та В. Савченко, В. Мартинюка, П. Чернова та інших вчених.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Відзначаючи здобутки вітчизняних науковців, сам термін «волатильність», під яким розуміється мінливість, рухливість, нестійкість показника, майже не застосовується вітчизняними дослідниками відносно податкових надходжень.

Постановка завдання. Формалізація системи інструментів механізму регулювання волатильності податкових надходжень в розрізі окремих податків.

Виклад основного матеріалу. Інструменти реалізації механізму регулювання волатильності податкових надходжень реалізуються через системні заходи забезпечення окремих податків: податку на додану вартість, податку на прибуток, акцизного податку та податку на доходи фізичних осіб. Причиною такого поділу є те, що кожен податок має свої особливості впливу на економічне зростання (зокрема, науковці відзначають, що зростання податку на доходи фізичних осіб сприяє зростанню податкового навантаження, а корпоративного податку – його зниженню).

В умовах макроекономічної нестабільності перед урядом постає проблема підвищення доходів бюджету і найкращим короткостроковим інструментом задля цього є ПДВ та акцизні податки.

Країни, що розвиваються, зі слабкими податковими адміністраціями, можуть акумулювати значні доходи від ПДВ. Велика частина його стягується через зовнішньоекономічну діяльність, а решта - акумулюється у внутрішньому споживанні. ПДВ є вагомим інструментом, здатним стимулювати або стримувати економічні цикли. Впливаючи на ціну продукції, через регулювання ставки, ПДВ обумовлює рівень інфляції, попит та пропозицію. В умовах макроекономічної нестабільності значне підвищення ставки ПДВ призводить до спаду попиту на продукцію. Тому підвищення ставки бачиться доцільним в межах превентивної функції регулювання волатильності податкових надходжень, а у період кризи має забезпечуватися її стабілізація із подальшим зниженням у період поживлення.

Пільгове оподаткування з ПДВ у період макроекономічної нестабільності має бути обмеженим через необхідність акумуляції ресурсів до бюджету, але при цьому пильна увага має приділятися механізму відшкодування податку, посиленню податкового контролю за цими процесами.

Очевидно, що обсяг реалізації продукції є фактором, який впливає на ВВП, проте для прогнозування ПДВ бачиться доцільним вирішення зворотної задачі – виходячи з прогнозного номінального ВВП визначити обсяг реалізації продукції, що його забезпечує.

Побудоване за ретроспективними даними 2005-2016 рр. рівняння регресії для темпів приросту обсягу реалізації продукції (товарів, послуг) від темпів приросту номінального ВВП має вигляд:

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

$$D^1 = -0,02544 + 0,864 * \Delta GDP,$$

де D^1 – темп приросту обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг);

ΔGDP – темп приросту номінального ВВП.

Коефіцієнт детермінації з даною моделлю складає $R^2=0,7462$, що свідчить про її адекватність.

Прогнозні дані відносно темпів приросту ПДВ розраховуємо на основі його лагової залежності від темпів приросту обсягу реалізації продукції. В результаті отримано функцію:

$$g^1 = 0,093 + 0,559 * D^1_t + 0,350 * D^1_{t-1} - 0,47 * D^1_{t-2} - 0,03 * D^1_{t-3} - 0,08 * D^1_{t-4}.$$

Коефіцієнт детермінації з даною моделлю складає $R^2=0,999$, що свідчить про її адекватність.

У Табл. 1 представимо прогнозні результати темпу приросту ПДВ на основі прогнозу темпів приросту обсягів реалізації продукції та порівняємо розраховані за моделлю показники з фактичними у минулі періоди.

Таблиця 1

Результати прогнозування ПДВ на основі темпів приросту обсягів реалізації продукції

Рік	Темп приросту ПДВ	D^1_t	D^1_{t-1}	D^1_{t-2}	D^1_{t-3}	D^1_{t-4}
2017	0,1093	0,0967	0,2046	0,2370	0,0297	-0,0364
2018	0,0937	0,1297	0,0967	0,2046	0,2370	0,0297
2019	0,1414	0,1315	0,1297	0,0967	0,2046	0,2370
2020	0,1321	0,1311	0,1315	0,1297	0,0967	0,2046

Також для прогнозування обсягу надходжень з ПДВ врахуємо інструменти регулювання волатильності податкових надходжень, згідно з якими у період кризи задля виконання фіскальної функції ставка ПДВ у має бути фіксованою, а для стимулюючої – знижуватися у період поживлення економіки. Отже, для 2017-2018 рр. передбачимо незмінну ставку ПДВ, а у 2019-2020 рр. – її щорічне зниження на 2%, тобто на 2020 р. ставка з ПДВ складатиме 16%.

Прогноз ПДВ у відповідності з означеними аспектами зведемо у Табл. 2 та визначимо фіскальні індикатори першого та другого порядку для ПДВ.

Таблиця 2

Розрахункові дані оцінювання прогнозних фіскальних індикаторів типу крапок Лаффера для ПДВ

Показник	2016 (факт)	2017	2018	2019	2020
Y	2383,10	2719,94	3208,41	3791,04	4478,06
T^1	329,911	366,089	400,522	456,146	515,348
Q	0,138	0,135	0,125	0,120	0,115
Q^2	0,019	0,018	0,016	0,014	0,013
ΔQ	0,014	-0,004	-0,010	-0,005	-0,005
ΔY	403,700	336,838	488,472	582,630	687,023
β	5013,276	128061,828	101453,051	192118,347	208954,147
γ	88133,180	-801321,083	-606815,799	-1334841,401	-1477565,646
β/γ	0,057	-0,160	-0,167	-0,144	-0,141
Q^*	-0,028	0,080	0,084	0,072	0,071
Q^{**}	-0,038	0,107	0,111	0,096	0,094

Розраховані дані свідчать про те, що умова $\beta > 0$ та $\gamma < 0$ додержується на протязі всього прогнозованого періоду 2017-2020 рр. Рівень прогнозного податкового навантаження з ПДВ наближається до фіскального індикатору другого порядку, який свідчить про найбільш прийнятну фіскальну політику, яка сприяє максимальному збиранню податків.

Податок на прибуток підприємств та податок на доходи фізичних осіб є менш ефективними при стабілізації надходжень через їх чутливість до коливань. Завищена ставка з податку на прибуток підприємств визначає недостатню капіталізацію. За умови економічно необґрунтованого підвищення ставки податку на прибуток в умовах макроекономічної нестабільності можливі такі негативні наслідки:

- ✓ зменшує обсяг надходжень інвестицій у країну;

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

✓ призводить до дефіциту фінансових ресурсів підприємства, які б могли спрямовуватися на розширене виробництво, інноваційні та інвестиційні цілі.

Такі результати унеможливають відновлення економічного росту, пожвавлення ділової активності. Тому у період макроекономічної нестабільності слід зменшувати ставку з податку на прибуток, розширяти податкові пільги для стратегічно важливих галузей промислового виробництва.

Проведемо прогнозування податку на прибуток підприємств в залежності від приросту фінансових результатів підприємств до оподаткування та з врахуванням інструментів регулювання зі зниженням ставки податку на прибуток.

Побудоване за ретроспективними даними рівняння регресії для темпів приросту фінансових результатів підприємств, що одержали прибуток, від приросту обсягу реалізації продукції (товарів, послуг) має вигляд:

$$D^2_t = 0,168 + 0,559 * D^1_{t-1} + 0,311 * D^1_{t-2} - 0,65 * D^1_{t-3} - 0,03 * D^1_{t-4} + 0,469 * D^1_{t-5}$$

де D^2 – темп приросту фінансових результатів підприємств, що одержали прибуток.

Коефіцієнт детермінації з даною моделлю складає $R^2 = 0,974$, що свідчить про її адекватність.

У Табл. 3 представимо прогнозні результати темпу приросту фінансових результатів на основі прогнозу темпів приросту обсягів реалізації продукції та порівняємо розраховані за моделлю показники з фактичними у минулі періоди.

Таблиця 3

Результати прогнозування фінансових результатів на основі темпів приросту обсягів реалізації продукції

Рік	Темп приросту фінансових результатів	D^2_t	D^2_{t-1}	D^2_{t-2}	D^2_{t-3}	D^2_{t-4}
2017	0,1137	0,0967	0,2046	0,237	0,0297	-0,0364
2018	0,1444	0,1297	0,0967	0,2046	0,237	0,0297
2019	0,3240	0,1315	0,1297	0,0967	0,2046	0,237
2020	0,2909	0,1311	0,1315	0,1297	0,0967	0,2046

Також для прогнозування обсягу надходжень з податку на прибуток врахуємо інструменти регулювання волатильності податкових надходжень, згідно з якими у період кризи задля виконання стимулюючої та відновлювальної функції ставка податку на прибуток має зменшуватися, а також мають бути розширені податкові пільги з оподаткування прибутку стратегічно важливих галузей на напрямів діяльності.

У період 2017-2018 рр. пропонувано зменшити ставку податку на прибуток до 14%: з 01.01. 2017 р. – на 3% до 15%, у 2018 р. – на 1% до 14%. Таке оподаткування прибутку підприємств є не найнижчим у європейській практиці. Так, Ірландія тривалий час утримувала найнижчу ставку податку на прибуток 12,5%, що дозволяє країні утримувати позиції інвестиційно привабливої держави. З 01.01.2017 Угорщина вдалася до прикладу Ірландії та встановила ставку податку на прибуток корпорацій в розмірі 9%.

Нажаль, положення щодо низки видів та напрямів діяльності, які звільнялися від оподаткування податком на прибуток у попередній редакції, були скасовані у Законі № 71-VIII від 28.12.2014 [1]. Зокрема, помилковим бачиться відсутність у чинному законодавстві пільгового оподаткування прибутку, отриманого від реалізації інвестиційних проектів суб'єктами господарювання, які реалізують інвестиційні проекти у пріоритетних галузях економіки, спрямовані на виконання Закону № 5205-17 від 06.09.2012 р. [2] та законодавчо впроваджені починаючи з 01.01.2013 р. через Закон № 5211-17 від 01.01.2013 р. [3]. У роботі пропонувано відновити цю норму податкового законодавства та встановити звільнення від оподаткування прибутку, отриманого від реалізації інвестиційних проектів суб'єктами господарювання у 2019 р. Враховуючи, що питома вага підприємств, що впроваджували інновації за даними Державної служби статистики України становила 18,9%, то саме на цей відсоток буде знижено прогноз надходжень з податку на прибуток у 2019 р.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

У 2020 р. пропонувано продовжувати застосовувати пільгове оподаткування прибутку пріоритетних галузей економіки:

прибуток підприємств машинобудування, як високотехнологічної галузі, яка має високу додану вартість та значно впливає на розвиток економіки країни, її експортний потенціал;

прибуток підприємств металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів, крім машин і устаткування, як сировинної бази для машинобудівної продукції;

прибуток підприємств добувної промисловості, яка наразі знаходиться в складному стані та потребує оновлення виробничих фондів та відновлення прибуткової діяльності.

Зменшення податкових надходжень з податку на прибуток буде в обсязі питомої ваги фінансових результатів означених підприємств у загальному фінансовому результаті. Для машинобудування питома вага прибутку у загальному обсязі підприємств, що одержали прибуток, складає 2,77%, підприємств металургійної промисловості – 2,8%, добувної промисловості – 9,4%. Таким чином, сукупне зменшення податкових надходжень з податку на прибуток у 2020 р. становить 14,97%.

Виходячи з прогнозування фінансових результатів на основі темпів приросту обсягів реалізації продукції (Табл. 3), зниження ставок податку на прибуток у 2017-2018 рр. та розширення пільгового оподаткування для окремих галузей та напрямів діяльності у 2019-2020 рр. розраховано прогноз надходжень з податку на прибуток та визначимо для нього фіскальні індикатори першого та другого порядку (Табл. 4).

Таблиця 4

Розрахункові дані оцінювання прогнозних фіскальних індикаторів типу крапок Лаффера для податку на прибуток

Показник	2016 (факт)	2017	2018	2019	2020
Y	2383,10	2719,94	3208,41	3791,04	4478,06
T^2	60,223	65,058	73,708	79,047	86,736
Q	0,025	0,024	0,023	0,021	0,019
Q^2	0,001	0,001	0,001	0,000	0,000
ΔQ	0,006	-0,001	-0,001	-0,002	-0,001
ΔY	403,700	336,838	488,472	582,630	687,023
β	115749,622	476597,265	795887,045	638161,325	925958,578
γ	-848698,748	-15171309,716	-28564737,749	-21885933,494	-35869607,731
β/γ	-0,136	-0,031	-0,028	-0,029	-0,026
Q^*	0,068	0,016	0,014	0,015	0,013
Q^{**}	0,091	0,021	0,019	0,019	0,017

Розраховані дані свідчать про те, що умова $\beta > 0$ та $\gamma < 0$ додержується на протязі всього прогнозованого періоду 2017-2020 рр. Рівень прогнозного податкового навантаження з податку на прибуток наближається до фіскального індикатору другого порядку, який свідчить про найбільш прийнятну фіскальну політику, яка сприяє максимальному збиранню податків.

Що стосується податку на доходи фізичних осіб, то слід також відзначити його вплив на платоспроможний попит та обсяг заощаджень, які можуть бути використані на інвестиційні цілі. Підвищення ставки оподаткування доходів фізичних осіб знижуватиме не тільки рівень життя населення, але й гальмуватиме темпи відновлення економічного росту. Інструментами, які дозволяють збільшувати надходження з податку є розвиток виробництва товарів та послуг та державне підвищення соціальних стандартів, зокрема мінімальної заробітної плати. Проте, темпи росту мінімальної заробітної плати не мають перевищувати темп зростання номінального ВВП. В цьому випадку можливе посилення інфляційних процесів, яке, у кінцевому підсумку, не надасть можливість отримати економічний макроефект від соціальних дій уряду. Проте фахівцями вважається, що розподільча функція оподаткування краще за все реалізується у разі прогресивного прибуткового оподаткування фізичних осіб.

Прогнозні темпи приросту надходжень ПДФО можна визначити в залежності від динаміки мінімальної заробітної плати, яка є базою для формування заробітної плати у бюджетній сфері, та темпів приросту обсягів реалізації продукції (товарів, послуг), які визначають розвиток підприємства та здатність підвищувати доходи у приватному секторі.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Ретроспективні дані за 2005-2016 р. дозволили побудувати регресійну залежність темпів приросту ПДФО від темпів приросту мінімальної заробітної плати та обсягів реалізації продукції:

$$g^3_t = -0,0102 + 0,799 * D^1_t + 0,352 * D^3_t$$

Коефіцієнт детермінації з даною моделлю складає $R^2=0,778$, що свідчить про її адекватність.

Для прогнозу ПДФО на майбутні періоди передбачимо щорічне зростання заробітної плати на 10%, що визначає резерв підвищення податкових надходжень, може позитивно позначитися на фінансовій стабілізації України за умови приросту випуску продукції.

У табл. 5 представимо прогнозні результати темпу приросту ПДФО на основі прогнозу темпів приросту обсягів реалізації продукції та збільшення мінімальної заробітної плати.

Таблиця 5

Результати прогнозування ПДФО на основі темпів приросту обсягів реалізації продукції та мінімальної заробітної плати

Рік	Темп приросту ПДВ	D^1_t	D^3_t
2017	0,1023	0,0967	0,1
2018	0,1286	0,1297	0,1
2019	0,1301	0,1315	0,1
2020	0,1297	0,1311	0,1

Виходячи з прогнозування розрахуємо прогноз надходжень з податку на доходи фізичних осіб та визначимо для нього фискальні індикатори першого та другого порядку (Табл. 6).

Розраховані дані свідчать про те, що умова $\beta > 0$ та $\gamma < 0$ додержується на протязі всього прогнозованого періоду 2017-2020 рр. Рівень прогнозного податкового навантаження з ПДФО знижується та наближається до фискального індикатору другого порядку, який свідчить про найбільш прийнятну фискальну політику, яка сприяє максимальному збиранню податків.

Завданням акцизного оподаткування у період макроекономічної нестабільності, з наведених вище досліджень, має бути забезпечення цим платежем, перш за все, фискальної функції. Регулюючий вплив в цьому випадку полягатиме у підвищенні ставок акцизного податку до рівня компенсаційних обсягів зниження надходжень з податку на прибуток та ПДФО.

Таблиця 6

Розрахункові дані оцінювання прогнозних фискальних індикаторів типу крапок Лаффера для податку на доходи фізичних осіб

Показник	2016 (факт)	2017	2018	2019	2020
Y	2383,10	2719,94	3208,41	3791,04	4478,06
T^3	138,782	152,974	172,651	195,107	220,422
Q	0,058	0,056	0,054	0,051	0,049
Q^2	0,003	0,003	0,003	0,003	0,002
ΔQ	0,008	-0,002	-0,002	-0,002	-0,002
ΔY	403,700	336,838	488,472	582,630	687,023
β	29578,253	265642,066	320288,286	395610,357	488287,712
γ	194780,722	-3863327,005	-4843996,799	-6255614,822	-8071707,321
β/γ	0,152	-0,069	-0,066	-0,063	-0,060
Q^*	-0,076	0,034	0,033	0,032	0,030
Q^{**}	-0,101	0,046	0,044	0,042	0,040

Зміни у акцизному оподаткуванні мають ґрунтуватися на фискальній функції податку. Надходження з акцизів мають забезпечити стабільний ріст податкових надходжень та компенсувати заходи зі зниження ставок інших податків та надані податкові пільги задля виконання податковою системою регулюючої стимулюючої, економічної, відновлювальної функцій.

Встановлення ставок акцизного податку має виходити з потреби зберегти приріст податкових надходжень. Методика розрахунку прогнозних надходжень з акцизного податку також має враховувати рівень інфляції в країні. Тому для прогнозу коефіцієнту приросту надходжень акцизного податку будемо використовувати формулу:

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

$$k_a^t = \frac{p \sum_{i=1}^4 T_i^{t-1} - \sum_{i=1}^3 T_i^t}{T_4^{t-1}},$$

де k_a – коефіцієнт приросту надходжень акцизного податку у періоді t ;
 p – коефіцієнт цільової зміни обсягу податкових надходжень (у роботі встановлено щорічне зростання податкових надходжень на 14%, тобто $p=1,14$);
 T_i – фактичне у звітному періоді (T_i^{t-1}) та прогнозне (T_i^t) надходження податку i ;
 i – номер податкових надходжень: $i=1$ для ПДВ, $i=2$ для податку на прибуток, $i=3$ для ПДФО, $i=4$ для акцизного податку.

Враховуючи, що ставки акцизного податку у більшості встановлюються у відсотках до ціни підакцизних товарів, для визначення зміни ставки акцизного податку (Ca) отриманий за формулою 3.9 коефіцієнт k_a необхідно скорегувати на індекс інфляції.

За даними Інфляційного звіту [169], які надає НБУ, інфляція у 2017 р. становить 9,1%, у 2018 р. – 6%, у 2019 р. та 2020 р. – 5%.

Використовуючи наведені положення, розрахуємо прогнозу зміну ставки акцизного податку (Табл. 7).

Таблиця 7

Прогнозна зміна ставки з акцизного податку

	p	T_i				k_a	li	Ca
		ПДВ	Податок на прибуток	ПДФО	Акцизний податок			
2016 (факт)	-	329,911	60,223	138,782	101,751	-	-	-
2017	1,14	366,088	65,058	152,974	129,327	1,27	1,09	1,165
2018	1,14	400,521	73,708	172,651	167,246	1,29	1,06	1,22
2019	1,14	456,146	79,047	195,107	207,217	1,24	1,05	1,18
2020	1,14	515,348	86,736	220,423	256,742	1,24	1,05	1,18

Таким чином, підвищення ставки акцизного податку у 2017 р. має становити 16,5%, у 2018 р. – 22%, у 2019-2020 рр. – по 18%.

Пропоновані інструменти регулювання акцизного податку в межах механізму регулювання волатильності податкових надходжень сприятимуть стабілізації обсягів податкових надходжень до бюджету.

Таким чином, кожен податок має свою суттєву роль у виконанні функцій регулювання волатильності податкових надходжень. Фіскальна функція реалізується в основному через ПДВ та акцизний податок; розподільча – через ПДФО, регулююча стимулююча та дестимулююча – через податок на прибуток підприємств, економічна відновлювальна та превентивна – через податок на прибуток підприємств та ПДФО.

Висновки. В процесі дослідження отримала подальший розвиток формалізована система інструментів механізму регулювання волатильності податкових надходжень до 2020 р., яка включає конкретні заходи з встановлення ставок податків, надання податкових пільг, регулювання податкового навантаження основних податків, враховуючи специфічні функції, що ними реалізуються. Наведене дозволить підвищити дієвість податкового регулювання з урахуванням поточної та майбутніх фаз економічного циклу в економіці України.

Про ефективність пропонованих заходів свідчать: показники зниження податкового навантаження на економіку, його наближення до фіскальних індикаторів Лаффера першого та другого порядку; наявність доведених теорією та практикою стимулів у виді зниження ставок податку на прибуток та ПДВ (у період пожвавлення економіки 2019-2020 рр.) та податкових пільг з оподаткування прибутку стратегічно важливих галузей та напрямів діяльності; стабільна фінансова база формування доходів зведеного бюджету України, що уможливить виконання державою своїх задач та функцій та забезпечить превентивне зниження ймовірності фіскальних криз та флуктуацій у податкових надходженнях України.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Література

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи: Закон України від 28.12.2014 № 71-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/zakonodavstvo/podatkovye-zakonodavstvo/zakoni-ukraini/63462.html>.

2. Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць: Закон України від 06.09.2012 № 5205-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5205-17>.

3. Про внесення змін до розділу XX "Перехідні положення" Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування суб'єктів господарювання, які реалізують інвестиційні проекти у пріоритетних галузях економіки: Закон України від 01.01.2013 № 5211-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5211-17>.

References

1. Zakon Ukrayiny pro vnesennya zmin do Podatkovogo kodeksu Ukrayini ta deyakih zakonodavchih aktiv Ukrayini schodo podatkovoyi reformi : vid 28 hrudnia 2014, № 71-VIII [Law of Ukraine on Amendments to the Tax Code of Ukraine and Certain Legislative Acts of Ukraine on Tax Reform from December 28 2014, № 71-VIII]. *sfs.gov.ua*. Retrieved from <http://sfs.gov.ua/zakonodavstvo/podatkovye-zakonodavstvo/zakoni-ukraini/63462.html> [in Ukrainian].

2. Zakon Ukrayini pro stimulyuvannya investitsiynoi diyalnosti u prioritetnih galuzyah ekonomiki z metoyu stvorennia novih robochih mists: vid 06 veresnia 2012, № 5205-17 [Law of Ukraine on stimulating investment activity in the priority sectors of the economy with a view to creating new jobs from September 06 2012, № 5205-17]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5205-17> [in Ukrainian].

3. Zakon Ukrayini pro vnesennya zmin do rozdiluu XX "Perehidni polozhennya" Podatkovogo kodeksu Ukrayini schodo osoblivostey opodatkuvannya subektiv gospodaruvannya, yaki realizuyut investitsiyni proekti u prioritetnih galuzyah ekonomiki: vid 01 sichnia 2013, № 5211-17 [Law of Ukraine on Amendments to Section XX "Transitional Provisions" of the Tax Code of Ukraine regarding the peculiarities of taxation of economic entities that implement investment projects in the priority sectors of the economy from January 1 2013, № 5211-17]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5211-17> [in Ukrainian].

Received for publication 03.05.2018

Бібліографічний опис для цитування :

Рекова, Н. Ю. Система інструментів механізму регулювання волатильності податкових надходжень України до 2020 р. / Н. Ю. Рекова, Г. В. Тельнова, А. П. Кислюк // Науковий вісник Полісся. – 2018. - № 3 (15). – С. 96-103.

Рекова Наталія Юріївна	доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки підприємства, головний науковий співробітник НДС, Донбаська державна машинобудівна академія МОН України; https://orcid.org/0000-0001-8071-5310 ; Researcher ID: S-2026-2016; E-mail: natarekova@gmail.com ;
Rekova Nataliia Yuriivna	Doctor of Economics, Professor, Professor at the Department of Economic of Enterprise, Leading Researcher of SRS, Donbass State Engineering Academy of the Ministry of Education and Science of Ukraine; https://orcid.org/0000-0001-8071-5310 ; Researcher ID: S-2026-2016; E-mail: natarekova@gmail.com ;
Тельнова Ганна Володимирівна	доктор економічних наук, доцент, професор кафедри менеджменту, Донбаська державна машинобудівна академія МОН України; https://orcid.org/0000-0002-5724-7229 ; E-mail: anntelnova2@gmail.com ;
Telnova Hanna Volodymyrivna	Doctor of Economics, Associate Professor, Professor at the Department of Management, Donbass State Engineering Academy of the Ministry of Education and Science of Ukraine; https://orcid.org/0000-0002-5724-7229 ; E-mail: anntelnova2@gmail.com ;
Кислюк Андрій Павлович	кандидат економічних наук, молодший науковий співробітник науково-дослідного сектору, Донбаська державна машинобудівна академія МОН України; https://orcid.org/0000-0001-5657-1214 ; E-mail: akisluk293@gmail.com ;
Kislyuk Andrei Pavlovych	Candidate of Economic Sciences, Junior Researcher of the Researching Sector, Donbass State Engineering Academy of the Ministry of Education and Science of Ukraine; https://orcid.org/0000-0001-5657-1214 ; E-mail: akisluk293@gmail.com

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

UDC 06.044.5:336.012.23

УДК 06.044.5:336.012.23

O. S. Bondarenko, Doctor of Economics,
Assistant Professor,
L. S. Seliverstova, Doctor of Economics,
Professor

О. С. Бондаренко, д. е. н.,
доцент,
Л. С. Селіверстова, д. е. н.,
професор

FORMATION OF THE PARADIGM OF FINANCIAL MANAGEMENT UNDER THE IMPACT OF THE ECONOMIC DEVELOPMENT MEGATRENDS

ФОРМУВАННЯ ПАРАДИГМИ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІД ВПЛИВОМ МЕГАТРЕНДІВ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Urgency of the research. Modern socio-economic transformations, determined by the influence of the megatrends of economic development, are characterized by the prevalence of logistic systems, which are an integral part of the world economy and at the same time the driving force of activating all sectors for integration into the world economy.

Target setting. The formation of the efficient applied financial management mechanisms is determined by the perfection of theoretical approaches, which must be in line with modern highly dynamic changes and adapted to the megatrends of economic development.

Actual scientific researches and issues analysis. In Ukraine the certain issues of logistisation are devoted to the works of such scientists as M. Grigorak, O. Zborovska, S. Smerichevska, V. Omelchenko, L. Frolova, M. Chubanov.

Uninvestigated parts of general matters defining. Nowadays, the issues of financial management remain unresolved regarding to the development of a methodology oriented to take into account the influence of the megatrends of economic development, which determine the dynamic balance of economic systems, determine the need for integration of the directions of economic theories into new conceptual approaches to the financial management.

The research objective. The purpose of the study is to establish a functional relationship between the value of logistical chains and the cost of the company, as well as substantiation of the current provisions of the financial management paradigm taking into account the global megatrends.

The statement of basic materials. Based on the application of scientific methods of analysis and synthesis, the objective conditions for the development of financial management are substantiated and an approach to its modern paradigm is formulated. The necessity of extrapolating the additional megatrends (globalization, financialization, informatization, intellectualization, socialization) to additional logistisation is established and the expediency of formulating a new level of generalizations and unorthodox scientific approaches is substantiated.

Conclusions. The functional dependence between the value of logistical chains and the cost of the company is established, which reveals the applied nature of creating the value of logistical chains by maximizing the net financial flow in operational and increasing the value of companies in strategic periods.

Актуальність теми дослідження. Сучасні соціально-економічні трансформації, що визначаються впливом мегатрендів економічного розвитку, характеризуються поширеністю логістичних систем, які є невід'ємною складовою світової економіки і водночас рушійною силою активізації всіх галузей до інтеграції у світове господарство.

Постановка проблеми. Формування дієвих прикладних механізмів фінансового управління визначається досконалістю теоретичних підходів, які мають відповідати сучасним високодинамічним змінам та бути адаптованими до мегатрендів економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні окремим аспектам логістизації присвячено праці таких вчених як М. Григорак, О. Зборовська, С. Смеричевська, В. Омельченко, Л. Фролова, М. Чубанов.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. На сьогодні залишаються не вирішеними питання фінансового управління в частині розробки методології орієнтованої на врахування впливу мегатрендів економічного розвитку, що зумовлюють динамічну рівновагу економічних систем, визначають необхідність інтегрування напрямів економічних теорій в нові концептуальні підходи фінансового управління.

Постановка завдання. Метою дослідження є встановлення функціональної залежності між цінністю логістичних ланцюгів та вартістю компанії, а також обґрунтування сучасних положень парадигми фінансового управління з урахуванням глобальних мегатрендів.

Викладення основного матеріалу. На основі застосування наукових методів аналізу і синтезу обґрунтовано об'єктивні умови розвитку фінансового управління та сформульовано підхід до його сучасної парадигми. Встановлено необхідність виокремлення в межах визначених дослідниками мегатрендів (глобалізація, фінансіалізація, інформатизація, інтелектуалізація, соціалізація) додатково логістизації та обґрунтовано доцільність формулювання нового рівня узагальнень та неортодоксальних наукових підходів.

Висновки. Встановлено функціональну залежність між цінністю логістичних ланцюгів та вартістю компанії, яка розкриває прикладний характер створення цінності логістичних ланцюгів шляхом максимізації чистого фінансового потоку в оперативному та зростанні вартості компаній у стратегічному періодах.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Keywords: financial management; megatrends of economic development; logistisation; paradigm; logistical system; financial flows.

Ключові слова: фінансове управління; мегатренди економічного розвитку; логістизація; парадигма; логістична система; фінансові потоки.

DOI: 10.25140/2410-9576-2018-3(15)-104-112

Urgency of the research. Modern socio-economic transformations, determined by the influence of the megatrends of economic development, are characterized by the prevalence of logistical systems, which are an integral part of the world economy and, at the same time, the driving force of activating all sectors for integration into the world economy. The specificity of the operation of logistical systems requires a gradual review of the policy of financial management, which should be done taking into account the possible types of financial flows, assessing their impact on the value of logistical chains and the ability of the last to ensure the growth of the value of the companies. Such circumstances determine the feasibility of substantiating paradigmatic changes and conceptual provisions of the financial management in macro- and micro-logistical systems.

Target setting. In the global economy, logistical systems play the role of the most effective market-oriented management method in the direction of cost optimization and are identified as one of the factors of economic growth. According to the experience of developed countries, the use of logistical systems can reduce the total logistical costs by almost 12-35%, transport costs by 7-20%, and the cost of loading and unloading work by 15-30%, accelerate the rate of circulation of material resources by 20-40 % and reduce their reserves by 50-200%.

The dynamics of the index of logistical activity (LPI) suggests that in recent years from 160 countries Ukraine has moved from 102 to 80 in the integral ranking [1]. Comparing to the CIS countries, Ukraine is in a better position due to the impact of transit potential, the active introduction of information technology, and the improvement of warehouse and transport infrastructure. Comparing to developed countries, Ukraine is significantly behind, due to the inactive introduction of logistical approaches to the management of economic activity.

Under current conditions, characterized by the constant search for new financial opportunities by companies, financial flows become the key as they directly reflect current and future economic benefits. Thus, the principle of the creation, operation and development of logistical systems should be the idea of the ordering of financial flows, the basis of which is the presence of a set of logistical chains. In this direction, it is timely to concentrate the attention of researchers on the search for rational points of contact of the concepts of the financial management and logistical in the direction of ensuring the effective financial management.

Actual scientific researches and issues analysis. In recent years, the researchers from different countries have been devoting more and more papers to the issues of the financial management in logistical chains (supply chains, value creation chains).

Peter Kristofik, Jenny Kok, Sybren de Vries, Jenny van Sten-van't Hoff (2012), concluded after a thorough study that more revenue could be gained through the increased attention to the financial management of the supply chain, which requires the further development of research in the field of the short-term financial management and search tools for more accurate risk management [2, p. 142].

The issue of managing material, financial and information flows in logistical systems is being investigated by many world organizations within the European Logistical Association. The results of their research (2012) reflected the wording of the conclusion that logistical chains should work within a realistic financial structure, contribute to the development of society, should be funded and evaluated, reflect economic, social and environmental aspects [3]. This approach confirms the author's view that financial management should be determined by the new realities of the operation of companies in the form of logistical systems, which objectively determines the theoretical rethinking of existing scientific paradigms and the justification of the relevant categorical-conceptual apparatus in order to develop the modern concepts.

Rafael de la Vega and Aliza Knox, in their key research note, point out that outdated approaches to business financing do not justify the impact of the financial flows on increasing the efficiency of supply

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

chain management. The development of innovative approaches to financing determines the ability of the financial flows to accelerate, increase reliability, increase the level of predictability, which positively affects the functioning of logistical systems [4, p. 2].

D. Revathi Pandian (2013), while investigating the peculiarities of financial management of supply chains, considered that it is necessary to use an integrated approach to the application of financial management and logistisation procedures. The author focuses on the delineation of the concepts of "supply chain services" and "supply chain finances", but identifies the need for their consistent use, based on the assumption that Supply Chain Financing (SCF) more accurately relates to the provision of adequate funding in the logistical network. From the author's point of view, such funding allows to more effectively manage the relations with suppliers and buyers, accelerate cash flow, reducing the need for working capital during the operational cycle [5, c. 2].

Wei Loo (2013) also explores the processes of integrating material and financial flows in the supply chains in his dissertation, and presents a methodology for assessing the effect of individual company cash flows on the overall efficiency of the supply chain [6].

Some aspects of the evolutionary change in the paradigm of financial management by researchers are defined in a new direction in economics - financial logistisation [7; 8]. Therefore, the mechanisms of financial management in the logistical systems of companies (micro-logistical systems), as well as their association in macro-logistic systems, which are adequate in terms of complexity and structural diversity to contemporary global economic changes, play a special role.

In Ukraine, certain issues of logistisation are devoted to the work of such scientists as M. Grigorak, O. Zborovska, S. Smerichevska, V. Omelchenko, L. Frolova, M. Chubanov. However, the megatrends of global development are constantly updating new tasks before financial management of enterprises and their integration into logistical systems of different levels.

Uninvestigated parts of general matters defining. Due to the due diligence of researches of scientists, the issues of financial management remain unresolved for the time being regarding the development of a methodology oriented to take into account the influence of the megatrends of economic development, which determine the dynamic balance of economic systems, determine the need for integration of the directions of economic theories into new conceptual approaches of financial management, prove the expediency of developing mechanisms financial management based on nonlinear dynamic modeling and non-deterministic model and forecasting, create conditions for the formation of a modern model of financial management aimed at ensuring the liquidity, balance, intensity, sufficiency of financial flows in the context of logistical chains, which will ensure the harmonization of interests of both individual companies and society as a whole.

The research objective. The purpose of the study is to establish a functional relationship between the value of logistical chains and the cost of the company, as well as substantiation of the current provisions of the financial management paradigm taking into account the global megatrends.

The statement of basic materials. The development of financial relations in Ukraine and the rationale for a new economic course, aimed at implementing the association agreement with the European Union, require the development of modern methods of studying the architecture of financial management. The modern megatrends of global development determine the applied nature of the synthesis of various conceptual approaches to the development of effective mechanisms of the financial management, in particular: financial (involves the justification of financial indicators and the adoption of sound financial decisions), production (reflects the planning and is used to organize the production process), information and communication (synthesizes the overall content of management and provides the information and computer problem solving), marketing (recognized as a need to implement a strategic goal - the competition strategy in the markets of sales) and logistical (which defines the features of stream management and allows you to respond quickly to market signals) approaches. However, a significant disadvantage of modern economic science is the lack of an integrated methodology that would ensure the direction of the above-mentioned approaches in a single direction of the practical solution of the problems of the financial management taking into account the modern megatrends.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

It should be noted that to the most important megatrends of the modern economic development, domestic scientists include globalization, financialization, informatization, intellectualization, socialization, and the modern financial manager, according to domestic researchers, becomes an integrator of the value of the company. In this case, the dominant paradigm of value determines the need for the formation of a new direction of financial management - value-oriented (or value-oriented) [9, p. 146].

We believe that the rapid globalization of economic relations against the backdrop of the rapid development of information technologies leads to the emergence of a new megatrend - logistisation, which forms the basis of forming a new understanding of market mechanisms and activating the processes of exchange of experience and knowledge in the information environment. Particular attention should be paid to the implementation of innovations in the infrastructure of logistical chains to achieve a synergistic effect from enhanced partnerships and consistent management of material, financial, and information flows. The feasibility of attributing logistisation to the composition of the megacities of economic development is confirmed by the latest scientific research of Ukrainian scientists (2015), which substantiate the methodology of forming the educational and innovative potential of economy logistisation [10] and determine the main directions of logistisation of the national economy from the standpoint of the formation of intellectualized logistical systems (2017) [11]

Logistisation ensures the integration of financial relations on the basis of information exchange between logistical chain participants, active introduction of innovations, the most complete use of available and creation of new knowledge as factors of the formation of global logistical systems.

It should be noted that the current problem of logistisation attracts the attention of researchers. Thus, V. Omelchenko defines the key role of logistisation for the development of Ukraine's economy [12, p. 24]; summarizing the substantive aspects of the concept of logistisation, the researcher discovers three strategic directions (institutional, legal, innovative, and infrastructure). According to M. Chubanov, logistisation is a systematic multilevel modernization of management based on innovation-oriented logistical concepts that provide optimization of the entire set of flow processes [13, p. 22], which leads to the formation of a holistic logistical system, which is intended to provide, ultimately, the formation of a number of integration effects [14, p. 237].

For the efficient financial management in the conditions of logistisation of the economy it is necessary to study the means and instruments of its implementation - the logistical support of the financial management system. This situation is due to the fact that information flows in the logistical system are determined by the specific needs of financial management in the performance of certain functions of planning, regulation, analysis and control [15, p. 62]. The influence of these processes on financial flows is determined by V. Olgin and T. Odintsova. In their opinion, one of the functions of the logistical management in solving the practical problems is the planning, forecasting and control of financial flows [16, p. 241].

As a result of logistisation of the economy, the logistical systems, which are formed by enterprises and logistical networks, reflect the complete independence and legal independence of the enterprises that are part of them, are developing rapidly. Enterprises, creating logistical chains on the principles of complementarity and interdependence, get the opportunities for improving the efficiency of operation and development. Such efficiency improvement reserves lie in the combination of formal and informal procedures for the coordination of business activities of participants and access to partner resources to maximize the synergy effect of their use. The effect of logistical synergy in the financial management determines the result of the unity of all components of the logistisation flow and the functioning of the self-regulation model, which allows synchronizing material and financial flows, taking into account the nature and strength of the influence of the external and internal environment.

Taking into account the logistical features in the financial management requires the integration of all participants in financial relations into the logistical chains. The ability of the company's logistical system to generate the financial flows for different logistical chains is determined by the nature of the links with the external environment, the specifics of economic activity and the place in the hierarchy of such systems. The updating of the issues of improvement the financial management is determined by

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

the development of Ukraine's aspiration to integrate into world economic relations by joining the world's logistical systems. Suffice it is noted by L. Frolova [17, p. 9] that the preconditions for the emergence and improvement of mechanisms for logistical of all hierarchical levels of the economy are integration, informatization and globalization. Indeed, on the one hand, logistisation of the economy may be considered as a consequence of the development of globalization, informatization, intellectualization, caused by the formation of global systems, the emergence of the international level, and on the other – as the basis for such development, since market transformation in combination with globalization processes in international economic relations are provided by the achieved level of information technologies, the development of which causes the intellectualization of human activity.

Given the fact that financialization provides for the generation of profits through financial channels [18, p. 9], the creation of logistical chains provides channels of movement of the financial, material, information flows. Logistisation as the most important factor in accelerating the movement of financial resources involves a certain stage of implementation of the principles and methods of logistisation. Reflecting the integration of all the components of the company into a single system of cross-flow financial flows management to achieve the desired result with minimal time and resources, logistisation prompts looking for ways to optimize business operations and processes.

System responses to changes in the laws of functioning and development of financial management under the influence of the megatrends can only be obtained on the basis of a paradigm that adequately reflects new realities. The formation of a new paradigm involves a qualitatively new type of thinking, a deep refresh of the methodology and the conceptual apparatus of science [19, p. 76]. The modern paradigm of financial management must take into account the features and capabilities of logistical systems based on the creation of a new philosophy of financial management in the context of logistical chains.

Possibilities of self-organization of logistical systems ensure the harmonization of financial relations while ensuring a rational flow of financial flows between logistical chain participants. Therefore, modern approaches to the financial management should be developed taking into account criteria of optimality of financial flows in the context of logistical chains. On the one hand, they should take into account the interests of all participants in financial relations on the basis of creating their value characteristics from co-operation, on the other hand, - to determine the value of financial relations within logistical systems through the formation of conditions for their development under the influence of the growth of the value of enterprises (such as micro-logistical systems or as an element of macro-logistical systems).

It is necessary to integrate the fundamental provisions of logistisation and models of the financial management in the direction of forming a scientific vision of the need for coordinated management of the static and dynamic state of financial resources. The first step in integrating the financial management and logistisation is the emergence in the system of economic sciences of a new direction - the financial logistisation. The rational formation and the use of financial resources in logistical systems for a certain date (within static approaches) requires the formulation of an appropriate methodology that will form the basis for ensuring efficient management of their movement - the financial flows (as a result of the application of dynamic models). The financial flow is the main factor that enables the integration of all elements of the logistical system in the logistical chain to ensure its value and increase the cost of the enterprise. The harmonization of financial and material flows in logistical chains serves as the main reserve for improving the efficiency of the logistical system.

In the logistical systems of enterprises, new conditions for the establishment of financial relations are created, in which effective management of the financial resources is possible in case of delimitation of the notion of value. The integration of modern scientific directions and practical use at enterprises shows [20] that logistical as a megatrend of economic development dictates the clarity in the delimitation of the concepts of value and cost. The main components of the theory of financial management are the value of the logistical chains and the value of the enterprise, which through its complex interaction determine its genesis and conceptual approaches.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

The value of the logistical chain reflects the ability to meet the needs of its participants in accordance with expectations on the basis of synergistic effects determined by interaction in the process of ensuring the rational flow of financial flows. The peculiarity of such a value is that it is characterized by the aggregate influence of the value of the formed logistical chain for the enterprise, personnel, each participant, representatives of logistical infrastructure and society.

Providing the necessary value of the logistical chain is possible in the following cases: obtaining the appropriate level of utility of all its participants on the basis of creating opportunities for generating financial flows; creating value for staff through the formation of a corporate culture and maximum manifestation of competencies; formation of confidence among representatives of the logistical infrastructure about the benefits and opportunities for their expansion; providing value to society through compliance with environmental requirements. As a result, the value of the logistical chain is determined by the cumulative impact of its values for owners, personnel, logistical chain participants, representatives of logistical infrastructure and society. In this direction, it is important to substantiate the micro- and macro levels of social, infrastructural, and environmental perceptions that are actively determined within the framework of the formation of global financial architecture.

The value of a company operating in the form of a logistical system reflects the performance of the operation, which is due to the ability to generate the financial flows through the logistical chains. The dependence of the value of a company operating in the form of a logistical system on the value of logistical chains should be described as the following:

$$VCO_{(t)} = F(VLC_{1(t)}, VLC_{2(t)} \dots VLC_{n(t)}) \quad (1)$$

- where VCO (t) is the value of a company operating in the form of a logistical system in time; VLC and (t) - the value of the i-th logistical chain in time; n - the number of formed logistical chains.

- The greatest value is obtained in the case when within the logistical system the optimum value of all logistical chains is achieved. At the same time, the level of optimality is determined by the limit on which the increase in the number of logistical chains of the company does not necessarily ensure the growth of the cost of the enterprise. This is due to the fact that the financial management should be carried out in logistical chains of different value, varying in price, and also not all logistical chains formed provide a rational flow of financial flows.

- thus, the modern paradigm of the financial management should be determined taking into account the impact that the operation of logistical systems, on the one hand, should ensure the value of logistical chains, and on the other hand, their composition should contribute to the increase in the value of companies participating in logistical systems. This vision allows us to argue that under the influence of the megatrends of economic development, the paradigm of financial management reflects the feasibility of combining value and value theories on the new level, as well as integrating their key positions. The financial management under the influence of the megatrends of economic development determines the need for the presentation of the triad "financial flows - the value of logistical chains - the value of the company." The substantiation of these components of knowledge of the modern financial management, which dynamically and substantially changes, is the initial principle of ensuring the conformity of the theory with the new realities. In this regard, the main directions of content of the modern paradigm of the financial management are:

- the adaptation to the global megatrends of economic development, which determines the dominance of the concept of the value-oriented management as the basis of the value-oriented financial management;

- the compliance with the conditions of functioning of the modern economic systems, where financial instability requires priority consideration of the financial flows, and on the basis of them, material and informational;

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

- the company's focus on creating the value of logistical chains due to the growth of the net financial flows and the achievement of the mission as a result of development with a rise in value;
- the expediency of forming concepts of joint creation of the value by participants of logistical chains, which requires their involvement as full participants in the development of the final product, which determines the possibility of increasing the value of companies;
- the presence of a synergy effect that manifests itself in creating the total value of logistical chains by maximizing net financial flows in operational and increasing the value of the enterprise in strategic periods;
- the possibility of transition to all levels of the economic system due to the synergistic effects of logistical chain participants in the search for logistic compromises and minimization of costs for business operations;
- the priority of the adaptive financial management for logistical chains in the direction of providing liquidity, balance, sufficiency, intensity of financial flows;
- the formation of a single information space for the financial management through the integration of logistical chains into logistical networks;
- the acceptability of financial decisions in the conditions of adaptation to logistical infrastructure and taking into account the internal possibilities and external influences;
- the volatility and loyalty of the financial management as the result of an integrated combination of the financial management and logistical methodology.

The identified features of the evolution of the financial management paradigm are scientifically sound and capable of positively affecting the operation of companies in the form of logistical systems. However, despite the rapid desire to maximize the value of logistical chains and the value of companies, managers, implementing the effective financial management mechanisms, should take into account the requirements of cost-effective production, corporate culture, and socially responsible business.

Conclusions. Under the influence of the megatrends of the economic development (globalization, financialization, informatization, intellectualization, socialization, logistical) there are some significant changes in the functioning of companies in the form of logistical systems that determines the feasibility of developing the new methodological principles of the financial management. They should be based on the triad of "the financial flows - the value of logistical chains - the value of the company" that is the basis for the development of the global logistical systems based on the value of logistical chains and the growth of the value of companies that may be their participants.

The scientific principles of the paradigm under the scheme "the financial flows - the value of the logistical chains - the value of the company" are considered. They create some theoretical preconditions for further study of the methodology of financial management and implementation of regulatory policy through a set of principles, methods, functions, tools, levers, procedures and regulatory mechanisms that with goals, strategy, tasks of development of the national economy. They should be specified by realizing the practice of the financial management under the influence of the megatrends of the economic development and the interactions of macro-logistical systems with the global logistical systems.

References

1. Logistics Performance Index: Connecting to Compete 2016. *Ipi.worldbank.org*. Retrieved from <http://ipi.worldbank.org/international/global/2016> [in English].
2. Kristofik, P., Kok, J., de Vries, S., van Sten-van't Hoff, J. (2012). Financial Supply Chain Management – Challenges and Obstacles. *ACRN Journal of Entrepreneurship Perspectives*, 1, 2, 132-143 [in English].
3. European Logistics Association. *www.elalog.eu*. Retrieved from <http://www.elalog.eu/content/eurolog-2012> [in English].
4. Hausman, W. H. (n.d.). Financial Flows & Supply

Література

1. Logistics Performance Index: Connecting to Compete 2016. [Електронний ресурс]. URL: <http://ipi.worldbank.org/international/global/2016>.
2. Kristofik, P. Financial Supply Chain Management – Challenges and Obstacles / Peter Kristofik, Jenny Kok, Sybren de Vries, Jenny van Sten-van't Hoff // *ACRN Journal of Entrepreneurship Perspectives*. – 2012. – Vol. 1, Issue 2. – P. 132-143.
3. European Logistics Association. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.elalog.eu/content/eurolog-2012>.
4. Warren, H. Hausman Financial Flows & Supply Chain

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

- Chain Efficiency. www.visa-asia.com. Retrieved from https://www.visa-asia.com/ap/sea/commercial/corporates/includes/uploads/Supply_Chain_Management_Visa.pdf [in English].
5. Pandian, R. D. (2013). An analysis of effective financial supply chain management. *International Journal of Advanced Research in Management and Social Sciences*, 2, 8. Retrieved from <http://www.garph.co.uk/IJARMSS/Aug2013/18.pdf> [in English].
6. Luo, W. (2013). Managing Material and Financial Flows in Supply Chains. *Doctor's thesis*. Durham: Graduate School of Duke University [in English].
7. Dankova, A., Telus, M. (2015). Financial Logistics of Small and Medium Sized Enterprises. *Financial Logistics of Small and Medium Sized Enterprises, Applied Mechanics and Materials*, 708, 205-209 [in English].
8. Barykin, S. E. (2007). Logisticheskaya metodologiya upravleniya finansami korporatsiy [The logistical methodology of the financial management of corporations]. *Audit i finansovyy analiz – Audit and financial analysis*, 5, 1-19 [in Russian].
9. Remnyova, L. M. Nikolaenko, Yu. V. (2015). Kontseptualizatsiia paradyhmalnykh zrushen u sistemii finansovoho menedzhmentu pid vplyvom hlobalnykh mehatrendiv ekonomichnoho rozvytku [Conceptualization of paradigmatic shifts in the system of the financial management under the influence of global megatrends of economic development]. *Naukovy visnyk Polissia – Scientific Bulletin of Polissya*, 2, 139-147 [in Ukrainian].
10. Smerichevska, S. V. (2015). *Formation of Educational-Innovative Potential for Logistisation of the National Economy: Strategic Imperatives [Formuvannia osvithno-innovatsiinoho potentsialu lohistyztatsii natsionalnoi ekonomiky: stratehichni imperatyvy]*. Kherson: LLC Publishing House "Helvetika" [in Ukrainian].
11. Hrigorak, M. Yu. (2017). *Intellectualization of the market of logistic services: concept, methodology, competence [Intelektualizatsiia rynku lohistychnykh posluh: kontseptsii, metodolohiia, kompetentnist]*. Kyiv: Juice Groups Ukraine [in Ukrainian].
12. Omelchenko, V. Y. (2009). *Lohistychna stratehiia rozvytku svitovoi ekonomiky v umovakh hlobalizatsii [Logistical strategy of global economy development in the conditions of globalization]*. Extended abstract of doctor's thesis. Donetsk: Donetsk National Un [in Ukrainian].
13. Chubanova, M. (2010). Proizvodstvenno-sbytovaya deyatel'nost' predpriyatiy i ikh logisticheskaya podderzhka [Production and marketing activities of enterprises and their logistical support]. *Logistika – Logistics*, 3, 21-23 [in Russian].
14. Zborovskaya, O. M. (2011). *Systemne upravlinnia potokovymy protsesamy promyslovoho pidpriemstva na pidstavi lohistychnoho pidkhodu [System control of the flow processes of an industrial enterprise on the basis of a logistical approach]*. Dnipropetrovsk: Dnipropetrovsk University named after Alfred Nobel [in Ukrainian].
15. Golikov, E. A., Purlik, V. M. (1993). *Osnovy logistiki i biznes-logistiki [Basics of logistics and business logistics]*. Moscow: Izv. Ros. econ Acad. [in Russian].
16. Olgin, V. A., Odintsova, T. N. (2010). Logisticheskie operatsii s osnovnyimi potokami v turizme [Logistical operations with major flows in tourism]. *Vestnik SGTU – Bulletin of the State Technical University*, 3 (48), 239-244 [in Russian].
- Efficiency [Електронний ресурс]. URL: https://www.visa-asia.com/ap/sea/commercial/corporates/includes/uploads/Supply_Chain_Management_Visa.pdf.
5. D. Revathi Pandian An analysis of effective financial supply chain management / D. Revathi Pandian // *International Journal of Advanced Research in Management and Social Sciences* Vol. 2 | No. 8 | August 2013 [Електронний ресурс]. URL: www.garph.co.uk.
6. Wei Luo Managing Material and Financial Flows in Supply Chains. Dissertation submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy in the Department of Business Administration in the Graduate School of Duke University, 2013. 126 p.
7. A. Dankova and M. Telus, 2015, Financial Logistics of Small and Medium Sized Enterprises, Applied Mechanics and Materials, Vol. 708, pp. 205-209.
8. Барыкин, С. Е. Логистическая методология управления финансами корпораций / С. Е. Барыкин // *Аудит и финансовый анализ*. – 2007. – № 5. – С. 1–19.
9. Ремньова, Л. М. Концептуалізація парадигмальних зрушень у системі фінансового менеджменту під впливом глобальних мегатрендів економічного розвитку / Л. М. Ремньова, Ю. В. Ніколаєнко // *Науковий вісник Полісся*. – 2015. – Вип. 2. – С. 139–147.
10. Смерічевська, С. В. Формування освітньо-інноваційного потенціалу логістизації національної економіки: стратегічні імперативи монографія / С. В. Смерічевська. – Херсон : ТОВ Видавничий дім «Гельветика», 2015. – 320 с.
11. Григорак, М. Ю. Інтелектуалізація ринку логістичних послуг: концепція, методологія, компетентність: монографія / М. Ю. Григорак. – К. : Сік Груп Україна, 2017. – 513 с.
12. Омельченко, В. Я. Логістична стратегія розвитку світової економіки в умовах глобалізації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук: спец. 08.00.02 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» / В. Я. Омельченко. – Донецьк, Донецький нац. ун-т, 2009. – 41 с.
13. Чубанова, М. Производственно-сбытовая деятельность предприятий и их логистическая поддержка / М. Чубанова // *Логистика*. – 2010. – № 3. – С. 21-23.
14. Зборовська, О. М. Системне управління потоковими процесами промислового підприємства на підставі логістичного підходу: монографія / О. М. Зборовська.– Д. : Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2011. – 312 с.
15. Голиков, Е. А. Основы логистики и бизнес-логистики: монографія / Е. А. Голиков, В. М. Пурлик. – М. : Изд-во Рос. экон. акад., 1993. – 76 с.
16. Ольгин, В. А. Логистические операции с основными потоками в туризме / В. А. Ольгин, Т. Н. Одинцова // *Вестник СГТУ*. – 2010. – № 3 (48). – С. 239 – 244.
17. Фролова, Л. В. Механізми логістичного управління торговельним підприємством: монографія / Л. В. Фролова. – Донецьк : ДонДУЕТ ім. Туган – Барановського, 2005. – 322 с.
18. Paul Kedrosky and Dane Stangler (2011). *Financialization and Its Entrepreneurial Consequences*. Kauffman Foundation Research Series: Firm Formation and Economic Growth
19. Чухно, А. А. Твори у 3 х томах / А. А. Чухно. – Т. 3. Становлення еволюційної парадигми економічної теорії. –

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

17. Frolova, L. V. (2005). *Mekhanizmy lohistychnoho upravlinnia torhovelnyim pidpriemstvom [Mechanisms of logistical management of a trading enterprise]*. Donetsk: DonDUET them. Tugan-Baranovsky [in Ukrainian]. К., 2007. – 592 с.
18. Kedrosky, P. & Stangler, D. (2011). *Financialization and Its Entrepreneurial Consequences. Kauffman Foundation Research Series: Firm Formation and Economic Growth*. Kansas: Ewing Marion Kauffman Foundation [in English].
19. Chukhno, A. A. (2007). *Tvory u 3-kh tomakh. T. 3. Stanovlennia evoliutsiinoi paradyhmy ekonomichnoi teorii [Works in 3 volumes. Vol. 3. Formation of an evolutionary paradigm of the economic theory]*. Kyiv [in Ukrainian].

Received for publication 03.05.2018

*Роботу виконано в межах фундаментальної науково-дослідної роботи
(№ 645/20 «Архітектоніка фінансової системи як інструмент суспільного розвитку» 0117U000506)*

Бібліографічний опис для цитування :

Bondarenko, O. S. Formation of the paradigm of financial management under the impact of the economic development megatrends / O. S. Bondarenko, L. S. Seliverstova // Науковий вісник Полісся. – 2018. - № 3 (15). – С. 104-112.

- Бондаренко
Олена Сергіївна** доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів, Київський національний торговельно-економічний університет;
<https://orcid.org/0000-0002-5990-2522>;
Researcher ID: J-3212-2016;
E-mail: e95bond@gmail.com;
- Bondarenko
Olena Serhiivna** Doctor of Economics, Assistant Professor, Professor at the Department of Finance, Kyiv National University of Trade and Economics;
<https://orcid.org/0000-0002-5990-2522>;
Researcher ID: J-3212-2016;
E-mail: e95bond@gmail.com;
- Селіверстова
Людмила Сергіївна** доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, Київський національний торговельно-економічний університет;
<https://orcid.org/0000-0002-2231-0558>;
Researcher ID: N-2201-2016;
SPIN-код: 5739-5526;
E-mail: drls25@ukr.net;
- Seliverstov
Ludmila Serhiivna** Doctor of Economics, Professor, Professor at the Department of Finance, Kyiv National University of Trade and Economics;
<https://orcid.org/0000-0002-2231-0558>;
Researcher ID: N-2201-2016;
SPIN-code: 5739-5526;
E-mail: drls25@ukr.net

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

UDC 336.27:(33.012+004.774.6)

УДК 336.27:(33.012+004.774.6)

O. M. Parubets, Doctor of Economics,
Associate Professor,
O. V. Boyko, Doctor of Economics,
Associate Professor,
D. O. Sugonyako, Candidate Economic
Sciences, Associate Professor

O. M. Парубець, д. е. н.,
доцент,
O. В. Бойко, д. е. н.,
доцент,
Д. О. Сугоняко, к. е. н.,
доцент

DEVELOPMENT OF MUNICIPAL LENDING SYSTEM BASED ON THE USE OF MODERN INFORMATION TECHNOLOGIES

РОЗВИТОК СИСТЕМИ МУНІЦИПАЛЬНОГО КРЕДИТУВАННЯ НА ОСНОВІ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Urgency of the research. In the conditions of a shortage of local financial resources, financing of infrastructure projects is impossible without the development of the system of municipal lending.

Target setting. An important condition for the development of the municipal lending system is the introduction of modern information technology in the process of interaction between local governments with potential lenders and investors.

Actual scientific researches and issues analysis. Theoretical and methodological aspects of the development of municipal lending, the market for municipal borrowing are considered in the scientific works of domestic and foreign scholars, in particular D. Bergstresser, O. P. Kyrylenko, A. V. Petrykiv, J. Reck, I. Z. Storonianska.

Uninvestigated parts of general matters defining. However, in the context of e-government development, the low level of application of modern information technologies in the municipal lending market requires further research.

The research objective. The purpose of the paper is to substantiate the need for the use of modern information technologies by local authorities and local governments in the system of municipal lending.

The statement of basic materials. The article reveals the problems and necessity of introducing modern information technologies into the system of municipal lending. The use of local government and local government cloud technologies, systems of Internet-trading, creation of centers of information and financial technologies for expanding the boundaries of information interaction between all the participants of municipal lending is proposed.

Conclusions. As a result of the introduction of information technologies into the system of municipal lending, the amount of funds will be increased to solve the financial problems of the development of the local economy.

Keywords: municipal loan; information technology; financial resources; budget, infrastructure projects.

DOI: 10.25140/2410-9576-2018-3(15)-113-118

Urgency of the research. In the conditions of a chronic shortage of local financial resources, the implementation of investments in the development of modern infrastructure of settlements is impossible without the development of a system of municipal lending.

Актуальність теми дослідження. В умовах дефіциту місцевих фінансових ресурсів фінансування інфраструктурних проектів неможливе без розвитку системи муніципального кредитування.

Постановка проблеми. Важливою умовою розвитку системи муніципального кредитування є впровадження сучасних інформаційних технологій в процес взаємодії органів місцевого самоврядування з потенційними кредиторами та інвесторами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні аспекти розвитку муніципального кредитування, ринку муніципальних запозичень розглянуті в наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема Д. Бергстрессера, О. П. Кириленко, А. В. Петриків, Дж. Река, І. З. Сторонянської.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Однак, в умовах розвитку електронного урядування низький рівень застосування сучасних інформаційних технологій на ринку кредитування муніципалітетів потребує проведення подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою роботи є обґрунтування необхідності застосування сучасних інформаційних технологій органами місцевої влади та самоврядування в системі муніципального кредитування.

Викладення основного матеріалу. У статті виявлено проблеми і необхідність впровадження сучасних інформаційних технологій в систему муніципального кредитування. Запропоновано використання органами місцевої влади і самоврядування хмарних технологій, системи Інтернет-трейдинг, створення центрів інформаційно-фінансових технологій для розширення меж інформаційної взаємодії між усіма учасниками муніципального кредитування.

Висновки. В результаті впровадження інформаційних технологій в систему комунального кредитування збільшиться обсяг коштів для вирішення фінансових проблем розвитку місцевої економіки.

Ключові слова: муніципальний кредит; інформаційні технології; фінансові ресурси; бюджет; інфраструктурні проекти.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Target setting. Conducting a decentralization reform, constant changes in the political, economic and social environment, activation of integration processes requires the informatization of relations between the public and private sectors not only at the state but also at the local level. Particularly tangible need for information interaction between these sectors arises at the stages of development and decision making regarding the diversification of forms and types of municipal loans. An important condition for the development of municipal lending is the rationale for the conceptual framework for the introduction of information technologies in the process of interaction between local governments with potential lenders and investors.

Actual scientific researches and issues analysis. Theoretical and methodological aspects of the development of municipal lending, the market for municipal borrowing are considered in the scientific works of domestic and foreign scholars, in particular D. Bergstresser, O. P. Kyrylenko, A. V. Petrykiv, J. Reck, I. Z. Storonianska and many others.

In these works, research was carried out on the historical aspects of the formation, the current state, prospects of development and the problems of disseminating the information about municipal borrowings.

Uninvestigated parts of general matters defining. With the development of e-governance, the low level of application of modern information technology in the lending market of municipalities requires further research.

The research objective. The purpose of the work is to substantiate the need for the use of modern information technologies by local authorities and local governments in the system of municipal lending.

The statement of basic materials. The current state of financial and credit relations in Ukraine is controversial and does not meet the needs of the development of the local economy. In the context of the decentralization reform, redistribution of powers and resources between levels of state and local authorities occurs, as a result of which a significant part of the commitments for the development of various objects of local infrastructure is transferred to local self-government bodies that do not have sufficient amount of financial resources for their implementation. A chronic shortage of funds leads to the depreciation of the material and technical base of housing and communal services, enterprise of critical infrastructure and social infrastructure.

Financing of local infrastructure projects is carried out at the expense of local budgets, which are limited, and bank loans. At the same time, banks are reluctant to lend to long-term infrastructure projects that are characterized by high credit risks. In such conditions, for the implementation of local infrastructure projects, it is necessary to actively involve additional funds through the issuance and placement of municipal bonds [6, p. 8].

According to the report of the National Commission on Securities and Stock Market in 2013, 2015 and 2016, no issue of local bond bonds was registered [7, p. 36]. In recent years, municipalities have preferred to attract credit resources for infrastructure projects through international financial institutions, in particular, the European Bank for Reconstruction and Development, the European Investment Bank, the Northern Ecological Finance Corporation, etc.

Issuance of local bond bonds is complicated by a number of problems related to their legal, financial, organizational and, especially, information security. On the hindrance of the development of informatization processes of municipal-credit relations there is an insufficient level of informational content of websites and the level of publicity of executive authorities and local self-government; low level of financial and informational literacy of the population, pace of development of information technologies in the field of financial and credit relations on the ground; lack of the developed financial and information infrastructure, insufficient reliability and capacity of the created information systems.

In the conditions of the formation of the information society, the requirements of legislation to the level of publicity of local self-government are increasing. The introduction of state-of-the-art e-government and e-democracy technologies enables online public services to form a new level of public finance relationships based on transparency and openness.

Despite the existence of a strong legislative framework in the field of transparency of public finances, outstanding issues are related to the lack of state reporting standards and the obligations of munic-

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

ipalities to disclose information about their financial status and operational activities; a clear list of subjects providing access to public information; established mandatory requirements for the organization of information interaction between state, regional, municipal levels; criteria for disclosure of information; sources of financing of informatization of activities of local self-government bodies and creation of modern information and communication infrastructure [8, p. 11-12; 9, p. 9].

The free access to information on the state of formation and implementation of local budgets, the indicators of socio-economic development of regions and cities, the effectiveness of the implementation of decentralization reforms and the state of the municipal bonds market can be found on official sites of central executive authorities. The public organizations, which on their websites inform the public about the state of local finances, publish the ratings of transparency of the local self-government bodies in the context of individual cities and regions of Ukraine, play an important role in accelerating e-government processes.

In accordance with the budget transparency rating established by the international organization International Budget Partnership [10], Ukraine in 2017 received 54 points out of 100 possible transparency indicators of the budget, which is higher than the average indicator of 42 points, which is determined by 115 countries of the world. With the participation of the public in the formation of the budget 34 points, indicating that the population's low capacity to influence the course of the budget process. According to the experts of the said organization, one of the ways of raising the level of public participation in the processes of budget formation and execution is the creation of mechanisms for communication with representatives of executive authorities.

Web resources of the local self-government bodies in most cases do not contain the full information stipulated in the current normative-legal acts; have insufficient level of information content and timely updating of information resources. This is especially true in the absence of information support for the development of the municipal lending system, which reduces the level of awareness of the business structures and population of the territorial communities on the issues of participation in the financing of local programs for the development and modernization of infrastructure objects. This is confirmed by the information provided in the report of the Center for Political Studies and Analysts "EIDOS" [11, p.32-34] regarding the level of access to public information by local authorities and local self-government bodies. Inadequate information on the approval and implementation of target / regional programs is published on the sites of local self-government bodies. Thus, on the sites of regional state administrations, 33% were disclosed, cities of the regional centers - 25%, city councils - only 18% of the required data. Regarding information on the state of local budgets, it is most open on the sites of councils of the cities of the regional significance - 65%, other councils provide budget transparency at a lower level, namely, regional councils - 25%, regional state administrations - 23%, other cities - 13 %

On this basis, informatization of the financial and credit relations at the local level requires the development of the appropriate conceptual framework covering a set of strategic and tactical measures aimed at the developing of economic and informational interaction among all participants in municipal loans in order to increase the financial capacity of the territorial communities. Such principles include the justification of the mechanism for the practical implementation of the informatization of the system of municipal lending, which provides for simplification of permitting procedures in the market of municipal borrowings; development of a system of the specialized credit institutions; expansion of the boundaries of interregional and inter-municipal financial and credit cooperation; use of cloud technologies in the system of municipal lending.

The process of informatization at the level of municipalities requires the development of network information and communication technologies, which are based on a combination of the principle of centralization, which involves state support to the processes of informatization of the system of municipal lending with the principle of decentralization, which is aimed at increasing the volume of local financial resources. The main advantage of information network technologies is their efficiency, simplicity and user-friendliness, focusing on time and resource savings, and building a reliable system for managing various types of risks. The main types of these technologies at the level of the municipalities are:

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

- the development of online trading of local loan bonds with the help of the system of Internet trading, for which it is necessary to introduce special software at the municipal level;
- the implementation of the information transparency tools of the municipalities based on the cloud technologies, which will allow to effectively use the information resources, reduce costs for the development, operation and maintenance of the local information systems, providing a high level of their protection against cyber attacks.

Using cloud technologies involves high-speed access to the Internet. In connection with this, the information and communication infrastructure of the municipalities needs to be replaced and upgraded. In the context of the development of e-governance and multifunctionality of the Internet, the use of cloud technologies in the municipal lending system should be in line with the needs of the public and private sectors in the field of information and communication support for the functioning of the financial and credit relations at the municipal level and include the constituent elements shown in the figure 1. The cloud technology development needs support from the local government IT companies that develop and implement cloud-based applications and services, providing flexible and low-budget cloud services.

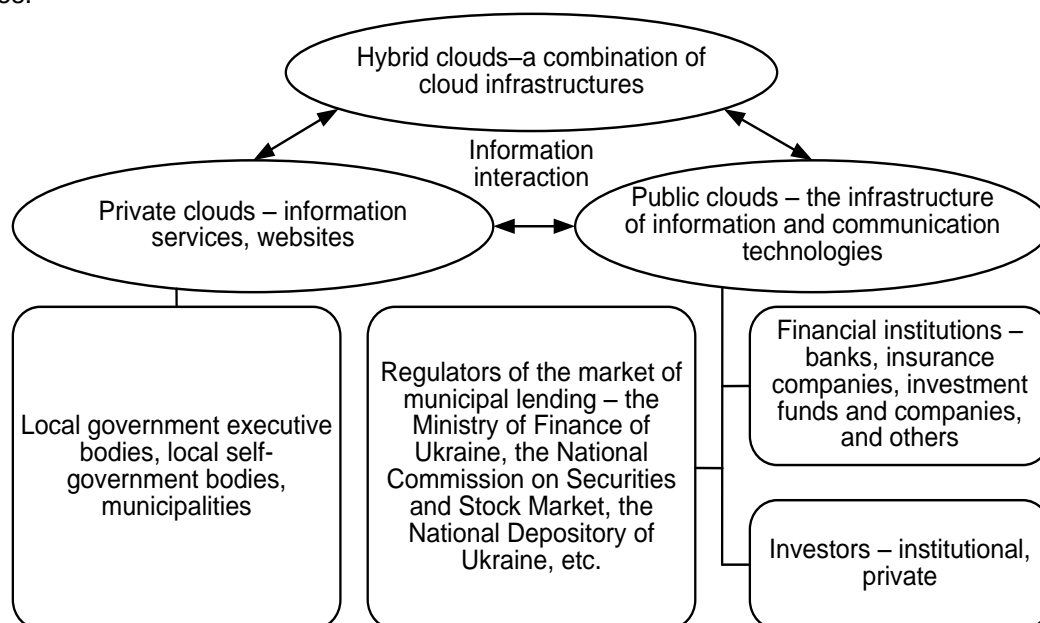

Fig. 1. Application of cloud technologies in the system of municipal lending

Source: compiled by the authors

Particular attention should be given to encourage the population of the territorial communities, as the main consumers of the services provided at the local level, to the process of the financing infrastructure projects. To this end, it is necessary to create centers of the information and financial technologies, on the basis of which, through the creation of a single interactive platform of the information interaction, provide real-time online consultations on the issues related to the use of municipal lending instruments, inform the public on the need and conditions for issuing local loan bonds, their level of profitability and the expediency of redemption by the population and the representatives of business structures.

Conclusions. Informatization of the financial and credit relations of the municipalities will allow to effectively plan, model and implement various local development projects based on the use of the modern information technologies, will promote transparency of activities of the local self-government bodies in the process of attraction and use of the borrowed funds, provide accurate and complete in-

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

formation on financial needs and opportunities of the territorial communities, as well as an assessment of the level of autonomy, reliability and solvency of the self-government local authorities.

References

1. Bergstresser, D., Cohen, R. (June, 2011). Why fears about municipal credit are overblown. *Harvard Business School* (pp. 11-129) [in English].
2. Kyrylenko, O., Luchka, A., Malyniak, B. (2005). Istorichnyi dosvid, stan i perspektyvy rozvytku mistsevykh zapozychen v Ukraini [Historical experience, condition and prospects of the local borrowings development in Ukraine]. *Zhurnal yevropeiskoi ekonomiky – Journal of the European Economy*, 1, 82–104 [in Ukrainian].
3. Petrykiv, A. V. (2014). Napriamy pidvyshchennia efektyvnosti informatsiinoi systemy ta systemy rehuliuвання mistsevykh zapozychen [Areas of increasing the efficiency of the information system and the system of regulation of the local borrowings]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 14, 115–118 [in Ukrainian].
4. Reck, J. L., and Wilson, E. R. (2014). The Relative influence of fund-based and government-wide financial information on municipal bond borrowing costs. *Journal of Governmental & Nonprofit Accounting*, 3, 35–57 [in English].
5. Storonianska, I. Z., Muzyka, I. S. (2013). Problemy orhanizatsii ta efektyvnosti vykorystannia munitsypalnykh zapozychen [Problems of organization and efficiency of the use of the municipal loans]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 11, 45–55 [in Ukrainian].
6. Kozak, V. I., Moskvin, S. O. (2017). *Emisiia oblihatsii komunalnykh pidpriemstv ta mistsevykh pozyk [Issuance of bonds of municipal enterprises and local loans: a practical guide]*. Kyiv: Despro [in Ukrainian].
7. Richnyi zvit za 2016 rik Natsionalnoi komisii z tsinnykh paperyv ta fondovoho rynku [Annual report for 2016 of the National Commission on Securities and Stock Market] (n.d.). Retrieved from <https://www.nssmc.gov.ua/documents/rtchniy-zvt-nktsprf-za-2016-rk> [in Ukrainian].
8. Vidkryte vryaduvannia v Ukraini: vyklyky ta propozytsii zmin [Open Government in Ukraine: Challenges and Proposals for Change] (n.d.). Retrieved from https://ti-ukraine.org/_publications/vidkryte-vryaduvannya-v-ukrajini-vyklyky-ta-propozytsiji-zmin [in Ukrainian].
9. Rozvytok munitsypalnoho kredyтування v Ukraini: mizhnarodnyi dosvid ta rekomendatsii [Development of municipal lending in Ukraine: international experience and recommendations] (2017). Retrieved from <http://www.worldbank.org/uk/country/ukraine> [in Ukrainian].
10. Ohliad vidkrytosti biudzhetu za 2017 r. [Review of the budget transparency for 2017] (2017). Retrieved from <https://www.internationalbudget.org/wp-content/uploads/ukraine-open-budget-survey-2017-summary-russian.pdf> [in Ukrainian].
11. Zvit shchodo rivnia zabezpechennia dostupu do publichnoi informatsii orhanamy mistsevoi vlady ta mistsevoho samovryaduvannia [Report on the level of the access to public information by the local authorities and local governments] (2017). Retrieved from <http://eidos.org.ua/vydannya> [in Ukrainian].

Література

1. Bergstresser, D., Cohen, R. Why fears about municipal credit are overblown. Working Paper 11-129 // Harvard Business School, June, 2011. – 49 p.
2. Кириленко, О. Історичний досвід, стан і перспективи розвитку місцевих запозичень в Україні / О. Кириленко, А. Лучка, Б. Малиняк // Журнал європейської економіки. – 2005. – № 1. – С. 82–104.
3. Петриків, А. В. Напрями підвищення ефективності інформаційної системи та системи регулювання місцевих запозичень / А. В. Петриків // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – № 14. – С. 115–118.
4. Reck, J. L. The relative influence of fund-based and government-wide financial information on municipal bond borrowing costs / Reck J. L. and E. R. Wilson // Journal of Governmental & Nonprofit Accounting. – 2014. – № 3. – Pp. 35–57.
5. Сторонянська, І. З. Проблеми організації та ефективності використання муніципальних запозичень / І. З. Сторонянська, І. С. Музика // Фінанси України. – 2013. – № 11. – С. 45–55.
6. Козак, В. І. Емісія облігацій комунальних підприємств та місцевих позик : практичний посібник / В. І. Козак, С. О. Москвін. – К. : Despro, 2017. – 106 с.
7. Річний звіт за 2016 рік Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.nssmc.gov.ua/documents/rtchniy-zvt-nktsprf-za-2016-rk>.
8. Відкрите врядування в Україні: виклики та пропозиції змін [Електронний ресурс] / Transparency International Україна. – Режим доступу : https://ti-ukraine.org/_publications/vidkryte-vryaduvannya-v-ukrajini-vyklyky-ta-propozytsiji-zmin.
9. Розвиток муніципального кредитування в Україні: міжнародний досвід та рекомендації [Електронний ресурс] / Група Світового банку, 2017. – Режим доступу : <http://www.worldbank.org/uk/country/ukraine>.
10. Огляд відкритості бюджету за 2017 р. [Електронний ресурс] / International Budget Partnership. – Режим доступу : <https://www.internationalbudget.org/wp-content/uploads/ukraine-open-budget-survey-2017-summary-russian.pdf>.
11. Звіт щодо рівня забезпечення доступу до публічної інформації органами місцевої влади та місцевого самоврядування [Електронний ресурс] / Центр політичних студій та аналітики «Ейдос». – К., 2017. – Режим доступу : <http://eidos.org.ua/vydannya>.

Received for publication 03.05.2018

Бібліографічний опис для цитування :

Parubets, O. M. Development of municipal lending system based on the use of modern information technologies / O. M. Parubets, O. V. Vojko, D. O. Sugonyako // Науковий вісник Полісся. – 2018. – № 3 (15). – С. 113-118.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

- Парубець
Олена Миколаївна** доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Чернігівський національний технологічний університет;
<https://orcid.org/0000-0001-5357-7581>;
Researcher ID: H-5503-2015;
SPIN-код: 3883-1517;
E-mail: olena.parubets@gmail.com;
- Parubets
Olena Mykolaivna** Doctor of Economics, Associate Professor, Professor at the Department of Finance, Banking and Insurance, Chernihiv National University of Technology;
<https://orcid.org/0000-0001-5357-7581>;
Researcher ID: H-5503-2015;
SPIN-code: 3883-1517;
E-mail: olena.parubets@gmail.com;
- Бойко
Олена Володимирівна** доктор економічних наук, доцент, професор кафедри менеджменту організацій та управління проектами, Запорізька державна інженерна академія;
<https://orcid.org/0000-0002-4381-8502>;
E-mail: lvbojko@yahoo.com;
- Bojko
Olena Volodymyrivna** Doctor of Economics, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Management of Organizations and Project Management, Zaporizhzhia State Engineering Academy;
<https://orcid.org/0000-0002-4381-8502>;
E-mail: lvbojko@yahoo.com;
- Сугоняко
Дмитро Олександрович** кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління та менеджменту організацій, Чернігівський національний технологічний університет;
<https://orcid.org/0000-0002-5054-7253>;
Researcher ID: H-6572-2014;
SPIN-код: 5347-3400;
E-mail: dmytro.sugonyako@gmail.com;
- Sugonyako
Dmytro Oleksandrovych** Candidate Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Public Administration and Organizations Management, Chernihiv National University of Technology;
<https://orcid.org/0000-0002-5054-7253>;
Researcher ID: H-6572-2014;
SPIN-code: 5347-3400;
E-mail: dmytro.sugonyako@gmail.com

МЕНЕДЖМЕНТ

UDC 330.46:[005.8:658.152]

УДК 330.46:[005.8:658.152]

Ev. Yu. Sakhno, Doctor of Technical Sciences,
Professor
N. V. Moroz, Director of Academic Library,
S. I. Ponomarenko, Candidate of Economic
Sciences, Associate Professor

Є. Ю. Сахно, д. т. н., професор,
Н. В. Мороз, директор наукової
бібліотеки,
С. І. Пономаренко, к. е. н.,
доцент

USE OF THE URBAN LOGIC THEORY WITH DEVELOPMENT PROJECTS MANAGEMENT

ВИКОРИСТАННЯ ТЕОРІЇ НЕЧІТКОЇ ЛОГІКИ ПРИ УПРАВЛІННІ ПРОЕКТАМИ РОЗВИТКУ

Urgency of the research. The study of the methods of economic and financial evaluation of the effectiveness of development projects is an underdeveloped area of economic knowledge, due to the impossibility of predicting the obstacles associated with investments in the future, and the implementation of such projects is most often associated with risk and uncertainty.

Target setting. Therefore, in this case, it is proposed to use fuzzy logic theory, which defines a modern approach to describe business processes that present uncertainty and inaccuracy of the source information.

Actual scientific researches and issues analysis. The question of using the theory of fuzzy logic in the management of development projects is highlighted in the scholarly works of Ukrainian and foreign scholars such as Asai K, Borisov A. N., Gordienko I. V., Semenenko M. V., Mityushkin Yu. I., Mokin B. I. and others.

Uninvestigated parts of general matters defining. Known studies have shown that classical control methods work quite effectively at fully deterministic control objects and environments, and for systems with incomplete information and high complexity, fuzzy analysis methods that are optimal to be adapted to a modern project management system for constructing an integrated neural network are optimal.

The research objective. The task is to use the fuzzy models to move on to the development of modern management technology with the use of artificial neural networks to integrate the enterprise management system and development projects.

The statement of basic materials. The transition from traditional control systems to systems with fuzzy logic occurs using fuzzy variables. Let's consider the process of neural network modeling in the integration of enterprise management systems and development projects for the construction of a single integrated enterprise management system.

Conclusion. In this paper we propose a methodology for the implementation of investment projects for the implementation of information systems based on fuzzy-plural approach, which allows to take into account qualitative aspects that do not have an exact numerical evaluation.

Keywords: fuzzy logic; control systems; project management; neural network.

DOI: 10.25140/2410-9576-2018-3(15)-119-126

Urgency of the research. The study of economic and financial evaluation methods of the development projects effectiveness is an underdeveloped area of economic knowledge. This is due to the fact that it is impossible to predict in advance all the obstacles associated with investments in the future, and the implementation of such projects is most often associated with risk and uncertainty. In

Актуальність теми дослідження. Дослідження методів економічної та фінансової оцінки ефективності проектів розвитку являє собою недостатньо вивчену область економічних знань, що пов'язано з неможливістю передбачення перешкод, що пов'язані з інвестиціями в майбутньому, і реалізація таких проектів найчастіше пов'язана з ризиком і невизначеністю.

Постановка проблеми. В даній роботі, пропонується використовувати теорію нечіткої логіки (Fuzzy Logic), що визначає сучасний підхід до опису бізнес-процесів, в яких присутня невизначеність і неточність вихідної інформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання використання теорії нечіткої логіки в управлінні проектами розвитку висвітлено у наукових працях українських та зарубіжних науковців, таких, як Асаї К, Борисов А. Н., Гордієнко І. В., Семененко М. В, Мітюшкін Ю. І., Мокін Б. І. та інших.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Відомі дослідження показали, що класичні методи управління досить ефективно працюють при повністю детермінованому об'єкті управління і середовищі, а для систем з неповною інформацією та високою складністю оптимальними є нечіткі методи аналізу, які слід адаптувати до сучасної системи управління проектами для побудови інтегрованої нейронної мережі.

Постановка завдання. В роботі поставлено завдання використовувати нечіткі моделі перейти до побудови сучасної технології управління із застосуванням штучних нейронних мереж інтеграції системи управління підприємством та проектами розвитку.

Виклад основного матеріалу. Перехід від традиційних систем управління до систем з нечіткою логікою відбувається з використанням нечітких змінних. Розглянемо процес нейромережевого моделювання при інтеграції систем управління підприємством та проектами розвитку для побудови єдиної інтегрованої системи управління підприємством.

Висновки. У даній роботі пропонується методика реалізації інвестиційних проектів впровадження інформаційних систем на основі нечітко-множинного підходу, який дозволяє враховувати якісні аспекти, які не мають точної числової оцінки.

Ключові слова: нечітка логіка; системи управління; управління проектами; нейромережа.

МЕНЕДЖМЕНТ

many respects, such problems are associated with insufficiently complete and qualitative consideration of the associated risks.

Target setting. It is well known that the investment project management system has a high degree of uncertainty with changes in a large number of factors of influence and constantly changing performance parameters. Therefore, in this case, it is proposed to use fuzzy logic theory, which defines a modern approach to describing business processes that present uncertainty and inaccuracy of the source information. The decision-making process in this case is multidimensional and extremely complex and requires the involvement of modern software tools, which allows more accurately, in comparison with other methods, to determine the level of risk and significantly reduce the time for appropriate calculations.

Actual scientific researches and issues analysis. It is shown in reference [1] that the basis of the false logic of formalism is the notion of fuzzy sets and fuzzy statements, the main difference of the method is the introduction of linguistic variables (subjective categories) - variables that can not be described with the help of a mathematical language, that is, it is difficult to give them precise (objective) quantification. In the literature, fuzzy sets of linguistic variables are also called term sets [2; 3]. Fuzzy logic also introduces the concept of fuzzy function and developed the concept of constructing fuzzy regression models. Within the framework of such an approach in the management of development projects, the meaning of a fuzzy linguistic variable can be expressed in terms of type "low", "moderate", "large", "very high", etc. [4; 5]. The set of values of the fuzzy variable form the so-called term-set. For example, "The level of investment in a project" may be set by the term set of values such as {Very Low, Low, Medium, High, Very High}. In the approaches of building an integrated enterprise management system and development projects and principles of neural network modeling of integration processes are presented.

Uninvestigated parts of general matters defining. Known studies have shown that classical control methods work quite effectively at fully deterministic control and deterministic environments, and for systems with incomplete information and high complexity of an object of management optimal are fuzzy control methods that need to be adapted to a modern project management system for building an integrated neural network.

The research objective. The task is to use the fuzzy models to move on to the development of modern management technology with the use of artificial neural networks to integrate the enterprise management system and development projects.

The statement of basic materials. In Fig. 1, and shows the areas of the most effective use of existing management technologies [6]. We will conduct a schematic analysis of existing and perspective project management systems for integrating systems into a single information management complex of complex objects. In accordance with Fig. 1, and we will analyze existing management systems for enterprises and development projects. Consider the classic methods of enterprise management, among which should be distinguished pyramid enterprise management, which is shown in Fig. 1, b [7]. We distinguish it in four levels: strategic decision making, tactical management, operational control and grassroots level - the level of control system of the TP.

Users of the information level of making strategic decisions are the owners of companies and top managers. It describes and optimizes the basic business processes of enterprises, identifies the organizational structure and the main personalities responsible for one or another procedure. Users of tactical control level are middle and top level managers who take tactical decisions in the field of finance, production, logistics and others. The most important functions of this level are planning and budgeting. At the technological level, data is gathered from the shop equipment and processed and summarized.

It should be noted that the processes of managing innovation and investment projects mostly occur at the level of tactical and operational management, so consider the tasks that solve the ERP and MES systems (Fig. 2). The level of tactical management represented by ERP-systems. At each of the listed levels there is a software and hardware complex, which in one way or another solves the problem of production management. Unfortunately, there is no software that will fully cover all aspects

МЕНЕДЖМЕНТ

of production management. Therefore, for the implementation of a certain set of functions, it will be necessary to use several information systems closely integrated with each other.

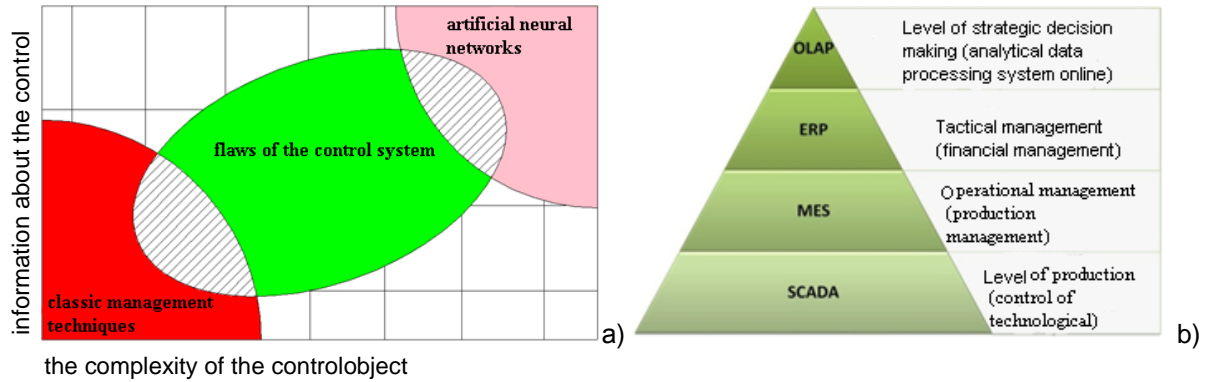

Fig. 1. Methods of enterprise management: a) transition from classical control methods to neural networks; b) pyramid management

Usually, ERP (Enterprise Resource Planning) systems consist of different modules that implement the needs of organizations in the process automation. Each of the modules is oriented to a specific area of business or business process. In the composition of the modules used, the structure of the ERP system can be divided into two components: basic and advanced elements. The basic elements are all the functions of the system that control the production, and the extended elements include all the functions that ensure the work of production. Typically, these elements are implemented as separate modules.

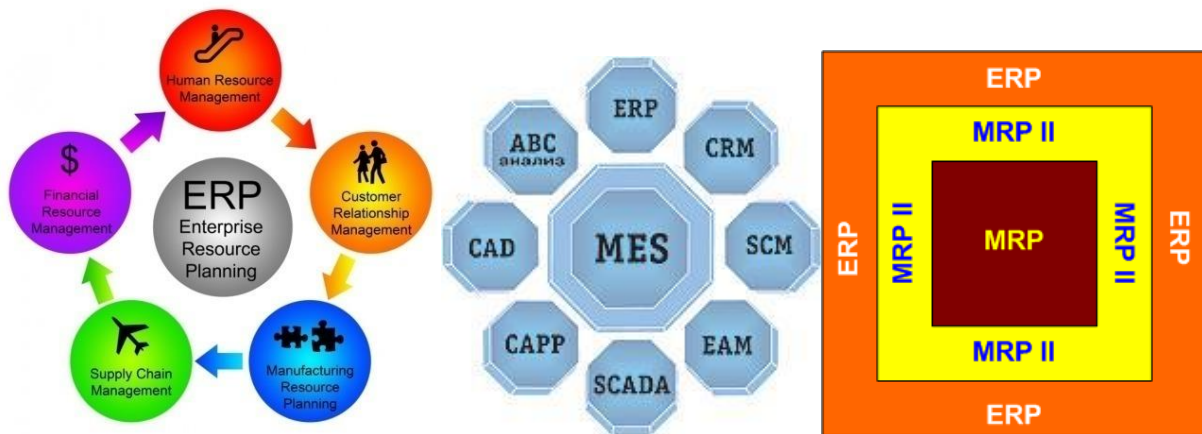

Fig. 2. Structure of ERP and MES systems

Since ERP systems have emerged as a result of evolutionary development of systems of the previous generation, they contain elements of MRP and MRP II systems (Tab. 1).

МЕНЕДЖМЕНТ

Table 1

Development of the main functions of enterprise management systems

	MRP	MRP II	ERP
Main functions of enterprise management systems	<ul style="list-style-type: none"> - product specification management; - inventory management; - management of production orders; - Preparation of the production schedule; - control and production management; - managing the needs of materials. 	<ul style="list-style-type: none"> - all MRP functions; - financial management; - resource planning; - production planning; - sales planning - management of consumer orders; - development of the basic production plan; - volume planning of production. 	<ul style="list-style-type: none"> - all functions of MRP II; - business planning and financial modeling; - Planning and management of marketing and sales; - resource management and modeling needs; - production management and production modeling; - management of resources and supplies.

The ERP II class subsystems are understood as WEB applications integrated with the enterprise's main ERP application that implements a distinct front-office in relation to the traditional ERP system. The system may belong to the ERP II class if the front-office and back-office are a single entity:

$$ERP2 = ERP + CRM + SCM + PLM + PDM + APS, \quad (1)$$

where: CRM systems: (Customer Relationships Management) - content management with customers; SCM class (Supplychain management) - automated supply chain management systems; PLM class systems (Product Lifecycle Management) - product lifecycle management; system of class of PDM (Product Data Management) - management of production data; APS (Advanced Planning / Scheduling) systems-Advanced planning of production tasks.

The level of operational management is realized with the help of MES-systems. The main difference between MES and ERP lies in the fact that the MES-systems, operating exclusively from production information, make it possible to correct or completely recalculate the production schedule during the work shift as many times as necessary. Due to the rapid reaction to current events and the application of mathematical methods to compensate for deviations from the production schedule, MES-systems allow optimizing production and making it painful. MES-systems, collecting and summarizing data from various production systems and technological lines (lower level of the pyramid), lead to the highest level of organization of all production activities, from the formation of the production order and to the shipment of finished products to the warehouse.

The International Association of Manufacturers of Production Management Systems (MESA) has identified eleven generic MES-system functions: State Control and Resource Allocation (RAS); operational / detailed planning (ODS); dispatching of production (DPU); document management (DOC); Data Collection and Storage (DCA); Human Resources Management (LM); product quality management (QM); production process management (PM); maintenance and repair (MM); product history tracking (PTG); performance analysis (PA).

The transition from traditional control systems to systems with fuzzy logic can be shown on the basis of Fig. 3, and [1; 2]. The following fuzzy variables are used in the management of innovation and investment projects [4]: Net present value (NPV), Internal Rate of Return (IRR), Project Payback Time (ROI), ARR, Index of Return on Investment (PI) (Tab. 2). The value of the output variables determines the probability of the project being adopted. All variables except PB and ARR were characterized by the term set of values {low, low, mid, and high}. Variables PB and ARR described trapezoidal function of belonging and for projects with a payback period of less than 5 years or the rate of profitability of more than 20% had a logical value "Yes" (yes).

МЕНЕДЖМЕНТ

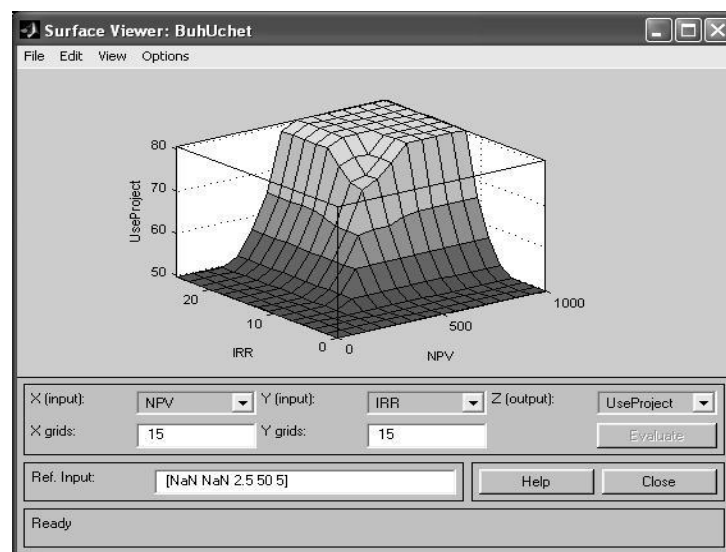
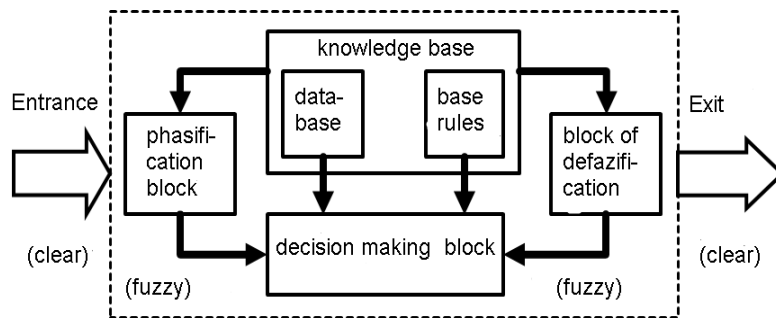

Fig. 3. System of fuzzy output: a) scheme of the system; b) An example of rendering the result of computations in MATLAB to assess the effectiveness of the project

One of the advantages of the Fuzzy Logic subsystem of the MATLAB computing system is the ability to visualize the results in the form of two-dimensional and three-dimensional graphs. An example of the result surface in the IRR and NPV coordinates is shown in Fig. 3, b. The resulting surface graph can be rotated by viewing it from different angles. The graph clearly highlights the area of "failure" of the project's effectiveness. In this case, it is obvious that the probability of an effective implementation of the project is rather high (71.8%).

Table 2

Bringing the indicators of investment analysis to fuzziness

Indicator	Interposition in terms of fuzzy logic
1	2
$PB = \frac{IC}{CF_{cp}}$	IC - the total amount of investment in the project can be accurately estimated; CF _s - the average annual financial flow from the project implementation can not be accurately estimated
$NVP(N, r) = \sum_{n=0}^N \frac{CF_n}{(1+r)^n} - \sum_{n=0}^N \frac{IC_n}{(1+r)^n}$	CF _n - the income achieved in the periodtime n can not be accurately estimated; IC _n - the amount of investments in the n-step can not be estimated reliably; N - the estimated period of estimation is uncertain precisely; r - discount rate varies depending on external conditions.

МЕНЕДЖМЕНТ

Continuation of Table 2

1	2
$ARR = \frac{PR_{cp}}{(IC - LV)/2} * 100\%$	PRsr - the average annual profit of a project can not be precisely determined; IC - investment costs can not be estimated accurately; LV - Liquidation value of fixed assets.
$PI = \sum_{t=0}^T \frac{P_t}{(1+r)^t} : IC$	Pt - the sum of the given incomes can not be estimated reliably; ICn - the amount of investments in the n-step can not be estimated reliably;
$DPI_2 = \frac{\sum_{n=0}^N CF_n / (1+r)^n}{\sum_{n=0}^N IC_n / (1+r)^n}$	CFn - the income achieved in the periodtime n can not be accurately estimated; ICn - the amount of investments in the n-step can not be estimated reliably; r - discount rate varies depending on external conditions.

Considering the transition from existing to new systems of fuzzy logic in project management, the following should be taken into account. Neural networks are convenient for image recognition tasks, but very uncomfortable to explain how this recognition is performed. They can automatically acquire knowledge, but the process of their training is often slow enough, and the analysis of the trained network is very complex (the trained network is usually a "black screen" for the user). In this case, the artificial neuron is an element that converts the vector input x into the scalar y output. The transformation is carried out in two stages: the activity level of the neuron is calculated - the scalar product of the neuron weights vector $w = (w_1, w_2 \dots w_n)$ and the input vector $x = (x_1, x_2 \dots x_n)$ and the activation function f is applied to the calculated value, which is also is transmitting:

$$net = (w, x) = \sum_{i=1}^n w_i x_i, \quad y = f(net) = f(\quad) \quad (2)$$

The combination of neurons forms a neural network, among which the most popular are the direct distribution networks. In them, the neurons are located in several layers - neurons of the same layer, receiving input signals from the previous, converting them and transmitting outputs of the neurons of the next layer. Hybrid neuro-fuzzy systems have found the greatest application. Their characteristic feature is that they can always be considered as systems of fuzzy rules, while setting the functions of accessories in the preconditions and conclusions of rules based on the training set is carried out with the help of a neural network.

Let's consider the process of neural network modeling in the integration of enterprise management systems and development projects, the algorithm of which is presented in. The main objective of the neural network modeling is the reproduction of actions that control the efficiency of the process of integration of the enterprise information system and development projects.

On the basis of the ratios considered in and the introduced main characteristics and parameters, it was determined that the management of the integration of information systems in the form of an optimal ratio of their inputs and outputs is determined by four groups of parameters: X - vectors of inputs of systems; Y - vectors of system outputs; Z - control vectors; R - control operators; λ, γ - auxiliary communication parameters. The neural network, created on the basis of [6] includes two modifications: "NMI1" and "NMI2" are built separately for the information systems of the enterprise and the project of development of the machine-building industry. On the basis of a definite tuple of input data, the structure of the four-layer neural network "NMI" was created - a network that simulates processes in the integrated information system (Fig. 4, a).

On the basis of the created network, its training was conducted and the processing of the results of work was carried out (Fig. 4, b) to determine the relationship between the inputs / outputs (Y / X) of the ICs with the control vectors (Z). The graphs show that the neural network after training with greater significance describes the processes of functioning of the system in the input / output space with the given control parameters (upper graph) than before the training (lower graph). The ratio of the results obtained before and after the training of the network shows that the process of training (training) of the

МЕНЕДЖМЕНТ

network makes sense and the network more accurately describes the processes of transforming the inputs of the information system into outputs.

The numerical evaluation of the network learning outcomes is done by determining the magnitude of the Mean Squared Error (MSE) error, which was $MSE = \dots$. Thus, based on the work of the neural networks for enterprise and project information systems, it has been proved that the systems can achieve their own effective work status with given control vectors for 5 and 7 epochs respectively (2.5 and 3.5 years).

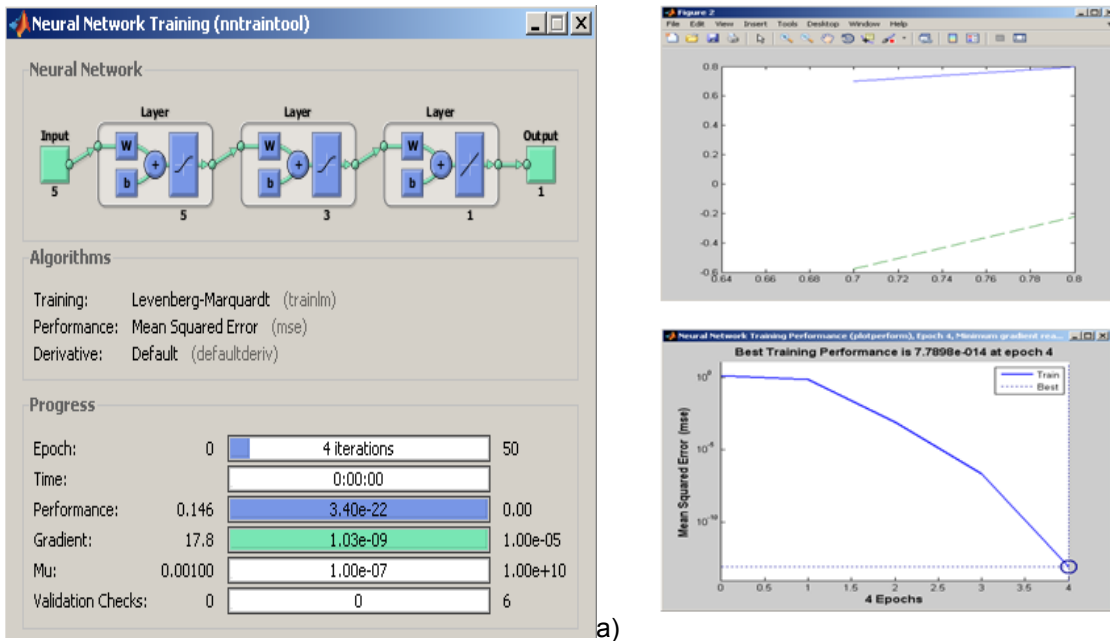

Fig. 4. Neural network of the integrated information system: a) the correspondence of system parameters and goals (management) after training (horizontal axis - goal (control level Z), vertical axis - parameters (output level Y), b) training schedule of the neural network

Conclusions. In this paper, we propose a methodology for evaluating the effectiveness of investment projects for the integration of information systems based on fuzzy-multiple approaches, which allows for the consideration of qualitative aspects that do not have an exact numerical evaluation, which should significantly increase the adequacy of the applied methods. Despite the flaws and limitations of the theory, the fuzzy set method has been acknowledged as a promising number of major international companies such as: Motorola, General Electric, Otis Elevator, Pacific Gas & Electric, Ford, and others. Thus, the fuzzy set method is suitable for managing long-term projects, the implementation of which requires the use of parameters that are not clearly defined in time.

References

1. Asai, K., Vatada, D. & Ivai, S. (1993). *Prikladnye nechetkie sistemy [Applied Fuzzy Systems]*. Moscow: Mir [in Russian].
2. Borysov, A. N., Krumberh, O. A. & Fedorov, Y. P. (1990). *Prinyatie resheniy na osnove nechetkikh modeley: primery ispolzovaniya [Decision making based on fuzzy models: examples of use]*. Riga: Zinatne [in Russian].
3. Hordiienko, I. V. & Shcherban, O. A. (2008). *Modeli nechetkoi lohiky v systemakh keruvannia efektyvnistiu biznesu [Models of Fuzzy Logic in Business Performance Management Systems]*. *Kultura narodov Prychernomorja - Culture of the*

Література

1. Асаи, К. Прикладные нечеткие системы: перевод с япон. / К. Асаи, Д. Ватада, С. Иваи и др.; под ред. Т. Тэрано, К. Асаи, М. Сугено. – М. : Мир, 1993. – 261 с.
2. Борисов, А. Н. Принятие решений на основе нечетких моделей: примеры использования / А. Н. Борисов, О. А. Крумберг, И. П. Федоров. – Рига : Зинатне, 1990. – 184 с.
3. Гордієнко, І. В. Моделі нечіткої логіки в системах керування ефективністю бізнесу / І. В. Гордієнко, О. А. Щербань // *Культура народів Причорномор'я*. – 2008. – № 140. – С. 114-119.

МЕНЕДЖМЕНТ

peoples of the Black Sea region, 140, 114-119 [in Ukrainian].

4. Semenenko, M. H. & Lesina, T. V. (n.d.). Otsenka effektivnosti ynvestytsyonnykh proektov na osnove formalizma nechetkoi lohyky [Evaluation of investment projects efficiency on the basis of fuzzy logic formalism]. *mas.exponenta.ru*. Retrieved from

http://mas.exponenta.ru/literature/Sem_2.pdf [in Russian].

5. Mityushkin, Yu. I., Mokin, B. I. & Rotshteyn, A. P. (2002). *Soft Computing: identyfikatsiia zakonimirostei nechetkomy bazamy znan [Soft Computing: Identification of legalities with fuzzy databases]*. Vinnytsia: UNIVERSUM-Vinnytsia [in Ukrainian].

6. Grinyaev, S. N. (n.d.). Nchetkaya logika v sistemakh upravleniya. Tsentr strategicheskikh otsenok i prognozov [Fuzzy logic in control systems. Center for Strategic Assessments and Forecasts]. *csef.ru*. Retrieved from <http://csef.ru/ru/nauka-i-obshchestvo/459/nechetkaya-logika-v-sistemah-upravleniya-554> [in Russian].

7. Demidov, V. (2006). Reshenie zadach operativnogo upravleniya proizvodstvom na razlichnykh urovnyakh informatsionnoy struktury predpriyatiya [Solution of the tasks of operational management of production at various levels of the information structure of the enterprise]. *STA – STU, 1*, 14-20 [in Russian].

4. Семененко, М. Г. Оценка эффективности инвестиционных проектов на основе формализма нечеткой логики [Электронный ресурс] / М. Г. Семененко, Т. В. Лесина. – Режим доступа: http://mas.exponenta.ru/literature/Sem_2.pdf.

5. Митюшкин, Ю. И. Soft Computing: идентификация закономерностей нечеткими базами знаний / Ю. И. Митюшкин, Б. И. Мокин, А. П. Ротштейн. – Винница : УНІВЕРСУМ–Вінниця, 2002. – 145 с.

6. Гриняев, С. Н. Нечеткая логика в системах управления. Центр стратегических оценок и прогнозов [Электронный ресурс] / С. Н. Гриняев. - Режим доступа: <http://csef.ru/ru/nauka-i-obshchestvo/459/nechetkaya-logika-v-sistemah-upravleniya-554>.

7. Демидов, В. Решение задач оперативного управления производством на различных уровнях информационной структуры предприятия / В. Демидов // СТА. – 2006. – № 1. – С. 14-20.

Received for publication 03.05.2018

Бібліографічний опис для цитування :

Sakhno, Ev. Yu. Use of the urban logic theory with development projects management / Ev. Yu. Sakhno, N. V. Moroz, S. I. Ponomarenko // Науковий вісник Полісся. – 2018. – № 3 (15). – С. 119-126.

Сахно Євгеній Юрійович доктор технологічних наук, професор, професор кафедри геодезії, картографії та землеустрою, Чернігівський національний технологічний університет; <https://orcid.org/0000-0002-9789-7242>; Researcher ID: M-3987-2016; E-mail: evsakhno@ukr.net;

Sakhno Evgen Yuriiovich Doctor of of Engineering Sciences, Professor, Professor at the Department of Geodesy, Cartography and Land Management, Chernihiv National University of Technology; <https://orcid.org/0000-0002-9789-7242>; Researcher ID: M-3987-2016; E-mail: evsakhno@ukr.net;

Мороз Наталія Вікторівна директор наукової бібліотеки, Чернігівський національний технологічний університет; <https://orcid.org/0000-0003-3870-7004>; Researcher ID: U-4268-2017; SPIN-код: 4925-0940; E-mail: natmoroz@ukr.net;

Moroz Nataliia Viktorivna Director of Academic Library, Chernihiv National University of Technology; <https://orcid.org/0000-0003-3870-7004>; Researcher ID: U-4268-2017; SPIN-code : 4925-0940; E-mail: natmoroz@ukr.net;

Пonomarenko Сергій Іванович кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри публічного управління та менеджменту організацій, Чернігівський національний технологічний університет; <https://orcid.org/0000-0003-0714-7972>; Researcher ID: H-6726-2014; E-mail: pon63serg@gmail.com;

Ponomarenko Serhii Ivanovich Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Public Administration and Management of Organizations, Chernihiv National University of Technology; <https://orcid.org/0000-0003-0714-7972>; Researcher ID: H-6726-2014; E-mail: pon63serg@gmail.com

МАРКЕТИНГ

UDC 338.46:641

УДК 338.46:641

O. V. Dzyundzya, Candidate of Engineering Sciences,
D. M. Yakymchuk, Candidate of Engineering Sciences,
I. O. Nosova, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

О. В. Дзюндзя, к. т. н.,
Д. М. Якимчук, к. т. н.,
І. О. Носова, к. пед. н.,
доцент

ANALYSIS OF DEMAND FOR PRODUCTS AND SERVICES OF RESTAURANTS IN THE RESORT AREA OF THE KHERSON REGION

АНАЛІЗ ПОПИТУ НА ПРОДУКЦІЮ ТА ПОСЛУГИ ЗАКЛАДІВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА У КУРОРТНІЙ ЗОНІ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Urgency of the research. In recent year headily internal tourism collects turns and a requirement is sharply tested in development of industry of hospitality. One of its important components is the restaurant economy, which affects the growth of the socio-economic level of the country. In connection with this, there is a need to study the demand for products and services of restaurants.

Target setting. Quality of restaurant services abandons the most proof emotional impression in memory of tourist. Therefore the analysis of demand on products and services of establishments of restaurant economy must help to de fine basic problems and educe ways for upgrading.

Actual scientific researches and issues analysis. The results of the study of various aspects of the development of the restaurant industry are described in the works N. V. Smirnova, N. O. Pyatnitskaya, I. V. Scavronskaya, O. D. Timchenko, T. I. Tkachenko, G. V. Chernov, E. Gheribi, E. Kwiatkowska, G. Levytska, etc.

Uninvestigated parts of general matters defining. Without regard to considerable scientific works from this range of problems, her separate aspects, in particular the modern state, demand on services and progress of restaurant economy of Ukraine trends constantly change and need a further scientific study.

The research objective. The aim of the article is–research of demand on services of establishments of restaurant economy, that placing in there sort zone of the Kherson area.

The statement of basic materials. With the aim of determination of actual development of restaurant business on Kherson by us a study of demand was undertaken on services of establishments of restaurant economy. Factors that influence on a decrease in demand and basic problems of enterprises of feed and possible ways of their removal are certain.

Conclusions. A market of sanatorium-resort services of Kherson is potentially attractive, but there are considerable defects that need correction.

Keywords: establishments of restaurant economy; sanatorium-resort zone; service; demand.

DOI: 10.25140/2410-9576-2018-3(15)-127-131

Актуальність теми дослідження. В останні роки стрімко набирає обертів внутрішній туризм і гостро відчувається потреба в розвитку індустрії гостиності. Однією із вагомих її складових є ресторанне господарство, яке впливає на зростання соціально-економічного рівня країни. У зв'язку з цим виникає потреба у вивченні попиту на продукцію та послуги закладів ресторанного господарства.

Постановка проблеми. Якість ресторанних послуг залишає в пам'яті туриста найбільш стійке емоційне враження. Тому аналіз попиту на продукцію та послуги закладів ресторанного господарства має допомогти визначити основні проблеми та виявити шляхи для підвищення якості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати дослідження різноманітних аспектів розвитку ресторанного господарства висвітлено у працях Н. В. Смірнвої, Н. О. П'ятницької, І. В. Скавронської, О. Д. Тімченко, Т. І. Ткаченко, Г. В. Чернвої, Е. Гхерібі, Е. Квіатковська, Г. Левітська.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Незважаючи на значні наукові напрацювання з цієї проблематики, окремі її аспекти, зокрема сучасний стан, попит на послуги та тенденції розвитку ресторанного господарства України постійно змінюються і потребують подальшого наукового вивчення.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження попиту на послуги закладів ресторанного господарства, що розміщені в курортній зоні Херсонської області.

Виклад основного матеріалу. З метою визначення фактичного розвитку ресторанного бізнесу на Херсонщині нами було проведено дослідження попиту на послуги закладів ресторанного господарства. Визначено фактори, що впливають на зниження попиту і основні проблеми підприємств харчування та можливі шляхи їх усунення.

Висновки. Ринок санаторно-курортних послуг Херсонщини є потенційно привабливим, але існують значні недоліки, які потребують корегування і виправлення.

Ключові слова: заклади ресторанного господарства; санаторно-курортна зона; обслуговування; попит.

МАРКЕТИНГ

Urgency of the research. Over the last years, the domestic tourism is rapidly gathering momentum and the hospitality industry is attuned to these needs. One of its integral parts is the restaurant industry influencing the country's social and economic growth. The developed restaurant business is a profitable economic sector of the country. It not only serves the customers but represents the country on the international market. Dining outlets in the therapeutic facility areas serve various groups of tourists for both natives and foreigners, package and independent tours. In this connection there is a need in the study of demand on products and services of establishments of restaurant industry.

Target setting. Quality of restaurant services leaves in the memory of the tourist the most stable emotional impression. In the process of servicing tourists, the restaurant industry plays a particularly important role and acquires specific features, which allows us to consider restaurant industry in sanatorium and resort centers as part of the tourism industry. Modern development of restaurant business is based on the construction of such system of service, which is needed for the grant of high-quality services the clients which answer demand. Therefore, one should keep in mind the strategic importance of solvable tasks: not only organizational and managerial, economic, technical, production-consumer problems, but also moral, social aspects. An analysis of the demand for food and catering services should help identify key issues and identify ways to improve quality.

Actual scientific researches and issues analysis. Many native and foreign scientists emphasize different aspects of the hotel business development: N. V. Smirnova, N. O. Pyatnitskaya, I. V. Skavronskaya, O. D. Timchenko, T. I. Tkachenko, G. V. Chernova, E. Gheribi, E. Kwiatkowska, G. Levytska. Mentioned above authors research different segments of the restaurant business, determine upcoming trends and negative and positive factors influencing the restaurant business. Although this area of service is important and plays an important role in the system of the economy, most experts believe that the restaurant business in our country is in its infancy. Accordingly, the problem of finding ways to develop and improving the efficiency of restaurant enterprises is acute.

Uninvestigated parts of general matters defining. In spite of some remarkable works in this field, there are some aspects such as hospitality industry modern state, its demand for services and progress trends are a topic for further scientific investigation.

The research objective. The purpose of the article is to study the demand for services of restaurants in the resort area of the Kherson region.

The object of the study is the demand for restaurant services.

The statement of basic materials. One of the priority directions of development of the state in economically developed countries is the market of sanatorium and resort services. Kherson Region is unique in the variety of natural-health factors in the region of Ukraine. Sanatorium and resort area of the region is about 4% of the total Ukrainian (state stat).

According to the State Statistics Service, the sanatorium and resort complex is represented by about 700 enterprises that can receive more than 50,000 people (state statistics). As a result, there is a need for the development of restaurants.

In order to determine the actual development of restaurant business in the Kherson region, we conducted a study on the demand for services restaurant facilities located in the resort area of the Kherson region.

In the south of the country, the important factor for restaurant business is seasonal fluctuation as the duration of the swimming season is 3-3.5 months on average. The holiday season opens on May 20 and finishes at the end of September. By polling and monitoring, it is determined that the number of available bed spaces (urban-type settlements Zaliznyi Port and Lazurne, the city of Skadovsk) are flexible; the traffic at private accommodations, hotels, and other facilities is changeable (Fig. 1). Accordingly, the demand for goods and services is varies.

As can be seen from Fig. 1. The maximum growth is in the middle of July and August. It is connected with such factors: school holidays, vacations, favorable weather conditions. There were conducted some researches among tourists of different age, sex, etc. to define the demand for goods and services of restaurants businesses (urban-type settlements Zaliznyi Port and Lazurne, the city of Skadovsk). Four hundred respondents took part in the questionnaire survey (max traffic period). The age of the respondents from 18 to 65 years old.

МАРКЕТИНГ

It was found that the overwhelming number comes to the coast for recreation purposes (young people aged 18 to 23 years old) and children's health. By means of a questionnaire survey, the percentage of average age of holidaymakers was determined, the largest share belongs to children and teenagers under 18 years - 24.34%; youth of 18-23 years - 20.67%; 24 - 29 years - 31.24%; 30-40 years -12.1% and 41 and more years-10.44%. About 2% did not answer the question. Among respondents there were people of different professions and different material abundance. More than half of the respondents (68.95%) in older age groups, namely 23, were women.

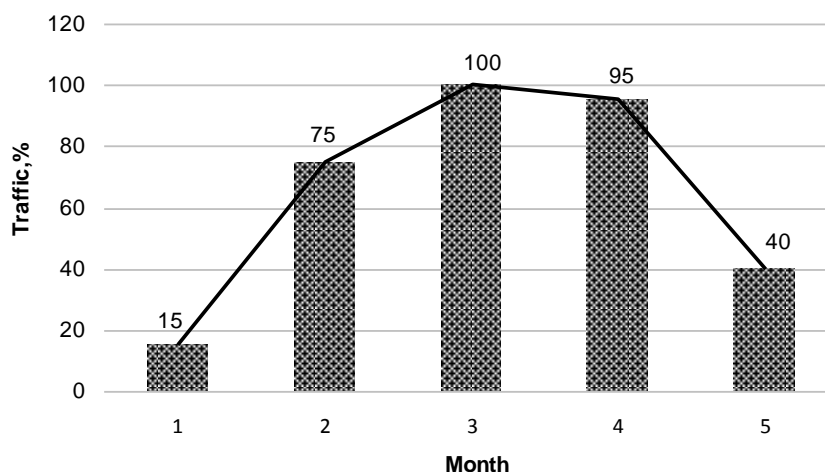

Fig. 1. The dynamics of hotel and restaurant business traffic in Kherson region's resorts (1 – May, 2 – June, 3 – July, 4 – August, 5 - September)

Food services in the resorts can be divided- into three groups:

- 1) full board – 3-4 meals a day (breakfast, lunch, dinner, dinner);
- 2) half-board – 1-2 meals a day (breakfast, dinner);
- 3) individual – kitchen, kitchenette or other facilities for cooking by yourself.

Among the respondents about 35% had a rest in the facilities of hotel and catering business where they were able to have a meal in the canteens, cafes (full or half-board), the rest had accommodations in private houses (65%) and had to look for eating facilities by themselves.

It is found out that among those who live in the private accommodations, the majority of the respondents (79%) use the facilities of hotel and catering business (canteens, cafes, etc.), and others (21%) prefers homemade food and cooks by themselves. We determined the factors influencing a sales slowdown for goods and services of the hotel and catering business in resorts. Essential factors are the following: high prices, improper working hours, poor choice and quality, bad service.

The majority of respondents negatively evaluate the work of the majority the facilities of hotel and catering business but the most negative opinions are about pricing (42%), poor choice (33%), goods and services quality (25%), and improper working hours (3.5%).

The customers evaluated service culture using the following parameters: wait time, cleanliness of premises, staff neatness, staff attitude towards customers, kitchen sanitation.

As you can see at the Fig. 2 the most negative opinion is about street food stalls selling fast food. The absence of sanitation, bad food technology, and poor food quality cause some negative effects in most cases (food poisoning, digestive disorders, etc.). The only advantage is a quick service. The average rate is 2.94.

The situation cannot be considered better with canteens and cafes. The average rate for canteens and cafes is 3.68 and 3.92 correspondently. Here the challenge is staff attitude toward customers and kitchen sanitation. The majority of customers do not satisfy with the crockery and cutlery cleanliness. They complained about food leftovers on the crockery and cutlery, dishwashing liquid spots on the cutlery, greasy dishware, coffee and tea stains on mugs, etc. These violations are pretty critical as they do not meet sanitation requirements for dining outlets.

МАРКЕТИНГ

Fig. 2. Customer service culture parameters

Unskilled staff and seasonal job cause incompetence and poor service in dining outlets. That’s why the management of these establishments should change an approach while recruiting: hire employees carefully and thoughtfully, do training, cooperate with educational institutions which train future specialists in the customer service sphere.

Equally important is the range of dishes sold and their quality. According to the survey, about 33% of respondents are dissatisfied with the uniformity of the range.

A wide range of cold appetizers, first courses and other dishes are characteristic only for enterprises with a full production cycle, which provide a full-fledged meal, but there are a limited number of such establishments, mainly dining rooms at recreation centers, sanatoriums, etc., and restaurants (cafes) with large hotel and restaurant complexes. These facilities serve a limited contingent, that is, those who live in their territory. The overwhelming majority of enterprises are pre-cooked and have no opportunity to organize a balanced, rational food. Possible solution of this problem is the organization of enterprises by type of factory-kitchen, or the opening of a network of fast-moving institutions with a wide range of dishes.

Our research shows that 74% of the respondents wants to get one of the meals: 17.2% needs breakfast, 64.3% – lunch and 3.5% – dinner. About 15% has no opinion; 16.2% of the respondents wants to get 2 meals a day: breakfast and lunch or lunch and dinner.

Based on the above factors that influence the formation of demand for products and services of restaurants, the main problems of the food companies at the resorts, which are given in Tab. 1, were highlighted.

Table 1

Critical issues for dining outlets and their solution

Critical issue	Solution
Low restaurant traffic	Mature work schedule : 1) advertising; 2) location; 3) pricing; 4) cuisine; 5) service; 6) interior design.
Poor quality	Restaurant performance diagnostic, standardization of goods and services.
Old restaurant concept	Find out a new concept and approaches, use of innovative technologies
Unskilled staff without knowledge of foreign languages	Training, study programmes, internships for students of educational institutions preparing specialist in the customer service sphere.
Labour turnover	Depends on a human factor; creation of favorable conditions, employees' motivation

МАРКЕТИНГ

All mentioned above tells us about main problems of the fluctuation of consumer's demand for goods and services of dining outlets in resorts. Certain groups of customers do not satisfied with the quality level and the choice of services offered such as poor choice (33%) and food palatability (25%), poor services (25%), lack of set menus (74%), etc.

Conclusions. Today the sphere of services of the resort zone of the Kherson region is represented by a wide range of establishments specializing in various types of services. Restaurant establishments serve different groups of tourists and that's why it is necessary to use individual and specific methods and techniques of services. But there are also obvious disadvantages being corrected and changed. In spite of this fact the market for health resorts services is potentially attractive therefore it is necessary to provide a number of approaches to improve it and to maximize its benefits.

References

1. Site of State Statistics Committee of Ukraine]. www.ukrstat.gov.ua. Retrieved from www.ukrstat.gov.ua [in Ukrainian].
2. Suchasnyy stan rozvytku hotelno-restorannoyi spravy [The current state of development of hotel and restaurant business]. (n.d.). tourlib.net/books_ukr/. Retrieved from http://tourlib.net/books_ukr/pucentejlo14.htm [in Ukrainian].
3. Web-portal of the World Tourism Organization (UNWTO). www2.unwto.org. Retrieved from <http://www2.unwto.org/> [in English].
4. Tkachenko, T. I. (2009). *Stalyy rozvytok turyzmu: teoriya, metodolohiya, realiyi biznesu [Sustainable Tourism Development: Theory, Methodology, Business Realities]*. Kyiv: Kyiv. Nats. torh.-ekon. un-t [in Ukrainian].

Література

1. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
2. Сучасний стан розвитку готельно-ресторанної справи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/books_ukr/pucentejlo14.htm.
3. Веб-портал Всесвітньої туристичної організації (UNWTO) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unwto.org>.
4. Ткаченко, Т. І. Сталый розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія / Т. І. Ткаченко. – К. : Київ. Нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 463 с.

Received for publication 03.05.2018

Бібліографічний опис для цитування :

Dzyundzya, O. V. Analysis of demand for products and services of restaurants in the resort area of the Kherson region / O. V. Dzyundzya, D. M. Yakymchuk, I. O. Nosova // Науковий вісник Полісся. – 2018. - № 3 (15). – С. 127-131.

Дзюндзя Оксана Валентинівна	кандидат технічних наук, доцент кафедри готельно-ресторанної справи, Херсонський державний університет; https://orcid.org/0000-0002-1996-7065 ; E-mail: Dzokvaok@gmail.com ;
Dzyundzya Oksana Valentynivna	Candidate of Engineering Sciences, Associate Professor at the Hotel and Restaurant Business Department, Kherson State University; https://orcid.org/0000-0002-1996-7065 ; E-mail: Dzokvaok@gmail.com ;
Якимчук Дмитро Михайлович	кандидат технічних наук, доцент кафедри готельно-ресторанної справи, Херсонський державний університет; https://orcid.org/0000-0002-6296-3190 ; E-mail: starcon84@gmail.com ;
Yakymchuk Dmytro Mykhailovych	Candidate of Engineering Sciences, Associate Professor at the Hotel and Restaurant Business Department, Kherson State University; https://orcid.org/0000-0002-6296-3190 ; E-mail: starcon84@gmail.com ;
Носова Ірина Олександрівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри готельно-ресторанної справи, Херсонський державний університет; https://orcid.org/0000-0001-8855-2843 ; E-mail: Nosova.Irina5704@gmail.com ;
Nosova Iryna Oleksandrivna	Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Hotel and Restaurant business Department, Kherson State University; https://orcid.org/0000-0001-8855-2843 ; E-mail: Nosova.Irina5704@gmail.com

МАРКЕТИНГ

UDC 338:465

УДК 338:465

Yu. V. Danshyna, Candidate of Sciences in
Public Administration

Ю. В. Даньшина, к. н. з держ. упр.

CONCEPTUALIZATION OF THE INSTRUMENTARIUM OF THE NET INTERACTION IN THE CONTROL OVER THE SYSTEM OF ADMINISTRATIVE SERVICES PROVISION IN UKRAINE

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ МЕРЕЖЕВОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Urgency of the research. The purposes of the Concepts [1; 2] define the formation of electronic governance performed on the basis of interaction among state, civil and business sectors, namely, a creation of conditions, which will give an opportunity for citizens to take a participation in the state – governance processes.

Target setting. At the same time, the government needs to develop and provide tools that would maximize the involvement of all interested parties to the discussion and processes of adoption of state – governance decision and to the processes aimed at the development of electronic governance.

Actual scientific researches and issues analysis. The problematics of modern understanding and conceptualization of models of governance has become a subject of scientific research results of many national scientists, as is an indisputable research interest for understanding of modern domestic governance processes. At different times these issues were considered by such scientists, as: V. Averianov, V. Bakumenko, Y. Kovbasiuk, M. Pasechnyk, Y. Surmin, Y. Sharov, and others.

Uninvestigated parts of general matters defining. One of the most important ways to develop and improve the control over the system of administrative services provision in the context of electronization should become a greater openness of the system for the external environment.

The research objective. In order to achieve results, it is necessary to take into account all possible organizational difficulties, to overcome them, analyzing and relying on the existing international practices in this area.

The statement of basic materials. The article recommends the introduction of technology crowd sourcing into the control over the system of administrative services provision.

A wide range of advantages for the control over the system of administrative services provision due to the usage of Crowd concept.

Conclusions. The usage of Crowd concept will become one of the key directions in order to improve the control over the system of administrative services provision in the context of electronization and a legislative response will give an opportunity to increase the quality of adoption of state – governance decisions and to stabilize the level of credibility on the part of citizens towards their government.

Keywords: crowd sourcing; service; interaction; system; control.

DOI: 10.25140/2410-9576-2018-3(15)-132-141

Актуальність теми дослідження. Цілями Концепцій [1; 2] визначено формування електронного управління, здійснюваного на основі взаємодії державного, громадянського та бізнес-секторів, а саме, створення умов, в яких громадяни можуть брати участь у державно-управлінських процесах.

Постановка проблеми. Разом з цим, перед державою стала задача розробки та надання інструментів, що сприяють максимальному залученню всіх зацікавлених сторін до обговорення та процесу прийняття державно-управлінських рішень, а також до процесів, спрямованих на вдосконалення електронного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика сучасного розуміння та концептуалізації моделей управління стала предметом наукових розробок цілої плеяди отечественних учених, оскільки складає безсумнівний дослідницький інтерес для розуміння сучасних вітчизняних управлінських процесів. В разное время до цих питань зверталися В. Аверьянов, В. Бакуменко, Ю. Ковбасюк, М. Пасечник, Ю. Сурмін, Ю. Шаров і др.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Одним з важливих шляхів розвитку та вдосконалення управління системою надання адміністративних послуг в умовах електронізації повинна стати велика відкритість системи для зовнішнього середовища.

Постановка завдання. Для досягнення результатів необхідно враховувати ймовірні організаційні складності, подолати їх, аналізувати і спираючись на існуючі міжнародні практики в цій сфері.

Виклад основного матеріалу. У статті рекомендується впровадження технології краудсорсингу в управління системою надання адміністративних послуг.

розкривається широкий спектр переваг для управління системою надання адміністративних послуг в результаті застосування Краудконцепції.

Висновки. Використання Краудконцепції стане одним з ключових напрямків вдосконалення управління системою надання адміністративних послуг в умовах електронізації.

Ключові слова: краудсорсинг; послуга; взаємодія; система; управління.

МАРКЕТИНГ

Urgency of the research. The increase of the role of electronization made the Ukrainian government to adopt a Concept of development of system of electronic services in Ukraine [1] and a Concept of development of the e-governance in Ukraine [2]. The purposes of the Concepts define the formation of electronic governance performed on the basis of interaction among state, civil and business sectors, namely, the provision of not only the conditions for the integrated usage of all types of state information, free access to it for citizens, improvement of the activity efficiency of the government authorities, but also a creation of conditions, which will give an opportunity for citizens to take a participation in the state – governance processes.

Target setting. At the same time, the government needs to develop and provide tools that would maximize the involvement of all interested parties to the discussion and processes of adoption of state – governance decision by government authorities and to the processes aimed at the development of electronic governance. Participation tools should ensure that citizens' priorities are taken into account and strengthen their abilities to come up with proposals for the development of certain programs of electronization policy.

Actual scientific researches and issues analysis. The problematics of modern understanding and conceptualization of models of state governance has become a subject of scientific research results of many national scientists, as the promising progress is an indisputable research interest for understanding of modern domestic governance processes. At different times these issues were considered by such scientists, as: V. Averianov, V. Bakumenko, A. Bereza, V. Bodrov, Y. Kovbasiuk, A. Kolodiy, I. Kresina, A. Obolenskyi, M. Pasechnyk, V. Rebkalov, I. Rozputenko, Y. Surmin, V. Troshchinskyi, Y. Sharov, and others.

Uninvestigated parts of general matters defining. One of the most important ways to develop and improve the control over the system of administrative services provision in the context of electronization should become a greater openness of the system for the external environment.

The research objective. In order to achieve results, it is necessary to take into account all possible organizational difficulties, to overcome them, analyzing and relying on the existing international practices in this area.

Statement of basic materials. In order to achieve the assigned goals, the author offers to introduce the electronic tools for citizens' participation aimed at activation of citizens' positions during the interaction with state and business sectors on the basis of application of Concept for the introduction of crowd technologies (hereinafter, - Crowd concept). In author's opinion, crowd technologies are exactly the thing that is required, as in the framework of electronic governance over the system of administrative services provision they offer great opportunities for development of governance processes and achievement of better results. It has been considered in the national science for the first time.

The introduction of crowd technologies in the control over the system of administrative services provision should be performed systematically, purposefully and it should be based on the following basic principles:

- «involvement» – the participants of project are motivated by a personal interest in the results of the project;
- «openness» – being in a constant interaction with the external environment and its expansion;
- «voluntary participation» – a desire and possibility to help each other

According to the well-known journalist M. Giles, the usage of crowd technologies is completely and successfully based on the usage of social nets in the information – oriented society. He considers that «...individual intellect is always supported by collective mind» [3, p. 13]. In point of fact, due to the access to social networks, a crowd technology has a range of advantages of socializing nature that are following:

- the possibility to spread information as quickly as it is possible;
- to perform the efficient control over information;

МАРКЕТИНГ

- to identify better the participants of project for more precise analytics and formation of additional conclusions on its basis for certain target groups of participants, the issues of their concern and those issues that are of their top interest;
- convenience of participation and simplicity of motivation for socially useful activity, for which implementation there are no any requirements to pass difficult procedural activities;
- search and formation of the initial budget for different projects under the support of collective investors.

The abovementioned leads to a shift of the real public sector to the active electronic community.

The crucial role of social networks as a result of certain human activity is also indicated by J. Howe: «If the crowd sourcing is connected with the Internet, its main essence is not in the usage of modern technology. A technology in itself is a bunch of wires... There are things that much more important and interesting, for example, the actions of people that were revealed due to this technology, in particular, the ability of the Internet to unite many people into the single entity with endless opportunities. The development of the Network allows us to take advantage of the best quality of human labor that has been known long time before the advent of the Internet: the ability to break the overwhelming task into rather small clear steps and, thereby, make the work not only reasonably practical, but also rather exciting» [4].

However, it is worth noting that the crowd technologies integrate intellectual resources, and the social networks through which they function, greatly simplify the process of integration of the various resources of many people. Thus, the authors of the book «Wikinomics. How mass collaboration changes everything» D. Tapscott and. A. Williams emphasize: «The availability of information technologies has been increasing, providing the tools of collaboration, creation of values and competition for almost everyone. It gives people the opportunity to participate in the process of innovations and in the process of values creation in each area of economics without any limits» [5].

The control over the system of administrative services provision is based on the information flows that are basis for adoption of governance decisions in the system. The information flows mean information provided in any form or on any device and that has a significance potential for the system. The aggregate of information flows require a proper application of technologies, methods, methods of collection and processing of information, its prompt and proper provision for the efficient functioning of the system. The control over information flows consists of certain consecutive processes with a usage of different technologies, practical measures that have an object – oriented influence on the control over the system of administrative services provision. In terms of its importance, the data base organization and management of the system should be considered on an equal basis with such resources as: financial, personnel, legal and regulatory and other, as the provision of system with a reliable and proper information is a key for adoption of correct decisions in the process of governance.

Obviously, the system of government authorities is a key subject of state control over the system of administrative services provision that should perform coordinating and organizing role in the processes of usage of Crowd concept during the governance. The government authorities in comparison with civil or business sector have a wide range of powers in this area that are being implemented through state governance. The system of state governance should define the conditions for introduction of crowd technologies into the control over the system of administrative services provision and to ensure their functioning for prompt and adequate response to internal and external challenges. Thereby, the interaction between subjects of provision and involved society for formation and implementation of crowd technologies in the «output» is a key factor for improvement of the control over the system of administrative services provision.

It is worth noting that as a result of the introduction of crowd technologies, the potential of the system of administrative services provision is not only limited by resources of the subjects of provision, the system involves the subjects of appeal and all interested individuals into the governance process. They all together represent the system in itself, which activity is reflected through crowd project.

МАРКЕТИНГ

That is why a crowd project is subject to be considered as a system with a set of interrelated components that allow achieving the following purposes:

1) The customer and the initiator of the crowd projects are often represented by the same person, but there are situations, when they may differ. A customer – is a component of system, which main task is to define the problematic issues that should be settled with the help of crowd technologies. As a rule, the facilitating agents of crowd platform or consulting agents in this area help in the process of tasking formation. The initiator of crowd project can refer to the existing platform or to create a new one;

2) The online – medium or crowd platform is a component of crowd system, where online community faces the customer's tasks. The main tasks of the crowd platforms are:

- setting of standards and rules of participation in the projects;
- attraction of the target audience for projects;
- public declaration of the project results;
- actions as a guarantor between the customer and community.

The success of the platform depends on the ease of usage, clearness, justice, honesty, transparency, technological and methodological support. Crowd platforms are supported by providers, which possess a high skill and experience level in the organization of projects, who are guarantors of the project result and who are able to carry out a series of crowd projects for the customer;

3) The necessary elements are facilitators and moderators, whose functional positions are to ensure and support the compliance with rules and standards for control over the project process. These elements are on the neutral side and they turn the process to the productive «channel».

Nowadays, the leading International Association of Facilitators [6], which has been operating since 1989, consists of more than 1200 members from 63 countries;

4) The element, which absence makes impossible to create a crowd project is a target audience (crowd sourcers). It is completely defined during the crowd project and it depends on the tasks that are being settled during the crowd project. The importance of target audience is undeniable and its proper attraction also determines the efficiency of the project. In the crowd project, the system of administrative services provision may have the following crowd sourcers:

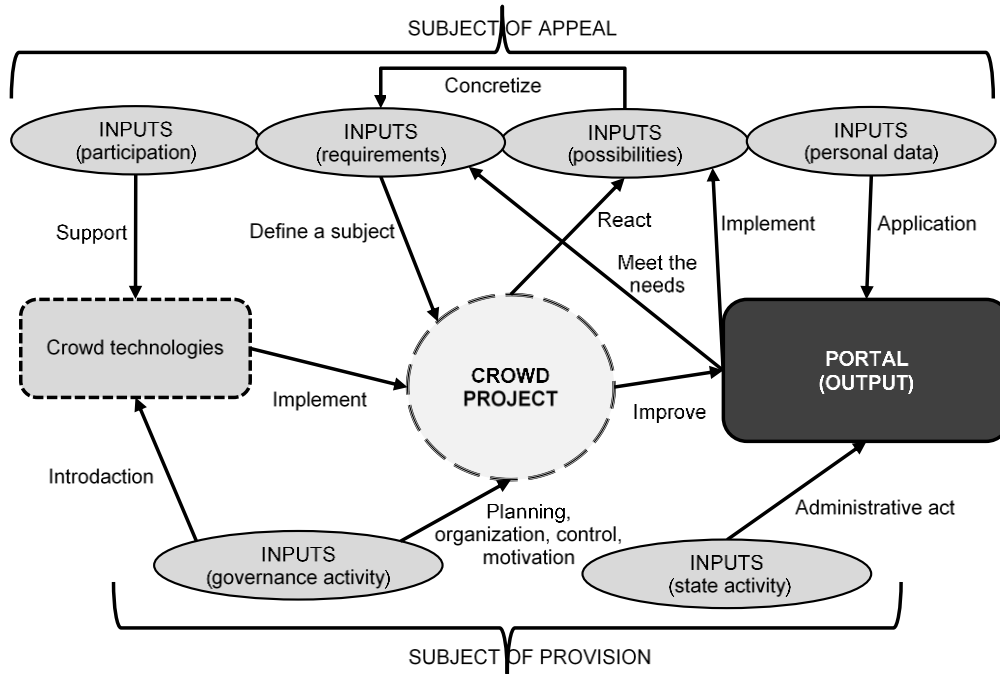
- the subjects of appeal of administrative services, who have the best knowledge of drawbacks, inefficiency, inconvenience and etc. in the operation of the system of administrative services provision;
- state officials of the government authorities, who possess the certain knowledge, experience and information and who are interested in certain changes;
- various counterparties of the system of administrative services provision;
- freelancers;
- socially active Internet users.

Thus, the usage of Crowd concept means that the system of administrative services provision should have more open interaction between professionals, experts both in the field of governance and in the area of development of the relevant software. It actualizes in-depth coverage of the role and place of crowd technologies and crowd project in the system, the conditions for their effective implementation, adaptation and development during the control over the system of administrative services provision.

On the basis of abovementioned, the author offered a logic and semantic model of the role and place of crowd technologies and crowd project in the subject-to-subject relations during the control over the system of administrative services provision, is shown in Pic. 1.

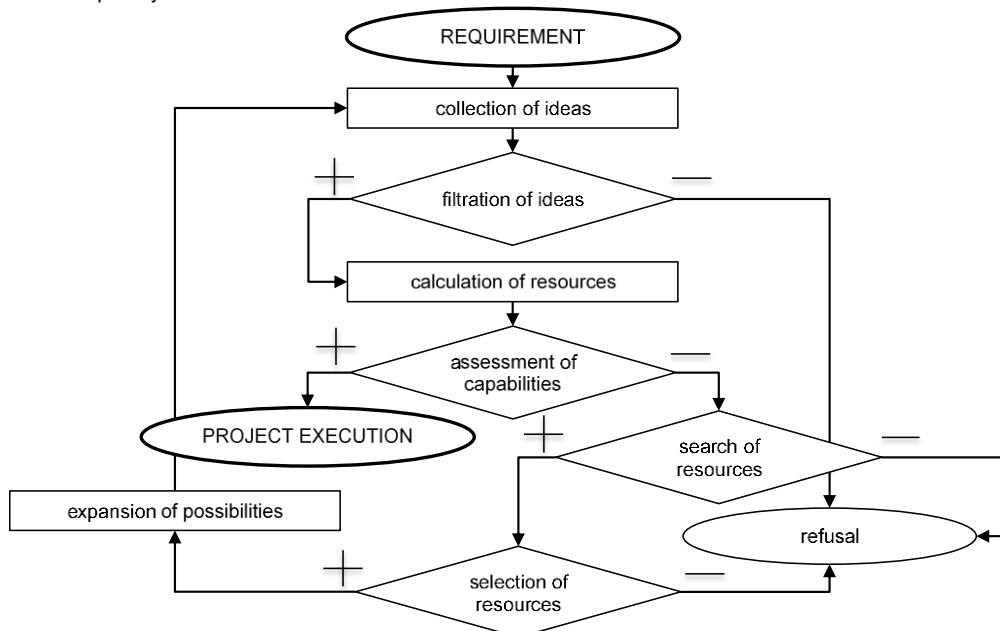
In its turn, the management of crowd project requires a process approach. Without deep consideration and justification of the advantages of such approach that are transparency, integration, flexibility and agility, we deem it expedient to consider the process of its implementation in the control over crowd project, is shown in Pic. 2.

МАРКЕТИНГ

Pic. 1. Model of subject – to – subject relations during the control over the system of administrative services provision

Source: developed by author

Pic. 2. Algorithm for the process of control over crowd project

Source: developed by author

МАРКЕТИНГ

Taking into consideration the dynamic nature of the existing processes in the information – oriented society, the subjects of appeal will always have new requirements to the control over the system of administrative services provision. Nowadays, under current conditions, any subject of appeal can formulate and submit for public discussion his/her requirements regarding the control over the system. For this, the subject of appeal needs to express his/her requirements through the idea for crowd project.

The origin process of any idea has rather unpredictable nature. The primary sources of the idea in order to improve the control over the system of administrative services provision are subjects of appeal and subjects of provision. In point of fact, only a subject of appeal can estimate the quality of system operation after passing the whole process of administrative service receipt. On the other hand, only a state official, who performs his functions on a day-to-day basis and who implements the whole process of services provision, is aware of those areas that should be rationalized or optimized. For both subjects, the origin process of the ideas has a natural character and it is supported by a solid motivation for their origin.

The next stage is a formation of the team, which will be directly engaged in the objective achievement. The achievements of certain objectives require a proper provision of resources, in particular, informational that is an integral part of the management. In the context of net electronic interaction, the crowd project execution is not limited by the possibilities of subjects of the system. A crowd project gives an opportunity to the system of administrative services provision to overcome the limits of subject – to – subject relations stipulated by legislation and to involve all interested individuals, alternately stated, stakeholders, in the processes of interaction.

In this way, the crowd project allows expanding the origin sources of ideas, firstly, due to the involvement of separate individuals that are not related to the system of administrative services provision, but who would like to help the Ukrainian society; secondly, – during the search of resources for implementation of one task, there can appear additional ideas from the society that is not still involved in the crowd project. The process of idea implementation that, at the end, would be able to meet the requirements, needs the attention of experts in various fields of activity, thus, in this situation we cannot apply all tools of involvement.

As a rule, in order to search and to filter ideas, there is being used a proved instrumentarium, such as advertisements or postal mailing with appeals to generate ideas in order to resolve the stipulated tasks. Besides, it is necessary:

- to install on your site a crowd platform widget with a link to the project;
- to popularize the project in the social nets;
- to add information about the project directly to the description and graphic design of groups in the social nets;
- to announce crowd project regularly in the posts, using surveys, competitions, demotivators, topics on the forum, etc.;
- to prepare photo- and video reports about the process of idea implementation;
- to use mass media regarding the matter that would be nice to demonstrate in the framework of crowd project;
- to announce the project before concerts, presentations, exhibitions;
- to use handout materials (leaflets, promo commercials and etc.)

One of the most efficient tools is to place the crowd project on the specialized portal for collection of ideas. The most efficient variant for the system of administrative services provision is to place a crowd project on the target portal that is a system's heart in the context of electronization.

Anyway, all people, who take participation in the crowd project, regardless of the initial content and their functional duties within the system, acquire new characteristics, for example, the subject of appeal is a stakeholder, a state official is a prosumer or a subject of appeal is a prosumer, and they should be united under a single term – crowd sourcers. Whereby, the members of the crowd project should possess the following qualities:

МАРКЕТИНГ

- the ability to formulate the up-to-date idea for society that would attract them to the process of co-creation and co-production in the direction that is necessary to improve the system;
- the ability not only to involve the society in the process, but also to formulate for them a certain range of tasks to achieve the goal;
- the ability to show the efficiency in practice in order to strengthen the motivation of society for further participation in the governance processes and improvement of control over the system.

The next stages will be collection and selection of the best ideas from the offered variants for their further implementation. After filtering the ideas, in case of non-conformity of the stated task with obtained results, a crowd sourcer takes a decision about the inexpediency to continue the project.

Moreover, after the formalization of requirements as an idea, it is necessary to calculate and estimate the resources required for its implementation: labor, information and entrepreneurial abilities. In other words, the co-operative efforts of crowd sourcers make it possible to implement ideas. In its turn, the existence of certain level of capabilities clarifies the requirements for a certain idea and serves as a basis in order to define a subject of crowd project.

In the initial phase, the requirements outline the subject of the potential project, in other words, they concretize a key idea of the changes. Any idea is subject to be clarified regarding the possibility of its implementation. The input of opportunities should be considered firstly as a legal and regulatory possibility to implement the idea. The absence of contradictions with the current legislation will significantly simplify a further consideration of the idea and its implementation. Secondly, a technical and technological possibility to implement the offered idea should be also defined more precisely. Thus, the possibilities clarify the requirements to the subject of crowd project that gives an opportunity to meet the arisen demand.

Regarding the motivation as a factor that impacts the activity of crowd sourcers and regarding the aspiration to help the government, it is necessary to develop standard or plan for the management and implementation of their activity. The estimation of possibilities (resources) to implement the idea may have two meanings:

a) there are enough opportunities – and the crowd sourcers start the process of crowd project implementation;

b) otherwise, the crowd sourcers are forced to look for additional opportunities or to renounce an idea.

Before the looking for additional options, the crowd sourcers define their requirements and pursuant to these requirements, they perform a new search. In this situation, it is worth taking into account that the additional repetition of any of the stages means, on top of all of this, more time that may be also limited. If time resource allows performing the repeated stage of collection, filtration, calculation of resources and estimation of possibilities, the cycle is being restarted.

However, during the search of additional resources, even more people, who are potential crowd sourcers, find out about it. The emergence of additional opportunities produces the origin of new ideas that may significantly influence the process of project, hence, after the search of the latest and additional resources, the idea is subject to be reconsidered, and the possibilities should be recalculated and reevaluated.

Such algorithm of actions takes place till the defined tasks are possible to be implemented in the context of existing possibilities. After that, the crowd sourcers launch a project.

The expected results after the usage of Crowd concept that reveals to the subjects of the system of administrative services provision a wide range of opportunities to develop the process of control are:

1. A formation of intellectual resources: search, recruitment, selection of temporary and permanent staff. It can be used for creation of high-potential employees' pool that consists of specialists and experts. The principle of operation is based on the proper organization of tracking and measurement of the activity and competence of crowd sourcers, who offer the best ideas, or who show a high degree of motivation.

2. A study of international trends and development strategies. A receipt of content and products of creative nature (interface, copyright, texts for advertisements and etc.)

МАРКЕТИНГ

3. A study of the opinions of the subjects of appeal through search, collection and analysis of offers that would improve the control over the system of administrative services provision.

4. The adjustment of the development strategy of the system of administrative services provision, with due regard to offers and wishes of the subjects of appeal that will give an opportunity to develop the most promising directions. The development strategy of the system of administrative services provision should be implemented in the context of continuous collection of ideas and offers of the subjects of provision and their implementation.

5. A testing of information and technological infrastructure that ensures a functioning of the system of administrative services provision.

6. A search and settlement of organizational issues of the process of administrative services provision through performance of internal crowd projects. In the process of own development and accumulation of experience by crowd sourcers, the system of provision acquires its unique experience of successful and efficient settlement of arising organizational problematic issues, development of latest and optimization of existing processes. The control over the system of administrative services provision is based on the implementation of specific formalized processes of administrative services provision that are difficult to improve and adjust to the current state. The crowd technologies give the following opportunities to the subjects of provision:

- to acquire and capitalize their experience in the context of settlement of organizational problematic issues;

- to develop new and to optimize the existing processes of administrative services provision;

- to accumulate «hidden» or implicit knowledge of crowd sourcers;

- to systematize the experience of the system.

7. A development of core corporate culture through a formed society of professionals that ensures a higher degree of flexibility of the behavioral model of the system of administrative services provision. Due to the usage of crowd technologies, the control over system will become transparent and open.

8. In case of usage of crowd technologies, the state officials have an additional range of the following opportunities:

- to stop being concentrated only on the functional responsibilities and to fulfill own potential during the settlement of issues of system-wide significance;

- the idea or decision offered by state official becomes a component of the intellectual capital of system and, as a result, a state official has a feeling of conscientious attitude towards the system;

- in contrast with a performance of standard official duties, a state official can see a final result and a benefit in general that came due to his ideas and offers regarding the improvement of the control over the system of administrative services provision;

- the readiness of the system to listen to the opinion of state officials regarding the existing problems reflects for them their value for the system, the significance of their abilities and potential;

- regardless of the title and position, all state officials become aware of engagement of each other with a control over system through an interest in a single solution of the problems that concern a system;

- a formation of creative atmosphere for a certain period of time will give state officials an opportunity to «exceed the bounds».

9. A forecast of response of the system to innovation. If we use a crowd technology within government authorities in order to obtain precise information from state officials, it will become an auxiliary instrument of strategic analysis. For the efficiency of instrument, it is necessary to follow a range of conditions for its organization:

- the crowd sourcers should possess certain knowledge about changes or considered problem;

- the crowd sourcers should be decentralized. It means that during the adoption of decision they should not depend on the opinion of each other;

- a list of crowd sourcers should be diversified, thus ensuring a higher probability of more accurate forecast

МАРКЕТИНГ

A forecasting will allow a system to justify expectations of the subjects of appeal and subjects of provision regarding the current issues and problems, as well as:

- to get information in order to adopt state – governance decisions;
- to analyze and to represent the relationships between subjects of provision and subjects of appeal of administrative services;
- to help in immediate reaction to the appeared problematic situations;
- to conduct more precise analytics of opinions of the subjects of appeal.

10. The settlement of issues that involve human resources during the performance of multiple micro-tasks that cannot be resolved programmatically due to the certain circumstances, for example:

- sorting of data manually;
- the conversion of graphics, voice recordings, etc. in electronic text;
- systematization or classification of large volumes of data pursuant to the defined parameters.

11. Implementation of public expertise of the drafts of statutory and regulatory acts planned for execution. There are additional measures aimed at collective formation of legislation articles and creation of the single final statutory and regulatory act. The project participants can be given the opportunity to create their own personal variants of small semantic blocks, after which the personalized blocks are subject to be discussed and estimated by public. On this basis, they should be put together in articles, chapters and they will be involved in the final variant of the revised text of the draft law.

12. The publicity of the dialogue in the crowd project will be a very considerable impetus in order to take efficient and real measures regarding the problems and issues, which are of citizens' concern and, at the same time, eliminating a problem of nominal responses to the claims of the subjects of appeal of administrative services, who already have had a low level of credibility towards the government authorities and, as a result, – actually discredited this fundamentally important mechanism.

The result of feedback efficiency and a quality of interaction between government authorities and citizens through crowd technologies is a guaranteed and public reaction of authorities to the incoming claims, ideas and offers. The introduction of crowd technologies into the activity of government authorities will allow integrating such projects with systems of electronic document flow that will contribute to the prompt response and organization of strict inter-departmental control over responses to claims of administrative services consumers.

13. The crowd technologies in the control over the system of administrative services provision provide us with new opportunity – to perform an open public control over the activity of government authorities regarding the settlement of existing issues that significantly increases their responsibility towards subjects of appeal of administrative services.

However, if we set extremely ambitious goals that require very high professional skills, we may lose too much time and resources for testing, check-up and control and we will not obtain those advantages that can be received due to the crowd technologies.

Conclusion. The author of the article supposes that the usage of Crowd concept will become one of the key directions in order to improve the control over the system of administrative services provision in the context of electronization and a legislative response will give an opportunity to increase the quality of adoption of state – governance decisions and to stabilize the level of credibility on the part of citizens towards their government.

References

1. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy pro shvalennia Kontseptsii rozvytku systemy elektronnykh posluh v Ukraini: vid 16 lystopada 2016, № 918-r [Order on approval of the Concept for the development of the electronic services system in Ukraine from November 16 2016, № 918-p]. [www.kmu.gov.ua](http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249570503). Retrieved from <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249570503> [in Ukrainian].
2. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy Pro

Література

1. Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні: Розпорядження від 16 листопада 2016 р. № 918-р / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249570503>.
2. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні. Розпорядження від 20 вересня 2017 р. № 649-р / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу:

МАРКЕТИНГ

shvalennia Kontseptsii rozvytku elektronnoho uriaduvannia v Ukraini vid 20 veresnia 2017, № 649-r [Order on Approval of the Concept of the Development of Electronic Governance in Ukraine of September 20 2017, № 649-p]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-r> [in Ukrainian].

3. Dzhayls, M. (2013). *Nastoyashchie druzya* [True friends]. *Mir v 2050 godu – Megachange: The World in 2050*. Daniel Franklin and John Andrews (Eds.). (p. 13). Moscow: Mann, Ivanov i Ferber, Eksmo [in Russian].

4. Howe, J. (n.d.) *Revolutsiya mnozhestva melkikh chastey* [The revolution of many small parts]. *Kraudsorsing: Kollektivnyy razum kak instrument razvitiya biznesa – Crowdsourcing: Collective Intelligence as a Business Development Tool*. Retrieved from <https://econ.wikireading.ru/76230> [in Russian].

5. Tanskott, D. (2009). *Vikinomika. Kak massovoe sotrudnichestvo izmenyaet vse* [Wikinomics. How mass cooperation changes everything]. Moscow: Best Business Books. Retrieved from <http://www.likebook.ru/books/download/98707/>.

6. Official website of International Association of Facilitators. *www.iaf-world.org*. Retrieved from <https://www.iaf-world.org/site/>.

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-p>.

3. Джайлс, М. Настоящие друзья / Мартин Джайлс // Мир в 2050 году / под. ред. Д. Франклина и Дж. Эндрюса. – М. : Манн, Иванов и Фербер, Эксмо, 2013. – С. 13.

4. Хау, Дж. Революция множества мелких частей [Электронный ресурс] / Дж. Хау // Краудсорсинг: Коллективный разум как инструмент развития бизнеса. – Режим доступа: <https://econ.wikireading.ru/76230>.

5. Танскотт, Д. Викиномика. Как массовое сотрудничество изменяет все [Электронный ресурс] /

6. Д. Тапскотт, Э. Д. Уильямс. – М. : Best Business Books, 2009. – 392 с. – Режим доступа: <http://www.likebook.ru/books/download/98707/>.

7. International Association of Facilitators. IAF-World: офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.iaf-world.org/site/>.

Received for publication 03.05.2018

Бібліографічний опис для цитування :

Danshina, Yu. V. Conceptualization of the instrumentarium of the net interaction in the control over the system of administrative services provision in Ukraine / Yu. V. Danshina // Науковий вісник Полісся. – 2018. – № 3 (15). – С. 132-141.

**Даньшина
Юлія Володимирівна**

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного управління та митного адміністрування, Університет митної справи та фінансів;
<https://orcid.org/0000-0003-2651-0407>;
Researcher ID: I-1540-2018;
E-mail: danyulya@i.ua;

**Danshina
Yuliia Volodymyrivna**

Candidate of Sciences in Public Administration, Associate Professor at the Department of Public Administration and Customs Administration, University of Customs and Finance;
<https://orcid.org/0000-0003-2651-0407>;
Researcher ID: I-1540-2018;
E-mail: danyulya@i.ua

РЕФЕРАТИ

ABSTRACTS

УДК 658.318

Гарафонов, О. І. Особливості формування механізму управління змінами як базису стратегічного розвитку бізнес-організацій / О. І. Гарафонов, П. Ю. Курмаєв // Науковий вісник Полісся. – 2018. – № 3 (15). – С. 7-11.

Анотація. В статті наведено підходи до визначення поняття «зміни» з економічної та філософської точок зору. Обґрунтовано та виокремлено поняття «механізм управління змінами бізнес-організації». Представлено підходи до формування механізму управління змінами в бізнес-організації як основи її стратегічного розвитку. Іл.: 2. Бібліогр.: 7 назв.

Ключові слова: механізм управління змінами бізнес-організації; стратегічний розвиток; трансформація; бізнес-організація.

УДК 336.02(477)

Мігус, І. П. Діагностика стану фінансової безпеки України / І. П. Мігус, Л. М. Акімова, О. А. Гарник // Науковий вісник Полісся. – 2018. – № 3 (15). – С. 12-18.

Анотація. У статті проаналізовано динаміку інтегральних показників складників фінансової безпеки за методикою Мінекономіки України на 2013 – 2017 рр., динаміку показників фінансової безпеки за методикою Національного інституту проблем міжнародної безпеки України з 2013 по 2017 рр. та виділено окремі їх недоліки. Запропоновано систему заходів з підвищення рівня фінансової безпеки підприємств України. Табл.: 2. Бібліогр.: 13 назв.

Ключові слова: безпека; фінансова безпека; моніторинг; індикатор; діагностика рівня фінансової безпеки; державне управління.

УДК 338.35

Кичко, І. І. Перспективи оцінки соціальних інвестицій бізнесу у контексті сталого розвитку / І. І. Кичко, Г. С. Лопушняк, І. М. Царик // Науковий вісник Полісся. – 2018. – № 3 (15). – С. 19-24.

Анотація. Здійснення інвестицій, у тому числі соціальних, передбачає отримання певного результату або ефекту, що в решті решт і є їхньою метою. Дати оцінку економічного ефекту від СІ складно, адже результат часто не є очевидним та може бути віддаленим у часі. У статті удосконалена методика оцінки СІ підприємництва, що дасть змогу оцінювати ефективність соціальних інвестицій у подальшому. Табл.: 2. Бібліогр.: 12 назв.

Ключові слова: соціальні інвестиції; бізнес; сталий розвиток.

УДК 330.33.01

Бурлуцький, С. В. Взаємозв'язок між короткостроковими коливаннями та фазами економічного циклу в умовах України / С. В. Бурлуцький, С. В. Бурлуцька, В. Г. Маргасова // Науковий вісник Полісся. – 2018. – № 3 (15). – С. 22-31.

Анотація. Результати ANOVA-аналізу свідчать про суттєву різницю між рівнем коливань (RLF)-параметрів кожної фази економічного циклу. Статистично істотною ця різниця є для RLF(GFC) – рахунків. Результати порів-

UDC 658.318

Garafonova, O. I. Peculiarities of management mechanism formation by means of changes as the basis of strategic development of business organizations / O. I. Garafonova, P. Yu. Kurmaiev // Scientific bulletin Polissia. – 2018. – Vol. 3 (15). – P. 7-11.

Abstract. The article presents the approaches to the definition of the concept of "change" from the economic and philosophical points of view. The concept of "managing changes mechanism in business organization" is substantiated and singled out. The approaches to management change mechanism formation in a business organization. Figs.: 2. Refs: 7 titles.

Keywords: management changes mechanism in a business organization; strategic development; transformation; a business organization.

UDC 336.02(477)

Mihus, I. P. Diagnostics of the state of financial security of Ukraine / I. P. Mihus, L. M. Akimova, O. A. Harnyk // Scientific bulletin Polissia. – 2018. - Vol. 3 (15). – P. 12-18.

Abstract. The article analyzes both the dynamics of integral indicators of the components of financial security by the methodology of the Ministry of Economy of Ukraine for 2013 – 2017 and the dynamics of financial security indicators by the methodology of the National Institute of International Security Problems of Ukraine from 2013 to 2017, as well as distinguishes their shortcomings. There is proposed a system of measures to increase the level of financial security of the enterprises in Ukraine. Tabl.: 2. Refs: 13 titles.

Keywords: security; financial security; monitoring; indicator; diagnostics of the level of financial security; public administration.

UDC 338.35

Kychko, I. I. The assessment perspectives of business social investment in the context of sustainable development / I. I. Kychko, G. S. Lopushnyak, I. M. Tsaryk // Scientific bulletin Polissia. – 2018. – Vol. 3 (15). – P. 19-24.

Abstract. The implementation of investments, including social (SI), involves obtaining a certain result or effect, which ultimately serves as their purpose. It is difficult to assess the economic effect of the SI, since the result is not often so obvious and may be distant in time. However, during the last years, the scientists of Ukraine and other countries made attempts to develop and improve the social investment assessment methods of entrepreneurship. Tabl.: 2. Refs: 12 titles.

Keywords: social investment; business; sustainable development.

UDC 330.33.01

Burlutskiy, S. V. The relationship between short-term fluctuations and stages of economic cycle: the case of Ukraine / S. V. Burlutskiy, S. V. Burlutskii, V. G. Margasova // Scientific bulletin Polissia. – 2018. – Vol. 3 (15). – P. 25-31.

Abstract. The results of one-way ANOVA introduce significant difference between values of RLF parameters in each stages of economic cycles, which is especially true for the RLF(GFC)-score. The comparison of macro indicators

няння макро індикаторів та RLF-рахунків вказують на відсутність істо-тного зв'язку між рівнем коливань та динамікою абсолютних параметрів. Іл.: 2. Табл.: 2. Бібліогр.: 7 назв.

Ключові слова: дестабілізація; соціально-економічна стабільність; шок; коротко-строкові коливання; фазі економічного циклу.

УДК 316.7:339.9

Близнюк, Т. П. Оцінка готовності до крос-культурної взаємодії персоналу українських та монгольських мультинаціональних компаній / Т. П. Близнюк // Науковий вісник Полісся. – 2018. – № 3 (15). – С. 32-37.

Анотація Метою дослідження є оцінка готовності до крос-культурної взаємодії персоналу українських та монгольських мультинаціональних компаній на основі комплексного методичного підходу оцінки етнічної ідентичності та визначення поведінкових стратегій персоналу в процесі крос-культурної взаємодії. Іл.: 2. Бібліогр.: 8 назв.

Ключові слова: етнічна ідентичність; крос-культурна взаємодія; мультинаціональна компанія; Монголія; Україна; готовність до крос-культурної взаємодії; типи етнічної ідентичності; поведінкова стратегія в процесі крос-культурної взаємодії.

УДК 338.2:351.72:343.8

Тогочинський, О. М. Економіко-правова природа державно-приватного партнерства в пенітенціарній системі / О. М. Тогочинський, В. О. Аніщенко, М. С. Пузырьов // Науковий вісник Полісся. – 2018. – № 3 (15). – С. 38-42.

Анотація. З'ясування економіко-правової природи державно-приватного партнерства в пенітенціарній системі з подальшим обґрунтуванням його перспективних форм для досягнення мети економічної доцільності та виправлення і ресоціалізації засуджених. Бібліогр.: 7 назв.

Ключові слова: економіко-правова природа; державно-приватне партнерство; пенітенціарна система.

УДК 330.43:[332.122(477.74):332.142.6:061.66]

Балджи, М. Д. Обоснование стратегических направлений развития территориальных объединений / М. Д. Балджи, Н. В. Доброва // Науковий вісник Полісся. – 2018. – № 3 (15). – С. 43-50.

Анотація. Для обеспечения эффективного использования ресурсов территориальных объединений возникает потребность в принятии эколого-экономических решений в системе управления стратегическим развитием. Обоснована необходимость в управленческом консалтинге и разработке инновационных подходов к разработке стратегии. Предложены направления консалтинговой деятельности экономико-экологических решений, которые применены для развития территориальных объединений. Обоснована необходимость внедрения направленной реализации консалтинговой деятельности, путем усиления ресурсной компоненты в стратегиях, проектах и программах развития. Іл.: 3. Бібліогр.: 13 назв.

Ключові слова: стратегия; устойчивое развитие; консалтинг; территориальное объединение; социо-эколого-экономическая направленность; управление.

and RLF-scores has led to the conclusion: there isn't a significant link between level of fluctuation and absolute value. Figs.: 2. Tabl.: 2. Refs: 7 titles.

Keywords: destabilization; social-economic stability; shock; short-term fluctuations; stages of economic cycle.

UDC 316.7:339.9

Blyznyuk, T. P. Assessing readiness of staff in Ukrainian and Mongolian multicultural companies for cross-cultural interaction / T. P. Blyznyuk // Scientific bulletin Polissia. – 2018. – № 3 (15). – P. 32-37.

Abstract. The aim of the research is to assess readiness of the Ukrainian and Mongolian multinational companies' staff for cross-cultural interaction on the basis of a comprehensive methodological approach for assessing ethnic identity and identifying behavioral strategies of staff in the process of cross-cultural interaction. Figs.: 2. Refs: 8 titles.

Keywords: ethnic identity; cross-cultural interaction; multi-national company; Mongolia; Ukraine; readiness for cross-cultural interaction; types of ethnic identity; behavioral strategy in the process of cross-cultural interaction.

UDC 338.2:351.72:343.8

Tohochynskiy, O. M. Economic and legal nature of public-private partnership in the penitentiary system / O. M. Tohochynskiy, V. O. Anishchenko, M. S. Puzyrov // Scientific bulletin Polissia. – 2018. – № 3 (15). – P. 38-42.

Abstract. Clarification of economic and legal nature of public-private partnership in the Penitentiary System with further substantiation of its perspective forms for reaching the goal of economic expediency and correction and resocialization of convicts. Refs: 7 titles.

Keywords: economic and legal nature; public-private partnership; Penitentiary System.

UDC 330.43:[332.122(477.74):332.142.6:061.66]

Baldzhy, M. D. The substantiation of strategic directions of development of territorial communities / M. D. Baldzhy, N. V. Dobrova // Scientific bulletin Polissia. – 2018. – Vol. 3 (15). – P. 43-50.

Abstract. To ensure the effective use of resources of territorial associations, there is a need to adopt environmental and economic solutions in the system of strategic development management. The need for management consulting and development of innovative approaches to strategy development is substantiated. The directions of consulting activity of economic and environmental decisions that are applied for the development of territorial unifications are proposed. The necessity to introduce directions to the realization of consulting activity, by strengthening the resource component in strategies, projects and development programs is grounded. Figs.: 3. Refs: 13 titles.

Keywords: strategy; sustainable development; consulting; territorial community; socio-ecological and economic orientation; management.

УДК 332:65:637.1(045)

Боковець, В. В. Характеристика середовища функціонування корпорацій в харчовій промисловості / В. В. Боковець, Т. Ю. Прутська, Н. А. Яковичина // Науковий вісник Полісся. – 2018. – № 3 (15). – С. 51-58.

Анотація. Декларований системний підхід до управління дає можливість поєднати зовнішнє і внутрішнє середовище в єдину систему управління підприємством.

Для найбільш ефективного аналізу зовнішнього середовища підприємства за політико-правовою, економічною, соціокультурною та технологічною складовими пропонується використовувати PEST-аналіз. Детальний аналіз зовнішнього середовища функціонування корпорацій у харчовій промисловості потребує оцінки динаміки залучення інвестицій в основний капітал до обсягу виробництва продукції промисловості. Іл.: 5. Табл.: 1. Бібліогр.: 9 назв.

Ключові слова: корпорація; фондовий ринок; фінансовий ринок; інвестиції; капітал.

УДК 330.341.1:338.48

Чепурда, Л. М. Сутність інноваційної політики розвитку рекреаційно-туристичної сфери / Л. М. Чепурда, Г. М. Чепурда, І. В. Безуглий // Науковий вісник Полісся. – 2018. – № 3 (15). – С. 59-67.

Анотація. У статті подані існуючі визначення термінів «інновації в туризмі», «інноваційна політика в туризмі». Подане авторське тлумачення цих термінів. Узагальнено існуючі класифікації інновацій в туризмі. Наведені приклади таких інновацій. Подані найбільш поширені інформаційні технології, які пропонуються для використання в туризмі. Перелічені фактори, які стримують ефективне впровадження інформаційних технологій в туризмі. Табл.: 3. Бібліогр.: 23 назв.

Ключові слова: інновації в туризмі; інноваційна політика в туризмі; типологія інновацій; інформаційні технології в туризмі.

УДК 314.74

Смутчак, З. В. Застосування нестандартних форм зайнятості як засіб стабілізації трудової міграції в Україні / З. В. Смуччак, О. Ю. Ситник, І. В. Щоголева // Науковий вісник Полісся. – 2018. – № 3 (15). – С. 68-74.

Анотація. В статті розглядається проблема трудової міграції в Україні. Проаналізовано чинники впливу та векторну спрямованість еміграції населення України. Обґрунтовано використання нестандартних форм зайнятості в якості засобу стабілізації трудових міграційних потоків. Запропоновано модель регулювання трудової міграції через призму застосування нестандартних форм зайнятості. Іл.: 3. Бібліогр.: 10 назв.

Ключові слова: міграція; трудова міграція; міждержавні міграції; нестандартні форми зайнятості; гнучка зайнятість.

УДК 339.137:339.37

Чорна, М. В. Формування конкурентних переваг підприємства ритейлу / М. В. Чорна, Т. Б. Кушнір, А. М. Волосов // Науковий вісник Полісся. – 2018. – № 3 (15). – С. 75-82.

Анотація. Досліджено особливості функціонування енергосистем У статті розглянуто систему формування

UDC 332:65:637.1(045)

Bokovets, V. V. Characteristics of environmental functioning of corporations in the food industry / V. V. Bokovets, T. U. Prutska, N. A. Yakovishina // Scientific bulletin Polissia. – 2018. – Vol. 3 (15). – P. 51-58.

Abstract. Declared systematic approach to management combines the consideration of internal and external environment in a single system management.

For more effective means of analysis of the environment business for political and legal, economic, social and cultural and technological components is proposed to use the PEST analysis. With it you can create a list of threats and opportunities of the environment.

For a more detailed analysis of the environmental functioning of corporations in the food industry, assesses the dynamics of attracting investment in fixed assets to the volume of production in industry in general, and directly in the food industry. Figs.: 5. Tabl.: 1. Refs: 9 titles.

Keywords: corporation; stock market; financial market; investment; capital.

UDC 330.341.1:338.48

Chepurda, L. M. The satisfaction of innovative policy of development of recreational and tourist sphere communities / L. M. Chepurda, G. M. Chepurda, I. V. Bezuglyi // Scientific bulletin Polissia. – 2018. – Vol. 3 (15). – P. 59-67.

Abstract. The article presents the existing definitions of the terms "innovation in tourism", "innovation policy in tourism". The author's interpretation of these terms is given. The existing classification of innovations in tourism is generalized. Examples of such innovations are given. The most common information technologies offered for use in tourism are presented. These factors restrain the effective implementation of information technology in tourism. Tabl.: 3. Refs: 23 titles.

Keywords: innovations in tourism; innovative tourism policy; typology of innovations; information technologies in tourism.

UDC 314.74

Smutchak, Z. V. The application of non-standard forms of employment as means of stabilization of labour migration in Ukraine / Z. V. Smutchak, O. Y. Sytnyk, I. V. Shchogoleva // Scientific bulletin Polissia. – 2018. – Vol. 3 (15). – P. 68-74.

Abstract. The article deals with the problem of labour migration in Ukraine. The factors of influence and vectorial orientation of emigration of the population of Ukraine are analyzed. The use of non-standard forms of employment as a means of stabilizing labour migratory flows is substantiated. The model of regulation of labour migration through the prism of application of non-standard forms of employment is offered. Figs.: 3. Refs: 10 titles.

Keywords: migration; labour migration; intergovernmental migrations, non-standard forms of employment; flexible employment.

UDC 339.137:339.37

Chorna, M. V. Formation of competitive advantages of the retail enterprise / M. V. Chorna, T. B. Kushnir, A. M. Volosov // Scientific bulletin Polissia. – 2018. – Vol. 3 (15). – P. 75-82.

Abstract. The system of formation of competitive advantages of a retail enterprise on the basis of the use of

конкурентних переваг підприємства ритейлу на основі використання внутрішніх та зовнішніх джерел.

Авторами представлено поетапну послідовність формування конкурентних переваг, розроблено технологію формування конкурентних переваг, комплексну багатокритеріальну систему оцінки внутрішніх можливостей (конкурентного потенціалу) підприємства ритейлу. Іл.: 4. Бібліогр.: 17 назв.

Ключові слова: підприємство; ритейл; конкурентоспроможність; конкурентна перевага; конкурентний потенціал; формування, оцінка.

УДК 658.147:621

Хілуха, О. А. Координація корпоративних конфліктів / О. А. Хілуха, І. О. Матвійчук, Л. Г. Ліпич // Науковий вісник Полісся. – 2018. – № 3 (15). – С. 83-89.

Анотація. Авторами було визначало рівень корпоративної напруженості вітчизняних підприємств та найбільш поширена причина організаційних розбіжностей - незадоволеність роботою менеджера. Дослідження передбачає внесення коректив, необхідних для запобігання конфлікту та визначає методи їх вирішення. Дослідження показало, що 69% корпорацій використовують посередників (третю сторону) як засіб вирішення конфліктів. Табл.: 3. Бібліогр.: 8 назв.

Ключові слова: конфлікт; типи корпоративних конфліктів; методи вирішення конфліктів; посередництво; арбітраж; корпоративне управління.

УДК 657.471

Задорожний, З.-М. В. Витрати на формування внутрішнього гудвілу як об'єкт управлінського обліку / З.-М. В. Задорожний, Ю. А. Судин // Науковий вісник Полісся. – 2018. – № 3 (15). – С. 90-95.

Анотація. У статті розглянуто особливості обліку витрат на формування внутрішнього гудвілу у нормативно-правових актах та працях вітчизняних науковців. Сформовано методичні рекомендації щодо відображення внутрішнього гудвілу в системі бухгалтерського обліку. Визначено економічний ефект від визнання витрат на формування внутрішнього гудвілу як об'єкта управлінського обліку. Іл.: 1. Бібліогр.: 10 назв.

Ключові слова: управлінський облік; витрати; гудвіл; внутрішній гудвіл; нематеріальні активи.

УДК 336.02: 336.225

Рекова, Н. Ю. Система інструментів механізму регулювання волатильності податкових надходжень України до 2020 р. / Н. Ю. Рекова, Г. В. Тельнова, А. П. Кислюк // Науковий вісник Полісся. – 2018. – № 3 (15). – С. 96-103.

Анотація. У статті встановлено, що кожен податок має свою суттєву роль у виконанні функцій регулювання волатильності податкових надходжень. Фіскальна функція реалізується в основному через ПДВ та акцизний податок; розподільча – через ПДФО, регулююча стимулююча та дестимулююча – через податок на прибуток підприємств, економічна відновлювальна та превентивна – через податок на прибуток підприємств та ПДФО. Табл.: 7. Бібліогр.: 3 назв.

Ключові слова: система; інструменти; механізм; регулювання; волатильність; податкові надходження.

УДК 06.044.5:336.012.23

Бондаренко, О. С. Формування парадигми фінан-

сировини та зовнішніх джерел.

The authors present a step-by-step sequence of forming competitive advantages, developed technology for the formation of competitive advantages, a comprehensive multi-criteria system for assessing the internal capabilities (competitive potential) of the retail enterprise. Figs.: 4. Refs: 17 titles.

Keywords: enterprise; retail; competitiveness; competitive advantage; competitive potential; formation; evaluation.

UDC 658.147:621

Khilukha, O. A. Corporate conflicts management / O. I. Matviichuk, L.G. Lypych, O. A. Khilukha // Scientific bulletin Polissia. – 2018. – Vol. 3(15). – P. 83-89.

Abstract. The research defined the level of the corporate tension and the most common organizational disagreement - dissatisfaction with manager's work. The study is coming up with adjustments which are necessary for conflict prevention and methods for its resolving. The study found that 69% of the corporations use mediation as the leading mechanism for conflict resolving. Tabl.: 3. Refs: 8 titles.

Keywords: conflict; corporate conflict types; methods for resolving conflicts; mediation, arbitration; corporate governance.

UDC 657.471

Zadorozhnyi, Z.-M. V. Expenses for internal goodwill generation as an object of managerial accounting / Z.-M. V. Zadorozhnyi, Y. A. Sudyn // Scientific bulletin Polissia. – 2018. – Vol. 3 (15). – P. 90-95.

Abstract. The article discusses the peculiarities accounting of expenses to form internal goodwill in both legal acts and domestic scientific works. The authors present methodological recommendations on internal goodwill listing in the accounting system. The work also focuses on economic effect of expenses on internal goodwill as an accounting object. Figs.: 1. Refs: 10 titles.

Keywords: managerial accounting; expenses; goodwill; internal goodwill; intangible assets.

UDC 336.02: 336.225

Rekova, N. Yu. The system of tools in the mechanism of regulation of volatility of tax receipts of Ukraine before 2020 / N. Yu. Rekova, H. V. Telnova, A. P. Kislyuk // Науковий вісник Полісся. – 2018. – № 3 (15). – С. 96-103.

Abstract. The article establishes that each tax has a significant role in the performance of the functions of regulating the volatility of tax revenues. The fiscal function is mainly realized through VAT and excise taxes; Distributive - through the personal income tax, regulating stimulating and disinfecting - through the corporate income tax, economic recovery and preventive - through the corporate income tax and personal income tax. Tabl.: 7. Refs: 3 titles.

Keywords: system; tools; mechanism; regulation; volatility; tax revenues.

UDC 06.044.5:336.012.23

Bondarenko, O. S. Formation of the paradigm of fi-

сового управління під впливом мегатрендів економічного розвитку / О. С. Бондаренко, Л. С. Селіверстова // Науковий вісник Полісся. – 2018. – № 3 (15). – С. 104-112.

Анотація. На основі застосування наукових методів аналізу і синтезу обґрунтовано об'єктивні умови розвитку фінансового управління та сформульовано підхід до його сучасної парадигми. Встановлено необхідність виокремлення в межах визначених дослідниками мегатрендів (глобалізація, фінансіалізація, інформатизація, інтелектуалізація, соціалізація) додатково логістизації та обґрунтовано доцільність формулювання нового рівня узагальнень та неортодоксальних наукових підходів. Бібліогр.: 19 назв.

Ключові слова: фінансове управління; мегатренди економічного розвитку; логістизація; парадигма; логістична система; фінансові потоки.

УДК 336.27:(33.012+004.774.6)

Парубець, О. М. Розвиток системи муніципального кредитування на основі застосування сучасних інформаційних технологій / О. М. Парубець, О. В. Бойко, Д. О. Сугоняко // Науковий вісник Полісся. – 2018. – № 3 (15). – С. 113-118.

Анотація. У статті виявлено проблеми і необхідність впровадження сучасних інформаційних технологій в систему муніципального кредитування. Запропоновано використання органами місцевої влади і самоврядування хмарних технологій, системи Інтернет-трейдинг, створення центрів інформаційно-фінансових технологій для розширення меж інформаційної взаємодії між усіма учасниками муніципального кредитування. Іл.: 1. Бібліогр.: 11 назв.

Ключові слова: муніципальний кредит; інформаційні технології; фінансові ресурси; бюджет; інфраструктурні проекти.

УДК 330.46:[005.8:658.152]

Сахно, Є. Ю. Використання теорії нечіткої логіки при управлінні проектами розвитку / Є. Ю. Сахно, Н. В. Мороз, С. І. Пономаренко // Науковий вісник Полісся. – 2018. – № 3 (15). – С. 119-126.

Анотація. роботі поставлено завдання використовувати нечіткі моделі перейти до побудови сучасної технології управління із застосуванням штучних нейронних мереж інтеграції системи управління підприємством та проектами розвитку. Перехід від традиційних систем управління до систем з нечіткою логікою відбувається з використанням нечітких змінних. Розглянемо процес нейромережевого моделювання при інтеграції систем управління підприємством та проектами розвитку для побудови єдиної інтегрованої системи управління підприємством. Іл.: 4. Бібліогр.: 7 назв.

Ключові слова: нечітка логіка; системи управління; управління проектами; нейромережа.

УДК 338.46:641

Дзюндзя, О. В. Аналіз попиту на продукцію та послуги закладів ресторанного господарства у курортній зоні Херсонської області / О. В. Дзюндзя, Д. М. Якимчук, І. О. Носова // Науковий вісник Полісся. – 2018. – № 3 (15). – С. 127-131.

Анотація. З метою визначення фактичного розвитку ресторанного бізнесу на Херсонщині нами було прове-

нансial management under the impact of the economic development megatrends / O. S. Bondarenko, L. S. Seliverstova // Scientific bulletin Polissia. – 2018. – Vol. 3 (15). – P. 104-112.

Abstract. Based on the application of scientific methods of analysis and synthesis, the objective conditions for the development of financial management are substantiated and an approach to its modern paradigm is formulated. The necessity of extrapolating the additional megatrends (globalization, financialization, informatization, intellectualization, socialization) to additional logistisation is established and the expediency of formulating a new level of generalizations and unorthodox scientific approaches is substantiated. Refs: 19 titles.

Keywords: financial management; megatrends of economic development; logistisation; paradigm; logistical system; financial flows.

UDC 336.27:(33.012+004.774.6)

Parubets, O. M. Development of municipal lending system based on the use of modern information technologies / O. M. Parubets, O. V. Boyko, D. O. Sugonyako // Scientific bulletin Polissia. – 2018. – Vol. 3 (15). – P. 113-118.

Abstract. The article reveals the problems and necessity of introducing modern information technologies into the system of municipal lending. The use of local government and local government cloud technologies, systems of Internet-trading, creation of centers of information and financial technologies for expanding the boundaries of information interaction between all the participants of municipal lending is proposed. Figs.: 1. Refs: 11 titles.

Keywords: municipal loan; information technology; financial resources; budget, infrastructure projects.

UDC 330.46:[005.8:658.152]

Sakhno, Ev. Yu. Use of the urban logic theory with development projects management / Ev. Yu. Sakhno, N. V. Moroz, S. I. Ponomarenko // Scientific bulletin Polissia. – 2018. – Vol. 3 (15). – P. 119-126.

Abstract. The task is to use the fuzzy models to move on to the development of modern management technology with the use of artificial neural networks to integrate the enterprise management system and development projects. The transition from traditional control systems to systems with fuzzy logic occurs using fuzzy variables. Let's consider the process of neural network modeling in the integration of enterprise management systems and development projects for the construction of a single integrated enterprise management system. Figs.: 4. Refs: 7 titles.

Keywords: fuzzy logic; control systems; project management; neural network.

UDC 338.46:641

Dzyundzja, O. V. Analysis of demand for products and services of restaurants in the resort area of the Kherson region / O. V. Dzyundzja, D. M. Yakymchuk, I. O. Nosova // Scientific bulletin Polissia. – 2018. – Vol. 3 (15). – P. 127-131.

Abstract. With the aim of determination of actual development of restaurant business on Kherson by us a study of

дено дослідження попиту на послуги закладів ресторанного господарства. Визначено фактори, що впливають на зниження попиту і основні проблеми підприємств харчування та можливі шляхи їх усунення. Табл.: 1. Іл.: 2. Бібліогр.: 4 назв.

Ключові слова: заклади ресторанного господарства; санаторно-курортна зона; обслуговування; попит.

УДК 338:465

Даньшина, Ю. В. Концептуалізація інструментарію мережевої взаємодії в управлінні системою надання адміністративних послуг в Україні / Ю. В. Даньшина // Науковий вісник Полісся. – 2018. – № 3 (15). – С. 132-141.

Анотація. У статті рекомендується впровадження технології краудсорсингу в управління системою надання адміністративних послуг.

Розкривається широкий спектр переваг для управління системою надання адміністративних послуг в результаті застосування Краудконцепції. Іл.: 2. Бібліогр.: 7 назв.

Ключові слова: краудсорсинг; послуга; взаємодія; система; управління.

demand was undertaken on services of establishments of restaurant economy. Factors that influence on a decrease in demand and basic problems of enterprises of feed and possible ways of their removal are certain. Tabl.: 1. Figs.: 2. Refs: 4 titles.

Keywords: establishments of restaurant economy; sanatorium-resort zone; service; demand.

UDC 338:465

Danshina, Yu. V. Conceptualization of the instrumentarium of the net interaction in the control over the system of administrative services provision in Ukraine / Yu. V. Danshina // Scientific bulletin Polissia. – 2018. – Vol. 3 (15). – P. 132-141.

Abstract. The article recommends the introduction of technology crowd sourcing into the control over the system of administrative services provision.

A wide range of advantages for the control over the system of administrative services provision due to the usage of Crowd concept. Figs.: 2. Refs: 7 titles.

Keywords: crowd sourcing; service; interaction; system; control.

ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ ТА ПОДАННЯ РУКОПISУ ДО ЖУРНАЛУ “НАУКОВИЙ ВІСНИК ПОЛІССЯ”

1. Журнал Чернігівського національного технологічного університету “Науковий вісник Полісся” бере до розгляду наукові статті з матеріалами досліджень у галузі Економіки.

2. Мова написання рукопису: українська, англійська, російська.

Стаття подається до розгляду у редакцію українською або російською мовами. Після затвердження статті редакцією до друку у журналі - **обов’язкове надання перекладу статті англійською мовою** (відповідно до п. 2.9. Наказу “Про затвердження порядку формування переліку наукових фахових видань України” від 17.10.2012 р. № 1111).

3. Рукопис статті подається до редакції у формі:

– файлу рукопису, який надсилається на електронну адресу редакції nauk.visn@ukr.net у форматі “Автор - Назва статті – Номер журналу - рік”. Приклад оформлення статті наведено у Додатку 1. Шаблони див. на сайті.

4. Рукопис супроводжується:

- **зовнішньою рецензією** від доктора економічних наук з зазначенням наукового ступеня рецензента, вченого звання, посади, місця роботи (без скорочень), завіреною печаткою;

- **англомовним перекладом статті**, завіреним фахівцем англійської мови (бюро перекладів або викладачами англійської мови);

- **відомостями про автора (авторів)**, з яким надалі редколегія буде підтримувати стосунки щодо публікації рукопису (окремий файл українською, англійською та російською мовами): прізвище, ім’я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи (кафедра без скорочень), напрям наукової діяльності, електронна адреса, контактний номер телефону.

За умови відсутності хоча б однієї з наведених вище вимог, редакційний колектив залишає за собою право відмовити автору у прийомі статті.

Пакет документів на розгляд редакції приймається *тільки з електронної адреси автора (співавторів) статті.*

5. Рукопис не має містити заборонених до друку матеріалів, оскільки журнал є відкритим джерелом інформації. За зміст статті та інформаційне наповнення несе відповідальність автор (автори) статті та експерти.

6. Форма подання статті:

- обсяг рукопису повинен складати 18-24 тис. знаків або 10-15 сторінок (як виняток, не більше 40 тис. знаків або 20 сторінок), включаючи рисунки та таблиці;

- кількість співавторів - не більше трьох.

- рукопис повинен мати наскрізну нумерацію сторінок з вільним розміщенням нумерації на аркуші;

- файл **НЕ ПОВИНЕН** мати попередніх версій, заборони на редагування або доступу за паролем, обмеження доступу за системою Microsoft Windows Rights Management Services (RMS);¹

- **формат аркуша** – А4 (210×297), орієнтація сторінки – “книжна”;

- поля: **ліворуч** – 3 см; **праворуч** – 1,5 см; **зверху** – 2 см; **знизу** – 2 см;

- **переплетіння** – 0 см;

- **інтервал між рядками** – 1,5 пт.;

- інтервал між абзацами «до», «після» – 0 пт.;

- відступи «**праворуч**», «**ліворуч**» – 0 пт.;

- відступ першої строчки – 1,25 см;

- рисунки, фотографії, графіки слід **вставляти** в текст статті як **об’єкт**. Положення об’єкту – “**в тексті**”.

- рисунки створені у вбудованому у WinWord редакторі рисунків слід подавати, як

¹ При блокуванні доступу до документа паролем, редакція залишає за собою право не опублікувати статтю без повернення оплати.

згруповані об'єкти.

- рисунки та таблиці не повинні розривати речення в абзаці, тобто вони мають бути розташовані після того абзацу, в якому на них робиться перше посилання в тексті.

7. Для текстового матеріалу використовується теперішній час дієслів, за виключенням посилання на попередні роботи.

8. Фізичні величини повинні подаватися в одиницях системи СІ.

9. Текст рукопису має бути побудований за загальноприйнятою схемою:

- **індекс УДК** у верхньому лівому кутку листа (Times New Roman, 14 пт.) та англійською мовою (**UDC**);

- **ініціали та прізвища авторів** у верхньому правому кутку листа українською (або мовою статті) та англійською мовою (Times New Roman, 14 пт.). Порядок подання: **ім'я, по-батькові, прізвище**;

- **науковий ступінь, вчене звання** українською (або мовою статті) та англійською мовою (Times New Roman, 14 пт.). У статті **не потрібно** вказувати назву факультету або кафедри, де працює автор (або автори);

- *порожній рядок* (Times New Roman, 14 пт.);

- **назва статті** - великими літерами, по центру українською (або мовою статті) та англійською мовою (Times New Roman, 14 пт., **жирний**). Назва статті подається без використання вузькоспеціалізованих скорочень, крапка в кінці назви не ставиться;

- *порожній рядок* (Times New Roman, 14 пт.);

- **анотація структурована** (1500-2000 знаків) українською (або мовою статті) та англійською мовами (Times New Roman, 12 пт., *курсив*); **анотацію не потрібно розміщувати на окремому листі**. Анотація повинна містити стисле формулювання змісту статті, не повторювати назву статті. Загальна структура анотації повинна містити:

- **Актуальність теми дослідження (Urgency of the research)**;

- **Постановка проблеми (Target setting)**;

- **Аналіз останніх досліджень і публікацій (Actual scientific researches and issues analysis)**;

- **Виділення недосліджених частин загальної проблеми (Uninvestigated parts of general matters defining)**;

- **Постановка завдання (The research objective)**;

- **Викладення основного матеріалу (стисло) (The statement of basic materials)**;

- **Висновки** відповідно до статті (**Conclusions**).

- *порожній рядок* (Times New Roman, 14 пт.);

- **ключові слова** (до 25 слів) українською (або мовою статті) та англійською мовами (Times New Roman, 14 пт., *курсив*);

- **Актуальність теми дослідження** (Times New Roman, 14 пт.);

- **Постановка проблеми** (Times New Roman, 14 пт.);

- **Аналіз останніх досліджень і публікацій** (Times New Roman, 14 пт.);

- **Виділення недосліджених частин загальної проблеми** (Times New Roman, 14 пт.);

- **Постановка завдання** (Times New Roman, 14 пт.);

- **Викладення основного матеріалу** (можливий розподіл на підрозділи) (Times New Roman, 14 пт.);

- **Висновки** відповідно до статті (Times New Roman, 14 пт.);

- *порожній рядок* (Times New Roman, 14 пт.);

- **Література** (Times New Roman, 12 пт., **жирний**, по центру), об'єм до 25 джерел, перелік літератури є останнім в статті і його необхідно оформити відповідно чинних вимог з оформлення літератури; список використаних джерел слід розміщувати одним із таких способів: у порядку появи посилань у тексті або в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків, у хронологічному порядку (приклад оформлення літератури наведені далі за текстом); список літератури розташовується одразу ж після тексту статті; один пункт літератури відповідає назві

лише однієї книги (статті або ін.), не допускається під одним номером у переліку розміщувати дві або більше назв;

- **References** (Times New Roman, 12 пт., **жирний**, по центру).
- **Надійшла** стаття до редакції у нижньому правому кутку листа (Times New Roman, 12 пт.) у форматі (ДД.ММ.РРРР);
- **Бібліографічний опис для цитування** у нижньому лівому кутку листа (Times New Roman, 12 пт.).

Редакція журналу

“Науковий вісник Полісся”

залишає за собою право змінювати та вносити уточнення в

“Правила оформлення та подання рукопису”

без попереднього повідомлення

Адреса редакції: 14033, м. Чернігів, вул. Стрілецька, 1
Мороз Наталія Вікторівна, *відповідальний секретар*, каб. 100;
тел. +38(068)8144606

Мекшун Ірина Миколаївна, *технічний редактор*, каб.103
тел. (0462)-665-224

E-mail: nauk_visn@ukr.net

Додаток 1

Приклад оформлення рукопису для представлення у редакцію

UDC 658.62.018.2

УДК 658.62.018.2

O. I. Harafonova, Doctor of Economics,
Associate Professor,
G. V. Zhosan, Candidate of Economic
Sciences, Assistant,
R. V. Yankovoi, Candidate of Economic
Sciences, Associate Professor

О. І. Гарафонова, д. е. н.,
доцент,
Г. В. Жосан, к. е. н.,
асистент,
Р. В. Янковой, к. е. н.,
доцент

**DISTINCTIONS AND FEATURES
OF ISO 9001:2015 STANDARD
IMPLEMENTATION
IN THE CONTEXT OF SOCIAL AND
STRATEGIC DEVELOPMENT OF
ENTERPRISES**

**ВІДМІННОСТІ ТА ОСОБЛИВОСТІ
ВПРОВАДЖЕННЯ СТАНДАРТУ ISO
9001:2015 В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОГО ТА
СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВ**

***Urgency of the research.** In terms of globalization of business and trade, when even the concept of "crisis" becomes global, the desire for continued growth and development becomes the most important and top priority.*

***Target setting.** The quality and quantity of products are the most important indicators of the final result of the enterprise. The problem of improving quality should be a state priority.*

Actual scientific researches and issues analysis.

***Актуальність теми дослідження.** В умовах глобалізації бізнесу та торгівлі, коли навіть поняття «криза» набуває світового характеру, прагнення до постійного зростання і розвитку стає найбільш важливим і першочерговим.*

***Постановка проблеми.** Якість і кількість продукції є найважливішими показниками кінцевого результату діяльності підприємства. Проблема підвищення якості повинна стати державним пріоритетом.*

Such well-known scientists as A. Glichev, M. Kruglov, I. Kryzhanivsky, A. Lositsky, T. Korneeva, E. Korotkov, A. Feigenbaum, G. Taguchi, E. Shilling, H. Wadsworth, T. Seifi, Y. Rebrin has made a significant contribution to the development of the theory, methodology and history of product quality management.

Uninvestigated parts of general matters defining. At the same time very few of scientific papers highlights the peculiarities of quality management systems based on the new version of the ISO 9001:2015 international standard implementation. New requirements of this standard as well as its differences from the previous version require researching.

The research objective. To study the features of the new version of the ISO 9001:2015 international standard, compare it with the previous edition of ISO 9001:2008 one and highlight the key differences.

The statement of basic materials. In the article the peculiarities of implementation of the ISO 9001:2015 standard are considered. A comparative characteristic between versions of the 2008 standard and 2015 one is conducted. It is established that the main differences concern principles of quality management, structure of the standard, terms and definitions, requirements of the standard.

Conclusions. The ISO 9001 certificate for the quality management system does not guarantee the quality of the product or service provided. Designing and obtaining the ISO 9001 certificate serves as a kind of trust instrument.

Keywords: ISO 9001:2015; ISO 9001:2008; quality management system; risk; process.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток теорії, методології та історії розвитку управління якістю продукції зробили відомі вчені: А. Глічев, М. Круглов, І. Крижанівський, О. Лосицький, Т. Корнеєва, Е. Коротков, А. Фейгенбаум, Г. Тагучі, Е. Шилінг, Х. Вадсвордт, Т. Сейфі, Ю. Ребрін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. У той же час недостатньо наукових праць висвітлюють особливості впровадження систем управління якістю на основі нової версії міжнародного стандарту ISO 9001:2015. Потребують дослідження нові вимоги, визначені даним стандартом, а також його відмінності від попередньої версії.

Постановка завдання. Дослідження особливостей нової версії міжнародного стандарту ISO 9001:2015, порівняння його з попередньою редакцією ISO 9001:2008 та виділення ключових відмінностей.

Виклад основного матеріалу. У статті розглянуто особливості впровадження стандарту ISO 9001:2015. Проведено порівняльну характеристику між версіями стандарту 2008 року та 2015 року. Встановлено, що основні відмінності стосуються: принципів менеджменту якості, структури стандарту, термінів та визначень, вимог стандарту.

Висновки. Сертифікат на систему менеджменту якості ISO 9001 не гарантує якості виробленої продукції або наданої послуги. Оформлення та отримання сертифікату ISO 9001 служить в якості своєрідного інструменту довіри.

Ключові слова: ISO 9001:2015; ISO 9001:2008; система управління якістю; ризик; процес.

Актуальність теми дослідження. Підвищення якості продукції в умовах конкурентного середовища є однією з найбільш важливих і складних завдань для будь-якого виробника товарів і послуг...

Постановка проблеми. В сучасних економічних умовах основним завданням підприємств є підвищення конкурентоспроможності на ринку...

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток теорії, методології та історії розвитку управління якістю продукції зробили відомі вчені...

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. У той же час недостатньо наукових праць висвітлюють особливості впровадження систем управління якістю на основі нової версії міжнародного стандарту ISO 9001:2015...

Постановка завдання. Дослідження особливостей нової версії міжнародного стандарту ISO 9001:2015, порівняння його з попередньою редакцією ISO 9001:2008 та виділення ключових відмінностей...

Виклад основного матеріалу. Аббревіатура ISO розшифровується як International Organization for Standardization (Міжнародна Організація по Стандартизації). Це організація, яка є ...

Висновок. Основними відмінностями стандарту ISO 9001: 2015 від попередньої версії стандарту стали...

References

1. The ISO Survey of Certifications – 2013. Switzerland: ISO. (2013). [www.iso.org](http://www.iso.org/iso/home/-standards/certification/isosurvey.htm?certificate=ISO%209001&countrycode=UA#countrypick). Retrieved from <http://www.iso.org/iso/home/-standards/certification/isosurvey.htm?certificate=ISO%209001&countrycode=UA#countrypick> [in English].
2. Vitkin, L., Borysenko, M., Hlukhova, O. I., Karandziev, K. H. (2012). Evolutsiia systemy upravlinnia yakistiu vyshchoho navchalnoho zakladu [Evolution of the

Література

1. The ISO Survey of Certifications – 2013 [Electronic resource] / Switzerland : ISO. – Retrieved from <http://www.iso.org/iso/home/standards/certification/isosurvey.htm?certificate=ISO%209001&countrycode=UA#countrypick>.
2. Віткін, Л. Еволюція системи управління якістю вищого навчального закладу / Л. Віткін, З. Борисенко, О. Глухова, К. Карандєєв // Стандартизація, сертифікація,

quality management system of a higher educational institution]. *Standartyzatsiia, sertyfikatsiia, yakist – Standardization, certification, quality*, 3, 40-45 [in Ukrainian].

3. Croft N. H. (2012). *ISO 9001:2015 – perspektivy razvitiia standartov upravleniia kachestvom na sleduiushchie 25 let [ISO 9001:2015 and beyond - Preparing for the next 25 years of quality management standards]*. Retrieved from <http://www.iso.org/iso/ru/news.htm?refid=Ref1633> [in English].

4. *Systemy upravlinnia yakistiu. Vymohy [Quality management systems. Requirements]*. (2009). (ISO 9001:2008, IDT): DSTU ISO 9001:2009 from 1st September 2009 to replace DSTU ISO 9001:2001. Kyiv: Derzhspozhyvstandart of Ukraine [in Ukrainian].

5. Ezrakhovich, A., Dzedik, V., Bannykh, Iu. (2014). *Novaia versii ISO 9001:2015 [New version of ISO 9001:2015]. Metody menedzhmenta kachestva – Quality management methods*, 7, 33-36. Retrieved from http://www.rusregister.ru/upload/MMK_07_2014_2s%20odna%20statyia.pdf [in Russian].

6. Chaika, I. I. (2014). *Standart ISO 9001:2015. Chto nas ozhidaet? [Standard ISO 9001: 2015. What awaits us?]. Sertyfikatsiia – Certification*, 2, 8-11. Retrieved from <http://qualityguild.center.ru/file/bulletin-1/DEFAULT/org.stretto.plugins.bulletin.core.Article/file/572> [in Russian].

7. *Quality management principles Switzerland: ISO*. (2015). *www.iso.org*. Retrieved from http://www.iso.org/iso/ru/qmp-_2012.pdf [in English].

8. *International standard Risk-management – Principles and guidelines ISO 31000:2009*. (2009). Switzerland : ISO copyright office [in English].

9. Burbela, O.V., Shalahai, Yu.O. (2011). *Rozvytok system upravlinnia yakistiu produktsii v Ukraini [Development of Quality Management Systems in Ukraine]. Ekonomichnyi prostir – Economic space*, 49, 55-59 [in Ukrainian].

10. Levkulych, V. V. (2012). *Zovnishni ta vnutrishni faktory vplyvu na zabezpechennia ta pokrashchennia yakosti produktsii [External and internal factors of influence on maintenance and improvement of product quality]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seria Ekonomika – Scientific Bulletin of Uzhgorod University. Series Economics*, 36, 187–193 [in Ukrainian].

11. Groot, T., Selto, F. H. (2013). *Advanced management accounting*. Harlow: Pearson [in English].

якість. – 2012. – № 3. – С. 40–45.

3. Крофт Найджел, Х. ISO 9001:2015 – перспективы развития стандартов управления качеством на следующие 25 лет [Электронный ресурс] / Найджел Х. Крофт. – Режим доступа : <http://www.iso.org/iso/ru/news.htm?refid=Ref1633>.

4. Системи управління якістю. Вимоги : (ISO 9001: 2008, IDT): ДСТУ ISO 9001: 2009. – [На заміну ДСТУ ISO 9001:2001; чинний від 2009-09-01]. – К. : Держспоживстандарт України, 2009. – 33 с. – (Національний стандарт України).

5. Езрахович, А. Новая версия ИСО 9001:2015 [Электронный ресурс] / Езрахович А., Дзедик В., Банних Ю. // *Методы менеджмента качества*. – 2014. – № 7. – Режим доступа : http://www.rusregister.ru/upload/MMK_07_2014_2s%20odna%20statyia.pdf.

6. Чайка, И. И. Стандарт ИСО 9001:2015. Что нас ожидает? [Электронный ресурс] / И. И. Чайка // *Сертификация*. – 2014. – № 2. – Режим доступа : <http://qualityguild.vniis.ru/file/bulletin1/DEFAULT/org.stretto.plugins.bulletin.core.Article/file/572>.

7. *Quality management principles [Electronic recourse] / Switzerland : ISO*. – Retrieved from: http://www.iso.org/iso/ru/qmp_2012.pdf.

8. *International standard Risk-management – Principles and guidelines ISO 31000:2009 (E)*. – Switzerland : ISO copyright office, 2009. – 36 p.

9. Бурбела, О. В. Розвиток систем управління якістю продукції в Україні / О. В. Бурбела, Ю. О. Шалагай // *Економічний простір*. – 2011. – № 49. – С. 55-59.

10. Левкулич, В. В. Зовнішні та внутрішні фактори впливу на забезпечення та покращення якості продукції / В. В. Левчук // *Науковий вісник Ужгородського університету. – Серія Економіка*. – 2012. – Вип. 2 (36). – С. 187–193.

11. Groot, T. *Advanced management accounting*. / T. Groot, F. H. Selto. Harlow, England; New York : Pearson, 2013 – 472 p.

Received for publication 12.05.2017

Бібліографічний опис для цитування :

Нарафоновна, О. І. Distinctions and features of ISO 9001:2015 standard implementation in the context of social and strategic development of enterprises / О. І. Нарафоновна, Г. В. Зхосан, Р. В. Янковой // *Науковий вісник Полісся*. – 2017. - № 3 (11). – С. 137-142.

Науковий вісник Полісся

Науковий економічний журнал

№ 3(15)

Научный вестник Полесья

Научный экономический журнал

№ 3(15)

Друкується в авторській редакції з оригінал-макетів авторів.

Редколегія не завжди поділяє погляди авторів статей.

За достовірність викладених фактів та коректний переклад статей іншими мовами відповідальність несе автор.

Головний редактор	С. М. Шкарлет
Відповідальний редактор	Л. О. Коваленко
Технічний редактор	Н. В. Мороз
Комп'ютерна верстка	Н. В. Мороз, І. М. Мекшун, А. І. Маковецька
Дизайн обкладинки	І. М. Мекшун
Технічні редактори з питань комп'ютерного забезпечення	С. В. Злобін, І. М. Мекшун
Мовне редагування	Л. Ю. Ільченко, О. В. Друпп, Ю. Ю. Затворницька
Друкар	Н. А. Тестова

Набір комп'ютерний. Підписано до друку 28.09.2018. Здано до друку 01.10.2018
Формат 60x84/16. Папір офсетний №1. Друк цифровий.
Умов. друк. арк. 17,78. Обл.-вид. арк. 14,50.
Наклад 100 прим. Зам. № 1866.018.39.

Чернігівський національний технологічний університет
14027, м. Чернігів, вул. Шевченка, 95.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 4802 від 01.12.2014 р.

Scientific bulletin of Polissia

Scientific journal on Economics

№ 3(15)

Pressed in an author's edition from the authors' original layouts.

Editorial Board is not always agreed with the authors' views.
An author is responsible for the given facts' authenticity.

Chief Editor	S. M. Shkarlet
Responsible Editor	L. O. Kovalenko
Technical editor	N. V. Moroz
Computer typing	N. V. Moroz, I. M. Mekshun, A. I. Makovetska
Cover design	I. M. Mekshun
Technical editor and Computer Support	S. V. Zlobin, I. M. Mekshun
Language editing	L. Yu. Ilchenko, O. V. Drupp, Yu. Yu. Zatvornytska
Printing	N. A. Testova

Computer typing. Signed to the press 28.09.2018. Sent to the press 01.10.2018
Format 60x84/16. Offset paper № 1. Conventional pressed paper 14,50.
Edition 100 copies.

PUBLIC

Chernihiv National University of Technology
14027, Chernihiv, Shevchenka Str., 95

State Registration Certificate of Printing Mass Medium
Series ДК № 4802 from 01.12.2014